

สำนักหอสมุดกลาง พระจอมเกล้าลาดกระบัง

การศึกษาแนวทางอนุรักษ์ และพัฒนาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นอีสาน
กรณีเรือนพักอาศัย แถบลุ่มน้ำชี จังหวัดมหาสารคาม

GUIDELINE STUDY CONSERVATION & DEVELOPMENT OF LOCAL
ARCHITECTURE THAI-ESAN HOUSE CHEE-WATERSHED
MAHASARAKHAM PROVINCE

อพ.
2/11/77
2548

เลขหมู่.....
เลขทะเบียน..... 60965'
วัน,เดือน,ปี..... 7 พ.ศ. 2549

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรบัณฑิต
สาขาวิชาสถาปัตยกรรม
บัณฑิตวิทยาลัย
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งาน พ.ศ. 2548 เท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดลอกสิ่งนี้ไปเผยแพร่หรือส่งถึงเจ้าของเอกสารทุกแห่งที่สมัคร
ISBN 974-15-1785-5
11 502381
b.....
i.....

**GUIDELINE STUDY CONSERVATION & DEVELOPMENT OF LOCAL
ARCHITECTURE THAI-ESAN HOUSE CHEE-WATERSHED
MAHASARAKHAM PROVINCE**

**A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT
OF THE REQUIREMENT FOR THE DEGREE OF
MASTER OF INDUSTRIAL EDUCATION IN ARCHITECTURE
SCHOOL OF GRADUATE STUDIES**

KING MONGKUT'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY LADKRABANG

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ISBN 974-15-1785-5
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแบบลงในที่ และตียังยั้งอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

COPYRIGHT 2005

SCHOOL OF GRADUATE STUDIES

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

KING MONGKUT'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY LADKRABANG

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมีเหตุดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การศึกษาแนวทางอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นอีสาน
กรณี เรือนพักอาศัย แถบลุ่มน้ำชี จังหวัดมหาสารคาม

นักศึกษา นายปรกรณ์ พัฒนานุโรจน์

รหัสประจำตัว 43064039

ปริญญา ครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต

สาขาวิชา สถาปัตยกรรม

พ.ศ. 2548

อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ผศ.สุรศักดิ์ กังขาว

อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ร่วม ผศ.สมพล ดำรงเสถียร
ผศ.ดร.เลิศลักษณ์ กลิ่นหอม

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ได้กล่าวถึงการพัฒนาสถาปัตยกรรมเรือนพักอาศัยในชนบท เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยและผลกระทบทั้งทางสภาพภูมิอากาศ ภูมิประเทศ ทรัพยากร วัสดุก่อสร้างวิถีชีวิตสังคม และวัฒนธรรมที่แปรเปลี่ยนเรื่อยมา ส่งผลต่อการพัฒนารูปแบบของงานสถาปัตยกรรมเรือนพักอาศัย กับการยกระดับความเป็นอยู่ในการสร้างเรือนพักอาศัย ให้ตอบสนองความต้องการในสังคมเกษตรอุตสาหกรรม ของสมัยปัจจุบัน ซึ่งเริ่มเข้ามามีบทบาทในหลายหมู่บ้านในชนบทอีสาน

โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบของเรือนอีสาน แนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นอีสาน เรือนพักอาศัย แถบลุ่มน้ำชี จังหวัดมหาสารคาม มีการดำเนินการโดยกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยคือ ประชาชนที่อาศัยภายในเรือนพักเรือนพักอาศัย แถบลุ่มน้ำชี อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 1 หมู่บ้าน ซึ่งเลือกเรือนที่ทรงคุณค่าทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น และเรือนที่มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ วัสดุก่อสร้าง เพื่อนำมาเปรียบเทียบความแตกต่างที่เกิดขึ้น โดยพิจารณาถึงแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาให้เกิดเป็นลักษณะเฉพาะของชุมชน อยู่บนพื้นฐานของภูมิปัญญาและวัฒนธรรม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 2 แบบด้วยกันคือ แบบสอบถาม และแบบสำรวจ ผลที่ได้จากแบบสอบถามทั้งหมดใช้หลักการวิเคราะห์โดยใช้ค่าร้อยละ

ผลการวิจัยสรุปว่า

1. กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่มีความรู้เรื่องการอนุรักษ์และพัฒนาเรือนอย่างถูกวิธี
 2. องค์ประกอบของ เรือนพักอาศัย แถบกลุ่มน้ำชี จังหวัดมหาสารคาม มีรูปแบบของเรือนอยู่ 4 รูปแบบ ลวดลายที่คงความเป็นเอกลักษณ์ คือลายหน้าจั่วหลังคา นอกจากนี้จะสื่อถึงวิถีการดำเนินชีวิตแล้วยังเกิดจากความเชื่อ
 3. ปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการอนุรักษ์ และการพัฒนาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น คือความไม่เข้าใจของประชาชน ความเสื่อมสภาพของวัสดุตามอายุการใช้งานและเกิดการกระทำของเจ้าของเรือนเอง เนื่องจากความไม่รู้ การต่อเติมบ้านตามความพอใจ ขาดแคลนวัสดุและช่างขาดความชำนาญในการก่อสร้าง
 4. การดำเนินชีวิตของประชาชนกลุ่มตัวอย่าง เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย สิ่งก่อสร้างแบบดั้งเดิมถูกมองว่าล้าหลัง ประชาชนกลุ่มตัวอย่างมีความปลอดภัยในชีวิต ทรัพย์สิน และความเป็นส่วนตัวเพิ่มมากขึ้น
 5. กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ต้องการปลูกเรือนหลังใหม่ ตามแบบและวัสดุสมัยใหม่ เนื่องจากช่างฝีมือและวัสดุแบบเดิมมีราคาแพง และหายาก
 6. แบบบ้านที่ปรากฏตามสิ่งพิมพ์ต่างๆ เช่นตัวอย่างบ้านในเมืองหลวง (กรุงเทพฯ ฯ) ได้เข้ามามีบทบาทต่อรูปลักษณะของเรือนพักอาศัยของกลุ่มตัวอย่าง
- งานวิจัยนี้ นอกจากจะรวบรวมรูปแบบเรือนพักอาศัยพื้นถิ่นอีสาน ให้เป็นฐานข้อมูลสามารถนำไปออกแบบต่อเนื้อให้เกิดความเหมาะสมกับท้องถิ่นแล้ว ยังได้เสนอความพยายามที่จะรวบรวมแนวคิด และตัวอย่างของเรือนพักอาศัยที่ได้ออกแบบประยุกต์ขึ้น เพื่อตอบสนองความเป็นอยู่และอนุรักษ์พื้นถิ่นอีสานอีกด้วย ให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับวิถีชีวิตในปัจจุบันและอนาคต

Thesis Title	Guideline Study Conservation & Development of Local Architecture Thai – Esan House Chee - Watershed Mahasarakham .
Student	Mr.Pakron Pattananurote
Student Id.	43064039
Degree	Master of Industrial Education
Programme	Architecture
Year	2005
Thesis Advisor	Assist.Surasak Kangkraw
Thesis Co – Advisor	Assist.Sompol Dumrongstean Assist.Prof.Dr.Lertlak Klinhom

ABSTRACT

The architectural development of rural housing was studied in this research. The factors as a consequence of the contributing are topographical climate, availability of construction materials , life styles , custom and society culture. These are the main reasons which effect the styles of Thai – Esan Houses and the house styles has to adapt according to the ago – industrial system as playing important rote in Esan community.

The point leads to study :

1. Composition of the Thai – Esan Houses styles .
2. Conservation and development of the local architecture of Esan Houses Chee Watershed styles .

This investigation was in 1 communities at tombon Huwkhang, Amphur Kosompisiy , Mahasarakham province By comparing between the local architecture and modern style house. The tradition of local wisdom and culture was considered for conservation and development as the unit of community questionnaires and survey methods were used and the percentage have mention for analyzed the data.

The result of this research was concluded as follows :

1. Sample did not have correct knowledge in conservation and development .

2. The Thai - Esan houses was composed of 4 patterns. All these components were well related to the old / tradition way of living .

3. The obstacles of local architecture conservation and development were lack of Thai - Esan house conservation , deterioration of materials from the time past, lack of knowledge for house casing of the houses ' owners , lack construction materials, And skilled craftsmen.

4. The ways of living have been changed. Old fashion buildings were now regarded as antique style.

5. Most of the people want to build the modern style house by using modernized materials , the main reason is unavailable f the craftsmen and materials for conservation house.

6. House designs from magazine and other media played important rote .

The conclusion of this research would give the information for appropriate housing design by collecting the related data the finding of present invalidation will be great significant to help conservation of Esan houses Chee - Watershed styles identity and adapting the house style far the present and future.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้อย่างดี ด้วยคำแนะนำและศึกษาจาก ผศ.สุรศักดิ์ กังชาว อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ และ ผศ.ดร.เลิศลักษณ์ กลิ่นหอม อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ร่วม รวมถึง ผศ.สุทัศน์ จุฬามานี ผศ.สมพล ดำรงเสถียร อาจารย์ประจำภาควิชาครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันตยกรรม คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ที่ให้คำแนะนำด้านต่าง ๆ ซึ่งผู้วิจัยซาบซึ้งในความอนุเคราะห์จากท่านและขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอขอบคุณคุณแม่ คุณพี่และเพื่อนที่คอยให้กำลังใจและให้การสนับสนุนทางด้านต่าง ๆ ในการทำวิทยานิพนธ์ ในครั้งนี้

คุณค่าและประโยชน์ใด ๆ อันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอบแต่ผู้มีพระคุณทุกท่านและผู้วิจัยหวังว่าเนื้อหาของวิทยานิพนธ์เล่มนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านทุกท่าน

ปกรณ์ พัฒนานุโรจน์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	I
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	III
กิตติกรรมประกาศ.....	V
สารบัญ.....	VI
สารบัญตาราง.....	VIII
สารบัญภาพ.....	IX
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
1.3 กรอบแนวความคิดในการวิจัย.....	3
1.4 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างของการวิจัย.....	4
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย.....	5
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	6
2.1 สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น.....	6
2.2 เรือนอีสาน แถบลุ่มน้ำชี จังหวัดมหาสารคาม.....	13
2.3 ประเภทและลักษณะของเรือนพักอาศัย แถบลุ่มน้ำชี.....	24
2.4 บ้านพักอาศัยตั้งแต่ปลายรัชกาลที่ 6 ถึงปัจจุบัน.....	56
2.5 ลักษณะบ้านพักอาศัยในสมัยใหม่.....	58
2.6 การเปลี่ยนแปลงทางด้านพื้นที่ใช้สอย.....	60
2.7 อิทธิพลทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับเรือนอาศัยในชนบทอีสาน.....	63
2.8 ความหมาย แนวความคิดทฤษฎีในการอนุรักษ์และพัฒนา.....	68
2.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	71
บทที่ 3 วิธีดำเนินการศึกษาและวิจัย.....	78
3.1 สํารวจและศึกษาข้อมูลเบื้องต้น.....	78
3.2 กำหนดประชากรกลุ่มตัวอย่าง.....	78
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	79
3.4 การสร้างเครื่องมือ.....	79

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	79
3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	80
3.7 หมู่บ้านและบ้านพักอาศัยที่ทำการศึกษา.....	80
บทที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	82
4.1 การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	82
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	118
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	118
5.2 อภิปรายผล.....	122
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	125
5.4 แนวความคิดในการออกแบบ.....	127
บรรณานุกรม.....	143
ภาคผนวก.....	145
ประวัติผู้เขียน.....	158

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
4.1 แสดงจำนวนร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามตามสถานภาพทั่วไป.....	91
4.2 แสดงจำนวนร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง.....	95
4.3 แสดงค่าร้อยละของสถานที่ประกอบกิจกรรมภายในเรือน.....	99
4.4 แสดงค่าร้อยละของกิจกรรมที่กระทำเป็นประจำภายในเรือน.....	104
4.5 แสดงค่าร้อยละของเฟอร์นิเจอร์/เครื่องใช้ภายในเรือน.....	107
4.6 แสดงค่าร้อยละความคิดเห็นในเรื่องของการอนุรักษ์และพัฒนา.....	111
4.7 แสดงค่าร้อยละความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง.....	114

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 แผนที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งพื้นที่ทำการศึกษา อ.โกสุมพิสัย จ.มหาสารคาม.....	13
2.2 แสดงแผนผังตำบลหัวขวาง ต.หัวขวาง อ.โกสุมพิสัย จ.มหาสารคาม.....	16
2.3 ผังพื้นที่ทำการศึกษาหมู่ที่ 1 บ้านหัวขวาง ต.หัวขวาง อ.โกสุมพิสัย จ.มหาสารคาม.....	17
2.4 แสดงลายเส้นที่ 2.1 ผังบ้านศิลาเป็นลักษณะแผนผังหมู่บ้านอีสานแบบดั้งเดิม ที่ตั้งอยู่บนเนินสูงกว่าที่นาโดยรอบ มีหลักอยู่กลางหมู่บ้าน.....	20
2.5 แสดงลายเส้นที่ 2.2 แผนผังหมู่บ้านอีสานแบบดั้งเดิม ที่ขนานไปตามเส้นทางสัญจร มักเป็นหมู่บ้านใหม่ ในพื้นที่ที่เหมาะสมกับการทำไร่มากกว่าทำนา.....	20
2.6 แสดงการใช้พื้นที่ได้ทุนเรือน เรือนอีสานแบบดั้งเดิม.....	21
2.7 แสดงเครื่องจักรสานฝีมือชาวอีสานที่มีชื่อเสียง และภาพชบวนขันหมาก.....	22
2.8 แสดงลักษณะเตียงนาที่ใช้ปักค่างคืน.....	25
2.9 แสดงลายเส้นที่ 2.3 เรือนพักอาศัยประเภทชั่วคราวเตียงนา ตั้งสำหรับเผ่านาฤดูดำนา เกี่ยวข้าว ได้ทุนเตียงนาบางแห่งเลี้ยงเปิด ไก่.....	26
2.10 แสดงตุบต่อเล้า ฝาสังกะสี หลังคาสังกะสี ที่บ้านหัวขวาง อ.โกสุมพิสัย จ.มหาสารคาม.....	28
2.11 แสดงลายเส้นที่ 2.4 เรือนตั้งต่อดิน มุงหญ้าแฝกแปดอง บ.หัวขวาง อ.โกสุมพิสัย จ.มหาสารคาม.....	29
2.12 แสดงลายเส้นที่ 2.5 เรือนเกยแบบพื้นฐาน ที่บ้านเลขที่ 541 นายไสว โพร้สาราช อายุ 75 ปี บ้านหัวขวาง ต.หัวขวาง อ.โกสุมพิสัย จ.มหาสารคาม.....	30
2.13 แสดงลายเส้นที่ 2.6 ลักษณะรูปแบบเรือนเกย.....	31
2.14 แสดงลายเส้นที่ 2.7 ลักษณะพื้นฐานของเรือนเกยประกอบด้วยเรือนนอน.....	31
2.15 แสดงลายเส้นที่ 2.8 หากเรือนนอนกว้าง จึงจะมีความกว้าง 2 ช่วงเสา แต่ความยาวคง เท่าเดิม คือ จะมีความยาว 3 ช่วง แต่พบที่มีความยาวแค่ 2 ช่วงเสา.....	32
2.16 แสดงลายเส้นที่ 2.9 หากต่อหลังคาจากเรือนนอนมาคลุมเกยเป็นทอดเดียวทำให้เกิด ลักษณะเป็นเรือนทิบ.....	32
2.17 แสดงลายเส้นที่ 2.10 บางครั้งก็จะมีการต่อเพิงออกไปจากเรือนเกย อาจใช้หลังคา ลาดไปทางเดียวกัน.....	32
2.18 แสดงลายเส้นที่ 2.11 เรือนเกยอาจพบต่อกัน 2 เรือน และส่วนเกยอาจมีการกันผนัง ถาวรเปิดช่องหน้าต่าง.....	33
2.19 แสดงลายเส้นที่ 2.12 เรือนไฟ (ครัว) อาจแยกออกมาต่างหากจากเรือนเกย.....	33

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ทางการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
2.20 แสดงเขื่อนแผดที่ บ.หัวขวาง จ.มหาสารคาม เขื่อนแผดขนาดไม่เท่ากัน.....	34
2.21 แสดงเขื่อนแผดที่ บ.หัวขวาง จ.มหาสารคาม เป็นเขื่อนแผดที่มีลักษณะเท่ากัน.....	34
2.22 แสดงลายเส้นที่ 2.13 แสดงลักษณะของเขื่อนแผด ที่แผดกับเขื่อนครวก็ต่อออกไป.....	34
2.23 แสดงลายเส้นที่ 2.14 เขื่อนแผด จะเป็นเขื่อน 2 เขื่อนติดกัน	34
2.24 แสดงลายเส้นที่ 2.15 ลักษณะโครงสร้างของเขื่อนแผด.....	35
2.25 แสดงลายเส้นที่ 2.15 ลักษณะองค์ประกอบเขื่อนแผด.....	35
2.26 แสดงเขื่อนเกยต่อเขื่อนโข่ง อ.โกสุมพิสัย จ.มหาสารคาม.....	36
2.27 แสดงเขื่อนเกยต่อเขื่อนโข่ง พิพิธภณท์ บ้านอีสาน อ.โกสุมพิสัย จ.มหาสารคาม.....	36
2.28 แสดงลายเส้นที่ 2.17 ลักษณะโครงสร้างเขื่อนโข่ง.....	37
2.29 แสดงลายเส้นที่ 2.18 ลักษณะเขื่อนโข่งถ้าดูผิวเผิน เฉพาะส่วนหลังคาจะคล้าย เขื่อนแผดแต่ละเขื่อนแผดแต่ละเขื่อน.....	37
2.30 แสดงลายเส้นที่ 2.18 เขื่อนโข่งที่เป็นเขื่อนเกยมาต่อกับเขื่อนใหญ่.....	37
2.31 แสดงลายเส้นที่ 2.19 เขื่อนโข่งที่มีการสร้างต่อจากเขื่อนเกยภายใน ภายหลัง.....	37
2.32 แสดงลายเส้นที่ 2.20 ขนาดและสัดส่วนทั่วไปของเขื่อนอีสาน.....	40
2.33 แสดงลายเส้นที่ 2.22 ขนาดและสัดส่วนทั่วไปของเขื่อนโข่ง.....	41
2.34 แสดงลายเส้นที่ 2.23 ลักษณะเสาเขื่อน เสาชาน และเสาหัว.....	42
2.35 แสดงลายเส้นที่ 2.24 โครงสร้างและส่วนต่าง ๆ ของเขื่อนอีสาน.....	46
2.36 แสดงลายเส้นที่ 2.25 ลักษณะการเข้าไม้ปลายหลังคา.....	47
2.37 แสดงลายเส้นที่ 2.26 โครงหลังคาและการมุงแป้น (แป้นเกล็ด).....	47
2.38 แสดงลายเส้นที่ 2.27 ลักษณะโครงสร้างหลังคา.....	48
2.39 แสดงลายเส้นที่ 2.28 ลักษณะโครงสร้างพื้นเขื่อนไท-อีสาน.....	49
2.40 แสดงลายเส้นที่ 2.29 ลักษณะโครงสร้างองค์ประกอบ.....	50
2.41 แสดงลายเส้นที่ 2.30 ลักษณะโครงสร้างเขื่อนเหย้าหลังคาเครื่องผูก.....	51
2.42 แสดงลายเส้นที่ 2.31 ลักษณะฝ่าเขื่อน.....	52
2.43 แสดงลายเส้นที่ 2.32 ลักษณะยกบันลม.....	55
2.44 แสดงลายเส้นที่ 2.33 ลักษณะจั่วลวดลายตกแต่งพิเศษ.....	55
2.45 แสดงลายเส้นที่ 2.34 ลักษณะการตีฝารูปแบบต่างๆ.....	56
2.46 แสดงลายเส้นที่ 2.35 ลักษณะประตู.....	56

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
4.1 ผังแสดงการสำรวจเรือนอีสานแบบดั้งเดิม บ้านหัวขวาง ต.หัวขวาง อ.โกสุมพิสัย จ.มหาสารคาม.....	83
4.2 ผังแสดงการสำรวจเรือนอีสานแบบร่วมสมัย บ้านหัวขวาง ต.หัวขวาง อ.โกสุมพิสัย จ.มหาสารคาม.....	85
4.3 ผังแสดงสภาพปัจจุบันของหมู่บ้านที่ทำการศึกษ บ้านหัวขวาง ต.หัวขวาง อ.โกสุมพิสัย จ.มหาสารคาม.....	87
4.4 ผังแสดงสภาพปัญหาของหมู่บ้านที่ทำการศึกษ บ้านหัวขวาง ต.หัวขวาง อ.โกสุมพิสัย จ.มหาสารคาม.....	89
5.1 แสดงการเปลี่ยนแปลงประโยชน์ใช้สอยในตัวเรือน.....	130
5.2 แสดงการใช้พื้นที่ว่าง เชื่อมกิจกรรม ซึ่งชุมชนชาวอีสานใช้พื้นที่เพื่อทำกิจกรรม ประกอบพิธีต่าง ๆ ของหมู่บ้าน.....	131
5.3 แสดงลายเส้นที่ 5.1 การแบ่งพื้นที่ใช้ประโยชน์ในตัวเรือนโง.....	132
5.4 แสดงลายเส้นที่ 5.2 การแบ่งพื้นที่ใช้ประโยชน์ในตัวเรือนสมัยใหม่.....	133
5.5 แสดงรูปแบบเรือนอีสานสมัยใหม่ การศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรม พื้นถิ่นอีสาน กรณีเรือนพักอาศัย แถบลุ่มน้ำชี จังหวัดมหาสารคาม.....	134
5.6 แสดงหุ่นจำลอง พื้นที่ที่ทำการศึกษ.....	140
5.7 แสดงหุ่นจำลอง เรือนอีสานเรือนโง แบบสมัยใหม่.....	140
5.8 แสดงหุ่นจำลอง เรือนอีสานเรือนโง แบบสมัยใหม่ มองจากด้านหน้า.....	141
5.9 แสดงหุ่นจำลอง เรือนอีสานเรือนโง แบบสมัยใหม่ มองจากด้านข้าง.....	141
5.10 แสดงหุ่นจำลอง เรือนอีสานเรือนแฝด แบบสมัยใหม่ มองจากด้านหน้า.....	142
5.11 แสดงหุ่นจำลอง เรือนอีสานเรือนแฝด แบบสมัยใหม่ มองจากด้านข้าง.....	142

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

งานสถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นในอดีต ทั้งที่เป็นอาคารพักอาศัย อาคารทางศาสนาล้วนแต่เกิดขึ้นจากวิถีชีวิต วัฒนธรรม สภาพสังคม และความเชื่อของคนในยุค ในท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกัน ซึ่งทำให้เกิดคุณค่าและเกิดเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่นขึ้น นอกจากนั้นยังเป็นสิ่งที่สามารถบอกถึงเรื่องราวความเป็นมาของสภาพชีวิตการเป็นอยู่ เชื่อมโยงของคนในปัจจุบัน ได้ด้วย

ชุมชนในอดีตที่มีพัฒนาการที่เก่าแก่และยาวนาน เมื่อมีความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม และความเสื่อมโทรมของสถาปัตยกรรม อันเกิดจากการกระทำของมนุษย์ และธรรมชาติงานสถาปัตยกรรมเก่าแก่ของชุมชนหลายแห่งถูกรื้อถอน เปลี่ยนแปลงเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการใช้ประโยชน์ตามวิถีชีวิตแบบใหม่ เนื่องจากประชาชนขาดความเข้าใจ ในคุณค่าแห่งมรดกทางวัฒนธรรม ที่เปรียบเสมือนหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาของชุมชนอย่างต่อเนื่องได้เป็นอย่างดี

(กระทรวงศึกษาธิการ. 2541 : 11) จากกระแสของการอนุรักษ์ที่เริ่มจะส่งผลมาให้ประชาชนหันมาให้ความสนใจและเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมของชาติ อันเป็นสิ่งบ่งชี้ถึงความเจริญก้าวหน้าและพัฒนาการทางด้านภูมิปัญญาของคนในชาติอย่างต่อเนื่อง จึงเห็นสมควรที่จะต้องมีการศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นขึ้น ซึ่งในแต่ละภูมิภาคของประเทศจะมีความเป็นเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมเฉพาะท้องถิ่นที่แตกต่างกันออกไป สอดคล้องกับลักษณะทางภูมิประเทศและขนบธรรมเนียมประเพณีนั้น ๆ อย่างลงตัว

ศิลปวัฒนธรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือที่คนทั่วไปเรียกว่า “ภาคอีสาน” มีเอกลักษณ์ท้องถิ่นของตนเอง ที่แตกต่างไปจากภูมิภาคอื่น ๆ ของประเทศ มีความเจริญขึ้นมาเป็นลำดับจนมีฐานะเป็นบ้านเป็นเมือง และได้มีการสังสรรค์ศิลปวัฒนธรรมของตนเองเด่นชัด ปรากฏอยู่ทั่วไปทั้งทางด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี ส่วนงานทางสถาปัตยกรรมที่เป็นอาคารทางพุทธศาสนาที่อยู่ในวัด อันเป็นศูนย์รวมของทุกสิ่งทุกอย่างที่เชื่อมโยงเรื่องราวความเป็นอยู่ ตลอดจนความเป็นมาของชุมชนนั้น ๆ เป็นอย่างดี เช่น พระธาตุ , สิม , หอระฆัง , หอกกลาง และสิ่งก่อสร้างอื่นๆ ส่วนอาคารทางสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวกับที่พักอาศัยของชาวอีสาน ได้แก่ เรือนหรือบ้านที่มีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น

บ้านพักอาศัยนับเป็นปัจจัยสี่ของมนุษย์ ที่ได้รับการออกแบบต่อเนื่องกันมาหลายยุค หลายสมัย โดยได้แก้ไขข้อบกพร่องทั้งทางรูปแบบและคุณค่าทางสถาปัตยกรรม (Architectural Value) และ

คุณค่าทางการตอบสนองประโยชน์ใช้สอย (Functional Value) มาตราบนจนถึงปัจจุบัน เรือนพัก
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

อาศัยในชนบทอีสานก็แจกเช่นเดียวกันชุมชนที่ได้ก่อตั้งขึ้นเป็นสังคมย่อยๆ ประกอบอาชีพทางการเกษตรกรรมอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการยังชีพ อาทิเช่น มีหนองน้ำที่เพียงพอต่อการเลี้ยงสัตว์และการเกษตร, มีที่ลุ่มสำหรับการเพาะปลูก มีที่ดินดอนสำหรับการตั้งหมู่บ้าน เป็นต้น ฉะนั้นการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนเป็นกลุ่มๆ ในระดับหมู่บ้านจึงเกิดขึ้นกระจายอยู่ทั่วไปในภูมิภาค รูปแบบบ้านพักอาศัยก็จะแตกต่างกันไปตามชุมชน และแต่ละกลุ่ม เผ่าพันธุ์ เช่น เรือนพักอาศัยของไทย – ผู้ไทย, ไทย – ย้อ, ไทย – ไคราช เป็นต้น นอกจากนั้นยังมีเงื่อนไขขึ้นอยู่กับสภาพความเชื่อ สภาพเศรษฐกิจ และสภาพทางสังคมของชุมชนนั้นๆ ตลอดไปถึงวัสดุ ที่นำมาใช้ก่อสร้างอาคารเหล่านั้นด้วย

จากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมชนบทอีสาน ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมาบ้านพักอาศัยแต่ละชุมชนและเผ่าพันธุ์ (Indigenous Architecture) ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่นได้ถูกทำลายลงอย่างมากมาโดยปราศจากความเข้าใจในคุณค่าเดิม แล้วรับเอาลักษณะสถาปัตยกรรมใหม่ โดยมีได้แต่ตรงจากในเมือง ซึ่งมีอิทธิพลหลายอย่างที่ไม่เหมาะสมกับสภาพและการดำรงชีวิตในชนบท สิ่งเหล่านี้ได้แก่

1. รูปแบบทางสถาปัตยกรรม
2. การเลือกใช้วัสดุ
3. ประโยชน์ใช้สอยของอาคาร
4. ความเหมาะสมทางเศรษฐกิจ
5. วิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป

ดังนั้นเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงในสภาวะดังกล่าว จึงสมควรได้มีการวิเคราะห์ถึงสภาพที่เหมาะสมของเรือนพักอาศัย ในชนบทอีสานตามสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบัน เพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาชนบทในสถานะภาพอื่นๆ ไปพร้อมกัน

จากสาเหตุข้างต้นเป็นปัจจัยที่ทำให้เรือนพักอาศัยอีสาน โดยเฉพาะชุมชนในชนบทอีสานที่รับเอารูปแบบและลักษณะการก่อสร้างตัวเรือนแบบสมัยใหม่ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสิ่งที่จะแสดงถึง เอกลักษณ์ และการใช้ภูมิปัญญาในการก่อสร้างตัวเรือนเพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่อย่างเช่นในอดีต ผู้วิจัยจึงเกิดแนวความคิดในการอนุรักษ์และพัฒนาเรือนพักอาศัยให้เกิดความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เพื่อแสวงหาและสรุปผลลัพธ์รูปแบบสถาปัตยกรรมที่สามารถนำมาใช้ให้สอดคล้องกับการดำรงชีวิตในปัจจุบันและสนองความต้องการ ในขณะเดียวกันก็สามารถรักษาและสืบเนื่องกับเอกลักษณ์ท้องถิ่น ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเฉพาะเรือนพักอาศัย แถบลุ่มน้ำชี จังหวัดมหาสารคาม

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เข้าใจถึงพัฒนาการทางรูปแบบ เรือนพักอาศัย แถบลุ่มน้ำชี จังหวัดมหาสารคาม ว่าตั้งอยู่บนปัจจัยและอิทธิพลอะไรบ้าง โดยจะมีการเน้นถึงคุณค่า สภาพความเป็นอยู่ และเอกลักษณ์ท้องถิ่น

1.2.1 เพื่อศึกษาลักษณะทางกายภาพ ความเชื่อ พิธีกรรม และวัฒนธรรมเฉพาะถิ่น ในการปลูกสร้างเรือนพักอาศัยแถบลุ่มน้ำชี จังหวัดมหาสารคาม

1.2.2 เพื่อศึกษาถึงองค์ประกอบของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นอีสาน เรือนพักอาศัย แถบลุ่มน้ำชี จังหวัดมหาสารคาม สภาพดั้งเดิมจนถึงปัจจุบัน

1.2.3 เพื่อศึกษาการใช้วัสดุ และเทคโนโลยีการก่อสร้าง (Materials and Building Technology) ของเรือนพักอาศัย แถบลุ่มน้ำชี จังหวัดมหาสารคาม

1.2.4 เพื่อเสนอแนวทางในการอนุรักษ์ และพัฒนาประโยชน์การใช้พื้นที่ภายในของงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นอีสาน เรือนพักอาศัย แถบลุ่มน้ำชี จังหวัดมหาสารคาม

1.2.5 เพื่อออกแบบ และนำเสนอรูปแบบ งานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นอีสาน เรือนพักอาศัย แถบลุ่มน้ำชี จังหวัดมหาสารคาม แบบดั้งเดิม แบบปัจจุบัน และเสนอแนะรูปแบบ สำหรับการสร้างบ้านในอนาคต เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ปัจจุบัน และการรักษาเอกลักษณ์ท้องถิ่น

1.2.6 ออกแบบวางผังชุมชน เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมความเป็นอยู่ของชุมชน

1.3 กรอบแนวความคิดในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยวางกรอบแนวความคิดไว้ 6 ประเด็น ดังนี้

1.3.1 กรอบแนวความคิดในการศึกษา ลักษณะเรือนพักอาศัยอีสานแบบดั้งเดิม

1.3.1.1 เรือนพักอาศัย

1. เรือนพักอาศัยประเภทชั่วคราว เป็นเรือนพักอาศัยที่ใช้เฉพาะบางฤดูกาล
2. เรือนพักอาศัยประเภทกึ่งถาวร เป็นเรือนเล็ก ๆ ไม่มั่นคงแข็งแรงนัก
3. เรือนพักอาศัยประเภทถาวร เป็นเรือนที่มีความแข็งแรง มีความประณีต

ในการก่อสร้าง และการเลือกวัสดุ

1.3.1.2 พื้นที่ใช้สอยในเรือนอีสาน

1.3.1.3 โครงสร้าง วัสดุ และสัดส่วนเรือน

1.3.1.4 เครื่องประดับตกแต่งเรือน

1.3.1.5 อาคารประกอบในบริเวณเรือนพักอาศัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่จัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการศึกษาวิจัยเท่านั้น ไม่สามารถนำออกจำหน่าย หรือทำซ้ำโดยไม่ได้รับอนุญาต หากมีข้อผิดพลาดประการใดขออภัยเป็นอย่างสูง และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1.3.3 กรอบแนวความคิดในการสำรวจ การเปลี่ยนแปลงทางด้านพื้นที่ใช้สอย

1.3.4 กรอบแนวความคิดในการสำรวจ ทางด้านความเชื่อ พิธีกรรม การก่อสร้าง การออกแบบ และการตกแต่งเรือนพักอาศัยอีสาน

1.3.5 กรอบแนวความคิดเรื่องพฤติกรรมการดำเนินชีวิต และความเชื่อที่เปลี่ยนแปลงไป จากอดีตมาถึงปัจจุบัน ย่อมส่งผลกระทบต่องานสถาปัตยกรรมในปัจจุบัน

1.3.6 กรอบแนวความคิดในด้านการอนุรักษ์และพัฒนาการใช้พื้นที่ภายในเรือนพักอาศัยอีสาน ให้มีประสิทธิภาพ และคงอยู่ของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น

1.3.6.1 ส่วนที่ต้องการอนุรักษ์

1. เครื่องประดับตกแต่งเรือน ซึ่งถือว่าเป็นเครื่องแสดงเอกลักษณ์ของลักษณะเรือนในท้องถิ่นนั้นได้อย่างชัดเจน เนื่องจากเป็นที่สะดุดตา เห็นได้ง่ายมีลักษณะสวยงาม และบ่งบอกฝีมือของช่างและกลุ่มชนได้ เครื่องตกแต่งเรือนเหล่านี้ เช่น ยอดบันลุ่มและหน้าจั่ว

2. การวางผังของตัวเรือน ที่วางขวางตามแนวทิศตะวันออก – ตก

3. ลวดลายฉลุและช่องลม เป็นจุดเด่นของเรือนที่แสดงถึงความประณีตในช่างฝีมือ และช่องลมยังช่วยในการระบายอากาศ

1.3.6.2 ส่วนที่ต้องการพัฒนา

1. ประโยชน์ใช้สอยพื้นที่ภายใน เรือนอีสานที่ปลูกสร้างในชนบท แต่เดิมไม่นิยมกันแบ่งเป็นห้อง แต่มักทำเป็นโถงใหญ่เอกประสงค์ อาจมีบ้างในเฉพาะในส่วนที่จำเป็นเท่านั้น แต่เนื่องจากยุคสมัยเปลี่ยนไป ความต้องการความเป็นส่วนตัว และความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินเพิ่มมากขึ้น ดังนั้น การพัฒนาพื้นที่ภายในเรือนเพื่อให้ได้รับประโยชน์สูงสุดและสอดคล้องกับความต้องการของผู้อยู่อาศัยจึงจำเป็นอย่างยิ่ง

2. พัฒนาและซ่อมแซมวัสดุ ซึ่งชำรุดเสียหาย เนื่องจากอายุการใช้งาน

3. เปลี่ยนแปลงในส่วนที่ไม่สามารถซ่อมแซมได้ โดยใช้วัสดุใหม่ทดแทนควรคำนึงถึงวัสดุเก่า ใหม่ ไม่ให้เกิดความขัดแย้ง

1.4 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างของการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1. เรือนพักอาศัย เรือนที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นอีสาน และมีอายุเรือนระหว่าง 50 – 100 ปี แถบลุ่มน้ำชี จังหวัดมหาสารคาม

2. เรือนสมัยใหม่ที่เกิดในชุมชน แถบลุ่มน้ำชี จังหวัดมหาสารคาม

3. ผู้ที่พักอาศัยอยู่ในเรือนพักอาศัยอีสานแถบลุ่มน้ำชี จังหวัดมหาสารคาม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1. เรือนพักอาศัย แถบลุ่มน้ำชี จังหวัดมหาสารคาม ใน 1 หมู่บ้าน ในอำเภอโกสุมพิ จังหวัดมหาสารคาม คัดเลือกอย่างเจาะจงจากหมู่บ้านที่มีลักษณะการอนุรักษ์ ที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นอีสาน และมีอายุเรือนระหว่าง 30 – 100 ปี จำนวน 20 หลัง
2. เรือนสมัยใหม่ที่เกิดในชุมชน ใน 1 หมู่บ้าน อำเภอโกสุมพิ จังหวัดมหาสารคาม คัดเลือกจากเรือนที่มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ จากลักษณะเรือนอีสานแบบดั้งเดิม จำนวน 20 หลัง
3. ผู้ที่พักอาศัยอยู่ในเรือนพักอาศัยอีสาน แถบลุ่มน้ำชี จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 40 คน

1.5 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยจึงได้กำหนดความหมายของคำต่าง ๆ ที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้ คือ

1. การอนุรักษ์ หมายถึง การกระทำเพื่อป้องกันความเสื่อมโทรมและยืดอายุ ของเรือนพักอาศัย แถบลุ่มน้ำชี จังหวัดมหาสารคาม ให้ทรงคุณค่าและคงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นไว้ให้มากที่สุด โดยเฉพาะในเรื่องของรูปแบบของเรือน โครงสร้างและส่วนประกอบ
2. การพัฒนา หมายถึง การกระทำเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น สอดคล้องกับความเป็นอยู่ปัจจุบัน โดยเน้นในเรื่องของพื้นที่ใช้สอยภายในเรือนเป็นหลัก
3. สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น หมายถึงรูปแบบของอาคารที่ชาวบ้านสร้างขึ้นในแต่ละท้องถิ่น และเน้นเอาเฉพาะอาคารประเภทพักอาศัย คือ ตัวเรือน
4. สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นอีสาน หมายถึง เรือนที่อยู่อาศัยของชาวอีสาน โดยทั่วไปเป็นลักษณะระบบครอบครัวเดี่ยว
5. เรือนพักอาศัย ชุมชนแถบลุ่มน้ำชี หมายถึง เรือนที่อยู่อาศัย ชุมชนชนบทของพื้นที่บริเวณแถบลุ่มน้ำชี ที่แสดงเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนแบบดั้งเดิมที่สอดคล้องกับความเป็นอยู่ อาชีพ สภาพแวดล้อม ได้แก่ จังหวัดอุดรธานี , สกลนคร, เลย, มุกดาหาร , หนองคาย
6. เือน หมายถึง เรือน ซึ่งมีลักษณะอาคารสำหรับพักอาศัยถาวร นิยมสร้าง กว้าง 1 – 2 ช่วงเสา และยาว 3 – 4 ช่วงเสา เรือนมักจะยกพื้น มีใต้ถุนซึ่งแต่เดิมมักโล่ง เือนจะมีการก่อสร้างหลายลักษณะแตกต่างกันไปตามรูปแบบ ที่ปรากฏและประโยชน์ใช้สอย เช่น เรือนเกย เรือนใหญ่ เรือนแฝด เรือนโข่ง เรือนครัว เรือนเทิบ
7. โขง หมายถึง เรือนที่ใหญ่กว่าเือน ส่วนมากจะมีหลายห้อง เป็นที่อยู่ของเจ้าเมืองหรือเจ้าผู้ครอบครองนครในสมัยโบราณ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

8. เกียงนา หมายถึง เพิงพักในนา มักไม่มีผนัง แต่หากมีการย้ายไปพำนักค้างแรม ก็อาจมีการทำเป็นห้อง

9. เขี้ยว หมายถึง เป็นที่พักชั่วคราวกึ่งถาวร เมื่อลูกสาวและลูกชายแยกเรือนออกจากเรือนใหญ่ของพ่อแม่ มาสร้างเป็นกระท่อมเล็กๆ อยู่กันเอง

10. วัฒนธรรมการปลูกเรือน หมายถึงแนวความคิด คติความเชื่อ พิธีกรรมและประเพณีการปลูกเรือนอีสาน

11. ประเพณีวัฒนธรรมอีสาน หมายถึง วิธีการดำเนินชีวิต รูปแบบของพฤติกรรม ระบบค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณีความเชื่อในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวกับอีสาน

12. เฌือนเกย เกย หรือ ชาน ที่มีหลังคาคลุม พื้นเกยจะมีระดับต่ำกว่าพื้นเฌือนใหญ่ อาจมีไม้รองเหยียบก้าวไปสู่ห้องนอน ประโยชน์ใช้สอยของเกยเป็นที่นอนของแขก ที่รับแขก นั่งเล่น รับประทานอาหาร พื้นเกยเป็นไม้กระดาน ถ้ามีการต่อหลังคาออกมาคลุมชาน เป็นทอดเดียวจากหลังคาเดิมรูปแบบเรือน

13. เฌือนแฝด โครงสร้างของเฌือนโง่งจะแยกออกต่างหาก ทั้งโครงหลังคาและโครงพื้น พื้นจะลดระดับหรือไม่ลดก็ได้ ผนังอาจกั้นทั้งหมดหรือบางส่วน ที่สำคัญก็คือจะมีเสารับโดยเอกเทศ สามารถจะรื้อถอนไปปลูกในที่ใหม่ได้ทันที

14. เฌือนโง่งลักษณะได้ถุนสูง ใช้เสากลมหรือเหลี่ยม มีจั่วแฝดแต่ขนาดย่อมกว่าเฌือนใหญ่

15. เฌือนเขี้ยว" หรือ " เขี้ยวเรือน" หมายถึงกระท่อมหรือเรือนเล็กๆ ไม่มั่นคงแข็งแรง เป็นการเริ่มต้นชีวิตของการครองเรือน แต่ก็ค่อยเก็บหอมรอมริบไปสู่การมีเรือนถาวรในที่สุด การเลือกวัสดุมาใช้สร้างมักไม่พิถีพิถันนัก อาจจะเป็นแบบเรือนเครื่องผูก หรือแบบเรือนเครื่องสับก็ได้

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น เป็นสถาปัตยกรรมที่แสดงถึงการดำเนินชีวิตแบบดั้งเดิมได้เป็นอย่างดี ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้รวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยทำการศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎีสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น เรือนพักอาศัยแถบลุ่มน้ำชี จังหวัดมหาสารคาม แนวความคิด เอกสารในการอนุรักษ์และพัฒนา รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีรายละเอียด ดังนี้

- 2.1 สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น
- 2.2 เรือนอีสาน แถบลุ่มน้ำชี จังหวัดมหาสารคาม
- 2.3 ประเภทของเรือนพักอาศัย แถบลุ่มน้ำชี จังหวัดมหาสารคาม
- 2.4 อิทธิพลทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกี่ยวพันกับ เรือนพักอาศัยในชุมชนอีสาน
- 2.5 ความหมาย แนวความคิดทฤษฎีในการอนุรักษ์และพัฒนา
- 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น

2.1.1 ความหมายของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น

วิวัฒน์ เตมียพันธ์ (2540 : 3) ได้ให้ความหมายของคำว่า สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นว่า หมายถึง รูปแบบของอาคารที่ชาวบ้านสร้างขึ้นในแต่ละท้องถิ่น และเน้นเอาเฉพาะอาคารประเภทพักอาศัย คือตัวเรือนนั่นเอง ซึ่งรูปแบบย่อมมีลักษณะแปลกแยกแตกต่างกันไปตามลักษณะของวัฒนธรรม สภาพแวดล้อมและสภาพดินฟ้าอากาศที่แตกต่างกัน

ประสงค์ เขียมอนันต์ (2540 : 171) ได้ให้ความหมายของคำว่า สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นว่า หมายถึง งานสถาปัตยกรรมที่สร้างขึ้นเพื่อสนองประโยชน์ใช้สอยเบื้องต้น ยังไม่มีการเพิ่มองค์ประกอบทางศิลปะตกแต่งเข้าไปมาก รูปแบบงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ที่เกิดขึ้นจึงเกิดจากความต้องการด้านประโยชน์ใช้สอย ขนาด สัดส่วนอาคารการใช้วัสดุก่อสร้าง การดำรงชีวิต คตินิยม ความเชื่อ และรสนิยมของประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ ลักษณะของงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นจึงเรียบง่าย ยังไม่มีความสลบซับซ้อน

สามารถ สิริเวชพันธุ์ (2540:98) ได้ให้ความหมายของคำว่า สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นว่า คือ ภาษาและความหมายของผู้คนในแต่ละท้องถิ่นแต่ละแห่งบ่งบอกถึงสภาพความเป็นอยู่ สภาพแวดล้อม ผู้คน วัฒนธรรม การก่อสร้างบ้านเรือน ฐานอารยธรรมของคนพื้นถิ่น เป็นจุดเริ่มต้นของวิวัฒนาการ เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สืบค้นไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า จากอดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบัน ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมีเหตุดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จากเอกสารการสอน ชุดวิชาไทยศึกษา (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช : 2528) ได้ให้ความหมายของคำว่าสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น หมายถึง สถาปัตยกรรมแบบประเพณีที่ดำรงอยู่ในชุมชนพื้นถิ่น ส่วนใหญ่จะเป็นงานสถาปัตยกรรมที่ใช้ประกอบอาชีพ และอยู่อาศัย ของผู้มีอาชีพทางกสิกรรม บางครั้งรวมถึงศาสนาที่ชาวบ้านได้ออกแบบก่อสร้างตามความจำเป็นตามความหมายที่ตนเข้าใจ โดยมีใช้แบบแผนของสถาปัตยกรรมไทยโดยตรง นับเป็นงานสถาปัตยกรรมที่มีประวัติยืนยาวกว่างานสถาปัตยกรรมอื่น ๆ

2.1.2 รูปแบบสำคัญของเรือนพักอาศัยพื้นถิ่น

วิวัฒน์ เตมียพันธ์ (2541 : 53) ได้ให้ความหมายคำว่า บ้าน เป็นคำไทยเดิม หมายความว่า หมู่บ้าน ยังมีเค้าให้เห็นอยู่ในชื่อตำบลต่าง ๆ เช่น บ้านหม้อ บ้านหมี บ้านไร่ บ้านนา บ้านปอ เป็นต้น ภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ ยังคงใช้คำ บ้าน หมายความว่า หมู่บ้าน อยู่คนเดียวนี้ บ้าน จึงหมายความว่า บริเวณที่มีเรือนตั้งอยู่ เช่น เดินเข้าไปในบ้านแล้วขึ้นบนเรือน แม้คำในภาษาเหนือหรือ คำเมือง ในปัจจุบันก็ยังมีความหมายเช่นเดียวกัน เช่น คำพูดว่า “แผ้วบ้านเฮาแล้ว ขึ้นมาบนเฮือนก่อนแล” ก็หมายความว่า ผู้เดินทางได้กลับมาถึงบ้านแล้ว บ้านในที่นี้มีความหมายได้สองนัยคือ ได้เดินทางเข้าถึงหมู่บ้านแล้ว หรือเดินทางเข้าถึงบริเวณรั้วและบริเวณอาณาเขตของสภาพแวดล้อมภายนอกของตัวเรือนส่วนคำว่าขึ้นมาบนเฮือนนั้น หมายถึง ขึ้นมาบนอาคารพักอาศัยนั่นเอง ปัจจุบันนี้คำว่า “บ้าน” กำลังจะเคลื่อนความหมายไปอีกให้เป็นเรือนที่อยู่ เช่น เขียนแบบเรือนก็เป็นเขียนแบบบ้าน ถ้ามองที่มนุษย์เป็นศูนย์กลางของความสัมพันธ์ทางสังคม แล้วก็จะพบว่า “เรือน” หรืออีกนัยหนึ่ง “ครัวเรือน” (House – Hold) กับ “บ้าน (Village) นั้นเป็นสิ่งที่แยกไม่ออกในความเป็นชุมชน (Community) เพราะบ้านก็คือกลุ่มของเรือนหรือครัวเรือนที่อยู่รวมกัน ทำให้คนมีความสัมพันธ์ต่อกันในลักษณะเห็นหน้าตา (Face to Face Relation) นั่นก็คือ เมื่อแรกเกิดมา คนจะพบเห็นและรู้จักกับคนในครอบครัวและพี่น้องเพื่อนฝูงที่อยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน มีการพึ่งพาอาศัยกันในชีวิตประจำวัน

ศรีศักร วัลลิโภดม (2537 : 6) ได้กล่าวว่า “บ้านหรือเรือนพักอาศัยของชาวบ้านโดยทั่วไปนั้น จัดเป็นสถาปัตยกรรมที่หมู่บ้านและช่างในแต่ละท้องถิ่นได้ปลูกสร้างกันเอง โดยไม่ต้องพึ่งพาสถาปนิกให้เป็นผู้ออกแบบให้ ในทางวิชาการสถาปัตยกรรมนั้น (ตะวันตก) อาคารที่พักอาศัยที่ชาวบ้านออกแบบและปลูกสร้างกันเองนั้นเดิมไม่จัดเข้าเป็นสถาปัตยกรรมเสียด้วยซ้ำ เพราะอาคารที่จะจัดเข้าเป็นสถาปัตยกรรมนั้น จะต้องมีความค่าทางศิลปะขั้นเป็น “แม่แห่งศิลปะ” (Great Mother Art) เพราะว่าได้ประมวลเอาทัศนศิลป์ (Visual Art) หลายแขนงเข้ามาผนวกกับอาคารให้มีคุณค่าทางความงาม ก่อให้เกิดความหรูหรา มั่งคั่ง อันเป็นงานก่อสร้างประเภทยิ่งใหญ่ (Master Work) นั่นเอง งานประเภทสถาปัตยกรรมที่ยิ่งใหญ่นั้นจะต้องสะท้อนให้เห็นศักยภาพที่สูงสุดของอารยธรรมของแต่ละชุมชน และเป็นสัญลักษณ์ของความเจริญที่แสดงถึงขีดสุดของระบบวิธีการก่อสร้างของ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สังคมแต่ละสังคม ตัวอาคารมักเป็นอาคารที่มีชื่อเสียงในประวัติศาสตร์ของแต่ละยุคสมัยของแต่ละประเทศ”

Ibid (1968 : 12) ได้กล่าวว่า “รูปแบบของอาคารที่ชาวบ้านสร้างขึ้นในแต่ละท้องถิ่น และเน้นเอาเฉพาะอาคารประเภทพักอาศัย คือตัวเรือนนั่นเอง ซึ่งรูปแบบย่อมมีลักษณะแปลกแตกต่างกันไปตามลักษณะของวัฒนธรรม สภาพแวดล้อมและสภาพดินฟ้าอากาศที่แตกต่างกัน แต่เดิมมาในวงการทางสถาปัตยกรรมตั้งเกณฑ์ไว้ว่า อาคารพักอาศัยของชุมชนใดที่ได้รับการออกแบบโดยสถาปนิก อาคารเหล่านั้นจึงจะนับเป็นงานสถาปัตยกรรม ส่วนอาคารพักอาศัยของชาวบ้านทั่วไปนั้น ยังคงไม่ได้รับการยอมรับว่ามีคุณค่าในทางสถาปัตยกรรม จนต่อเมื่อนักวิชาการได้หันมาศึกษาถึงงานของชาวบ้านกันอย่างกว้างขวางขึ้น จึงพบว่าอาคารพักอาศัยของชาวบ้านบางหลังมีคุณค่าสูงเสมออาคารที่ออกแบบโดยสถาปนิก จึงอนุมานว่าอาคารของชาวบ้านหลังใดที่มีคุณค่า อาคารหลังนั้นแม้ไม่ได้รับการออกแบบจากสถาปนิกก็ตาม แต่ก็ถือว่าเป็นสถาปัตยกรรมได้ด้วย”

Hitchcock (1960 : 15) ได้กล่าวว่า “เกือบทุกประเทศในโลกนั้นต่างก็มีอาคารพักอาศัยของชาวบ้านที่มีลักษณะพื้นถิ่นอยู่ทั่วไป โดยเฉพาะในหมู่บ้านชนบท ตลอดถึงโรงนาที่แยกตัวอยู่โดดเดี่ยวในไร่นา ซึ่งอาคารเหล่านั้นเป็นอาคารที่ชาวบ้านออกแบบและสร้างกันเอง มีสำนักในการออกแบบที่ต่างไปจากสถาปนิก (นักออกแบบอาคารที่ได้รับการศึกษาแนวทางและวิธีการออกแบบจากสถาบันการศึกษาที่สอนวิชาชีพทางการออกแบบสถาปัตยกรรมที่เป็นกระบวนการ และเป็นระบบ) ซึ่งแม้แต่สถาปนิกเองที่ได้เล่าเรียนและฝึกฝนมาอย่างชัดเจนก็ตาม บางครั้งก็ออกแบบสูงานอาคารแบบพื้นถิ่นของชาวบ้านไม่ได้ ”

วิวัฒน์ เตมียพันธ์ (2541 : 53) ได้กล่าวว่า “ที่พักอาศัย หรือ ที่กำบังเพื่อพำนักอาศัย (Shelter) นับเป็นสิ่งหนึ่งที่เป็น “วัฒนธรรมทางวัตถุของมนุษย์” มนุษย์เริ่มสร้างที่พักอาศัยขึ้นพักพิงเป็นครั้งแรกก็เพื่ออาศัยกินอยู่หลับนอน และหลีกเลี่ยง ทั้งปกป้องกันภัยอันตรายจากความบีบคั้น ของสภาพแวดล้อมจากภายนอก เหตุนี้จึงอาจกล่าวได้ว่า “บ้านหรือเรือน” (Home – House) นั้นเป็นจุดเริ่มของสถาปัตยกรรมของมนุษยชาติ เพราะว่า“บ้านหรือเรือน” นี้เองเป็นสถานที่ (Place) ที่ชีวิตมนุษย์ได้สัมผัสความสุขความสบาย อีกทั้งยังเป็นแหล่งที่มนุษย์ได้เพียรสร้าง “จริยธรรม” (Morel) “วัฒนธรรม” (Culture) ของมนุษย์เราเองให้หยั่งรากลงอย่างมั่นคง และเจริญงอกเงยขึ้น บ้านเรือนที่มนุษย์สร้างขึ้น ย่อมเป็นสิ่งบ่งชี้ถึงความเคารพ (Respectful) ของมนุษย์ที่มีต่อดินฟ้าอากาศและสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ และยังเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความอุตสาหกรรม ความบากบั่นของมนุษย์เอง ในการค้นคว้าระบบวิธีการก่อสร้างให้อาคารมีความมั่นคงแข็งแรง เหตุนี้การศึกษาค้นคว้าเรื่องบ้านพักอาศัยของแต่ละกลุ่มชนนั้น ย่อมยังให้ผู้ศึกษาได้สัมผัสถึงอัจฉริยภาพและจินตนาการเชิงสร้างสรรค์ (Creative Imagination) ของมนุษย์เราเอง ด้วยว่าอาคารที่มนุษย์สร้างขึ้นในอดีต ที่หลงเหลือปรากฏอยู่นั้นถือว่าเป็นสิ่งที่แสดงถึง อารยธรรมที่ล่วง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
แล้วไป ซึ่งเปรียบดังฟอสซิลของอารยธรรม (Fossil of Civilization) นั้นเอง ”
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

Alexander (1973 : 30) ได้กล่าวว่า “บ้านของชาวนานั้นเป็นตัวอย่างที่แสดงถึงการแก้ไข ปัญหา ในกระบวนการออกแบบที่ตรงไปตรงมาและมี ความชัดเจน (Clarity) เพราะรูปทรงบ้าน (Form) ได้ประมวลเนื้อหาที่สนองความต้องการได้อย่างเหมาะสม (Combination of Good Fit) ตรงตามเนื้อหา รูปทรงที่มนุษย์สร้างขึ้นจะต้องเป็นผลจาก วิธีแก้ปัญหานั้นที่เหมาะสม (The Form is The Solution to the Problem , The context Defines The Problem) เพราะเป้าหมาย สุดท้ายของการออกแบบก็คือ รูปทรงที่สอดคล้องกับเนื้อหานั้นเอง (The Ultimate Object of Design in Form) ”

Rubbo (1974 : 36) ได้ให้ความสำคัญต่อการศึกษาอาคารพักอาศัยของชาวบ้าน (Popular Architecture) “การศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นนั้นเมื่อศึกษาค้นคว้าแล้ว จะพบว่าสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นจะทำให้ผู้ศึกษาเข้าใจสภาพของสังคมได้ชัดเจนขึ้นอีก เพราะอาคารพักอาศัยนั้นจะสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมของประชาชน (Popular Culture) ที่แฝงอยู่ในตัวอาคาร ฉะนั้น เรือนพักอาศัยพื้นถิ่นจึงถือได้ว่าเป็นการสร้างสรรค์ที่ยิ่งใหญ่อย่างหนึ่งของมนุษยชาติ”

Rudofsky (1975 : 23) ได้กล่าวว่า “รูปแบบของเรือนพักอาศัยของชาวบ้านในแต่ละท้องถิ่น ส่วนใหญ่นั้นรูปร่าง ขนาด วัสดุ และระเบียบวิธีการก่อสร้างย่อมมีลักษณะเหมือน ๆ กัน เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะ อาคารแต่ละหลังไม่ใช่เป็นงานออกแบบเฉพาะตัวของสถาปนิก แต่หากเป็นงานออกแบบที่มีลักษณะร่วมกันของสังคมแต่ละสังคม ภาษาทางวิชาการเรียกว่า Communal Architecture”

Belluschi (1977 : 15) ได้ให้คำจำกัดความสถาปัตยกรรม Communal Architecture ว่า “เป็นงานศิลปะที่มีโซผลผลิตของคนฉลาด หรือผู้ชำนาญการเพียงสองสามคน แต่หากเป็นงานคิดค้นและสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นไปตามครรลอง(ธรรมชาติ) และกิจการที่ต่อเนื่องของประชาชนทุกคนในสังคมว่าด้วยประสบการณ์และความชำนาญ ของกลุ่มชนในการสร้างสถาปัตยกรรมขึ้นมาเป็นมรดกทางสังคมที่ได้รับการถ่ายทอดต่อ ๆ กันมา” ฉะนั้นเรือนพักอาศัยของชาวบ้านในแต่ละท้องถิ่นย่อมเป็นสิ่งบ่งชี้พลังของปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมและสุนทรีย์ของสังคมแต่ละสังคมนั้นเอง การเข้ามาศึกษาเรือนพักอาศัยนั้น ย่อมยังผลให้ผู้ศึกษายังทราบถึงกิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ผู้อาศัยอยู่ในตัวเรือนและถือว่าเรือนพักอาศัยแต่ละหลังเป็นศูนย์รวมชีวิตในสังคมนั้นทุกสังคมนั้น ซึ่งนักมานุษยวิทยาและนักสังคมวิทยาถือว่าเป็นศูนย์กลางที่สะท้อนถึงภาพวัฒนธรรมของสังคมนั้นแต่ละแห่งได้เป็นอย่างดี

Wright (1910 : 10) ได้กล่าวแนะนำปรัชญาทางสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวกับหลักการของสถาปัตยกรรมสมัยใหม่โดยให้ทุกคนกลับไปสู่ธรรมชาติและศึกษาหลักการของภายใน (Innate Principle) โดยการศึกษาบทเรียนที่แสวงหาวิธีการเข้าถึงวิญญาณ (ของธรรมชาติ) (Spirit Lesson) จากปรัชญาของชาวตะวันออกที่สอนชาวตะวันตก เขากล่าวว่า “จากการเล่าเรียนด้วยความอดทนเท่านั้น ผู้ศึกษาจึงจะได้รับความรู้และความเข้าใจธรรมชาติ ที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ภายในของไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งยังมีเหตุผลเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตนเอง (Interior Sense) ความรู้สึกที่เกิดขึ้นนี้ย่อมเป็นหลักการใช้เป็นแนวทางในการออกแบบ ซึ่งสถาปนิกทุกคนจะต้องฝึกฝนให้เกิดขึ้นกับตนเอง” เนื่องจากชาวบ้านได้ใช้ความรู้สึกที่แท้จริงของเขามาออกแบบอาคารให้เหมาะสมกับความต้องการอาคารบ้านเรือนของชาวบ้านเกิดขึ้น เช่นเดียวกับการเกิดขึ้นของคติชาวบ้าน (Folk Lore) หรือ เพลงพื้นบ้าน (Folk Song) นั้นเอง และเขายังกล่าวชื่นชมในความงามของรูปทรงของยุ้งข้าวของชาวนาที่มลรัฐ Wisconsin และความงามของอาคารพื้นบ้านที่สร้างด้วยไม้ สันนิษฐานว่าเขาเองก็ได้รับอิทธิพลมาจากสถาปนิกอเมริกันในยุคก่อนหน้าเขา เพราะสถาปนิกบางคนได้เล็งเห็นคุณค่าของอาคารชาวบ้าน โดยสถาปนิกอเมริกันกลุ่มนี้ได้หันกลับไปศึกษารูปแบบของส่วนประกอบ ที่เกลี้ยงเกลาของโรงนา (Farm House) และอาคารพื้นถิ่น เพื่อนำมาปรับปรุงรูปแบบสถาปัตยกรรมของเขา โดยให้เหตุผลว่างานสถาปัตยกรรมที่เขาออกแบบจะได้เป็นงานศิลปะ ที่สะท้อนถึงการดำรงชีวิตของชาวบ้านที่ยังคงดำเนินอยู่ตามความเป็นจริง (Living Art) ที่มีคุณค่า และสร้างรสนิยมใหม่ขึ้นมา Lewis Mumford นักวิชาการทางสถาปัตยกรรม และผังเมืองที่อยู่ในวงการสถาปัตยกรรมยกย่อง โดยให้ความเห็นว่าการที่สถาปนิกอเมริกันยุคก่อนหน้า เพียรพยายามค้นคิดรูปแบบสถาปัตยกรรมประเภทที่พิศอาศัยขึ้นมาใหม่ เพื่อที่จะสร้างรูปแบบของสถาปัตยกรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวของอเมริกาเอง จากการศึกษาและหาหลักการออกแบบจากการค้นคว้าลักษณะของสถาปัตยกรรมพื้นบ้าน”

Le Corbusier (1947 : 135) กล่าวว่า “ บ้านพื้นถิ่น (Vernacular House) นั้นเป็นบ้านสำหรับมนุษย์อย่างแท้จริง (Human House) และเป็นบ้านสำหรับมนุษย์ที่มีจิตวิญญาณ (Spirit Man) เพราะอาคารพื้นถิ่นเหล่านั้นได้ฉายแววที่เร่งเร้าใจ (Exhortation) เป็นตัวอย่างที่ประเสริฐอันแสดงถึงประสิทธิภาพความประหยัด และเป็นอาคารที่แสดงถึงความรู้สึก (Lyricism) ตลอดจนภูมิปัญญา (Intelligence) และอาคารเหล่านี้เอง ข้าพเจ้าถือว่าเป็นโรงเรียนที่สอนสถาปัตยกรรมอีกแห่งหนึ่งของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจะต้องเฝ้ามองเพื่อศึกษา เพื่อจะได้เป็นผู้ออกแบบที่ยิ่งใหญ่ (Master) ในวันหนึ่งข้างหน้า เมื่องานออกแบบของข้าพเจ้าได้ถูกสร้างขึ้น ซึ่งจะเป็นบ้านในยุคสมัยแห่งเครื่องจักรกลนี้ (MachineAge) ”

Le Corbusier (1947 : 139) ได้กล่าวว่า “ขณะที่ข้าพเจ้านั่งเครื่องจาก Algiers เครื่องบินบินข้ามภูเขาและทะเลทรายไปยังภูมิภาค M'zab ข้าพเจ้าได้เห็นกลุ่มหมู่บ้านในโอเอซิส บ้านต่าง ๆ สร้างด้วยดินเหนียว ผนังอาคารนั้นปั้นด้วยมือซึ่งสร้างด้วยความประณีตและมีประสิทธิภาพ ข้าพเจ้าได้จดบันทึกไว้ว่า “บ้านทุกหลังคือศูนย์กลางที่พิศอาศัยที่สงบเงียบ สร้างขึ้นเพื่อสนองการอยู่อาศัยของมนุษยชาติทั้งร่างกายและจิตวิญญาณ” นอกจากกลุ่มหมู่บ้านในทะเลทรายของ Algiers แล้ว เขายังเห็นความสำคัญของเรือนพื้นบ้านในท้องถื่นชนบทของฝรั่งเศสและ เขากล่าวว่า “หากผู้ใดสามารถหยุดอยู่หน้าบ้านของบ้านทุกหลัง ทั้งบ้านใหม่และบ้านเก่า และได้เข้าไปยังภายในของบ้าน ย่อมจะพบว่าทุกหลังมีวิธีการแก้ปัญหาทางสถาปัตยกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ บรรยากาศมีเอกลักษณ์เป็นเอกสารที่ส่งวนเวียนสำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไมออนุญาตให้เข้าไปใช้ประโยชน์ด้านการศึกษาไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ชีวิตชีวา สถาปัตยกรรมเหล่านี้แสดงถึงความชาญฉลาดของผู้สร้าง แสดงถึงการออกแบบที่กระจ่างชัด อาคารทุกหลังมีความน่ารักมีลักษณะสภาพเรียบร้อย”

อนุวิทย์ เจริญศุภกุล (2518 : 22) ได้กล่าวว่า “แนวทางที่เราจะซาบซึ้งและหยั่งเห็นความสำคัญของเรือนพักอาศัยท้องถิ่น เราควรศึกษาด้วยการวิเคราะห์, ตีความ จากการสังเกตให้เห็นคุณค่าของงานเหล่านี้ จากการศึกษารูปทรงของอาคาร (Form) ความสัมพันธ์ในการจัดวางเนื้อที่ใช้งานที่สนองกิจกรรมในการดำรงชีวิตอย่างเหมาะสม และความงามของการวางพื้นที่ได้อย่างประสานกลมกลืนกัน ตลอดจนการใช้วัสดุก่อสร้างที่แสดงถึงสัจจะของธรรมชาติของวัสดุ ซึ่งเป็นวัสดุที่นำมาจากท้องถิ่นนั้น ๆ เนื่องจากงานของชาวบ้านโดยทั่วไปคนส่วนใหญ่มักเห็นไปว่าเป็นงานที่ไม่มีคุณค่า ควรแก่การศึกษา เพราะเป็นสิ่งที่พบเห็นคุ้นเคย จนเห็นว่าเป็นสิ่งปกติธรรมดาและมักจะมองข้ามไปเสีย หากตั้งข้อสังเกตโดยยึดระเบียบวิธีดังกล่าวเข้าไปศึกษาโดยละเอียดลออแล้ว ย่อมหยั่งเห็นคุณค่าที่ซ่อนเร้นอยู่ในอาคารที่เห็นว่าเป็นสิ่งปกติธรรมดานั้นเอง เพราะงานในระดับนี้ส่วนมากสร้างขึ้นอย่างได้สัดส่วนที่สัมพันธ์กับขนาดร่างกายของมนุษย์ (Human Scale) แสดงให้เห็นถึงความชำนาญของช่างท้องถิ่น ทั้งยังแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างที่เนื้อที่ใส่สอยที่สนองความต้องการและพฤติกรรมของชาวบ้านอย่างแท้จริง และยังให้ผู้เข้าศึกษาเห็นภูมิปัญญาของชาวบ้านที่วางอาคารให้ผสมผสานกับธรรมชาติของสภาพแวดล้อม และลักษณะภูมิประเทศของที่ตั้งตัวเรือนอีกด้วย”

Amos (1979 : 4) ได้กล่าวว่า “การแบ่งเนื้อที่ใช้งานภายในตัวเรือนนั้น ในบางอาคารแม้เป็นอาคารเพียงโรงนา หลังคาโดด ๆ ภายในโล่งไม่มีการปิดฝาผนังห้องเป็นส่วนที่ชัดเจน หากผู้ศึกษาสังเกตอย่างพิถีพิถันแล้ว ย่อมเห็นการแบ่งพื้นที่ที่สอดคล้องกับพฤติกรรมผู้อาศัยได้อย่างชัดเจน”

แม้นักวิชาการของไทยเราเอง เมื่อได้ออกไปศึกษาเรือนพักอาศัยของชาวบ้าน ครั้นได้สัมผัสกับบรรยากาศของหมู่บ้านชนบทรวมถึงผู้คนในหมู่บ้านแล้ว ก็เกิดความประทับใจซาบซึ้งในวิธีการดำรงชีวิตของชาวบ้าน เห็นความซื่อง่าย ความจริงใจของคนชนบท อรศิริ ปาณินท์ (2539 : 5) เมื่อได้ออกค้นคว้าเก็บข้อมูลภาคสนามของกลุ่มชาวชนไต ที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน กล่าวว่า “การศึกษาเรื่องราวของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น เป็นเรื่องราวที่น่าสนใจ สนุกสนานกับการได้พบปะกับผู้คนในถิ่นต่าง ๆ ที่มีวัฒนธรรมที่เอื้อเฟื้อและอบอุ่น และยังเป็นหนทางหนึ่งที่จะสามารถจุดประกายความคิดสร้างสรรค์ให้แก่สถาปนิกที่อยากจะค้นคว้าความเป็นตัวของตัวเองบนพื้นฐานของวัฒนธรรมของเรา” จากการศึกษาที่บุคคลใดได้เข้าสัมผัสบรรยากาศของชนบทจนเกิดความซาบซึ้ง ในการดำรงชีวิตของชาวบ้านที่มีน้ำจิตน้ำใจ ยังผลให้ผู้พบเห็นและเข้าใจเกิดความภาคภูมิใจ รักในผืนดินถิ่นฐาน รู้สึกหวงแหนและปกป้องปรารถนาที่จะอนุรักษ์บรรยากาศที่มีคุณค่าเหล่านั้นไม่ให้เปลี่ยนแปลงไปอย่างไม่มี

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.2 เรือนอีสาน แถบลุ่มน้ำชี จังหวัดมหาสารคาม

2.2.1 ลักษณะภูมิประเทศภาคอีสาน

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสานมีพื้นที่ 170,226 ตารางกิโลเมตร ภูมิประเทศทั้งภาคยกตัวสูงเป็นขอบชั้นแยกตัวจากภาคกลางอย่างชัดเจนด้วยเทือกเขาเพชรบูรณ์ และดงพญาเย็น ตามแนวทิศเหนือเฉียงลงมาทางตะวันออกเฉียงใต้ จากเขตจังหวัดสกลนคร ผ่านกาฬสินธุ์ มาสู่อุบลราชธานีมีเทือกเขาภูพานทอดตัวเป็นสันแบ่งภาคอีสานออกเป็น 2 แอ่ง คือ

1. แอ่งโคราช ครอบคลุมอาณาบริเวณตอนกลางและตอนล่างของภาค
2. แอ่งสกลนคร ครอบคลุมอาณาบริเวณเดียวตอนบนค่อนลงตะวันออกเฉียงของภาค

ภาพที่ 2.1 แผนที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งพื้นที่ทำการศึกษา อ.โกสุมพิสัย จ.มหาสารคาม

พื้นดินส่วนใหญ่ของพื้นที่เป็นดินทรายและทรายแป้ง มีคุณสมบัติในการอุ้มน้ำและเก็บกักน้ำได้น้อยมาก ทั้งบางส่วนก็มีหินศิลาแลงร่วน (ลูกรัง) สลับอยู่ด้วยซึ่งก็มีคุณสมบัติอุ้มน้ำได้เหมือนกัน ประชากรอีสานทั้ง 19 จังหวัดประกอบด้วย กลุ่มชนหลายกลุ่มหากเอาจากภาษาเป็นเครื่องวัดจะประกอบด้วยกลุ่มชนเป็น 2 กลุ่มใหญ่ และ 1 กลุ่มย่อย คือ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1. กลุ่มที่ใช้ภาษาไทย – ลาว วัฒนธรรมของประชากรทั้งหมดในกลุ่มจะคล้ายคลึงกัน แต่ ก็มีความแตกต่างบางประการจนสามารถแยกได้เป็นหลายเผ่าได้แก่ ไท-ย้อ ,ไท-ผู้ไท , ไท-ลาว , ไท-แสก , ไท-โย้ย และไท-โคราช

2. กลุ่มที่ใช้ภาษาเขมร- มอญ สามารถแยกเป็นกลุ่มย่อยต่าง ๆ ได้แก่ เขมร กูย (ส่วยหรือ ข่า) , ไล่ (กะไล่หรือ ไช) , กระเลิง บรู (กูย) , ชาวบน (เนียบกลู)

3. กลุ่มย่อย ใช้ภาษาอื่น ๆ เช่น กุลา , จีน , ญวน (เวียดนาม / แกว)

ถึงแม้ว่าชาวอีสานในแต่ละกลุ่มมีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง แต่วัฒนธรรมบางอย่างก็ปรากฏใน ทั้งสองกลุ่มใหญ่ เช่น ประเพณีท้องถิ่นที่เรียกว่า “ ฮีตสิบสอง ” (คือกิจประเพณีในรอบ 12 เดือน)

การตั้งถิ่นฐานแต่ละกลุ่มวัฒนธรรมจะกระจายอยู่ทั่วไป ทั้งภาคอีสานแต่ก็ปรากฏว่า กลุ่มไท-ลาวเป็นกลุ่มหลักที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในแถบลุ่มน้ำชี ในขณะที่กลุ่มเขมร จะตั้งถิ่นฐานอยู่แถบ อีสานใต้หรือพื้นที่แถบลุ่มน้ำมูล

2.2.2 ลักษณะภูมิประเทศของพื้นที่ที่ทำการศึกษา

จังหวัดมหาสารคามตั้งอยู่บริเวณตอนกลางของภาคอีสาน ห่างจากกรุงเทพมหานครโดย ทางรถยนต์ประมาณ 475 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 529.7 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 3.3 ไร่ อยู่ระหว่างลองจิจูดที่ 102 องศา 45 ลิปดาตะวันออก และละติจูดที่ 15 องศา 15 ลิปดาเหนือ สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 130-230 เมตร มีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอและจังหวัด ใกล้เคียงดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับกิ่งอำเภอชำสูง จังหวัดขอนแก่น อำเภอห้วยเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์ อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ กิ่งอำเภอจังหาร อำเภอศรี

สมเด็จ อำเภอจตุรพักตรพิมาน อำเภอปทุมรัตน์และอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอนาโพธิ์ จังหวัดบุรีรัมย์ อำเภอหนองสองห้อง อำเภอเปือยน้อย

อำเภอบ้านไผ่ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

สภาพภูมิประเทศ

จังหวัดมหาสารคามเป็นส่วนหนึ่งของแอ่งที่ราบสูงโคราช สภาพภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็น ที่ราบลูกคลื่น ไม่มีภูเขา เป็นทุ่งนาสลับป่าโปร่ง ซึ่งมีไม้ในเขตร้อนที่เรียกว่า “ป่าโคก” ขึ้นอยู่ ประปราย พื้นที่จะมีลักษณะลาดเทจากจากแนวเหนือ-ใต้ ไปทางด้านตะวันออกของจังหวัด สามารถสรุปสภาพภูมิประเทศได้ 3 ลักษณะ คือ

พื้นที่สูงหรือที่ราบสูง ส่วนใหญ่อยู่ทางด้านเหนือและตะวันออกของจังหวัด ในเขตอำเภอ

โกสุมพิสัย อำเภอเชียงยืน และอำเภอกันทรวิชัย ครอบคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 50 ของพื้นที่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

จังหวัด

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ที่ราบลูกคลื่นลอนตื้น กระจายอยู่ทั่วไปในเขตอำเภอพยุหะภูมิพิสัย อำเภอเขียงยืน อำเภอโกสุมพิสัย อำเภอกวาปิปทุม อำเภอนาเชือก อำเภอบรบือ และกิ่งอำเภอกุดรัง

ที่ราบริมฝั่งแม่น้ำ ส่วนใหญ่เป็นที่ราบริมฝั่งแม่น้ำที่ไหลผ่านในบางอำเภอ เช่น ที่ราบริมฝั่งแม่น้ำชี ซึ่งอยู่ทางตอนบนของจังหวัด ในเขตอำเภอโกสุมพิสัย อำเภอกันทรวิชัย และอำเภอเมือง ที่ราบริมฝั่งลำพังซู ในเขตอำเภอบรบือ อำเภอนาเชือก และอำเภอยางสีสุราช ที่ราบฝั่งลำห้วยเสียว ในเขตอำเภอบรบือ และอำเภอกวาปิปทุม เป็นต้น

สภาพภูมิอากาศ

สภาพภูมิอากาศโดยทั่วไปค่อนข้างแล้ง เพราะมีปริมาณฝนตกตลอดปีต่ำกว่าจังหวัดอื่นๆ ของภาคอีสาน ประกอบกับโครงสร้างทางธรณีวิทยาประกอบด้วย หินทราย และหินเกลือเป็นหลัก ทำให้ศักยภาพในการเก็บกักน้ำไม่ดี ส่งผลให้ฤดูแล้งแล้งจัด ฤดูหนาวหนาวจัด เพราะไม่มีภูเขาช่วยบังลม มี 3 ฤดู ดังนี้

ฤดูฝน เริ่มประมาณกลางเดือนพฤษภาคมไปจนถึงเดือนตุลาคม เนื่องจากเป็นระยะที่ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้เข้าสู่ประเทศไทย ฝนจะตกชุกช่วงเดือนกรกฎาคมถึงกันยายน เพราะเป็นช่วงที่พายุดีเปรสชันจากทะเลจีนใต้เคลื่อนตัวผ่านทางด้านอีสานจนถึงเดือนกุมภาพันธ์ ซึ่งเป็นช่วงที่ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือพัดพาความหนาวเย็นมาจากขั้วโลกเหนือมาสู่ประเทศไทย

ฤดูหนาว เริ่มประมาณเดือนตุลาคมไปจนถึงเดือนกุมภาพันธ์ ซึ่งเป็นช่วงที่ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือพัดพาความหนาวเย็นมาจากขั้วโลกเหนือมาสู่ประเทศไทย

ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่ปลายเดือนกุมภาพันธ์ไปจนถึงเดือนพฤษภาคม ทั้งนี้เป็นผลมาจากการเคลื่อนตัวของมวลอากาศจากขั้วโลกเหนือผ่านประเทศไทยทางด้านตะวันออก และตะวันออกเฉียงเหนือ ทำให้อากาศร้อนและแห้งแล้ง

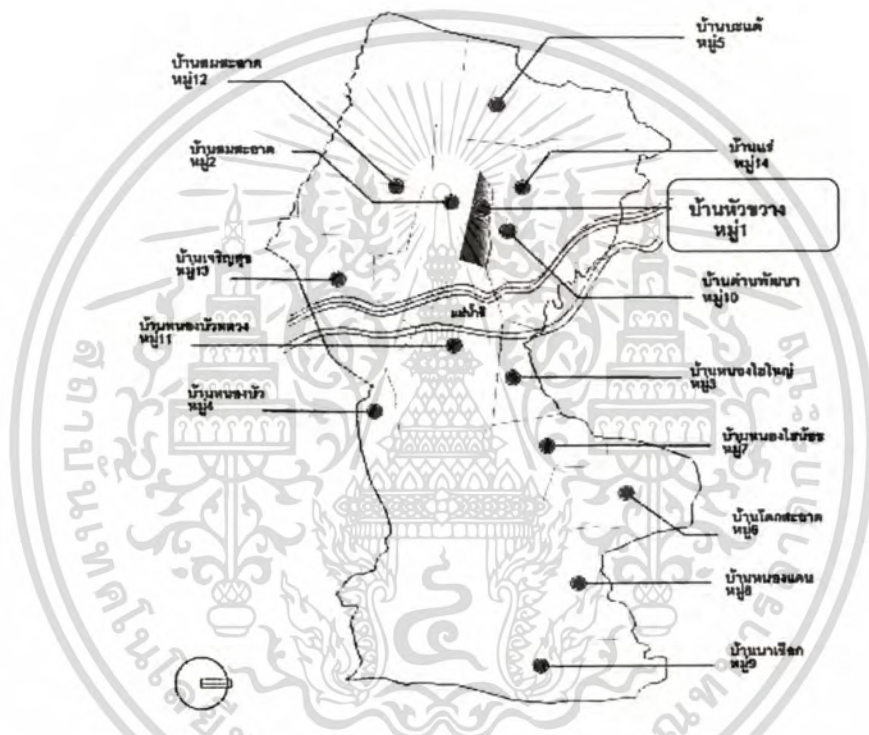
อำเภอโกสุมพิสัย

การตั้งเมืองในภาคอีสานสมัยรัตนโกสินทร์นั้น พระเจ้าแผ่นดินทรงตั้งเมืองตามโอบอกของเมืองเอก ซึ่งเป็นเมืองที่ขึ้นกับกรุงเทพมหานครโดยตรง โดยเฉพาะในสมัยรัชกาลที่ 4 และรัชกาลที่ 5 นิยมพระราชทานนามเมืองเป็นภาษามครบ้าง บาลีบ้าง สันสกฤตบ้าง ซึ่งทั้งสองพระองค์ทรงชำนาญเป็นพิเศษ

ในปี พ.ศ. 2425 รัชกาลที่ 5 โปรดเกล้าฯ ให้ยก “บ้านวังทา” ขึ้นเป็นเมือง ตามโอบอกของเจ้าเมืองมหาสารคาม โดยพระราชทานนามว่า “เมืองโกสุมพิสัย” อยู่ในความปกครองของเมืองมหาสารคาม ต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นแบบ “มณฑลเทศาภิบาล” พ.ศ. 2443 เป็นต้นมา เมืองโกสุมพิสัยจึงถูกยุบเป็น “อำเภอโกสุมพิสัย” ขึ้นกับเมืองมหาสารคาม

ปัจจุบันที่ว่าการอำเภอโกสุมพิสัย ตั้งอยู่ในเขตสุขาภิบาลหัวขวาง ตำบลหัวขวาง ห่างจากตัวจังหวัดไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ประมาณ 28 กิโลเมตร มีพื้นที่ปกครองทั้งหมด 872.876 ตารางกิโลเมตร โดยแบ่งการปกครองออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

การปกครองส่วนภูมิภาค แบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น 17 ตำบล 215 หมู่บ้าน ได้แก่ ตำบลแพง ตำบลหนองเหล็ก ตำบลโพนงาม ตำบลยางน้อย ตำบลเขื่อน ตำบลหนองบัว ตำบลแก้งแก ตำบลเลิงใต้ ตำบลแห่ใต้ ตำบลหนองบอน ตำบลหนองกุงสวรรค์ ตำบลยางท่าแจ้ง ตำบลเหล่า ตำบลเขวาไร่ ตำบลวังยาว ตำบลหัวขวาง และตำบลดอนกลาง

ภาพที่ 2.2 แสดงแผนผังตำบลหัวขวาง ต.หัวขวาง อ.โกสุมพิสัย จ. มหาสารคาม

ที่ตั้ง อ.บ.ต. หัวขวาง ตั้งอยู่บ้านหัวขวางหมู่ที่ 1 เป็นจำนวนหนึ่งใน 17 ตำบลของ อ. โกสุมพิสัย จ.มหาสารคาม ห่างจากที่ว่าการอำเภอโกสุมพิสัย ไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ประมาณ 10 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 56.04 ตารางกิโลเมตร (35,025 ไร่) มีพื้นที่ทางการเกษตร 18,887 ไร่ตำบลนี้ห่างจากจังหวัดมหาสารคาม ประมาณ 64 กิโลเมตร

อาณาเขตติดต่อ มีดังนี้

ทิศเหนือจด ต. แพง อ. โกสุมพิสัย

ทิศใต้จด ต. หนองเหล็ก อ. โกสุมพิสัย

ทิศตะวันออกจด ต. ยางท่าแจ้ง อ. โกสุมพิสัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ทิศตะวันตกจด ต. โกลุมพิสัย

จำนวนครัวเรือนทั้งหมด 1,602 ครัวเรือน

ประชากรทั้งหมด 8,079 คน ความหนาแน่นเฉลี่ย 144 คน / ตร.กม.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์ไว้ใช้เฉพาะในวงการศึกษาเท่านั้น ห้ามเผยแพร่โดยไม่ได้รับอนุญาต
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.2.3 การตั้งถิ่นฐานชุมชนที่ทำการศึกษา แถบลุ่มน้ำชี

1. ที่ตั้งหมู่บ้าน

ปัจจัยสำคัญที่เป็นตัวกำหนดตำแหน่งการตั้งถิ่นฐาน เป็นปัจจัยที่ถูกบังคับพร้อมมือคือ สภาพภูมิศาสตร์ และลักษณะการดำรงชีวิตมนุษย์ให้เหมาะสม ตามสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศ ที่ประชากรเหล่านั้นไปตั้งถิ่นฐานอยู่

การเดินทางไปตั้งถิ่นฐานยังแอ่งก้นน้ำธรรมชาติก็เป็นไปได้สะดวก เนื่องจากสภาพพื้นดิน ถึงจะไม่ชุ่มน้ำ แต่มีความแน่นสูงเหมาะกับการสัญจรโดยเกวียน ซึ่งสามารถติดต่อถึงกันได้ทั่วถึงแทบทุกพื้นที่และทุกฤดูกาล ในขณะที่การสัญจรทางน้ำ ไม่เชื่ออำนวยการติดต่อมากนัก เพราะฤดูฝนน้ำก็ไหลแรงเกินไป ฤดูแล้งก็ไม่มีน้ำ และประการสำคัญอีกประการหนึ่งคือสภาพคดเคี้ยวเกือบตลอดลำน้ำ

โอกาสที่น้ำในแอ่งน้ำธรรมชาติจะล้นตลิ่งมิได้ ดังนั้นเพื่อหลบเลี่ยงภัยจากน้ำเอ่อท่วม การเลือกทำเลตั้งหมู่บ้านจำเป็นจะต้องให้อยู่ที่เนิน เนินนี้อาจจะสูงมากหรือน้อย หรือจนเกือบจะเป็นระดับเดียวกับพื้นที่เกษตรกรรมโดยรอบได้ ขึ้นอยู่กับสภาวะที่น้ำจะสามารถท่วมถึงหรือไม่

จากหลักฐานการตั้งถิ่นฐานที่ปรากฏในภาคอีสานตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ มาจนถึงปัจจุบันล้วนยืนยัน การเลือกทำเลที่ตั้งชุมชนบนเนินและมีแอ่งน้ำสำหรับชุมชนแทบทั้งสิ้น เช่นที่บ้านเชียง จ.อุดรธานี (พบหลักฐานชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์) , บ้านสงเปือย จ.ยโสธร (พบหลักฐานชุมชนสมัยเขมรโบราณ), บ้านโนนเมือง อ. ชุมแพ จ. ขอนแก่น (พบหลักฐานชุมชนสมัยทวารวดี)

วัฒนธรรมจะแสดงบทบาทสำคัญต่อการตั้งถิ่นฐาน เมื่อมีการตั้งถิ่นฐานนั้นได้ขยายตัวจากผู้เข้ามาตั้งหลักแหล่งในภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมจากครอบครัวเดียวหรือไม่กี่ครอบครัว มาเป็นชุมชนหรือหมู่บ้าน จากการสำรวจและสอบถามว่าทำไมถึงมาเลือกทำเลที่ตั้งหมู่บ้าน ณ จุดนี้ ปรากฏความว่า ปัจจัยที่สำคัญคือบริเวณพื้นที่นั้นจะต้องเหมาะแก่การทำนา เพราะการทำนาข้าวเป็นอาชีพหลักของชาวอีสาน ดังนั้นองค์ประกอบสามประการในการเลือกตั้งถิ่นฐานคือ

1. มีพื้นที่ที่สามารถทำนาได้ : นา
2. มีแหล่งน้ำ : น้ำ
3. มีทำเลที่เป็นเนินสำหรับตั้งหมู่บ้าน : เนิน

จะด้วยเหตุผลประการใดที่อพยพมาสู่ดินแดนอีสานก็ตาม เช่นหนีทัพมาจากฝั่งลาว แต่ปัจจัย นา – น้ำ – เนิน ทั้งสามประการเป็นปัจจัยที่เป็นพื้นฐานแก่การดำรงชีพ ไม่ปรากฏว่าพื้นดินที่มีสภาพดินเค็มไม่สามารถปลูกข้าวได้ถูกเลือกเป็นที่ตั้งถิ่นฐานในยุคแรก ๆ แต่ปัจจุบันที่ดินทำกินถูกจำกัดลงและมีโอกาสเลือกที่ซให้เหมาะสมกับพื้นดินปัจจัยทางธรรมชาติในการเลือกทำเลที่ตั้งหมู่บ้าน

ที่จะไปตั้งที่พื้นที่ที่เสี่ยงกับสภาพที่ถูกน้ำท่วมหรือพื้นที่ที่ทำนายยากจึงมีแต่มักจะเป็นหมู่บ้านใหม่ นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศวิทยาโดยการก่อสร้างใหม่ เช่น เขื่อน การตัดถนนขวาง เป็นคันสูงปิด กั้นทางระบายน้ำ ทำให้หมู่บ้านในอดีตที่ไม่เคยถูกน้ำท่วม ปัจจุบันก็ถูกน้ำท่วมและทำให้หมู่บ้านนั้นค่อย ๆ ตายลง ผู้คนอาจจะอพยพออกจากหมู่บ้านนั้นไปอยู่ที่อื่น ซึ่งแต่เดิมปัจจัยที่ทำให้เกิดการย้ายหมู่บ้านคือ

1. ประชากรในหมู่บ้านขยายตัวขึ้นมาก จนทำให้ที่ดินทำกินต่อครอบครัวลดน้อยลง จำต้องไปตั้งหลักแหล่งในที่ใหม่ ที่มีปัจจัยเอื้อต่อการขอประกอบอาชีพทำนา พื้นที่นั้นอาจจะมีรูปรี ๆ หมู่บ้านนั้นอาจมีชื่อว่า บ้านนาดี (ต. หอคำ อ. บึงกาฬ จ. หนองคาย มาจากคำว่า นาโค้งซึ่งหมายความว่าที่ทำนามันโค้งคือรี ๆ ยาว ๆ ไป) นอกจากนี้ยังมีชื่อที่นำบรรยายถึงลักษณะที่นาของหมู่บ้านอีกมากมาย เช่น นาดี นาอ่อน นาสีนวน นาทอง นาตะแบง นาเสื่อหลาย นาโก นาดาบ นามน นายาง นาม่วง ภูล้อม นาอุดม นาหินกอง

2. เกิดความแห้งแล้งในหมู่บ้านเดิม ต้องย้ายถิ่นฐานไปตั้งถิ่นฐานใหม่ที่เหมาะสมกับอาชีพ เช่นหมู่บ้านเดิมมีอาชีพทำนา แต่มาเกิดการเปลี่ยนแปลงทางนิเวศวิทยาหมู่บ้าน นั้นแห้งแล้งไม่สามารถทำนาได้ต่อไป ถ้าไม่เปลี่ยนอาชีพเป็นปลูกพืชชนิดอื่นหรือย้ายไปตั้งหมู่บ้านใหม่เพื่อประกอบอาชีพเดิม หรือไปตั้งหมู่บ้านใหม่เพื่อประกอบอาชีพใหม่

จากการสำรวจพบว่าอาชีพหลักของหมู่บ้านทั้งหมดมีอาชีพทำนา หมู่บ้านที่ประกอบอาชีพประมงอาจตั้งอยู่ริมน้ำ นอกจากนั้นอาชีพของหมู่บ้านอาจจะเปลี่ยนไปตามสภาพของตลาด ที่บ้านชนบทปรากฏว่าชาวบ้านมีอาชีพและรายได้สูงกว่าหมู่บ้านอื่น เนื่องจากประสบความสำเร็จในการทอผ้าไหม หรือที่หาบ้านละว่า ชาวหมู่บ้านเปลี่ยนจากอาชีพทำนามาเป็นเลี้ยงวัว ซึ่งขณะนี้ราคาวัวพันธุ์ดีมีราคาดี ทำให้หมู่บ้านมีการก่อสร้างบ้านใหม่ ๆ ขึ้นมาก

2. ลักษณะหมู่บ้าน

2.1 ลักษณะหมู่บ้านแบบดั้งเดิม ที่มีจุดเริ่มต้นของการตั้งถิ่นฐานจาก นา - น้ำ - เนิน แพนผัง ของการตั้งหมู่บ้านจะกระจายจากศูนย์กลาง ถ้าชาวหมู่บ้านเป็นกลุ่มชนไทย - ลาว มักจะมีความเชื่อเรื่อง บือบ้าน (หลักบ้าน) ก็จะตั้งบือบ้านไว้กลางใจบ้าน

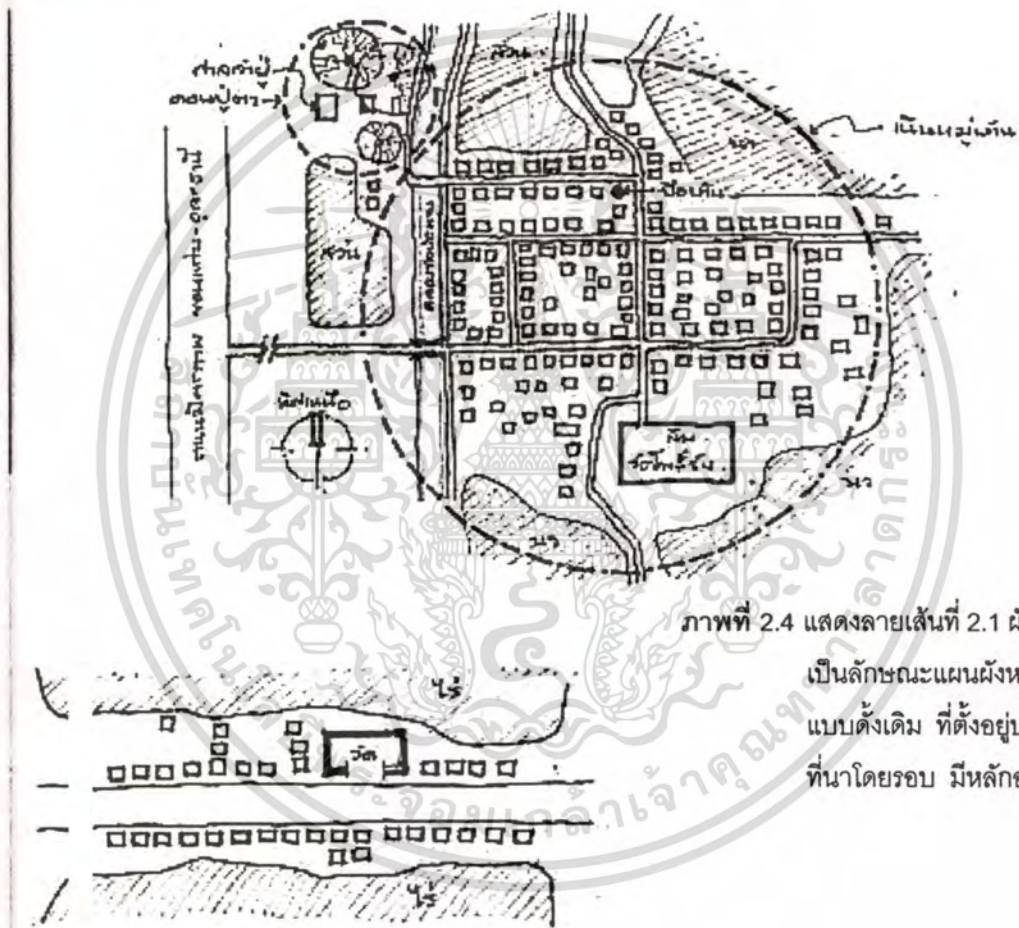
การกระจายตัวจากศูนย์กลางหมู่บ้านอาจจะมีกระจายตัวเป็น 2 ลักษณะ

ก. การกระจายตัวไม่เป็นระบบ เป็นการก่อสร้างบ้านต่อกัน ออกไปเรื่อย ๆ เป็นกลุ่ม ตามลักษณะความเป็นอยู่อย่างเครือญาติ หมู่บ้านลักษณะนี้ถนนและทางเดินในหมู่บ้านจะคดเคี้ยว เช่น บ้านละว่า จ. ขอนแก่น , บ้านตากทอง จ. ยโสธร เป็นต้น

ข. การกระจายตัวเป็นระบบตาราง (Grid System) ผังหมู่บ้านจะเป็นระเบียบตีพบมากในหลายหมู่บ้าน โดยเฉพาะในหมู่บ้านที่ตั้งใหม่ และอยู่ในโครงการพัฒนาต่าง ๆ หรือหมู่บ้านตามผังชุมชนเขมร ซึ่งพบมากในอีสานตอนล่าง

เอกสารนี้เป็นเอกสารลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

โดยทั่วไปหมู่บ้านอีสานแบบดั้งเดิมของสายวัฒนธรรมไท-ลาว มีความเป็นอยู่แบบเครือญาติ จึงไม่นิยมปักปันรั้วกันเขตบ้าน แต่ในปัจจุบันหลังจากโครงการพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ เช่น โครงการแผ่นดินธรรม - แผ่นดินทอง (ภายใต้ความสนับสนุนทางการฝ่ายทหาร) เป็นอาทิ ดูจะมีทัศนะว่ารั้วคือความเป็นระเบียบเรียบร้อย ทำให้มีความสนับสนุนให้สร้างรั้ว ซึ่งเป็นเครื่องกีดกัน และกีดขวางอย่างที่จะให้รั้วเป็น ทำให้ความต่อเนื่องของการสัญจรและการติดต่อทางสังคมในหมู่บ้านเปลี่ยนแปลงไป กระนั้นก็ตาม รั้วที่พยายามสร้างขึ้นในหมู่บ้านต่าง ๆ มักจะเป็นไม้ไผ่สาน หรือรั้วต้นไม้เตี้ย ๆ แต่ก็มีบ้างที่สร้างรั้วโดยใช้ลำต้นไม้ปักเป็นแนว

ภาพที่ 2.4 แสดงลายเส้นที่ 2.1 ผังบ้านศิลา เป็นลักษณะแผนผังหมู่บ้านอีสานแบบดั้งเดิม ที่ตั้งอยู่บนเนินสูงกว่าที่นาโดยรอบ มีหลักอยู่กลางหมู่บ้าน

ภาพที่ 2.5 แสดงลายเส้นที่ 2.2 แผนผังหมู่บ้านอีสานแบบดั้งเดิม ที่ขนานไปตามเส้นทางสัญจร มักเป็นหมู่บ้านใหม่ ในพื้นที่ที่เหมาะสมกับการทำไร่มากกว่าทำนา

2.2 หมู่บ้านที่มีจุดกำเนิดการตั้งถิ่นฐานจากเส้นทางสัญจร คือ ถนน และลำน้ำ ถึงแม่น้ำที่ตลิ่งจะสูงด้วยเทคโนโลยีปัจจุบันก็สามารถสูบน้ำด้วยเครื่องสูบ เข้ามาในหมู่บ้านได้ หมู่บ้านลักษณะนี้อาจมีหมู่บ้านดั้งเดิมที่ใช้สัญจรทางน้ำบ้างแต่จำนวนมากจะเป็นหมู่บ้านตั้งใหม่โดยเฉพาะหมู่บ้านใหม่ริมถนน

2.3 หมู่บ้านที่มีจุดกำเนิดตามแหล่งทรัพยากร แม้การจะเป็นเหตุผลหลักในการเลือกที่ตั้งของหมู่บ้าน แต่บางหมู่บ้านอาจประกอบอาชีพหลักอย่างอื่น เช่น การผลิตหม้อ การผลิตอิฐหรือการผลิตเกลือ แผนผังของหมู่บ้านลักษณะนี้ยังไม่มีการศึกษา

2.2.4 บริเวณใต้ถุนเรือนกับการใช้สอย

เรือนอีสานเป็นเรือนใต้ถุนสูงจากพื้นดินถึงพื้นเรือนประมาณ 2.50 เมตร ทำให้เกิดเนื้อที่ว่างซึ่งมีความสำคัญในด้านประโยชน์ใช้สอยที่ไม่ต่างจากเนื้อที่ใช้สอยบนเรือน ประกอบกับสภาพภูมิอากาศในภาคอีสานแห้งแล้ง และร้อนอบอ้าว บริเวณใต้ถุนเรือนเป็นส่วนที่ผ่านการกรองแสงแดดและความร้อนได้อย่างดี ทำให้บริเวณใต้ถุนเรือนอีสานสามารถสนองประโยชน์ในกิจกรรมต่าง ๆ อันเป็นวิถีชีวิตของชาวอีสานอย่างแท้จริง ซึ่งจะพบเห็นโดยทั่วไป ได้แก่ ทำแคร่งนั่งพักผ่อนและรับแขกเวลากลางวัน เก็บเครื่องมือการเกษตร ได้แก่ เกวียน ที่เก็บข้าวเปลือก และเครื่องมือเครื่องใช้ ตั้งกั้วตำหูก (ทอผ้า) ตำสาต (ทอเสื่อทำงานหัตถกรรมในครัวเรือน เช่น จักสาน บั๊นหม้อ เป็นต้น คำคอกสัตว์ได้แก่ กระบือ เป็ดและไก่ ส่วนคอกหมูไว้ใต้ถุนเล่าข้าว (ยั้งข้าว) ฯลฯ

ยั้งข้าวเรือนอีสานแบบดั้งเดิม
บ้านจากดินผสมขี้ควาย นิยม
ทำไว้ใต้ถุนเรือน

ประกอบอาชีพ ทำเครื่องจักรสาน ทอผ้าไหม

ภาพที่ 2.6 แสดงการใช้พื้นที่ใต้ถุนเรือน เรือนอีสานแบบดั้งเดิม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.2.5 ศิลปะพื้นบ้านที่เกี่ยวกับตัวเรือน

สุรวิทย์ จีระมณี (2541 : 35) ให้ความหมายของศิลปะพื้นบ้าน หมายถึง งานศิลปหัตถกรรมที่ชาวบ้านได้จัดทำขึ้น เพื่อสนองประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวัน ที่เกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้าน เช่น งานจักสานด้วยไม้ไผ่ สำหรับใส่ของของเครื่องใช้ และเครื่องมือจับปลา เช่น ไซ ช้อง กระติบ พาน และเชี่ยน หมากชนิดไม้แกะสลักประดับสำหรับใส่เครื่องกินหมาก ศิลปะพื้นบ้านที่กล่าวมานั้น เราจะพบเห็นอยู่ทั่วไป ในบ้านเรือนอีสาน มีบางส่วนแขวนไว้ตามฝาผนัง หรือปลายส่วนของค้ประกอบของส่วนประกอบของเรือน

เรือนพื้นถิ่นอีสานโดยสรุป ลักษณะเป็นเรือนใต้ถุนสูงหรือหลังคาทรงสูง เนื่องด้วยสภาพภูมิอากาศแผนผัง อาคารประกอบด้วยหน่วยย่อย ๆ เรียบง่าย ไม่ซับซ้อน อาคารส่วนใหญ่จะเปิดโล่งและโปร่งลม นับว่าเป็นเรือนที่สนองประโยชน์ในการดำรงชีวิตของผู้อาศัยในการกินอยู่ หลับนอนที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพจิตใจของผู้อาศัยเรียบง่าย เปิดเผยตรงไปตรงมา

2.2.6 ฮีตสิบสองคองสิบสี่ ภูมิปัญญาแม่บทและเบ้าหลอมวิถีชีวิตอีสาน

เพื่อให้ได้ภาพชีวิตที่มีความเคลื่อนไหวตามจารีตอีสานของกลุ่มไท-ลาว คือฮีตสิบสองคองสิบสี่ พ่อจารย์บัวศรี ศรีสูง ปราชญ์ชาวบ้านแห่งบ้านดงเค็ม มหาสารคาม ที่ได้กล่าวบรรยายในหัวข้อ "ทิศทางหมู่บ้านอีสาน" 1 ดังนี้

"วัฒนธรรมของคนอีสานเป็นวัฒนธรรมที่มีความเชื่อมั่นว่าดีที่สุดสำหรับอีสานเรา ในแคว้นสุวรรณภูมิเป็นวัฒนธรรมแต่โบราณมา วัฒนธรรมของคนอีสานสร้างคนให้เป็นคน สร้างคนให้คนละจากความโลภ ความโกรธ ความหลง ให้คนทำคุณงามความดี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน มีฮีตมีคองอยู่ เรียกว่า ฮีตสิบสองคองสิบสี่ ฮีตยี่คองเกียง ฮีตบ้านคองเมือง ฮีตพ่อคองแม่ ฮีตเฒ่าคองเขย ฮีตสิบสองของसानว่าไว้ตามลักษณะสิบสองเดือน แต่ละเดือนมีงานประเพณีของมันอยู่ กฎเกณฑ์กติกาสังคมอีสานวางไว้แต่สังคัมบรรพบุรุษมา

เอกสารนี้ **ภาพที่ 2.7 แสดงเครื่องจักสานฝีมือชาวอีสานที่มีชื่อเสียง และภาพขบวนขันหมาก** ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เดือนยี่ ให้เอาคันหลาวชนเข็นข้าว โสมลานรวมใหญ่ ม้างแล้วตีฟาดฟุ้งเป็นกุ่ม แล้วก่อนบุญ
เหลือจากนั้นให้ชนขึ้นใส่เย็บ

เดือนสาม ให้เอาบุญเฮือน ให้เอาบุญสูขวัญข้าว บุญประกาย ข้าวเปลือก เพิ่งมาชะกั
ข้าวสุรณฮิตคอง

เดือนสี่ ให้เอาบุญพระเวส ตั้งศาลอุปลุครเพียงตา ทำบุญหา คนตาย ย้ายายให้ถึงท่าน

เดือนห้า ยามสงกรานต์เดือนห้า ให้หัดส่งพ่อแม่ แหนางสงกรานต์ สรงน้ำพระประธาน
บายศรีพระผู้เฒ่า โบราณว่าฮิตคอง

เดือนหก วิสาขบอกไว้ บั้งไฟใหญ่ถวยถน แห่บวชแห่พระหม่อมขนั้น สำเร็จเจ้ายาชา
ยาคุณเฒ่า ใต้เหนียวยาคุณใหญ่ ยาคุณพระลูกแก้วพระหลักคำ

เดือนเจ็ด ให้เอาบุญเบิกบ้าน ปิดเป่าภัยพิบัติ ตอกหลักปีหลักเดือน บวงทรวงมเหศักดิ์
หลักเมืองทั่วแดนตาตุ้ม เตรียมตกล้ำไถหุดนา เฮ็ดไฮ

เดือนแปด เตรียมเอาผ้ากาสาเทียนรูปไปฟังธรรมทุกคำเช้า เอาผ้าอาบน้ำฝนไปถวายพระ

เดือนเก้า อันว่าปฐพีพื้นมีคุณอันเอนก ประดับดินบอกรเบื่องบุญ ให้ส่งถึงบุญข้าวประดับดิน
แผ่นดินมีคุณอนันต์เอนก ถึงเดือนเก้าปลูกข้าวก็ได้กิน ปลูกหญ้าก็ได้กิน เลยทำบุญข้าวประดับดิน
ทำแล้วเอาข้าวไปฝังให้อาหารแก่ดิน พุดทุกวันนี้คือ เอาบุญใส่ดิน

เดือนสิบ ถึงเดือนสิบมาฮอดแล้ว ให้เอาบุญข้าวสาก ฟังเทศน์ลำพำพร้อมถวายผ้าหมู่
สงฆ์ ลำกาดำ ลำสินชัย ลำสังข์ทอง ลำหอมสุ ลำการเกษ เทศน์ลำเดือนสิบ บุญข้าวสาก

เดือนสิบเอ็ด ให้ลานกระพืด กรอกน้ำมัน ผั้นฝ้าย ช่วยตีนกาบูชาพระยากาเผือก ตัก
บาตรเทโว กวนข้าวทิพย์ พำพร้อมถวายผ้าหม่มหนาว

เดือนสิบสองเอาบุญข้าวเม่านำกรู้นไปทานทอด ฮิตสิบสองคองโบราณกล่าววว่า"ตัวเจ้าให้
ลำนำ"

นอกจาก "ฮิตสิบสอง" ดังกล่าวแล้ว จาริตควบคุมกันที่ชาวอีสานฮิตถือปฏิบัติเช่นกันคือ
"คองสิบสี่" พ่อจารย์บัวศรี ก็ได้แจกแจงความเข้าใจของท่านเองที่ได้ปฏิบัติสืบมาเป็นประจำว่า

"หนึ่ง ผลผลิตที่ได้เอาไปทานก่อน เอาไปวัดก่อน

สอง ล้อมรั้วบ้าน หมายถึงหมู่บ้าน ไม่ใช่เรือน ล้อมรั้วบ้าน หมายถึง ความสามัคคี
กลมเกลียว เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ไม่ให้ต่างคนต่างอยู่

สาม ล้างดินแล้วจึงขึ้นเฮือน

สี่ ตาสั่งเจ้าอย่าได้โลกโลโก ให้อยู่ในปัจจยสี่ให้พอดี อย่าได้โลก

ห้า สมมาผัวเมียถึงวันศีลห้า เหมือนที่พระผู้เฒ่าไปขอขมาพระผู้ใหญ่ คือ การขอขมา
กันระหว่างผัวเมียลูก

หก สมมาก่อนเส้าผิงไฟให้ขอโทษ ไฟเปรียบเหมือนสิ่งทีบริสุทธิ์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เจ็ด ทำสะอาดเรียบร้อยแล้วจึงเข้าบ่อนอน ทำความสะอาดล้างด้วยขาม ทาแป้ง แต่งตัว
หวีผม แล้วจึงเข้านอน

แปด ลูกแต่เช้าเตรียมตักบาตรจังหัน

เก้า ยามพระสงฆ์เดินมาอย่าเหยียบเงา ให้หนีเว่น

สิบ ขอทานนั้นอย่าเป็นเดนหรือเศษ เงียนกินให้หลีกเว่น

สิบเอ็ด ให้เจ้าเก็บดอกไม้มาลาและเทียนรูปไปฟังธรรมทุกค่ำเช้า ยามพระเจ้าเข้ากรรม

สิบสอง อย่าร่วมเพศเมื่อวันศีล

สิบสาม หอดเดือนห้าให้สมมาพ่อแม่ ทั้งแม่แก่เพื่อนบ้าน มาร้ายสิหลีกไกล

สิบสี่ ให้เจ้าได้สมมาหนูเทวดา ในครัวเรือนให้สูงเฮียงเหลืองเรื่องไฟผู้ทำตนได้ตาม
ฮิตสิบสองคองสิบสี่ บุญหากมีมากล้น เพราะคนฮิตคอง”

2.3 ประเภทและลักษณะของเรือนพักอาศัย แถบลุ่มน้ำชี

2.3.1 ลักษณะบ้านพักอาศัยอีสานแบบดั้งเดิม

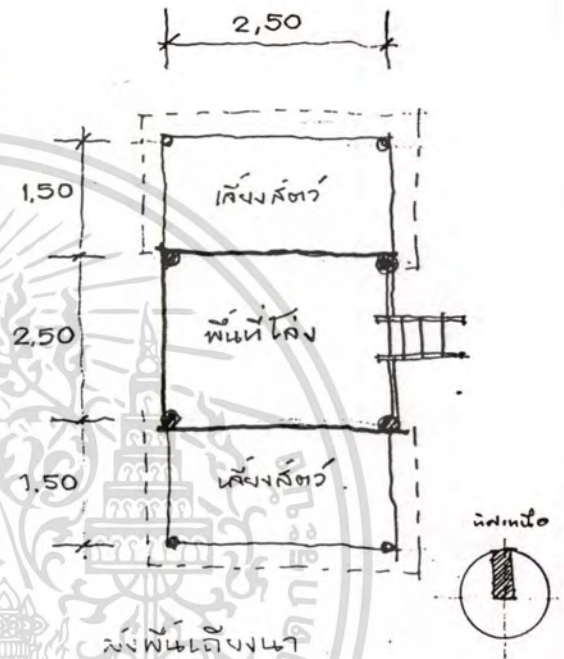
เรือนอีสานแบบดั้งเดิม จะหมายถึงบ้านพักอาศัยที่มีลักษณะการปลูกสร้างที่สืบทอดกันมา
จากในอดีต มีแบบแผน คติความเชื่อ และประเพณีการปลูกเรือนเป็นหลักเกณฑ์ที่แน่นอน
บ้านพักอาศัยอีสานแบบดั้งเดิมนี้อาจนับได้ว่าเป็นการพัฒนารูปแบบบ้านพักอาศัยที่เกิดขึ้น จากการ
ก่อสร้างบ้านให้เหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศ ภูมิประเทศ และการใช้สอยจนกระทั่งเกิดเป็นแบบแผน
และมีคติยึดจนเกิดเป็นความเชื่อแต่ละประเพณีและเกี่ยวพันกัน เนื่องจากบ้านพักอาศัยแบบ
ดั้งเดิมนี้นี้ มีรูปแบบที่เกิดขึ้นเอง ตามเผ่าพันธุ์ของชนเผ่าไทยอาจนับได้ว่าเป็นสถาปัตยกรรมพื้นฐาน
(Indigenous Architecture) อย่างแท้จริงลักษณะบ้านพักอาศัยแบบดั้งเดิม จะนิยมก่อสร้าง
เรือนยกพื้นสูงด้วยเสาไม้ จึงมีใต้ถุนตัวเรือน มีลักษณะเป็นหลังเดี่ยว หรือลงหลายเชื่อมต่อกัน
ด้วยชาน ตามประโยชน์ใช้สอยที่เพิ่มขึ้นเรือนอีสานแบบดั้งเดิมไม่ปรากฏว่ามีห้องสุขา การขับถ่าย
ไปทุ่ง ปัสสาวะผ่านร่องกระดาน หรือลงเรือนมาถ่ายในกกกล้วยในบริเวณบ้านในย่านวิกาล

1. เรือนพักอาศัย

วิโรฒ ศรีสุโร (2534 : 15) ได้กล่าวว่า “หากจะแบ่งของเรือนพักอาศัยตามอายุการ
ใช้งานชั่วคราวกึ่งถาวรและถาวรแล้วแต่ละประเภทจะมีลักษณะ และการใช้วัสดุที่เป็นเครื่องบ่งชี้อายุ
การใช้งานซึ่งจะได้อธิบายเป็น 3 ประเภท” โดยได้เพิ่มเติมและเรียบเรียงจากการจัดประเภทเรือน
พักอาศัยจากสถาปัตยกรรมกลุ่มชนสายวัฒนธรรมไท ลาว ดังนี้

ก. เรือนพักอาศัยประเภทชั่วคราว

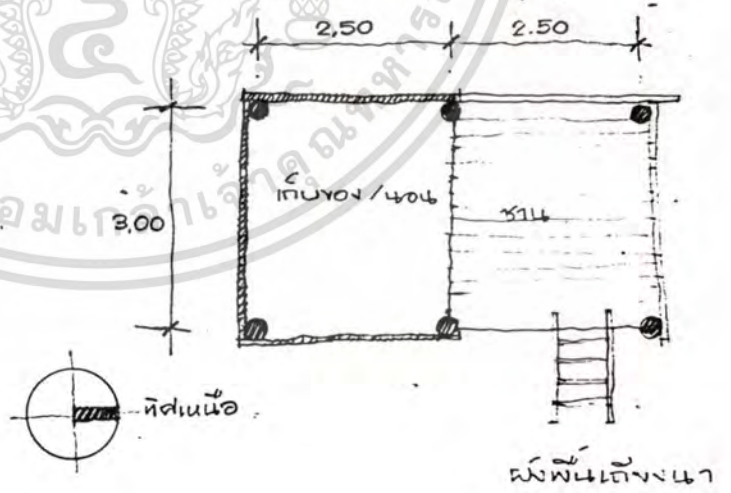
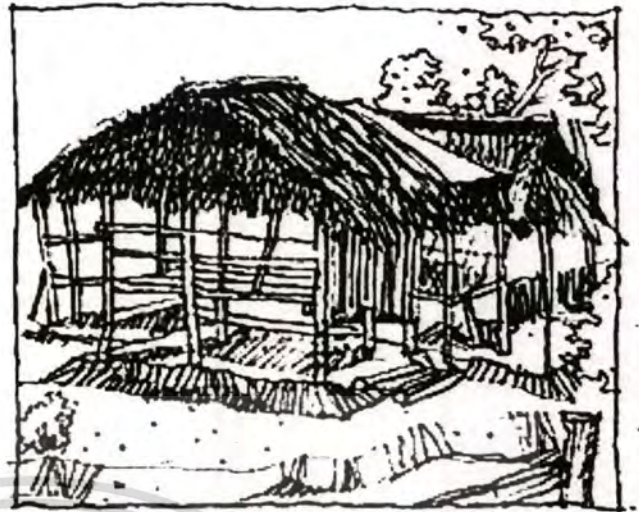
เรือนพักอาศัยประเภทนี้จะใช้ เฉพาะบางฤดูกาล เช่น เถียงนา หรือ เถียงไโฮ ยกพื้นสูงเสาะไม้จริง โครงไม้ไผ่ หลังคามุงหญ้า (อาจมุงแป้นที่รื้อมาจากเฮือนเก่า) พื้นไม้ไผ่สับ ฟากทำฝาโล่ง หากไร่นาอยู่ไม่ไกลสามารถ ไปกลับถ้าหากต้องค้างแล้วก็มักทำฝาขาดตอง คือ สานไม้ไผ่ขนาดใบตองชาตมาประกบเป็นฝา ทนได้ราว 1-2 ปีก็รื้อซ่อมใหม่ได้โดยง่าย

ภาพที่ 2.8 แสดงลักษณะเถียงนาที่ใช้พักค้างคืน

ที่มา : ธิติ เสงร์รัมย์ และธนู พลวัฒน์ (2535 : 18)

ผังพื้นที่เถียงนา

ภาพที่ 2.9 แสดงลายเส้นที่ 2.3 เรือนพักอาศัยประเภทชั่วคราวเตี้ยงนา ตั้งสำหรับเผ่า

กูดานา เกี่ยวข้าว ได้ถนถียงนาบางแห่งอาจเลี้ยงเปิด ไก่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่นิยญาติให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

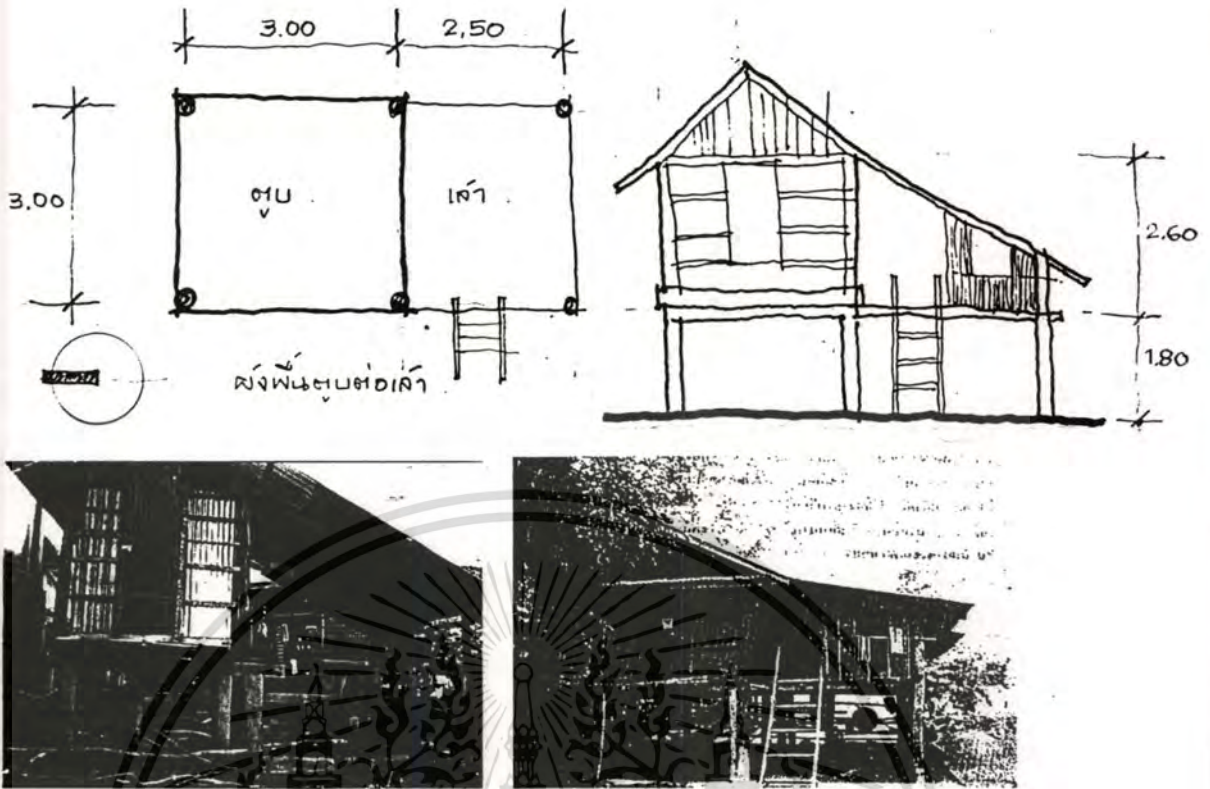
ข. เรือนพักอาศัยประเภทกิ่งดาว

ชนิดที่เรียก “เรือนเห่า” หรือ “เฮือนเห่า” หรือ “เห่าเรือน” หมายถึงกระท่อมหรือเรือนเล็กๆ ไม่มั่นคงแข็งแรง เป็นการเริ่มต้นชีวิตของการครองเรือน แต่ก็ค่อยเก็บหอมรอมริบไปสู่การมีเรือนถาวรในที่สุด การเลือกวัสดุมาใช้สร้างมักไม่พิถีพิถันนัก อาจจะเป็นแบบเรือนเครื่องผูก หรือแบบเรือนเครื่องสับก็ได้ ด้วยเหตุนี้จึงไม่คำนึงเกี่ยวกับพิธีกรรมในการสร้างและการเข้าอยู่อาศัย การเตรียมพร้อมที่จะมี “เห่าเรือน” ประเภทนี้ก็คงต้องเป็นเขตของบ้านที่เริ่มแยกตัวออกไปจากเฮือนใหญ่ ในแง่ความเชื่อแล้ว ในเรือนหลังเดียวไม่ควรให้ครอบครัว ของพี่น้องอยู่รวมกันหลายครอบครัวในบ้านหลังหนึ่ง ๆ ควรมีครอบครัวใหม่หรือเขยเดี่ยวเท่านั้น (ตามวัฒนธรรมไท-อีसानในการเอาเขยเข้าบ้าน) แต่หากมีเขยมากกว่าหนึ่งคนแล้วหากอยู่ร่วมชายคาเดียวกันก็จะเกิด “คะลำ” “นาสองเหมืองเมืองสองก้าวเห่าสองเขย”

เรือนเห่าสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภทคือ

1) ตูบต่อเล้า

เป็นการก่อสร้างที่อิงกับตัวเล้าข้าว (ยุ้งข้าว) ซึ่งมีอยู่แทบทุกครอบครัวเรือนส่วนก่อสร้างที่เพิ่มมานี้เรียกว่า ตูบ โดยต่อหลังคาออกมาจากเล้าข้าว โดยเอียงองศาเท่าเดิมเป็นเพิง (อีसानเรียกว่า เทิบ) หรืออาจจะลาดชันน้อยกว่าก็ได้ เสาของตูบอาจใช้ชั่วคราวเช่น ฝา ฟากหรือ อาจใช้วัสดุที่เหลือซื้อใหม่ เช่น สังกะสีมุงหลังคา และใช้ฝาแถบตองหรือแป้นไม้มาแฉ่มเป็นสัดสวนพอได้อาศัยกันไปก่อนสักระยะหนึ่งพอตั้งตัวได้ก็จะย้ายไปปลูกเฮือนใหญ่ถาวรอยู่เอง ส่วนตูบต่อเล้าเดิมนี่ก็กลายเป็นที่นั่งหรือนอนเล่น ยามแดดร้อนของพ่อใหญ่แม่ใหญ่ต่อไป

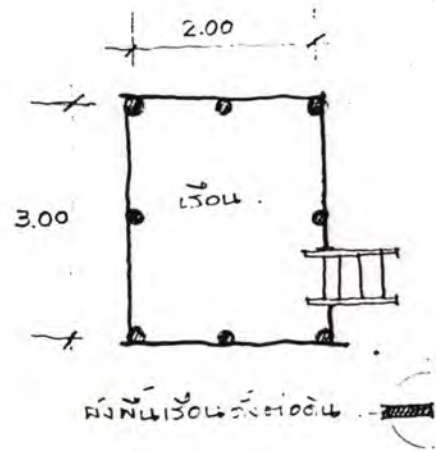

ภาพที่ 2.10 แสดงตึกต่อเฉล้า ฝาสังกะสี หลังคาสังกะสี ที่บ้านหัวขวาง อ.โกสุมพิสัย จ.มหาสารคาม

2) เรือนเหย้าชนิดดั้งเดิม

เป็นคำเรียกของชาวไทย - อีสานที่ หมายถึงตัวเสาดั้ง จะฝังถึงดินและใช้ไม้ท่อนเดียวตลอดสูงขึ้นไปรับอกไก่เป็นเรือนพักอาศัยที่แยกตัวออกจาก เรือนใหญ่เป็นเอกเทศ ขนาดของพื้นที่ค่อนข้างน้อยคือ ประมาณ 3.50 x 3.50 ตารางเมตร นิยมทำสองช่อง เสาที่ทำ สามช่องเสาก็มีแต่น้อยมาก วิธีสร้างมักใช้วิธีผูกมัด โครงสร้างเหมือนกับเรือนเครื่องผูกตัวเสา และเครื่องบน นิยมใช้ไม้จริง กะเทาะเปลือก โดยเฉพาะกลอนมักใช้ไม้ " ค้อแลน" ซึ่งมีขนาดเหมาะเมื่อทาบเปลือก แล้วก็ใช้ได้ทันที หลังคาใช้วัสดุในท้องถิ่นคือ มุงหญ้าคาที่กองเป็นตับ เรียกโพหญ้า ฝาเรือนมักใช้ฝาขัดแตะ โดยใช้ใบกรุง (พลวง) หรือใบชาดประกบด้วยไม้ไผ่สานโปร่งเป็นตาราง หรืออาจทำเป็นไม้ไผ่มาสานลายสอง (ฝาลายคูป) ฝาขัดแตะ และฝ้ออมฟากคือนำไม้ไผ่มาเจาะปล้อง ออกแล้วมาสับแผ่ออกเป็นแผ่นมีไม้โครงอันเป็นตัวรัด ยาวตลอดฝา พื้น นิยมใช้พื้นสับฟาก หรือใช้แผ่นกระดาน ปูเรียงโดยใช้ไม้ไผ่ ฝาซีก มามัดขนานกับแผ่นไม้ ขยับไปเรื่อย ๆ หรือ อาจใช้ไม้ไผ่กว้างไม่เกิน สอง นิ้ว มาวางเรียงแล้วมัดด้วยเครือ ชูด(เถาวัลย์ชนิดหนึ่ง) เป็นลักษณะคล้ายพื้นแคร่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 2.11 แสดงลายเส้นที่ 2.4 เรือนตั้งตอดิน มุงหญ้าคาแชปตอง บ.หัวขวาง
อ.โกสุมพิสัย จ.มหาสารคาม

3) เรือนเหย้าชนิดตั้งตอดิน

เป็นลักษณะเรือนนอนที่มีชานอยู่ด้านหน้า มีระบบโครงสร้างเหมือนบ้านถาวรเพียงแต่การใช้วัสดุชั่วคราวเป็นส่วนมาก เช่นหลังคามุงด้วยหญ้าคาและผนังเป็นไม้ไผ่สาน จะแตกต่างจากเรือน "ตั้งตอดิน" ตรงที่เสาดั้งต้นกลางจะลงมาพักบนคานของด้านสกัดไม่ต้องลงมาที่พื้นหรือเราอาจเรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่า "ตั้งตั่งชื้อ" หากตัวตั่งลงมานั่งบนชื้อโดยไม่ต้องลงมานั่งบนคาน ซึ่งก็เป็นโครงสร้างที่นิยมใช้กันมากเช่นกันส่วนการใช้วัสดุหลังคา ฝา ผนัง นั้นก็ใช้เช่นเดียวกับเรือนประเภท "ตั้งตอดิน"

ค. เรือนพักอาศัยประเภทถาวร

จะมีความแตกต่างจากเรือนพักชั่วคราวโดยสังเกตได้จากการเลือกใช้วัสดุ รูปแบบของการก่อสร้างประโยชน์ของการใช้สอยและความประณีตทางช่างเราอาจจำแนกเป็นเรือนถาวรของไทยอีสานออกได้ 3 ชนิดดังนี้

1. เือนเกย และเือนเทิบ ลักษณะได้ถุนสูงใช้เสากลมหรือเสาเหลี่ยมประกอบด้วย

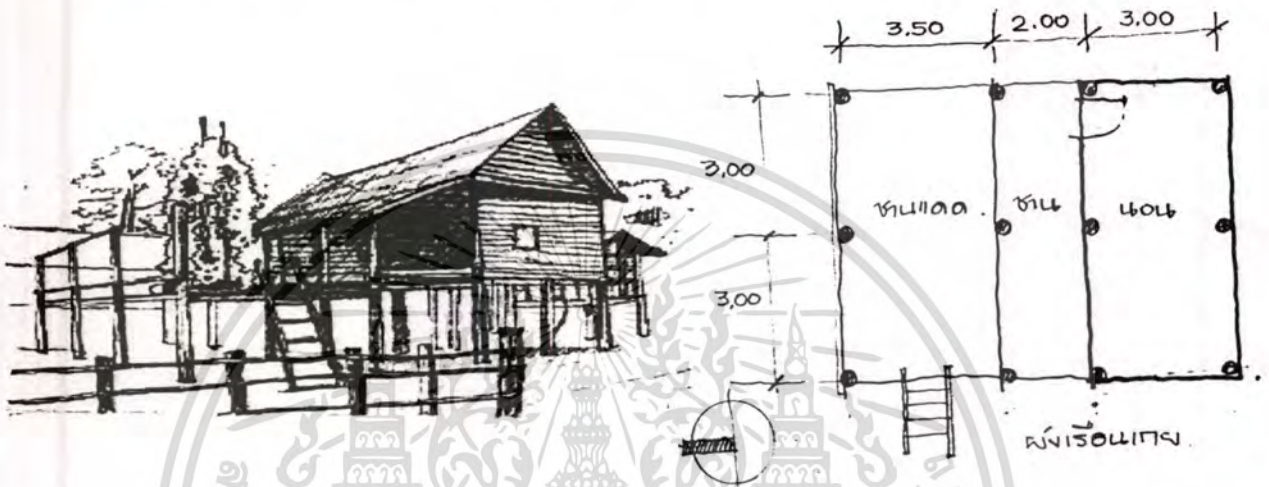
1.1 เือนใหญ่มักมี 3 เสา (เรียกเือน 3 ห้อง) อาจแบ่งเป็น 3 ส่วนดังนี้

ส่วนห้องเปิง เป็นห้องนอนของลูกชาย ฝาทำหึ่งตั่งของเคารพุนชา เช่นพระพุทธรูป ไม้กั้นฝาส่วนห้องนอนลูกสาว มีฝากั้นใส่ประตู อีสานเรียก ห้องส้วม หากมีลูกเขยจะให้นอนในห้องนี้เือนใหญ่มักทำจั่วมุงแป้นไม้หรือดินขอ อาจมีชานจั่วหรือไม่มีก็ได้ส่วนฝาทั้งฝาแ้มแป้น (ฝาไม้กระดาน) ทั้งทับแนวลายนอนกับตีทับแนวทางตั่งหรืออาจเป็นฝาไม้ลายคูป ก็แล้วแต่ฐานะทางการเงินของเจ้าของ

1.2 เกย หรือ ชาน ที่มีหลังคาคลุม ผนังเกยจะมีระดับต่ำกว่าพื้นเือนใหญ่ อาจมีไม้รองเหยียบก้าวไปสู่ห้องนอน ประโยชน์ใช้สอยของเกยเป็นที่นอนของแขก ที่รับแขก นั่งเล่น รับประทานอาหาร ผนังเกยเป็นไม้กระดาน ถ้ามีการต่อหลังคาออกมาคลุมชาน เป็นทอดเดียวจาก

หลังคาเดิมรูปแบบเรือนลักษณะนี้จะขอเรียกตามลักษณะการต่อหลังคาออกมาเป็นเอียงเทิบหรือเป็นลักษณะหลังคาแบบนี้จะไม่สามารถคลุมชานขนาดกว้างได้เพราะจะทำให้หลังคาติดศีรษะ จึงนิยมตั้งความลาดเอียงของหลังคาเกยใหม่ อย่างที่เห็นทั่วไปจึงเป็นลักษณะของเอียงเกย

1.3 ชานแดด ระดับพื้นจะลดต่ำกว่าเกยลงมาขนาดนั่งแล้ววางขาได้พอดี ใ้ปูเสาดนั่งพักผ่อนหรือรับประทานอาหารเย็น อาจมีชานแดดด้านหน้าและด้านหลังเอียงใหญ่เพื่อจะได้อาศัยร่มเงาจากเอียงใหญ่ ชานแดดอาจไม่มีระเบียบกันตก

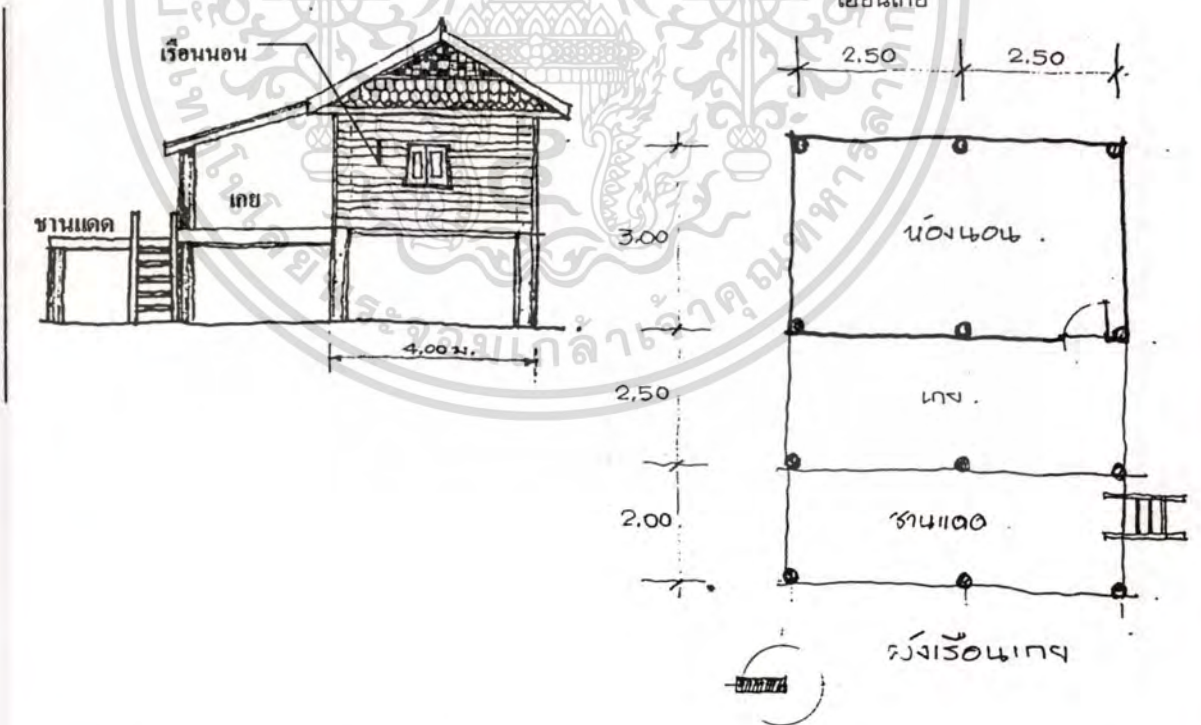
ภาพที่ 2.12 แสดงลายเส้นที่ 2.5 เรือนเกยแบบพื้นฐาน ที่บ้านเลขที่ 541 นายไสว โปธิ์สาราช อายุ 75 ปี บ้านหัวขวาง ต.หัวขวาง อ.โกสุมพิสัย จ.มหาสารคาม

1.4 เอียงไฟ (เรือนครัว) ส่วนมากจะเป็นเอียง 2 ช่วงเสา โลงถึงกัน หลังคาจั่วมุงแป้นเกล็ด จั่วอาจตีไม้เว้นช่องให้ควันลอดออก ฝานิยมใช้แป้นไม้ หรือขัดแตะ เพื่อโปร่งระบายควันและลมได้สะดวก เอียงไฟจะมีชานมน อยู่ใกล้ใช้ประโยชน์วางโถงน้ำ ส่วนใต้ถุนจะใช้เก็บพื้นแห้ง บางครั้งอาจจะมีการกันบางส่วนชานเป็นเอียงไฟก็มี

1.5 อ่างแอ่งน้ำ (รานหม้อน้ำ) เป็นเพิงมีกะบังหน้ามุงแป้นไม้ยกระดับหม้อน้ำให้ตักน้ำดื่มได้พอดีกับสัดส่วนคน

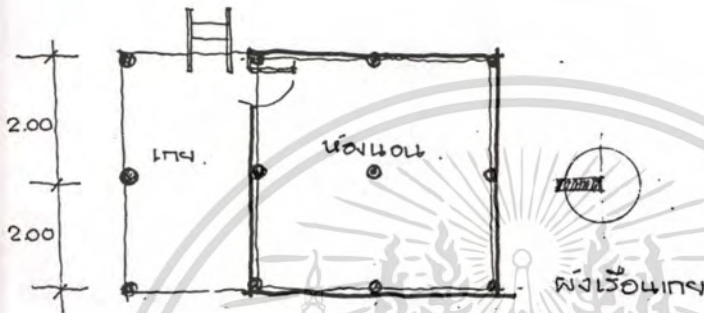
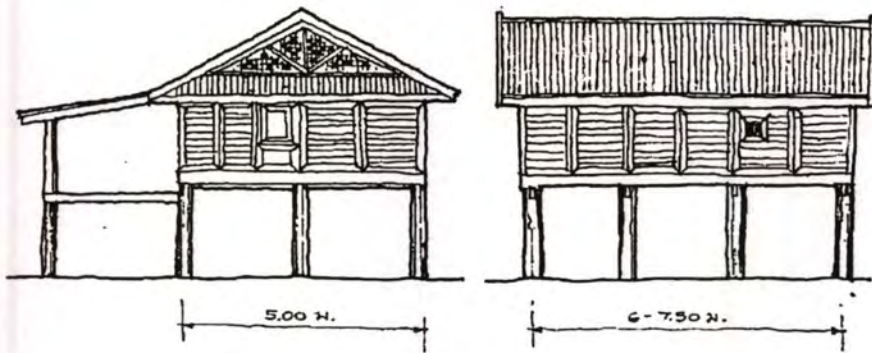
ภาพที่ 2.13 แสดงลายเส้นที่ 2.6 ลักษณะรูปแบบ
เฮือนไทย

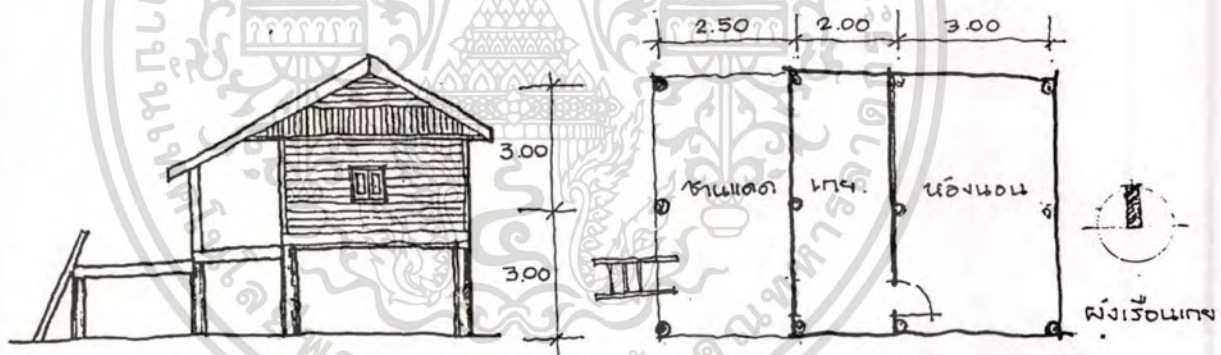
ภาพที่ 2.14 แสดงลายเส้นที่ 2.7 ลักษณะพื้นฐานของเรือนไทยประกอบด้วยเรือนนอน และชานด้านหน้าเรียก เกย
เป็นพื้นที่ที่เอนกประสงค์ของเรือน ปกติส่วนเกยจะไม่มีผนัง อาจมีราวระเบียงกันตก แต่บางครั้ง

อาจมีฝาผนัง หน้าเกยจะเป็นชานแดด ปกติจะมีความกว้าง 1 ช่วงเสา

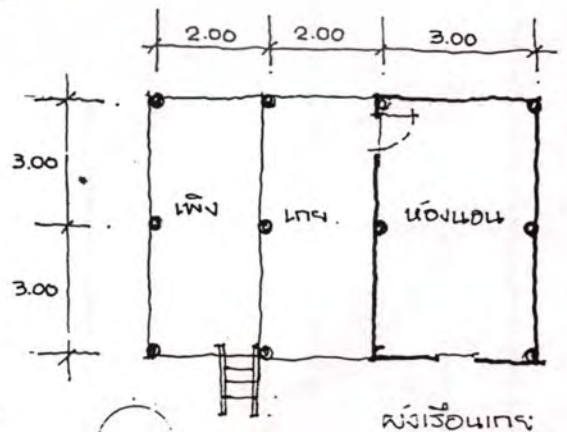
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์ไว้เพื่อใช้ในการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 2.15 แสดงลายเส้นที่ 2.8 หากเรือนนอนกว้าง จึงจะมีความกว้าง 2 ช่วงเสา แต่ความยาวคงเท่าเดิม คือ จะมีความยาว 3 ช่วง แต่พบที่มีความยาวแค่ 2 ช่วงเสา (กว้าง 1 ช่วงเสา) ก็มี

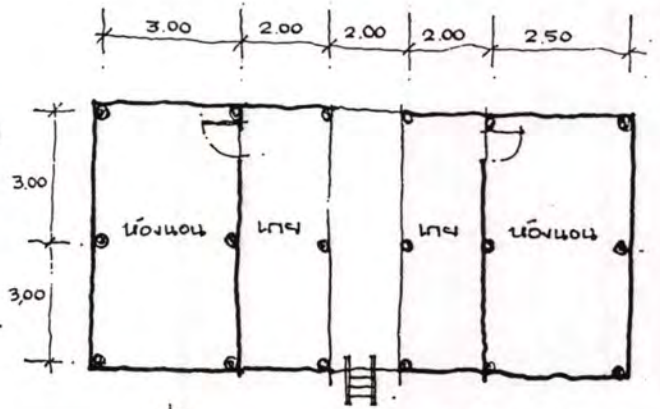

ภาพที่ 2.16 แสดงลายเส้นที่ 2.9 หากต่อหลังคาจากเรือนนอนมาคลุมเกยเป็นทอดเดียวทำให้เกิดลักษณะเป็นเรือนเท็บ ใน เรือนเท็บนั้นถ้าจะให้ได้พื้นที่เกยกว้าง ต้องทำให้ผนังเรือนสูงหรือลดระดับพื้นเกยให้ต่ำลงมา จนบางครั้งต้อง เพิ่มบันไดระหว่างเรือนนอนกับเกย

ภาพที่ 2.17 แสดงลายเส้นที่ 2.10 บางครั้งจะมีการต่อเพิงออกไปจาก เรือนเกย อาจใช้หลังคาลาดไปทางเดียวกันหรือเป็นเพิงหมา

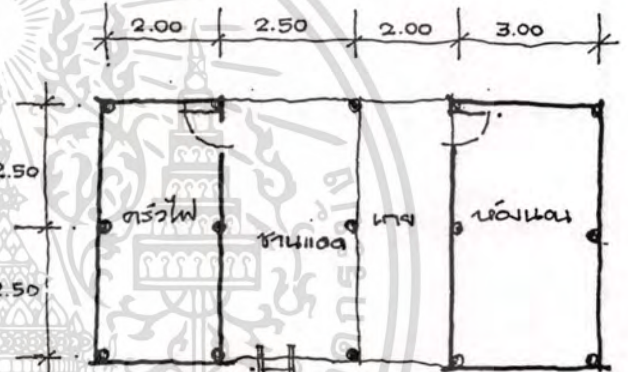
แหงนก็มี ส่วนเกยอาจกันผนังด้วยไม้ไผ่สาน และแบ่ง เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับครูช่างงานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่นอญเอาไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า บางส่วนของพื้นที่เกยเป็นครัว ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 2.18 แสดงลายเส้นที่ 2.11 เรือนเกยอาจพบต่อกัน 2 เรือน และส่วนเกยอาจมีการกันผนังถาวรเปิดช่อง หน้าต่าง ในกรณีนี้ส่วนเกย ของเรือนซ้ายมือทำ เป็นฝาไหล

ผังเรือนเกย.

ภาพที่ 2.19 แสดงลายเส้นที่ 2.12 เรือนไฟ (ครัว) อาจแยก ออกมาต่างหากจากเรือนเกย โดยอาจวางตำแหน่ง เรือนไฟขนานหรือขวางกับเรือนเกยก็ได้ รวมทั้งมี ช้างแ่งน้ำ (บ้านตั้งหม้อไอน้ำต้ม) บริเวณชาน ฝาครัวไฟมักเป็นฝาไม้ไผ่สาน

ผังเรือนเกย.

2. เื่อินแฝด ลักษณะได้ถุนสูง ใช้เสากลมหรือเหลี่ยมเช่นเดียวกัน มีจั่วแฝดอยู่ชิดติดกัน อาจมีเกยหรือไม่มีก็ได้ เื่อินแฝดประกอบด้วย

1) เื่อินใหญ่ มักมี 3 ช่วงเสาเช่นกัน และมีรายละเอียดดังข้อ ก. 1) ดังกล่าวแล้ว
2) เื่อินแฝด โครงสร้างของเื่อินแฝดทั้งชื่อและความฝากไว้กับเื่อินใหญ่ ระดับพื้น มักจะเท่ากัน ดังนั้นเสาก็จะเพิ่มแต่เพียงแถวเดียวเท่านั้น ส่วนฝาอาจทำเลียน เื่อินใหญ่ หรืออาจ ทำล้าลองกว่าเปิดด้านที่ไปเชื่อมกับเกยหรือชานแดดที่จะออกไปสู่ เื่อินใหญ่

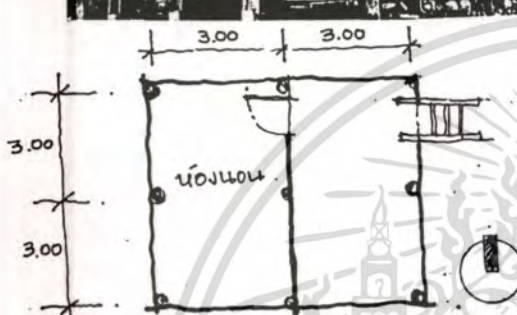
3) เกย รายละเอียดเหมือนข้อ แต่อาจจะมีหรือไม่มีส่วนนี้ก็

ง. ชานแดด รายละเอียดเหมือนข้อ ก. 2) แต่ถ้าหากมีชานเชื่อมต่อระหว่าง เื่อินใหญ่ กับเื่อินไฟ ชานแดดส่วนนี้จะเรียก ชานมน

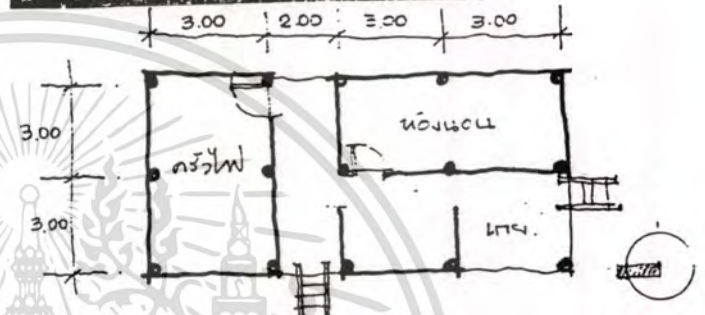
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จ. เือนไฟ เช่นเดียวกับข้อ ก. 4)

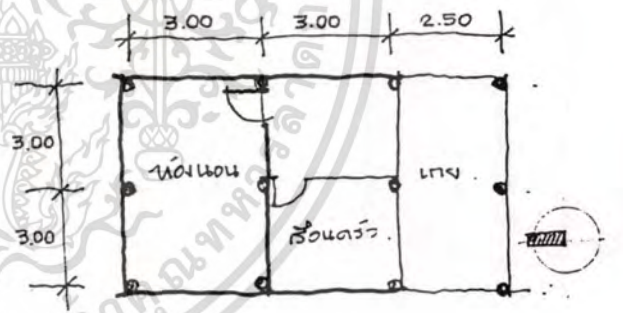
ฉ. ฮ้างอ่างน้ำ เช่นเดียวกับข้อ ก. 5)

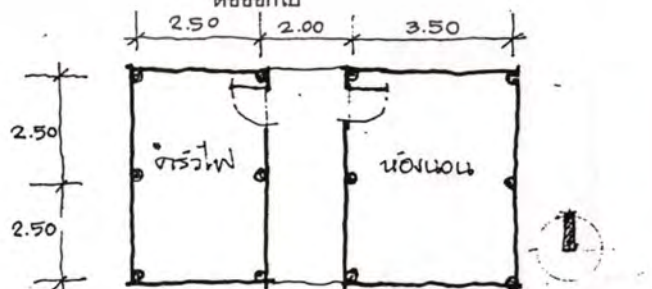
ภาพที่ 2.20 แสดงเขียนแปลที่ บ.หัวขวาง จ.มหาสารคาม เขียนแปลขนาดไม่เท่ากัน

ภาพที่ 2.21 แสดงเขียนแปลที่ บ.หัวขวาง อ.โกสุมพิสัย จ.มหาสารคาม เป็นเขียนแปลที่มีลักษณะเท่ากัน

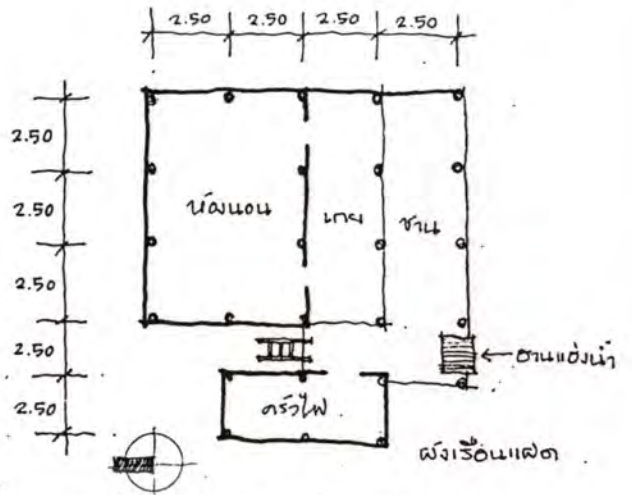
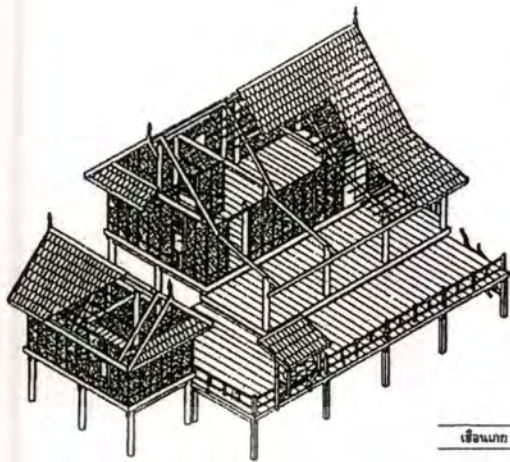

ภาพที่ 2.22 แสดงลายเส้นที่ 2.13 แสดงลักษณะของเรือนแปล ที่แปลกับเรือนครัวก็ต่อออกไป

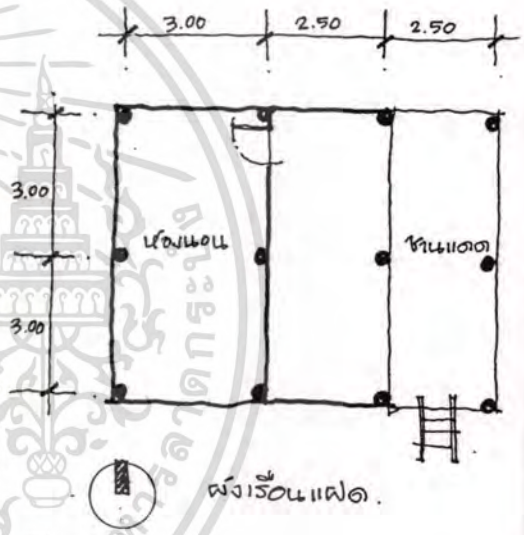
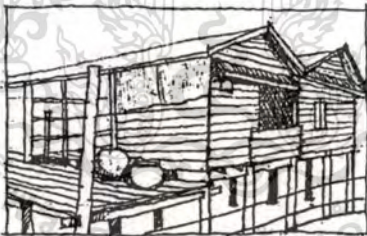
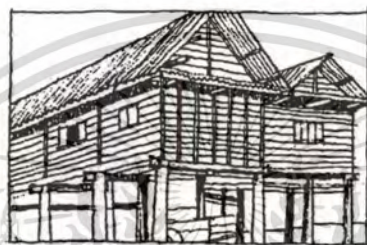
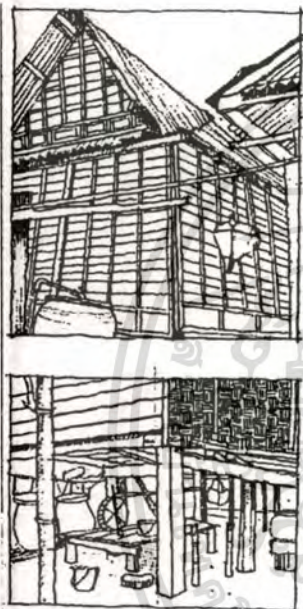

ภาพที่ 2.23 แสดงลายเส้นที่ 2.14 เรือนแปล จะเป็นเรือน 2 เรือนติดกัน โดยคานของเรือนที่มาฝากจะใช้เสาของเรือนใหญ่ ขนาดของเรือนที่มาฝากอาจจะเล็กกว่าหรือเท่ากันก็ได้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 2.24 แสดงลายเส้นที่ 2.15 ลักษณะโครงสร้างของเฮือนแปด

ภาพที่ 2.25 แสดงลายเส้น 2.16 ลักษณะองค์ประกอบเฮือนแปด

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3. เือนโขง ลักษณะได้ถุนสูง ใช้เสากลมหรือเหลี่ยม มีจั่วแฝดแต่ขนาดย่อมกว่าเือนใหญ่ เือนชนิดนี้จะประกอบด้วย

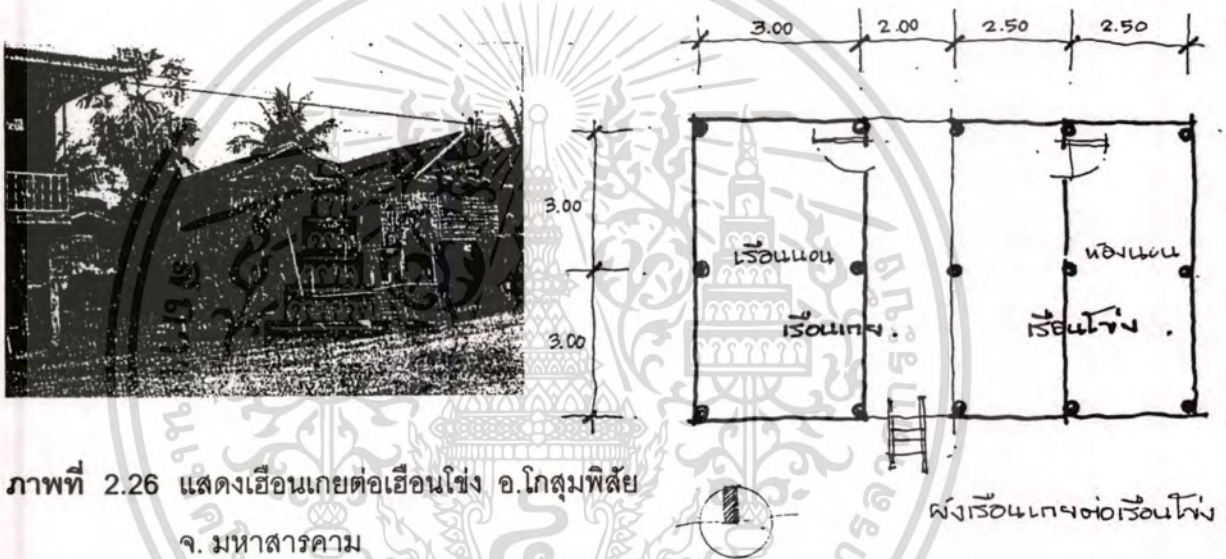
เือนใหญ่ เช่นเดียวกับข้อ ข. 1)

เือนโขง โครงสร้างของเือนโขงจะแยกออกต่างหาก ทั้งโครงหลังคาและโครงพื้น พื้นจะลดระดับหรือไม่ลดก็ได้ ผนังอาจกันทั้งหมดหรือบางส่วน ที่สำคัญก็คือจะมีเสารับโดยเอกเทศสามารถจะรื้อถอนไปปลูกในที่ใหม่ได้ทันที

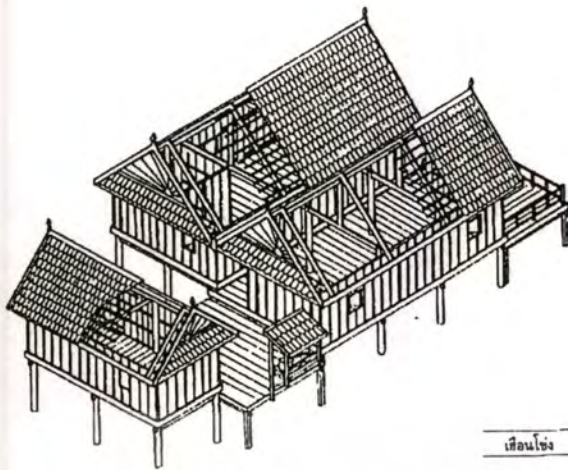
เือนแดด อาจจะมีชานเดียวหรือมี "ชานมน" ด้วยก็ได้

เือนไฟ เช่นเดียวกับข้อ ข. 4)

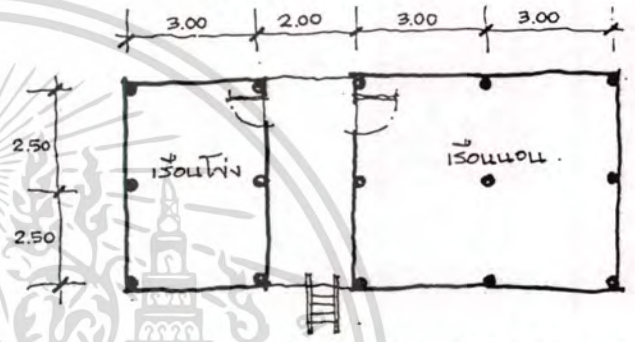
ชานแอ่งน้ำ เช่นเดียวกับข้อ ข. 5)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 2.28 แสดงลายเส้น 2.17 ลักษณะโครงสร้าง
เขื่อนโขง

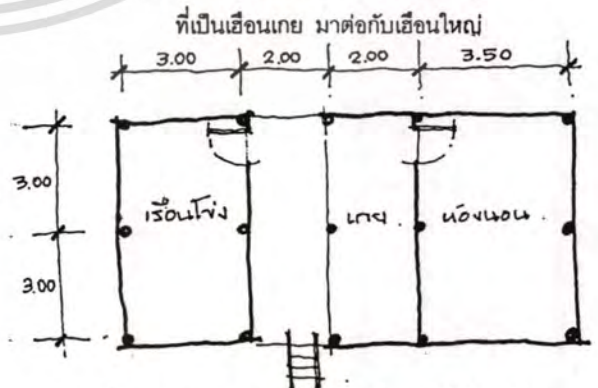

ภาพที่ 2.29 แสดงลายเส้น 2.18 ลักษณะเขื่อนโขงถ้า

ดูผิวเผิน เฉพาะส่วนหลังคาจะคล้ายเขื่อนแฝด แต่ละเขื่อนระหว่างเขื่อนนอนกับเขื่อนโขง จะมี โครงสร้างแยกกันต่างหาก

ภาพที่ 2.30 แสดงลายเส้น 2.18 เขื่อนโขง

ภาพที่ 2.31 แสดงลายเส้น 2.19 เขื่อนโขงที่มีการสร้าง

ต่อจากเขื่อนเกยกภายใน ภายหลัง อาจเป็น
เขื่อนครัวครึ่งหนึ่ง และนอนครึ่งหนึ่ง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2. พื้นที่ใช้สอยในเรือนอีสาน

พื้นที่ใช้สอยในเรือนอีสานอาจแบ่งได้เป็น 2 ส่วน

ก. พื้นที่บนเรือน อันประกอบด้วย เรือนนอน เรือนไฟ ชานแดด และฮ้างแอ่งน้ำ เป็นต้น ดังกล่าวมาแล้ว ดังนั้นจะขออธิบายเพิ่มเติมถึงแบ่งห้องภายในเรือนนอนโดยมีแผนผังในเรือนนอนใหญ่แบบดั้งเดิม ซึ่งนิยมก่อสร้างกันแบบ 3 ช่วงเสา หรือเรียกว่าเรือน 3 ห้องนั้นนิยมแบ่งสัดส่วนของการใช้พื้นที่ภายในเรือนเป็น 3 ส่วน แต่มิได้ปิดกั้นทึบเสียทั้งหมด การแบ่งการใช้พื้นที่จึงเป็นการแบ่งตามห้องหรือช่วงเสาของเรือนดังนี้

- 1) ห้องเบิง เป็นพื้นที่ที่อยู่ติดด้านหนึ่งของตัวเรือน เป็นส่วนไว้หึ่งสักการะบรรพบุรุษ หรือเป็นส่วนนอนของลูกชายด้วย ห้องเบิงอาจเรียกว่า เป็นห้องพระหรือห้องผีของเรือนได้
- 2) ห้องนอนพ่อแม่ จะใช้พื้นที่ห้องกลางตัวเรือน
- 3) ห้องนอนลูกสาวหรือที่ทางอีสานเรียกว่าห้องส้วม เป็นพื้นที่ส่วนห้องสุดท้ายของตัวเรือน พื้นที่ส่วนนี้จะมีการกั้นผนังเป็นสัดส่วนต่างหาก เมื่อมีลูกเขยมาสู่เรือนก็อยู่กันในห้องนี้การวางตัวเรือนของชาวไท-อีสาน มักนิยมวางด้านสกัดไปตามตะวันด้านยาวจะหันหน้าเรือนไปทางทิศเหนือหรือใต้ เป็นการถูกต้องตามหลักของทิศทางแดดและลม โดยเฉพาะเรือนใหญ่นั้นจะต้องหันจั่วไปทางทิศตะวันออกและตก (ปลุกล่องตะวัน) ต้องอยู่ทางทิศตะวันออก การนอนจะหันศีรษะไปทางทิศใต้หรือทิศเหนือ ห้องพ่อแม่อยู่กลาง ห้องส้วมลูกสาวจะอยู่ติดทางหนึ่งของเรือน

ข. พื้นที่ใต้เรือน นอกเหนือจากพื้นที่ที่เป็นบนเรือนพักอาศัยแล้ว ในส่วนของพื้นที่ใช้สอยที่มีได้เป็นห้อง แต่เป็นส่วนของพื้นที่ที่สำคัญต่อการประกอบกิจการการดำรงชีวิตและพำนักอาศัย โดยอยู่ส่วนชั้นล่างของอาคารคือใต้เรือน

ใต้เรือนเป็นพื้นที่ใต้เรือนที่ยกพื้นสูง เนื่องจากอยู่ใต้ร่มเงาของตัวเรือน จึงใช้เป็นที่ประกอบกิจกรรมอเนกประสงค์ในเวลากลางวัน ไม่ว่าจะเป็นการนั่งเล่นพักผ่อน รับประทานอาหารเลี้ยงเด็ก ทารก ประกอบหัตถกรรม เช่น ทอผ้า สานเครื่องจักสาน ตีหม้อ และเก็บของ รวมทั้งสามารถแบ่งพื้นที่ส่วนหนึ่งเพื่อกันเป็นคอกวัวหรือควายและเล้าเป็ด เล้าไก่ เล้าหมู ได้อีกด้วย (แต่บ่อยครั้งก็พบเล้าเป็ด เล้าไก่ และเล้าหมูใช้พื้นที่ใต้เรือนเล้าข้าว

3. โครงสร้าง วัสดุ และสัดส่วนเรือน

เรือนถาวรในแบบดั้งเดิม โครงสร้างหลักของอาคารจะใช้ระบบเสาและคานและจะใช้ไม้เนื้อแข็งในกรก่อสร้าง ไม้ที่หาได้ท้องถิ่น ได้แก่ ไม้จิก (เต็ง) ไม้ฮ้าง (รัง) ไม้เปื่อย (ตะแบก) เป็นต้น

จากเทคนิคการก่อสร้างแบบดั้งเดิม อุปกรณ์ที่ใช้การเลื่อยตัดไม้คือขวานและเลื่อยมือแม้ช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 แล้วก็ตามในชนบทห่างไกลก็เชื่อว่าหาเลื่อยได้ง่ายจึงอาจพบการแปรรูปด้วยไม้ ล้วนทำจากขวานตากเอาทั้งสิ้น ดังนั้นในเรือนแบบดั้งเดิมรุ่นแรก ๆ เสา ก็จะเป็นเสากลมตามลักษณะลำต้นไม้ แต่เมื่อตากเปลือกกอกและดูใกล้ ๆ จะเห็นเป็นหลายเหลี่ยมดังนั้นเพื่อความสะดวก

การตากเป็นเหลี่ยมจะพบมาก โดยเฉพาะเมื่อใช้เป็นเสาเรือนนอน ซึ่งมักจะใช้ต้นไม้ขนาดใหญ่ ส่วนเสากลมมักจะเป็นเสาขนาดเล็กอาจเป็นเสาเกยหรือชาน

นอกจากนี้ยังมีการใช้ไม้ง่าม ซึ่งลำต้นอาจจะคงอไปบ้าง มารับคานและพื้นโดยเฉพาะ ส่วนชานเปียก ซึ่งเกิดจากการล้างจานหรือประกอบอาหาร

สำหรับการประกอบโครงสร้าง แม้เรือนทั้งหมดที่ทำการศึกษาก็จะปรากฏการใช้ตะปูอยู่ ทุกหลัง แต่จะเป็นตะปูขนาดเล็ก สามารถใช้ตอกเย็บเฉพาะส่วนไม้กระดานเท่านั้น โครงสร้างหลักคือเสาและคาน (รอด) จึงใช้วิธียึดด้วยการสอดไม้ เข้าเดือย และอาจใช้หมุดไม้ยึด เช่นบริเวณส่วนโครงหลังคา

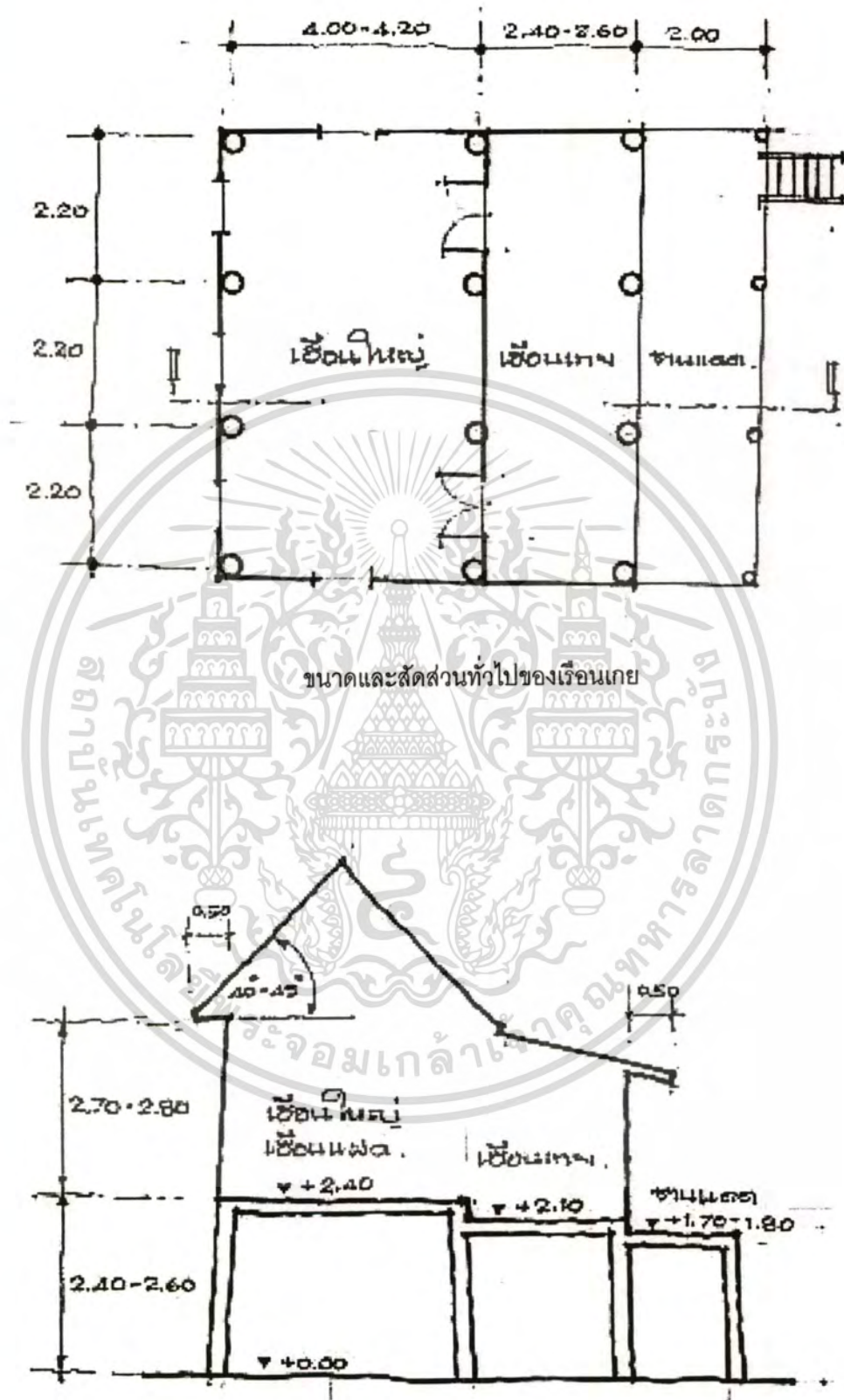
วิจิต คลังบุญครอง (2530 : 43) ได้อธิบายไว้อย่างเหมาะสมในบทความเรื่อง เอือนอีสาน เรื่องโครงสร้าง วัสดุ และเทคนิคการก่อสร้างเรือนแบบดั้งเดิมโดยแบ่งพัฒนาการเรือนตามเทคนิคการก่อสร้างดังนี้

ก. เอือนเสากลม ลักษณะของเสาจะเป็นเสาดากโดยใช้ขวานตากรากจากต้นไม้ทั้งต้น ความกว้างของเหลี่ยมดากจะกว้างเท่า ๆ ครองขวาน ถ้านับดูจะราว ๆ 11-13 มองดูไกล ๆ มีลักษณะกลม ถ้าดูใกล้ ๆ จะเป็นเสา 11-13 เหลี่ยม เอือนเสากลมแบ่งออกเป็น

1) เอือนเสากลม มุงหญ้า ฝาแฉ่มฟาก (ฝาไม้ไผ่) ลักษณะใช้ไพรหญ้าคาหรือไพรแพก (หญ้าต้นยาว) มุงเป็นหลังคา โครงยังใช้อกไก่ ชื่อ ระแนง ตะยั่ว (จันทัน) เป็นไม้ยูแต่จะเพิ่มกลอนไม้ไผ่ (จันทันพรางเป็นไม้ไผ่) ยึดกันด้วยเข้าไม้เดือยและเครือยานางที่ยังไม่แห้งเมื่อแห้งแล้วจะแข็ง และเหนียว สำหรับการมุงหญ้างกับไม้ไผ่ใช้ตอกไม้ไผ่ขัด หน้าจั่ว (สีหน้าเอือน) และชานจั่ว (บางหลังก็มีชานจั่วบางหลังไม่มี) ใช้หญ้ามุงปิดจั่วพร้อมกัน ฝาใช้ไม้ไผ่ขัดทั้งหมด ลักษณะโครงสร้างส่วนใหญ่ เช่น กะทอด ขาง ตง พื้นภายในเอือนใหญ่เป็นไม้ทั้งหมดชานแดดปูด้วยไม้หรือไม้ไผ่ ประตู หน้าต่างเป็นไม้ไผ่ขัดพร้อมกรอบไม้

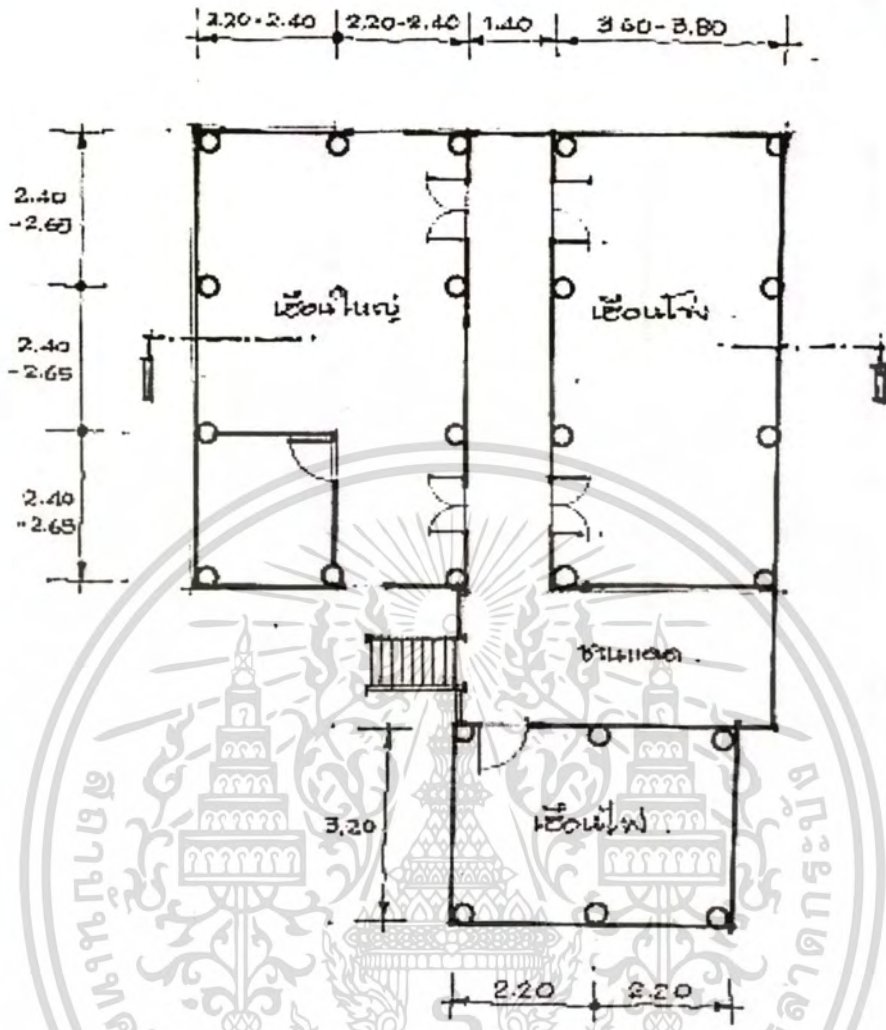
2) เอือนเสากลม มุงแป้น (มุงไม้) ฝาแฉ่มฟาก ลักษณะอื่น ๆ คล้าย 1.1 แตกต่างตรงเปลี่ยนจากมุงหญ้าเป็นแป้น ฝากรุด้วยฝาไม้ไผ่ลายคุบ มีเคร่าไม้ ตั้งประกอบสองด้าน (ฝาแฉ่มปัง) เป็นโครงฝีมือประณีตขึ้น จั่วทำด้วยแผ่นไม้ลายตั้ง ชานจั่วใช้แป้นมุงชนิดเดียวกับที่ใช้มุงหลังคา มีบันลมและยอดบันลม

3) เอือนเสากลม มุงแป้น ฝาเขินตั้ง (ฝาไม้ตั้ง) เป็นเอือนยุคคลาสสิกของอีสานเลยทีเดียวกว่าได้ ลักษณะทั่วไปทั้งโครงสร้างและส่วนประกอบเป็นเอือนไม้ทั้งหลัง วิวัฒนาการจากเอือนเสากลม 1) และ 2) โดยเปลี่ยนจากฝาแฉ่มฟากมาเป็นฝาไม้ (แป้นแฉ่ม เขินตั้ง) จะเรียกได้ว่าเป็นเอือนอีสานที่พัฒนามาเป็นเอือนไม้ที่สมบูรณ์ทั้งหลังและเป็นยุคเริ่มแรกของเอือนไม้ การเข้าไม้ทั้งหมดใช้ลิ้ม เดือย ไร อิทธิพลของตะปู ยังไม่เข้ามากการแปรรูปไม้ลิ้มและดากทั้งหมด

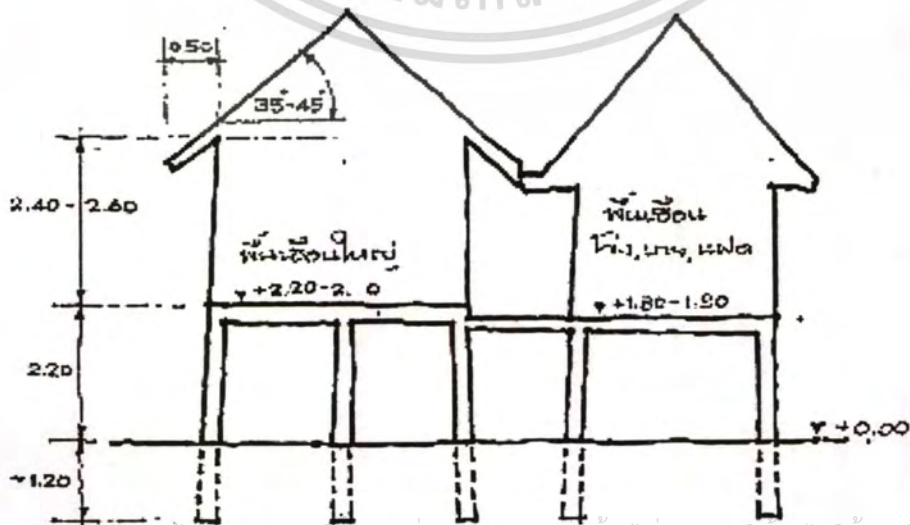

ภาพที่ 2.32 แสดงลายเส้นที่ 2.20 ขนาดและสัดส่วนทั่วไปของเรือนอีสาน

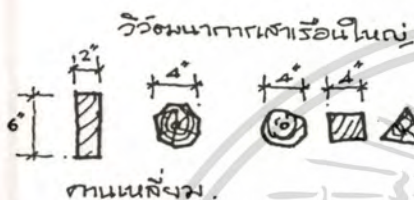
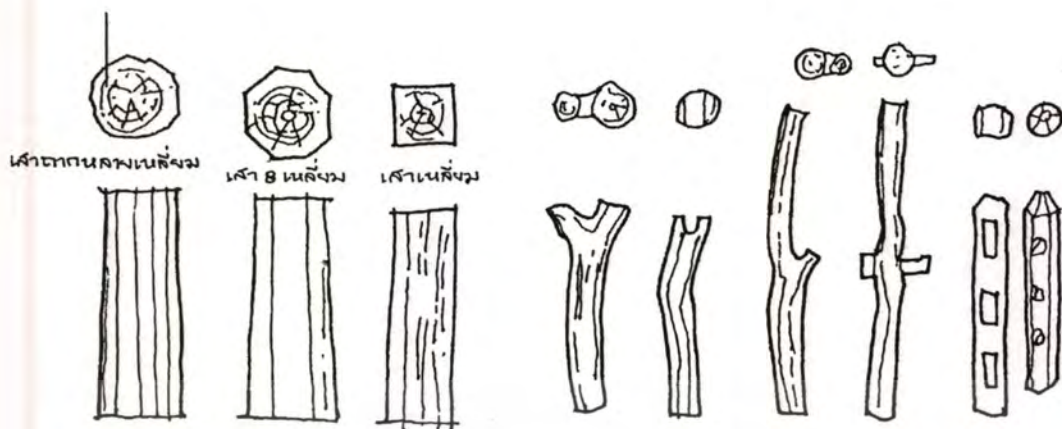
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 2.33 แสดงลายเส้นที่ 2.22 ขนาดและสัดส่วนทั่วไปของเรือนช่อง

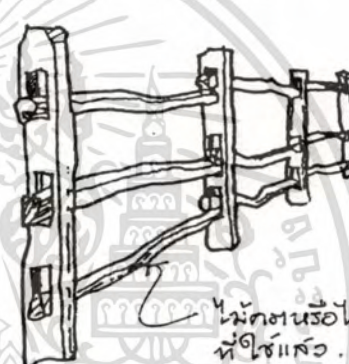
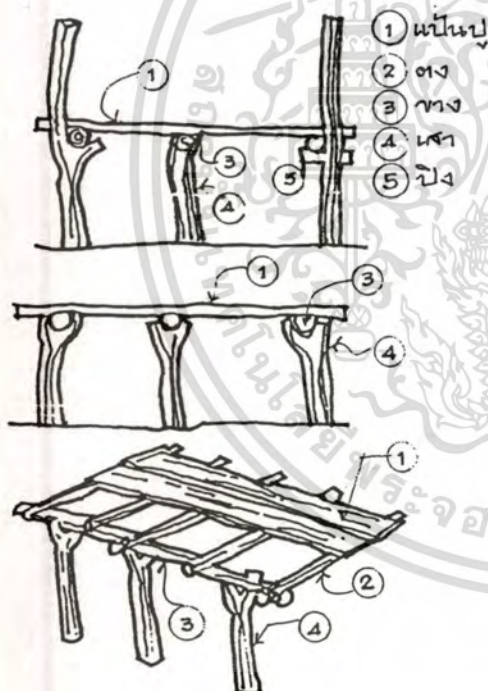

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เสาขานแอด.

เสาเรือ.

ไม้คองหรือไม้ทาง, ตง, ศู
ที่ใส่แล้ว.

แบบรวีที่เรียกว่า "เสาอินคกโตน"

การต่อเสา.

แบบรวีคอกว
อักษรนิคหนึ่ง.

ภาพที่ 2.34 แสดงลายเส้น 2.23 ลักษณะเสาเอียง เสาขาน และเสาเรือ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ลักษณะเด่นที่เห็นได้ชัดมีดังนี้

1. สากลขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางตั้งแต่ 8"-12" ลักษณะการตั้งเสาสอบเข้ากันเล็กน้อย (ทรงข้างขึ้น)

2. หลังคาเป็นไม้ทั้งหมดประกอบด้วย แป้นมุงมีโร (เดือยไม้ไผ่) เกาไม้ระแนง (แป) ไม้ระแนง (แป) ยึดกับสละยัว (อ่านว่าสะญัว) หรือตงด้วยเครือยานาง สละยัวยึดกับซื่อ ตั้ง ออกไก่เสาด้วยลิ้มหรือเดือยไม้ไผ่ (ข้อสังเกตหลังคาเอียงอีสานเส้นหลังคาจะตรง ส่วนเรือของภาคกลางหลังคาจะอ่อนโค้ง) จั่วด้านใน (สีหน้าเอียง) ส่วนมากประกอบด้วยลายตะเวน (ตะวัน) ลายตั้ง ขานจั่ว มุงด้วยแป้นมุง ชนิดเดียวกับแป้นมุงหลังคา ยอดบันลมหคล้ายหัวลูกสอนหรือใบโพธิ์

3. พื้นส่วนมากจะเป็นไม้แผ่นใหญ่ กว้างตั้งแต่ 12" -22" หนา 1 ¾" กะทอใหญ่เห็นได้ชัดเจน 2" x 20" อยู่ด้านบนเสารัดทั้ง 4 ด้านของเอียง การเข้าทอดจะประณีตเมื่อแถมฝา (กรุฝา) มองจากด้านนอกจะไม่เห็นเสา

4. ฝาเอียงเป็นไม้แป้นแถม วางตั้งขนาด ¾ x 8 - 12 มีเส้นตั้ง (เคร่าตั้งหรือไม้ปิดรอยต่อ) ขนาด ¾ " x 2"

5. ป้องเอี่ยมและฝักกะตุ (หน้าต่างและบานประตู) ส่วนมากจะเปิดเข้าในทั้งหมด เพราะใช้เดือย ไร (บานพับเหล็กยังไม่เข้ามา)

ลักษณะการวางผังและรูปแบบของเอียงใหญ่เอียงโข่ง เอียงแผด เอียงเกย จะไม่ค่อยมีการวิวัฒนาการในเรื่องการวางผังและรูปแบบ แต่จะเห็นข้อแตกต่างในการใช้วัสดุในส่วนประกอบและโครงสร้างเท่านั้น

4) เอียงเสากลม เอียงเสา 8 เหลี่ยม ฝาแถมลายนอน (ฝาตีชอนเกล็ดลายนอน) เอียงยุคนี้จะมีทั้งเสากลมและเสา 8 เหลี่ยมผสมกันไป ส่วนประกอบอื่น ๆ ก็เหมือนเดิม จะมีข้อแตกต่างออกไปมีอยู่ 4 อย่างคือ

1. ฝาจะเปลี่ยนแปลงจากฝาตั้งเป็นฝาแถมลายนอนทั้งนี้เพราะมีเลื่อย และตะปู ผลที่ได้คือ ฝาจะเรียงขนาด ¾" 1" x 10" -12" ตีด้วยตะปูชอนเกล็ดกันน้ำฝน มีเคร่ายึดวางตั้งกับกะทอด้านในและเคร่านอนด้านบนที่ยึดกับเสา (โดยการบากเสาเข้าไปเล็กน้อย) ส่วนโครงสร้างหลักยังเหมือนเดิมคือ ใช้ลิ้มและเดือยอยู่

2. จั่วเอียง ส่วนมากจะเป็นไม้ตีลายนอนชอนเกล็ดต่อเนื่องลงมายังขานจั่ว ขานจั่วมุงด้วยแป้นมุง (กระเบื้องไม้) เหมือนแป้นมุงหลังคา บันลมหยึดกับระแนง (แป) ส่วนมากจะใช้ตะปุดียึดโดยตรงสำหรับยอดบันลมนั้นบางแห่งก็ยอดคล้ายข้อ 3) อยู่ แต่บางแห่งยอดบันลมหไม่ทำเป็นรูปหัวลูกศรหรือใบโพธิ์ แต่จะเสมอเรียบแนวแป้น

3. ป้องเอี่ยมและบานฝักกะตุ (หน้าต่างและประตู) ใช้บานพับเหล็ก ป้องเอี่ยมจะเปิดออกมา (แก้ปัญหาฝนสาด) ส่วนฝักกะตุ (ประตู) จะเปิดออกนอกหรือเข้าในคละกันไปเพราะส่วนนี้

4. สำหรับกะทอจะมีขนาดเล็กลงเล็กน้อยแต่ยังเห็นกะทอโดยชัดเจนอยู่

ข. เื่ออนเสาเหลี่ยม ลักษณะของเสาจะเป็นสี่เหลี่ยมขนาด 15" x 15" ทั้งนี้อาจะเนื่องจากการคัดต้นไม้จะมาทำเสาให้ได้ขนาดเดียวลำบากขึ้น ประกอบกับเลื่อยได้เข้ามามีอิทธิพลมากขึ้นจึงทำให้เกิดเสาเหลี่ยมขึ้นมา ซึ่งแบ่งเป็น

1) เื่ออนเสาเหลี่ยมทรงหลังคาเดิม โครงสร้างต่าง ๆ คล้ายข้อ 4) แต่มีการเปลี่ยนแปลงเล็กน้อยคือ

1. กะทอเล็กลงจนไม่เห็นชัดเจน (กลืนไปกับฝา) ขนาดประมาณ 2" x 6"

2. ชานจั่ว ใช้แป้นแฉ้มลายนอน (ไม้ฝา) ตีต่อเนื่องจากจั่ว (ไม่ใช่แป้นมุงหลังคาทำส่วนนี้)

3. ขาง (คานพื้น) การยึดขางกับเสามีสองแบบ ของเดิมจะเสาใช้ขางสอดกลางเสาศียึดด้วยลิ้ม แต่แบบใหม่ใช้บากเสา 2 ข้างใช้ขาง 2 ตัว ตีประกอบด้วยตะปูยึดสองด้านเสา

4. ยอดบันลนมมืออยู่สองแบบแบบแรกเสมอเรียบเหมือนข้อ 4) 2. อีกแบบต่อยอดคล้ายของเรือนภาคกลางแต่ยอดไม้แหลมสูงจนเกินไป

2) เื่ออนเสาเหลี่ยมยกหลังคา มีลักษณะคล้าย 2.1 แต่มีข้อแตกต่างเพิ่มเติม คือ

1. สะยัว (จันทัน) ปกติของเดิมจะยึดกับซ็อบบริเวณตรงหัวเสา (เรียกหูโงง) โดยใช้เดือยไม้ไผ่เป็นตัวยึด และทิ้งชายสะยัวยื่นออกไปจากเสาเป็นกันสาดสำหรับเื่ออนอีสานหลังคาสูงนี้ จะยื่นสะยัวและซ็อบออกไปจากหัวเสาเป็นกันสาดทั้งสองและไปยึดกันที่ปลายของซ็อบ และสะยัวเป็นโครงสร้างสามเหลี่ยมเหมือนเดิมในกรณีนี้จะทำให้ความสูงของพื้นถึงสะยัวสูงกว่าเดิม ซึ่งทำให้ลมสามารถผ่านได้สะดวก ฉะนั้นเื่ออนชนิดนี้จะมีการตีไม้ระแนงเป็นลายหรือมีลายฉลุต่าง ๆ ปิดอยู่ส่วนบนของฝาแฉ้ม(ฝา) บางแห่งก็มีการตีฝ้าเพดานด้วยไม้แผ่นทับแนวด้วย

2. จั่วส่วนมากจะตีไม้ซ็อบเกล็ดลายตั้งและลายนอน ไม่ค่อยมีลายตะเว็น (ลายตะวัน) ชานจั่วบริเวณมุนนาค่อ (ชอกกันสาด) จะไม่มี

3. ยอดบันลนมและปลายบันลนมเปลี่ยนจากใช้ไม้แผ่นที่มีความหนาขนาดเดียวกับบันลนมมาเป็นไม้ท่อนสี่เหลี่ยมแฉะสลักเป็นบัวเหลี่ยมทำเป็นยอดบันลนมแทน

4. ไม่มีเสากลางของเื่ออนใหญ่ เพราะใช้ขาง (คาน) คู่รับพื้นและความกว้างของเื่ออนกว้างน้อยกว่าเื่ออนเสากลม

5. เพิ่มอะเสและจันทันพราง (สะยัว) ในโครงหลังคา

จะพบเห็นเื่ออนเสาเหลี่ยมยกหลังคาเป็นแบบชนิดเื่ออนเกยเป็นส่วนมาก เทคโนโลยีใหม่ๆ ที่เข้ามาในยี่ดนี้ เช่น กระเบื้องซีเมนต์ก็ไม่นำมาใช้กับเื่ออนสมัยนี้นัก แต่ด้านนำมาใช้จะเป็นแบบเรือนหลังคาบ้านหย่าเสียดส่วนมาก เช่น บ้านพักรถไฟ บ้านเจ้าเมืองที่ยกได้ดูนเดียสำหรับตึกที่ก่อสร้างด้วยก้อนดินเหนียวผสมฟางโครงหลังคาไม้ นั้น จะมีอยู่บ้างในเมืองสำหรับ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าขายเท่านั้น
ไม่วารณใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

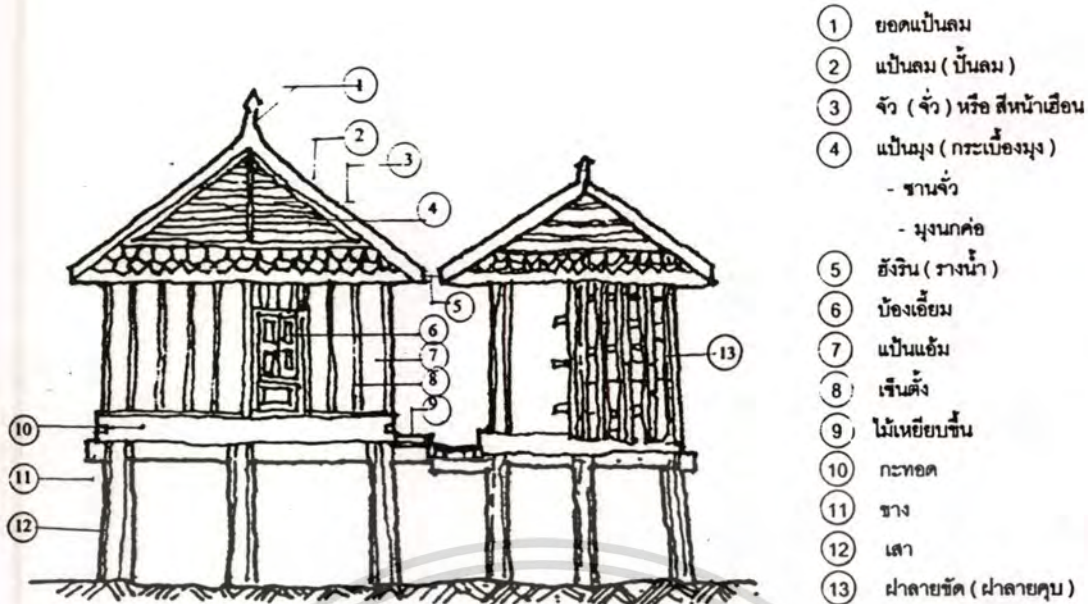
ชนิดและขนาดของไม้ทำเขื่อน

- ไม้ที่ใช้ทำ แป้นมุงใช้ไม้กุง(ไม้พลาจ) ไม้กิก (เต็ง)
- โครงสร้างเขื่อน ไม้กิก (เต็ง), ไม้อัง (รัง) ไม้เปื่อย (ตะแบก)
- ผาแป้นแฉ่ม (ผาเขื่อน) ,ไม้แคน (ตะเคียน), ไม้จิก(เต็ง) , ไม้ฮ้าง (รัง)
- แป้นปู (ไม้พื้น) ไม้ยาง , ไม้จิก (เต็ง)
- แป้นลมไม้แต่

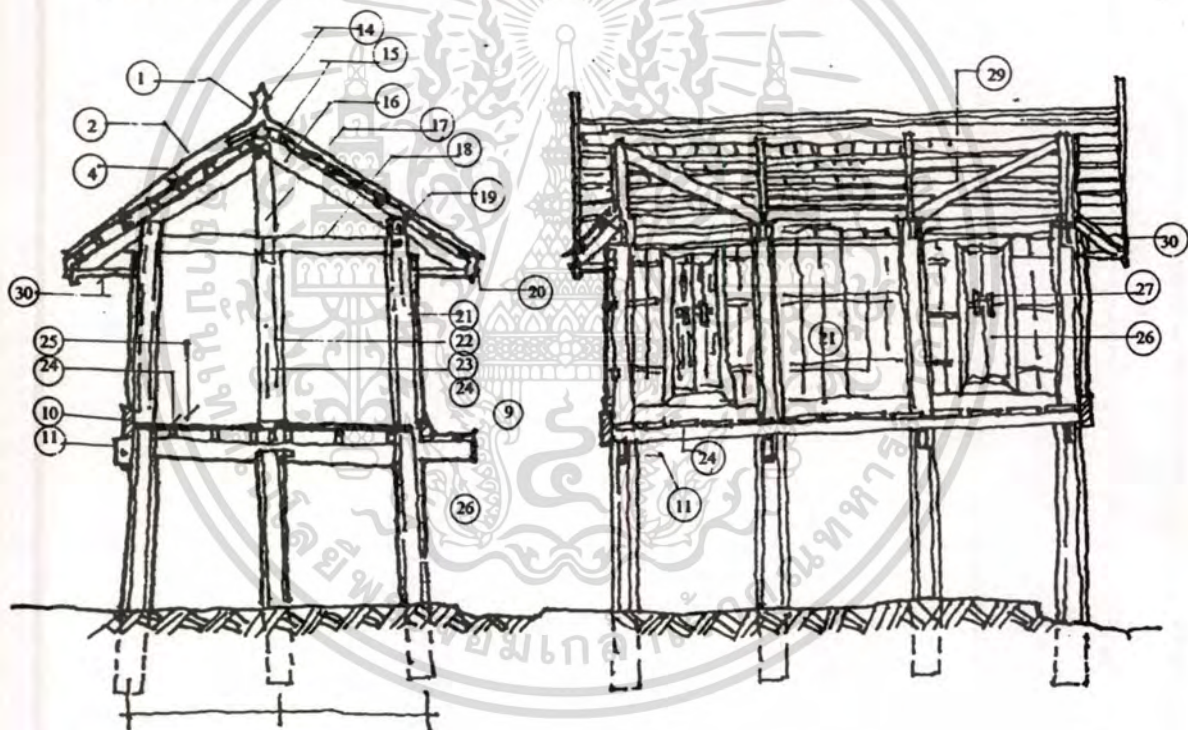
ขนาดไม้ที่ทำเขื่อน เสา 8" -12" แป้นมุง 6" 8" x 0.45 ม. ระแนง (แป) 1" x 2" -11/2" x 2" สะยัว (จันทัน) 2" x 4" ช่อ (คานหลังคา) 3" x 6" - 2 2/2" x 5" , ตั้ง 2"x 4" , เอิกโก้ (ออกโก้) 4" x 4" , กะทอ 2" x 10" - 2" x 12" , ขาง (คานพื้น) 2" x 6" - 2"x 8" , ตงเหลี่ยม 2 1/2" x 1/2" ตงกลม 4" แป้นลม 1"x 4" แป้นชาย (เชิงชาย) 1" x 4" - 1" x 5" , แป้นปู (พื้นไม้) 1" x 10"-1" x 19" , แม่คันทัน (บันได) 2 1/2" x 4 1/2" , ลูกคันทัน 1 1/2" x 3" - 1 1/2" x 4"

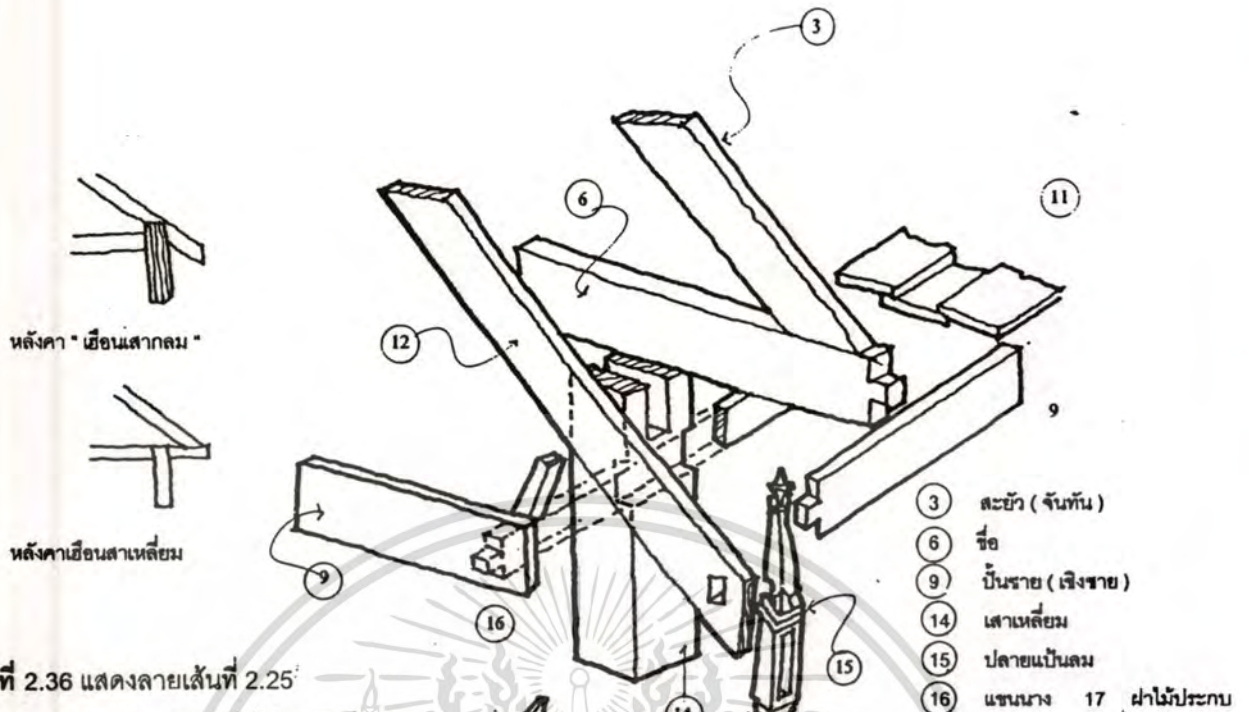
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 2.35 ลายเส้นที่ 2.24 โครงสร้างและส่วนต่าง ของเรือนอีสาน

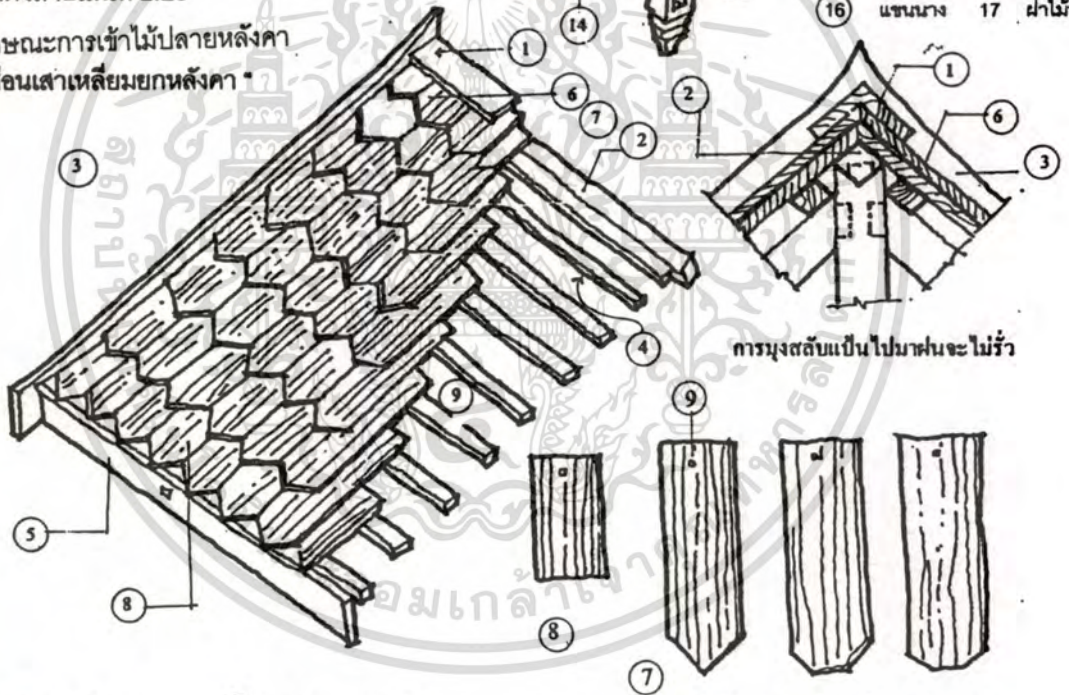

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 *ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 2.36 แสดงลายเส้นที่ 2.25

ลักษณะการเข้าไม้ปลายหลังคา
"เหียนเสาเหลี่ยมยกหลังคา"

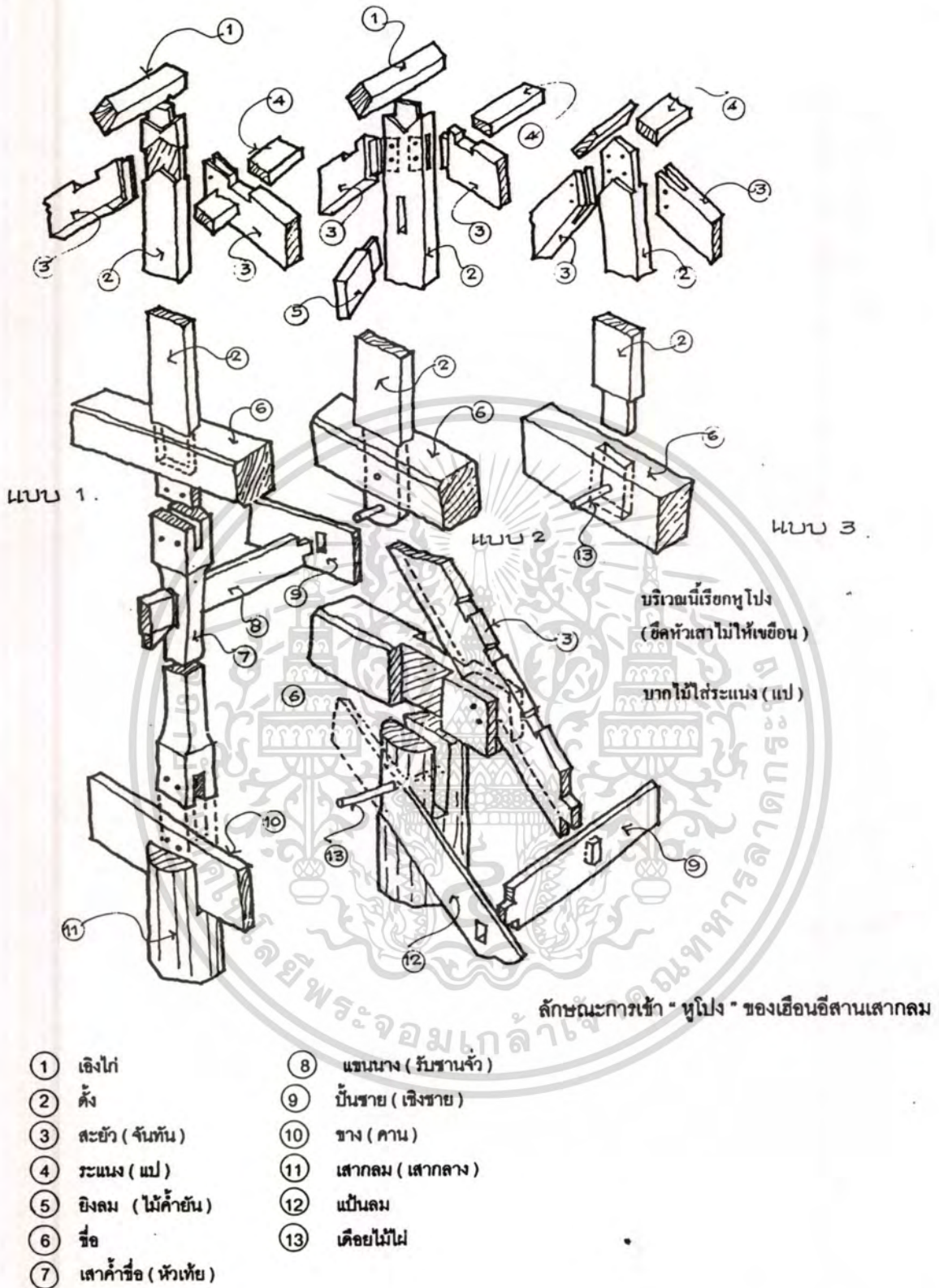
- ① ไม้ปิดสันหลังคา (ไม้หลบ)
- ② เือกโก่ (อกโก่)
- ③ แป้นลม
- ④ ไม้ระแนง (แป)
- ⑤ ปั้นชาย (เงิงชาย)

- ⑥ แป้นมุง (ตัวสุดท้าย)
- ⑦ แป้นมุง
- ⑧ แป้นมุง (ตัวแรก)
- ⑨ เดือยไม้ไผ่ (เกาะไม้ระแนง)

ไม้แป้นมุง นิยมใช้ผ้า (ไมไธหรือตาก)
เพราะไม่ต้องการให้ไม้ผุเร็วและน้ำฝนไหล
ได้สะดวก

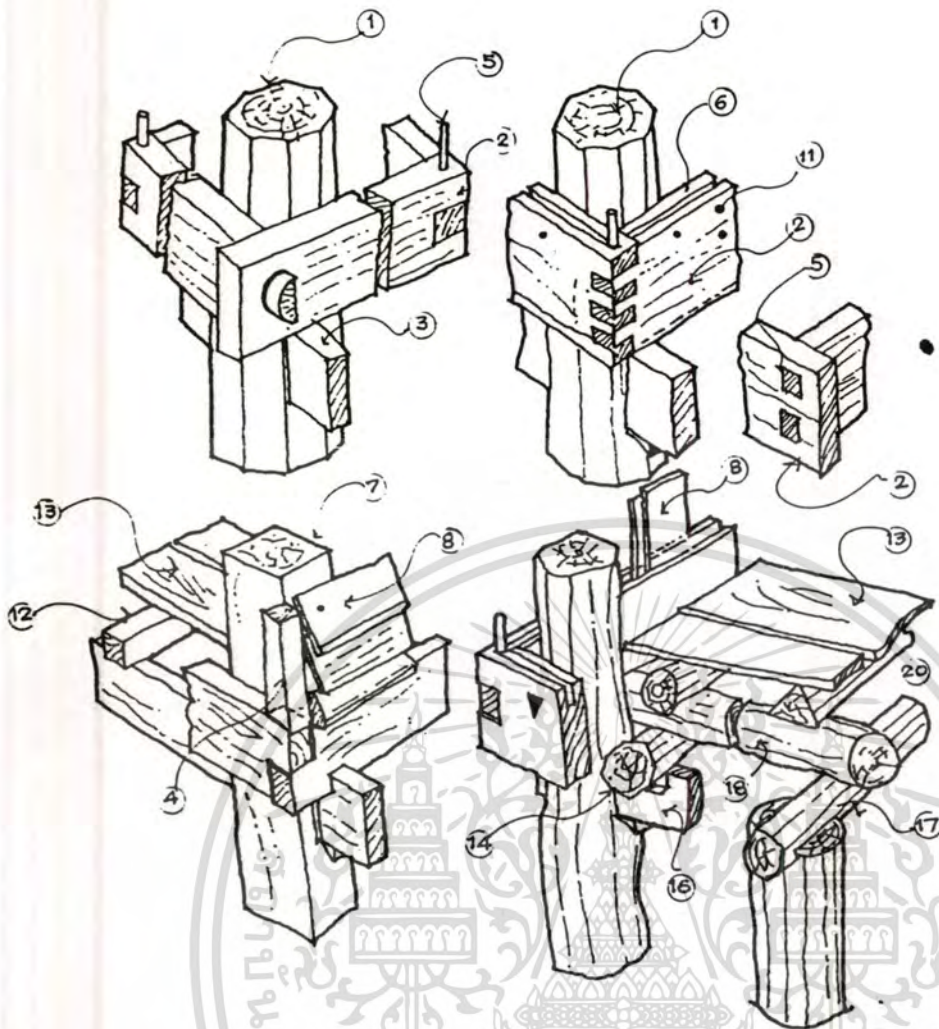
ภาพที่ 2.37 แสดงลายเส้นที่ 2.26 โครงหลังคาและการมุงแป้น (แป้นเกล็ด)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 2.38 แสดงลายเส้นที่ 2.27 ลักษณะโครงสร้างหลังคา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

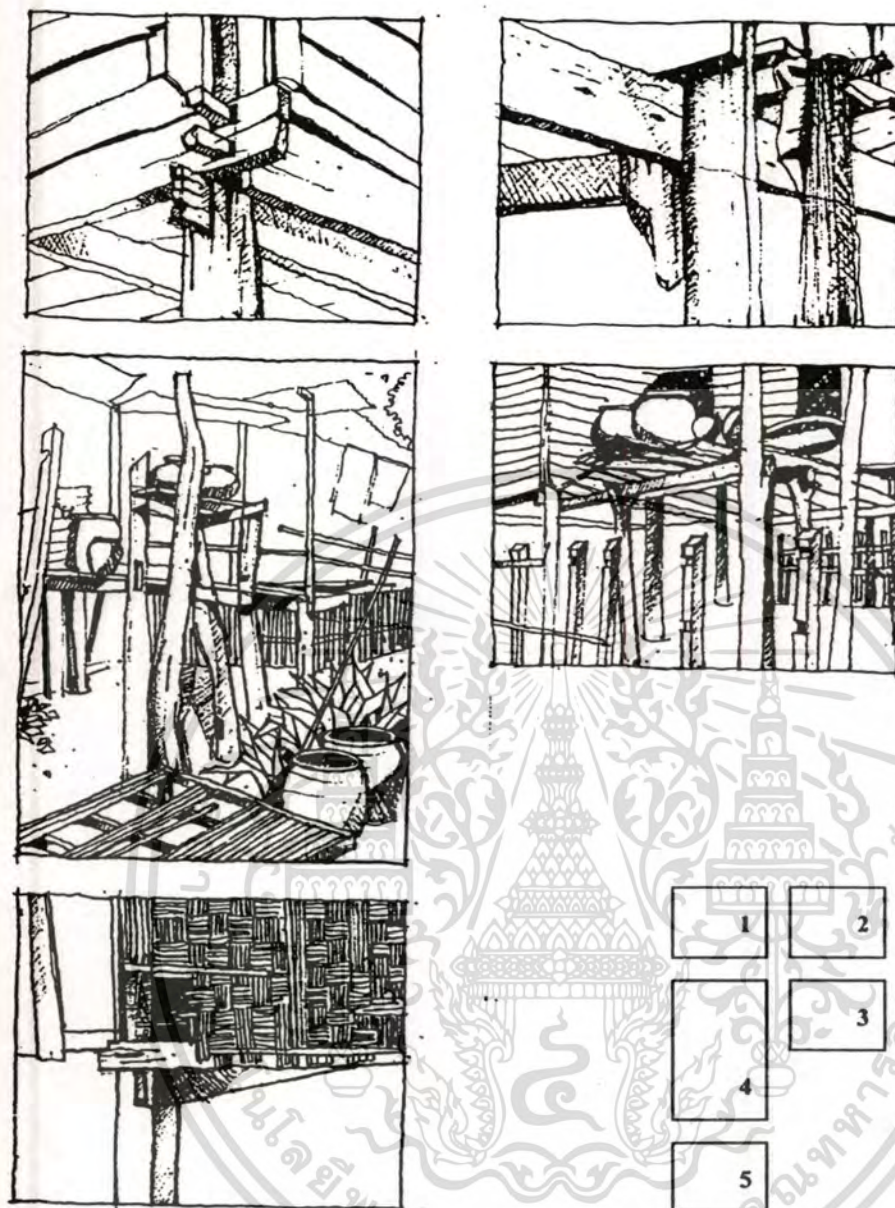

การวางพื้นเสือนโท - อีสาน

①	เสากลม (ตาก) 8 เหลี่ยม	⑬	แผ่นรู
②	กะทอศ (รับน้ำหนัก ฝา)	⑭	เสาไม้คด (
③	ขวาง (คาน)	⑮	เสากลาง
④	ลิ้ม	⑯	ปิง (ใช้กรณีแก้ปัญหา ไม้ข้างคด , เสาคค)
⑤	ลิ้มไม้ไผ่	⑰	ขวางใส่ (คานวิ่งทางยาว)
⑥	ร่องกะทอศใส่ฝาดตั้ง	⑱	คางก้อม (คานวิ่งทางขวาง)
⑦	เสาเหลี่ยม	⑲	ตงไม้ตากเปลือก
⑧	แป้นเข็มลายนอน	⑳	ตงสามเหลี่ยม (มีประโยชน์เวลาทากาดพื้นปูนไม่เกาะ)
⑨	ไม้ปิดแป้นเข็ม		
⑩	ตีนแป้นเข็มกันฝน		
⑪	รูระบายน้ำ		
⑫	ตง		

ภาพที่ 2.39 แสดงรายละเอียดที่ 2.28 ลักษณะโครงสร้างพื้นเสือนโท-อีสาน

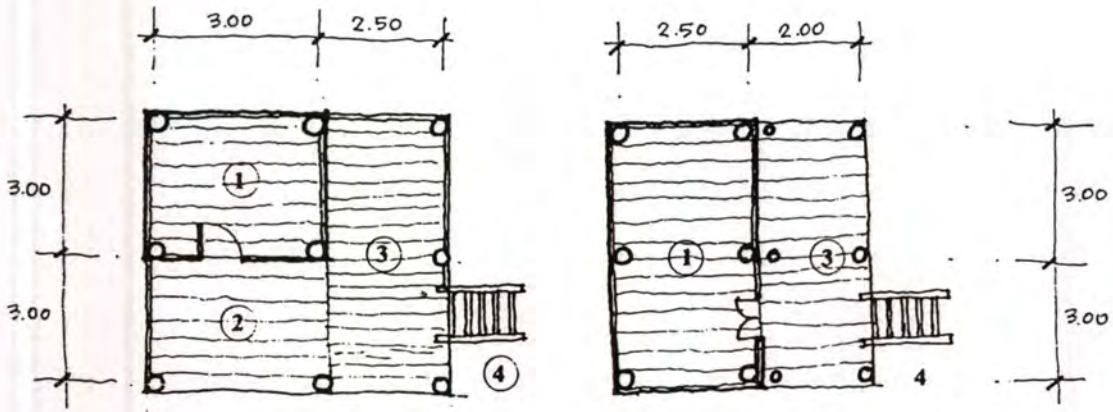
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- 1 โครงสร้างเสา รอด กะทอ และฝาเหียน ในลักษณะการก่อสร้างแบบดั้งเดิม
- 2 โครงสร้างเสา คาน และพื้นเล้าข้าว
- 3-4 เสาไม้ง่าม และคานกลมมักนำมาใช้เป็นโครงสร้างรับพื้นชานเปียก ซึ่งดูได้ง่าย
- 5 เสาคอนกรีตสำเร็จรูป ใช้กันอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน แม้ฝาจะเป็นลักษณะฝาแบบดั้งเดิม เนื่องจากยังหาวัสดุสำเร็จรูป ทำผาถูกกว่าไม้ไผ่สานยังไม่มี

ภาพที่ 2.40 แสดงรายละเอียดที่ 2.29 ลักษณะโครงสร้างองค์ประกอบ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

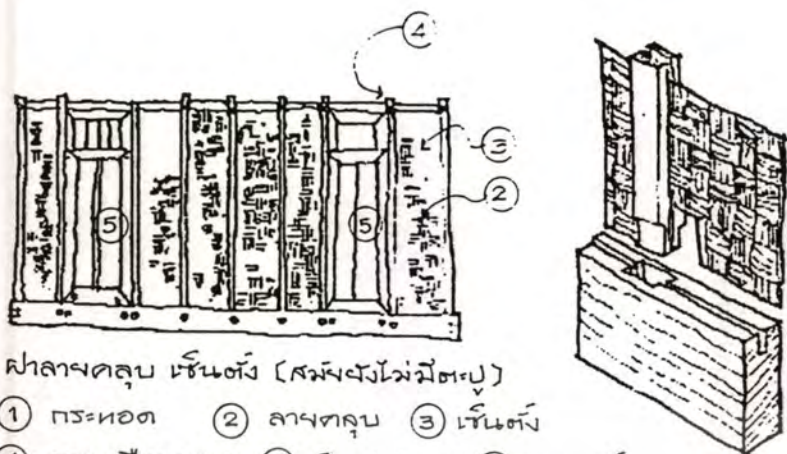
เรือนหย้า 2 หลัง 1 บ่อนอน (ห้องนอน) 2 จานโล่ง 3 จานแคด 4 กั้นไค

- ① หยู้าโพร, แฝก
- ② ฝาแขปดอง
- ③ พื้น ฟาก หรือ เป็นปู

- 4 เป็นถม หรือ ไม้ไผ่กั้นหยู้า
- 5 ฝาแ่มฟาก
- 6 หยู้าคัด คึ่งกลาง (กั้นฝ่น)
- 7 ไม้ขมหลบ (ไม้ไผ่ผ่าครึ่ง)
- 8 ไม้จัคคาหนู (ไม้ไผ่)
- 9 ไม้กั้นหยู้า (ไม้ไผ่)
- 10 ไม้กลอน (ไม้ไผ่)

เอกสารนี้เป็นภาพที่ 2.41 แสดงลายเส้นที่ 2.30 ลักษณะโครงสร้างเรือนหย้าหลังคาเครื่องผูกขึ้นด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

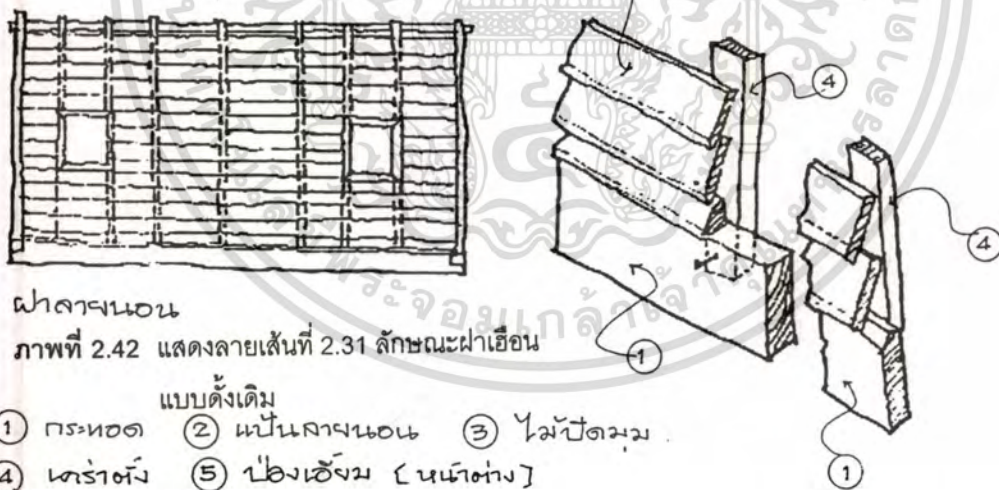

ฝาลายคูลูป เชนตัง (สมัยวังไม้มีตะปู)

- ① ประตู ② ลายคูลูป ③ เชนตัง
④ ผูกเดือยคานาง ⑤ ผักตู่ [ประตู] ⑥ ระบุบางน้ำ

ฝาไม้ลายตัง

ฝาลายนอน

ภาพที่ 2.42 แสดงลายเส้นที่ 2.31 ลักษณะฝาเขียน

แบบดั้งเดิม

- ① ประตู ② หน้าลายนอน ③ ไม้ปัดมุม
④ ครอบตัง ⑤ ป่องเข็งม [หน้าตัง]

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4. เครื่องประดับตกแต่งเรือน

เรือนจะงดงามเป็นที่ภาคภูมิใจและอาจเกี่ยวพันกับความเชื่อ ก็ต้องมีเครื่องตกแต่งนอกเหนือจากเพื่อประโยชน์ใช้สอยที่เหมาะสมแล้ว เครื่องตกแต่งเรือนยังสามารถบอกถึงความนิยมในแต่ละยุคสมัย แลความนิยมของแต่ละกลุ่มชนได้

เครื่องตกแต่งเรือน บ่อยครั้งจะถูกยึดถือว่าเป็นเครื่องแสดงเอกลักษณ์ของลักษณะเรือน ในถิ่นนั้นมากกว่าขนาด สัดส่วน การจัดแผนผัง การใช้วัสดุ และเทคนิคการก่อสร้าง เนื่องจากเป็นที่สะดุดตา เห็นได้ง่าย มีรูปลักษณะสวยงาม และบ่งบอกฝีมือช่างและกลุ่มชนได้ เครื่องตกแต่งเรือนเหล่านี้ได้แก่ ยอดบันลุ่มและหน้าจั่ว

ยอดบันลุ่ม ไม่สามารถสืบสาวได้แน่นอนกว่าปรากฏขึ้นกับเรือนอีสานตั้งแต่สมัยใด แต่ก็มี การพบยอดบันลุ่มในเรือนรุ่นโบราณเป็นลักษณะยอดแหลมเล็กๆ และยอดบันลุ่มชนิดทำด้วยไม้ กระดานแผ่นมาตัดเป็นทรวดทรง

สำหรับยอดบันลุ่มชนิดไม้เหลี่ยมฉากและขั้ว สันนิษฐานว่าน่าจะเกิดขึ้นราวสมัยรัชกาลที่ 5 เนื่องจากอิทธิพลยอดบันลุ่มชนิดนี้ น่าจะประยุกต์มาจากเรือนพักอาศัยแบบฝรั่งอีกทีหนึ่ง

หน้าจั่วหรือหน้าบัน เป็นส่วนพื้นที่สามเหลี่ยมใต้หลังคา ที่นิยมตกแต่งให้สวยงามแม้โดยทั่วไปอาจจะปล่อยว่างไว้เฉย ๆ แสดงประโยชน์ใช้สอยอย่างชัดเจน ด้วยการตีแผงไม้ไผ่สาน ปิดหรือตีเป็นระแนงเพื่อช่วยในการระบายอากาศร้อนได้จั่วให้ออกมานอกอาคารได้สะดวก

การนำใบตาลมาปิดพื้นที่จั่วไว้ อาจเป็นที่มาของจั่วลายใบตาลหรือลายก้านตาล รวมทั้งลายตะเวน (ลายพระอาทิตย์) ด้วยเพื่อมีการนำไม้จริงมาตีปิดพื้นที่จั่วแทนใบตาลที่สันนิษฐาน ดังนี้

อนึ่งลายตะเวน อาจสอดคล้องกับการหันหน้าจั่วไปทางทิศตะวันออก - ตก และในบางกลุ่มยังมีการติดกระจกน็ดเป็นชั้นกลม เรียก แว่นแก้ว มาติดกับจั่วลายตะเวนด้วย ซึ่งพบในกลุ่มของชาวไทย - ผู้ไทย ที่ จ. กาฬสินธุ์ และที่บางหมู่บ้านในลุ่มน้ำชี

เมื่อผู้มาเยือนเรือน จะพบเห็นหน้าจั่วได้รับการตกแต่งประดับประดา บางครั้งจึงอาจเรียกหน้าจั่วว่า สีหน้าเรือน และบ่อยครั้งที่บ้านจะหันหน้าด้านสกัดหรือหน้าจั่วเป็นด้านหน้าบ้าน

เครื่องตกแต่งเรือนอีกสิ่งหนึ่ง ซึ่งไม่โดดเด่นนัก แต่ก็มีกรออกแบบขึ้นมาจากประโยชน์ใช้สอยพื้นฐาน เพื่อการกันตก สิ่งนั้นคือ รวระเบียง

รวระเบียง อาจใช้ลำไม้ไผ่ตีขวางกันตก หรือใช้ไม้จริงมาตีเป็นลวดลายให้ความสวยงาม ซึ่งในเรือนแบบดั้งเดิม การตกแต่งไม่เน้นการออกแบบรวระเบียง เนื่องจากไม้แปรรูปขนาดต่างๆ ยังไม่สะดวกกับการผลิตเอง รวระเบียงจึงมักจะทำง่าย ๆ โดยนำไม้มาตีขวางหรือตีเป็นระแนง

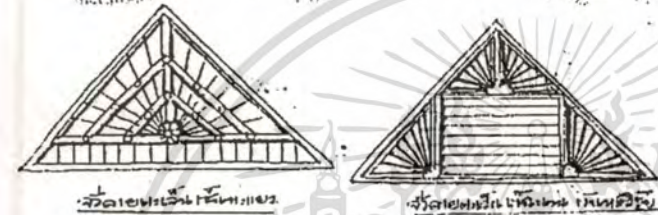
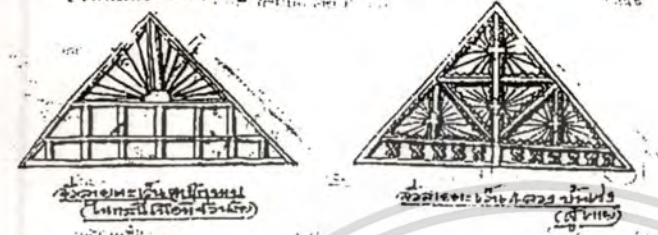
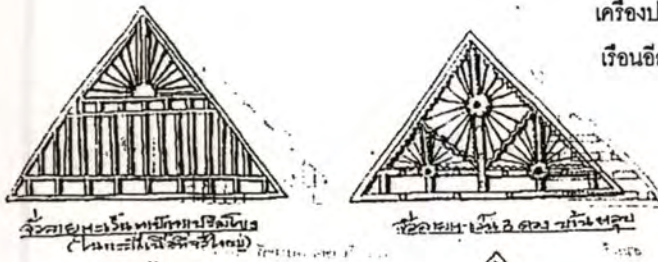
5. อาคารประกอบในบริเวณบ้านพักอาศัย

อาคารประกอบที่สำคัญในบริเวณบ้านพักอาศัยในชนบทอีสาน เห็นจะไม่มีอะไรเกินล้ำ ข้าว เล้าข้าวหรือยุ้งข้าวจะมีการสร้างเป็นเรือนแยกต่างหาก ในครอบครัวหนึ่ง ๆ อาจมีเล้าข้าวหลังเดียว หรือหลายหลัง ขนาดของเล้าข้าวบางหมู่บ้านใหญ่โตมาก จนพอจะสื่อได้ว่าหมู่บ้านนั้นทำนาได้อุดมสมบูรณ์ เล้าข้าวสังเกตเห็นได้ง่าย เนื่องจากมีรูปลักษณะเฉพาะบ้านพักอาศัยจะเปลี่ยนไป แต่เล้าข้าวยังคงสร้างขึ้นตามแบบ และที่เทคนิคการก่อสร้างที่สืบทอดกันมา มีลักษณะเสาอยู่ต้นนอก ผนังอยู่ด้านในอาจเป็นไม้กระดานตีตามตั้ง ลังกะสี หรือไม้ไผ่สานทาด้วยดินเหนียวผสมหญ้าและขี้วัวหรือควาย เรียกว่า ฝาเปื้อย

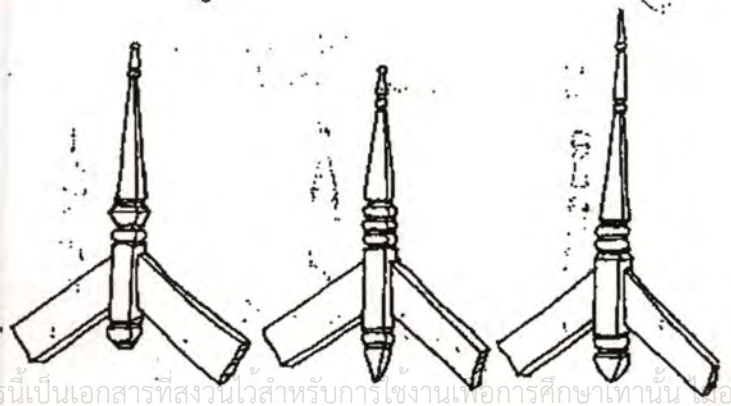
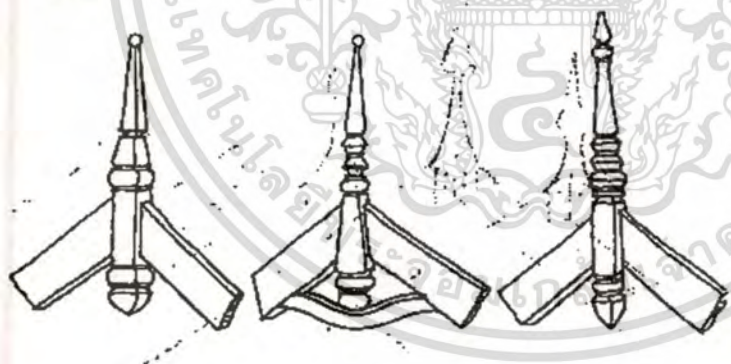

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

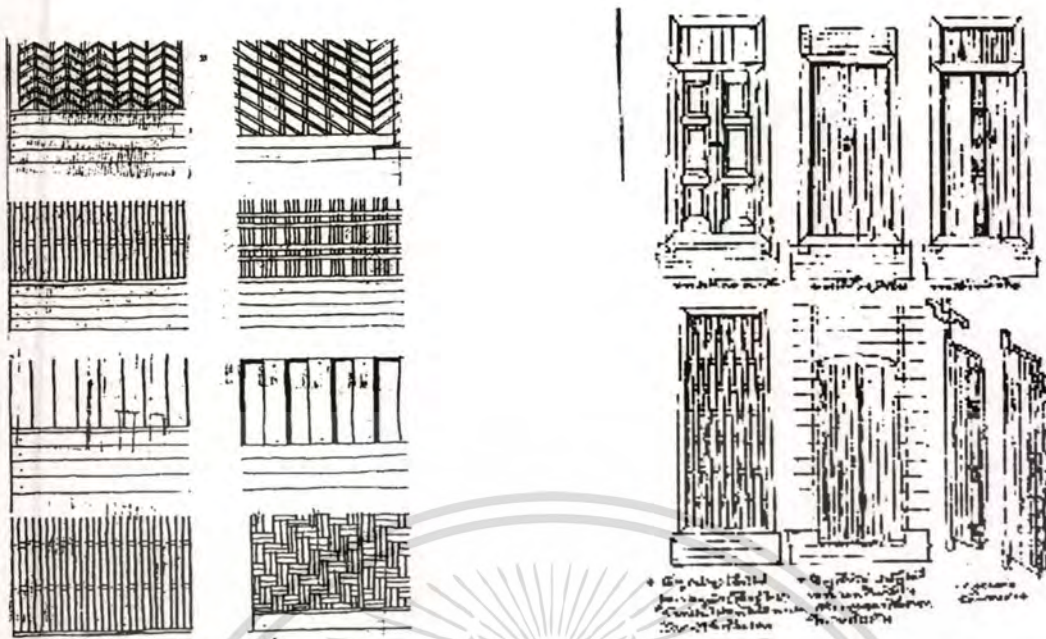
เครื่องประดับตกแต่งเรือนแบบดั้งเดิม ที่พบ ในพื้นที่ทำการวิจัย
เรือนอีสานแถบลุ่มน้ำชี

ภาพที่ 2.43 แสดงลายเส้น 2.32 ลักษณะยก
บันลม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ภาพที่ 2.44 แสดงลายเส้น 2.33 ลักษณะจั่วลวดลายตกแต่งพิเศษ
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามเผยแพร่ลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.45 แสดงลายเส้น 2.34 ลักษณะการตีฝ้ารูปแบบ
ต่าง ๆ ภาพที่ 2.46 แสดงลายเส้น 2.35 ลักษณะประตู

นอกจากเล่าข่าวแล้วอาคารประกอบเพื่อสุขอนามัยในบริเวณบ้านพักอาศัยที่เริ่มปรากฏขึ้นในหมู่บ้านชนบท ประมาณภายหลังจาก พ.ศ. 2510 คือส้วม จะสร้างเป็นอาคารก่ออิฐหรือสังกะสีเป็นผนัง เป็นอาคารต่างหากแยกจากเรือนพักอาศัย แต่เดิมอาจเป็นส้วมหลุม ปัจจุบันเป็นส้วมซึม แต่ก็มีบ้านยังไม่มีส้วม

2.4 บ้านพักอาศัยตั้งแต่ปลายรัชกาลที่ 6 ถึงปัจจุบัน

1. ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบบ้านพักอาศัย

การที่สังคมจะเปลี่ยนแปลงไปก็เมื่อได้รับผลกระทบจากอิทธิพลภายนอก เช่น การรับแนวความคิด และอารยธรรมของสังคมอื่นเข้ามา การเปลี่ยนแปลงรูปแบบบ้านพักอาศัย จะเกิดขึ้นเมื่อได้รับทัศนคติ และกายภาพของลักษณะของการอยู่อาศัยจากอารยธรรมอื่น เข้ามาเช่นกัน

ในสมัยอยุธยาดินแดนอีสานตอนบนแถบลุ่มน้ำชี เป็นดินแดนที่มีสายวัฒนธรรมเกี่ยวเนื่องกับกลุ่มชนไทย-ลาวแห่งอาณาจักรล้านช้างมากกว่าอาณาจักรอยุธยาแม้จนกระทั่งต้นสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ถึงอำนาจการปกครองจะขึ้นตรงต่อกรุงเทพก็ตาม ดังนั้นรูปแบบสถาปัตยกรรมบ้านพักอาศัยตลอดเวลาที่ผ่านมาจึงเป็นแบบดั้งเดิมตามฐานขอวัฒนธรรมพื้นถิ่น

กระทั่งการติดต่อ สื่อสาร และสัญจรสู่พื้นที่ภาคอีสานสะดวกขึ้น การเข้ามาปกครองเมืองต่าง ๆ ในภาคอีสานโดยข้าราชการจากกรุงเทพ ได้นำเอาแบบอย่างสถาปัตยกรรมเมืองหลวงมาก่อสร้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งนับตั้งแต่ปลายสมัยรัชกาลที่ 6 หรือนับแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2462)

เป็นต้นมา นับเป็นสมัยใหม่แห่งการสถาปัตยกรรมในประเทศไทย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์เพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่ออนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สมัยใหม่แห่งวงการสถาปัตยกรรมนั้นอาจกล่าวได้ว่าเป็น สมัยที่มีการผลิต วัสดุทางอุตสาหกรรม เกิดขึ้น วัสดุในกรก่อสร้างซึ่งแต่เดิมต้องทำเอง คือไม้ อิฐ หรือปูน มาถึงสมัยนี้สามารถซื้อหาวัสดุ เหล่านี้ได้ รวมทั้งวัสดุอื่นที่เป็นเทคโนโลยีการผลิตใหม่ เช่น สังกะสี ปูน ซีเมนต์ หรือกระเบื้อง โยหิน (asbestos cement)

ดังนั้นปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบบ้านพักอาศัยในอีสาน อาจกล่าวได้ว่ามี ปัจจัยหลายประการ คือ

ก. มีวัสดุให้เลือกใช้มากขึ้น แต่ต้องใช้เงินซื้อ แต่เดิมการก่อสร้างบ้านก็จะตัดไม้เอาใน ท้องถิ่น เมื่อมีโรงเลื่อย สังกะสี และปูนซีเมนต์ ในขณะเดียวกันที่ไม้ก็หายากขึ้น ทำให้มีการซื้อ วัสดุ อุตสาหกรรมมาใช้ สำหรับครอบครัวที่ขาดเงิน ก็ยังคงอาศัยวัสดุในท้องถิ่น เช่น ไม้จาก พื้นที่นา มาทำเสา ส่วนฝาและพื้นอาจเป็นไม้ไผ่สาน

ข. สถาปนิกเริ่มเข้ามามีบทบาทในการเป็นผู้นำในตรอกแบบสถาปัตยกรรม นับตั้งแต่ได้ มีผู้สำเร็จวิชาสถาปัตยกรรมจากต่างประเทศ และในประเทศ สถาปนิกเหล่านี้ได้ออกแบบอาคาร สถาน ที่ราชการในจังหวัด รวมทั้งบ้านพักราชการ และบ้านพักพนักงานรถไฟ เป็นต้น

ต่อมาสถาปนิกได้ทำการออกแบบบ้านให้ประชาชน ที่มาขอแบบบ้านไปปลูกสร้างจาก เทศบาลเมืองต่างๆ ทำให้แบบที่ออกโดยสถาปนิกแพร่หลาย แต่แบบบ้านส่วนใหญ่เน้นเรื่องงบประมาณ ประหยัดที่สุด ทั้งยังขาดการศึกษาเรื่องสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นจากสถาบันศึกษาทำให้การออกแบบ ขาดความเหมาะสมเข้ากับสภาพภูมิอากาศ และละเลยรูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในภาค อีสาน

ค. การเอาอย่างสถาปัตยกรรมพื้นเมืองหลวง เนื่องจากมีการสื่อสารติดต่อกันง่ายขึ้นทั้ง จากทางหนังสือพิมพ์ และโทรทัศน์ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นอีสานเห็นรูปแบบสถาปัตยกรรมเมือง หลวงแล้วคิดเอาอย่าง จึงมีความพยายามก่อสร้างเองโดยลอกเลียนแบบ แบบบ้านจัดสรรต่าง ๆ ที่มีให้เห็นอย่างแพร่หลาย ได้ถูกนำมาใช้เป็นต้นแบบในการก่อสร้างบ้านใหม่มากขึ้น

ง. ความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงบ้านเดิม เนื่องจากเรือนพักอาศัยหลังเดิมวัสดุเสื่อมสภาพลง เช่น หลังคาบ้านเดิมอาจเป็นแป้นไม้ ได้ผุลงจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงเป็นสังกะสี เสาเรือนไม้เริ่มผุ จำเป็นต้องเปลี่ยนเป็นเสาคอนกรีต

เมื่อมีการปรับปรุงบ้านเดิมทั้งวัสดุ และขนาด ทำให้การเปลี่ยนแปลงรูปทรงบ้านพักอาศัย ไปด้วย เช่น อาจมุงหลังคาให้ลาดชันน้อยลง หรือถ้ามียกเสาใหม่ อาจเปลี่ยนแปลงแผนผังเดิมเป็น แบบใหม่ทั้งหลัง โดยใช้ไม้ของเดิมเป็นบางส่วนเท่านั้น

นอกจากบ้านพักอาศัยในชนบทอีสานจะมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบแล้ว บ้านแบบดั้งเดิม ยังถูกรื้อถอนสูญหายไปเป็นจำนวนมาก เนื่องจากการเสื่อมสภาพดังกล่าวแล้ว ยังมีการขายไม้ เรือนเก่าด้วย เพราะเรือนเดิมอาจมีขนาดใหญ่เกินกว่าจำนวนคนพักในปัจจุบันและจำเป็นต้องรื้อ เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ชายเพราะต้องการเงิน และอาจนำเงินนั้นมาสร้างบ้านใหม่ให้มีขนาดเล็กลง แข็งแรงขึ้น หรือทันสมัยตามลัทธิเอาอย่าง

จ. วิธีการดำรงชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป แม้ว่าอาชีพหลักของเจ้าของบ้านจะทำนาแต่การพัฒนาทางสุขลักษณะการดำรงชีวิต ทำให้เกิดความต้องการห้องในบ้านเพิ่มขึ้น เช่น ห้องน้ำ ส้วม รวมทั้งการทำครัวแบบทันสมัยใหม่ การชุมนุมดูทีวี ย่อมทำให้การจัดแผนผังบ้านแปรเปลี่ยนไปจากเดิม อันมีผลต่อรูปแบบโดยตรง

การลดหรือเปลี่ยนกิจกรรมในครอบครัว เช่น การเลิกผลิตหัตถกรรมทอผ้าหรือสานสาดทำให้ไม่ต้องการพื้นที่ใช้สอยนั้น หรือการเลิกเลี้ยงควายมาใช้รถไถเครื่อง และการใช้พาหนะเกวียนมาเป็นมอเตอร์ไซด์ และรถกระบะตามลำดับ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการจัดพื้นที่ใช้สอย

นอกจากนี้ระบบไฟฟ้า และบางหมู่บ้านอาจมีประปาทำให้ต้องการติดตั้งเพิ่มเติมในหมู่บ้าน

2.5 ลักษณะบ้านพักอาศัยในสมัยใหม่

ก. ประเภทของเรือนในสมัยใหม่

นับตั้งแต่ปลายรัชกาลที่ 6 เป็นต้นมาถึงสมัยปัจจุบัน รูปแบบเรือนพักอาศัย ได้ผิแตกไปจากเดิม จนอาจจัดออกได้เป็นลักษณะของเรือนในสมัยใหม่ ซึ่งถ้าหากจำแนกตามรูปแบบของลักษณะเรือน พอจะจำแนกออกได้เป็น 4 ประเภท

- 1) เรือนปั้นหย่า
- 2) เรือนร้านค้าและเรือนมีระเบียงหน้า
- 3) เรือนประยุกต์
- 4) เรือนสมัยใหม่

1) เรือนปั้นหย่า การก่อสร้างอาคารราชการ และบ้านพักอาศัยของข้าราชการ และผู้มีฐานะนับตั้งแต่ปลายรัชกาลที่ 6 ถึงสมัยรัชกาลที่ 7 นิยมก่อสร้างอาคารด้วยหลังคาปั้นหย่า การกระจายการศึกษาสู่ชนบท ครูได้สร้างบ้านพักอาศัยขึ้นในหมู่บ้านตามบ้านพักอาศัยในเมืองหลวง บ้านหลังคาปั้นหย่าจึงปรากฏในหมู่บ้านและมักเป็นของข้าราชการครู ชาวบ้านอาจมีการตามอย่างรูปแบบหลังที่ใช้ จึงทำให้เกิดการผสมผสานของรูปแบบเรือนปั้นหย่าที่มีมุขเป็นเรือนจั่วเกิดขึ้น โดยอาจทำเป็นจั่วแฝด อย่างไรก็ตาม รูปแบบเรือนปั้นหย่านี้ ไม่เป็นที่นิยมแพร่หลายนัก เนื่องจากปรากฏรูปแบบเรือนประยุกต์ที่คล้ายคลึงกับแบบดั้งเดิม และมีการจัดแผนผังให้ทันสมัยและสร้างง่ายขึ้นมาทดแทน

2) เรือนร้านค้าและเรือนมีระเบียงหน้า แต่เดิมความเป็นอยู่ของผู้คนในชนบทล้วนแต่พึ่งตัวเองในการหาสิ่งของธรรมชาติยังชีพโอกาสเลือกสินค้ามีไม่มากนักเนื่องจากสัญจรที่ลำบาก เมื่อ

เข้าสู่สมัยใหม่ ถนนหนทางสะดวกขึ้น สิ่งของอุปโภคบริโภคมีการผลิตเพื่อพาณิชย์กรรม ผู้ประกอบกิจการการค้าขายเริ่มเข้าไปตั้งร้านค้าซึ่งเป็นเรือนพักอาศัยไปด้วยชั้นในหมู่บ้าน

เรือนพักประเภทนี้ จึงใช้ชั้นล่างเป็นร้านขายของ ใช้ชั้นบนเพื่อพักหลับนอน เรือนพักอาศัยประเภทนี้จะต้องอยู่ริมเส้นทางสัญจร และเอาด้านยาวของอาคารขนานถนน เพื่อมีพื้นที่แสดงสินค้าได้มาก และรูปแบบที่นิยมมักจะมีระเบียงอยู่ตลอดแนวชั้นบนอาคาร

บ้านพักอาศัยบางหลัง อาจจะไม่ประกอบการค้า แต่ก็มีการก่อสร้างให้มีระเบียงหน้าตลอดแนวก็มี แต่พบว่าเป็นรูปแบบที่ไม่แพร่หลาย หากไม่ประกอบการค้า

3) เรือนประยุกต์

ประชาชนชาวไทยในชนบทมีรายได้ต่ำ วัสดุที่นำมาก่อสร้างบ้านไม้ก็หายากขึ้น ความจำเป็นต้องซื้อวัสดุสำเร็จรูปจึงไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ในขณะเดียวกันสถาปนิก และช่างออกแบบสถาปัตยกรรมเริ่มสำเร็จการศึกษาและพยายามที่จะเข้ามาแก้ปัญหา ในการออกแบบบ้านพักอาศัยที่ประหยัดและตอบสนองประโยชน์ใช้สอยตามวิถีชีวิตสมัยใหม่ให้ประชาชน บ้านที่ออกแบบต้องมีราคาถูกลง หลังคาที่ลานน้อยลงเป็นรูปแบบที่นิยมตามอย่างตะวันตก แม้จะมีข้ออ้างว่าประหยัดกว่าหลังคาสูงชันแบบเดิม ชาวบ้านสามารถขอแบบบ้านได้จากเทศบาลเมือง ๆ และลอกเลียนตามแบบนั้นต่อ ๆ กันไป

บ้านไม้แบบดั้งเดิมเริ่มผุพังเสาะเรื่อยไป การหาเสาไม้ใหม่ขนาดใหญ่ไปได้ลำบากเสาคอนกรีตสำเร็จรูปเริ่มเป็นที่แพร่หลาย เพราะสะดวก ง่าย และมีราคาเป็นไปได้ในการซื้อหาลักษณะเรือนรุ่นประยุกต์จึงมีรูปแบบที่พอจะสรุปได้คือ

- หลังคาลาดชันน้อยลง สามารถมุงได้ง่ายด้วยสังกะสีหรือกระเบื้องลอน
- เสาคอนกรีตสำเร็จรูป
- มีบันไดอยู่ได้ชายคา หรือภายในอาคาร เนื่องจากบันได แบบดั้งเดิม เริ่มเสื่อมค่านิยม เพราะความไม่สะดวกสลายในการใช้งาน และไม่มีที่กันฝน
- มีห้องน้ำอยู่ได้ถูกลง เพื่อสุขอนามัย
- เรือนไฟแบบดั้งเดิมที่แยกออกจากอาคารหายไป เพราะการใช้หม้อหุงข้าว และเตาไฟฟ้าเพิ่มมากขึ้น หากจะมีการใช้เตาถ่าน จะเป็นครัวอยู่ได้ถูกลงหรือต่อออกไปด้านหลังอาคาร
- มีประตู หน้าต่าง ลูกกรงระเบียงสำเร็จรูป
- หนึ่งเรือนที่มีการออกแบบพิเศษในยุคสมัยใหม่ตอนต้น เช่น หลังคาจั่วซ้อนกันหลายชั้นก็ได้อยู่ในประเภทเรือนประยุกต์ด้วย

4) เรือนสมัยใหม่

เรือนสมัยใหม่ เป็นรูปแบบเรือนที่สืบเนื่องมาจากเรือนประยุกต์ สถาปนิกเริ่มพลิกแพลงออกแบบมากขึ้น มีการใช้วัสดุหลากหลายขึ้น เช่น การก่ออิฐโชว์แนว การใช้ซีเมนต์บล็อกก่อผนัง เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สแกนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่นอญูาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การใช้หินกาบ การใช้ลูกกรงเหล็กดัด หรือกระเบื้องเคลือบ มีรูปแบบตามอย่างแคตตาล็อก แบบบ้านจัดสรร หรือได้รับการออกแบบตามแนวทาง

สถาปัตยกรรมตะวันตก เหล่านี้จึงจัดให้เป็นเรือนสมัยใหม่

เรือนสมัยใหม่ ได้ใช้วัสดุต้องซื้อหามาจากท้องตลาดแทบทั้งสิ้น เรือนสมัยใหม่ในชนบทประชาชนอาจไม่มีทุนทรัพย์เพียงพอ ดังนั้นการก่อสร้างบ้านครึ่งตึกครึ่งไม้จึงเป็นการที่แพร่หลายกว่าการก่อตึก ก่ออิฐหรือปูน) ทั้งหลัง เนื่องจากไม้อาจหาได้จากการรื้อถอนหลังเดิม แต่ในปัจจุบันไม้เริ่มหาได้ยากขึ้น และปรากฏเศรษฐกิจของประชาชนบางคนดีขึ้น เนื่องจากการเข้าไปทำงานในเมืองหรือประเทศตะวันออกกลาง หรือเปลี่ยนแปลงการประกอบอาชีพเป็นเชิงพาณิชย์กรรมขึ้น เช่น อุตสาหกรรมทอผ้าไหมในหมู่บ้าน หรือการเลี้ยงวัวนม ทำให้มีเงินในการก่อสร้างอาคารเป็นตึกทั้งหลัง จึงเกิดบ้านพักอาศัยแบบบ้านเมืองหลวง ผลุดขึ้นในหมู่บ้านชนบทในภาคอีสาน โดยเฉพาะหมู่บ้านที่ใกล้เมืองหลัก จะปรากฏการเปลี่ยนแปลงด้วยเส้นทางสัญจรที่สะดวกไปทำงานในเมืองหันแทบทั้งหมู่บ้านก็มี และลูกหลานเริ่มมีการศึกษา และไปทำงานในเมืองหลวงหรือในต่างประเทศ สามารถส่งเงินกลับบ้านมาก่อสร้างบ้านใหม่

อย่างไรก็ตามบ้านแบบดั้งเดิม ที่เป็นเรือนเครื่องผูกยังคงพบเห็นอยู่ในชนบท แต่บ้านแบบดั้งเดิมชนิดถาวร ในปัจจุบันมักจะก่อสร้างตามแบบเรือนประยุกต์เสียเป็นส่วนใหญ่ และเมื่อมีเงินก็จะเปลี่ยนเป็นเรือนสมัยใหม่อย่างแน่นอน

2.6 การเปลี่ยนแปลงทางด้านพื้นที่ใช้สอย

แม้ว่าการดำเนินชีวิตของประชาชนในชนบทอีสาน จะมีอาชีพทำนาเป็นหลัก แต่วิถีการดำเนินชีวิตได้กำลังแปรเปลี่ยนไป ภายใต้ยุคเกษตรอุตสาหกรรมของประเทศไทย การที่วิถีการดำเนินชีวิตเปลี่ยนไปย่อมมีผลกระทบต่อการจัดพื้นที่ใช้สอยในอาคารด้วย

ก. พื้นที่ใต้ถุนเรือน

ความเป็นแรงงานหลักในการทำนา ปัจจุบันใช้รถไถนาเครื่องหรือควายเหล็ก ได้เริ่มเข้ามามีบทบาทในหมู่บ้าน การเลี้ยงควายย่อมต้องการคอกและมีเก็บฟางไว้เลี้ยงควาย รวมทั้งระบบการกำจัดมูลควาย ซึ่งอาจนำไปใช้เป็นปุ๋ย หรือผสมดินเหนียวมาพอกทาเป็นผนังเสาข้าว

ปกติควายจะอาศัยอยู่ใต้ถุนหรือยามวิกาล ถ้าไม่ใช้ควายแล้ว รถไถนา ก็สามารถเก็บไว้ใต้ถุนเรือนได้ดั้งเดิม แต่แทนที่จะมีพื้นที่เก็บฟางบางครั้งไว้ใต้ถุนเรือนก็จะเป็นที่เก็บอุปกรณ์ซ่อมรถและถังน้ำมัน บางบ้านอาจเปิดกิจการรับซ่อมรถไถนาใต้ถุนเรือนก็มี

พื้นที่ใต้ถุนเรือนซึ่งแต่เดิมนอกจากใช้ให้ควายอยู่แล้ว ยังสามารถนั่งเล่น พักผ่อนจอดรถเข็นน้ำ ตั้งหูกทอผ้า และสานตุ้ม จับปลา กิจกรรมบางอย่างอาจเลิกทำเมื่อวิถีชีวิตเปลี่ยนไป เช่น เลิกทอผ้าเมื่อสามารถซื้อเสื้อผ้าสำเร็จรูปได้ หรือเมื่อมีระบบประปาในหมู่บ้าน ก็ไม่จำเป็นต้องไป

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์หรือการเชิงพาณิชย์เพื่อการศึกษาค้นคว้าเท่านั้น เมื่ออนุญาตให้เผยแพร่ไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เขื่อนน้ำจากลำห้วยหรือบ่อต่อไป พื้นที่ได้ถูกรื้อถอนซึ่งแต่เดิมต้องการพื้นที่มาก ในปัจจุบันดูจะมีความต้องการน้อยลง และความหลากหลายของกิจกรรมที่จะประกอบกันได้ถูกรื้อถอนก็ดูจะลดน้อยลงด้วย

บางหมู่บ้านพบว่ามีการเศรษฐกิจดี อาทิทำนาเกษตรกรรมแบบผสมผสานนารายได้เข้าแต่ละครอบครัวมาก ทำให้หลายครอบครัวมีเงินซื้อรถอีแต่น หรือแม้กระทั่งกระบะขนของ (ปิคอัพ) ได้ถูกรื้อถอนจึงใช้เป็นที่พักผ่อนไปด้วย

ในภูมิภาคภาคอีสานได้ถูกรื้อถอนจะเป็นที่เย็นสบาย ผู้เฒ่าแก่ซึ่งไม่ได้ออกไปทำนาแล้วมักใช้ได้ถูกรื้อถอนเป็นที่นั่งนอน และเลี้ยงหลาน

ดังนั้น ได้ถูกรื้อถอนจึงเป็นพื้นที่จำเป็นในการดำรงชีวิตในชนบทอีสาน

ข. ชานและเกย

ชานบนบ้าน ซึ่งมักจะมีข้างน้ำ หรือหมอน้ำ และโถงใสน้ำขนาดย่อมตั้งอยู่บนเรือนพื้นที่ชานสามารถใช้ตากผ้า ตากข้าว ตากอาหาร และนั่งเล่นได้ โดยเฉพาะในพื้นที่ชานที่มีหลังคาคลุมหรือที่เรียกว่าเกยในครอบครัวที่มีคนพักหลายคน หรือมีญาติพี่น้องมาพักเยือน จะพบเห็นการกางมุ้งนอนเรียงอยู่บริเวณเกย

ชานและเกยจึงเป็นพื้นที่ที่นอนอเนกประสงค์ ของการใช้ชีวิตในชนบท และวิถีชีวิตแบบไทย ๆ เมื่อบ้านมีโทรทัศน์ก็จะตั้งอยู่บริเวณเกยนี้ก็ได้

เนื่องจากอุปกรณ์ไฟฟ้า เช่น โทรทัศน์ ตู้เย็น หรือหม้อหุงข้าวไฟฟ้า ได้เข้ามามีส่วนร่วมในชีวิตประจำวันของคนไทยมากขึ้น อุปกรณ์เหล่านี้เป็นสิ่งมีค่า ซื้อมาด้วยเงินตราสูงจึงเป็นที่ล่อแหลมต่อการขโมย จากแบบสอบถามทัศนคติผู้อาศัย ปัจจุบันมีหลายรายบอกว่าบ้านเขาไม่ปลอดภัยและอุปกรณ์เหล่านี้เป็นอุปกรณ์รวมของครอบครัว ไม่อาจนำไปไว้ในห้องนอนผู้ใดผู้หนึ่งได้

ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ชานและเกยซึ่งแต่เดิมเป็นพื้นที่โล่ง จึงมีแนวโน้มให้มีการปิดกั้นหรือควบคุมการสัญจรเข้าถึงเพื่อกันของหาย

อย่างไรก็ตามพื้นที่อเนกประสงค์ของบ้าน จึงยังเป็นสิ่งจำเป็น

ค. ห้องนอน

ในบ้านแบบดั้งเดิม การนอนไม่เป็นห้องปิดชิด ยกเว้นห้องลูกสาว และจะนอนกางมุ้งเรียงกันไปในปัจจุบัน ความนิยมแพร่หลายของมุ้งลวด เริ่มเข้ามาอิทธิพล ตลอดจนการนอนบนเตียงแทนการนอนพื้นทำให้ต้องมีการจัดพื้นที่ใช้สอยในเรือนใหญ่ใหม่

ทัศนคติของการมีห้องนอนเฉพาะเริ่มทำให้มีความต้องการบ้านเป็น 2 - 3 หรือ 4 ห้องนอน แทนที่จะเป็นห้องนอนรวมแต่เดิมในเรือนเดียวกัน

ห้องเปิงหรือส่วนหึ่งสักการะหรือหึ่งพระเดิม จากแบบสอบถามยังมีความเชื่ออยู่แต่ก็

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการศึกษาค้นคว้าเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ง. ห้องน้ำ – ห้องส้วม

บ้านแบบดั้งเดิมไม่มีห้องน้ำ-ส้วมอยู่ในเรือน เมื่อมีการพัฒนาสาธารณสุขในหมู่บ้านขึ้น ก็มีการรณรงค์ให้แต่ละบ้านสร้างส้วมซึม ซึ่งเป็นปัญหาไม่มีน้ำราดได้หากหมู่บ้านนั้นไม่มีระบบประปา ก็อาจใช้ส้วมหวมหรือตักน้ำไว้แทน

จากการพัฒนาสาธารณสุข และเพื่อสุขภาพลักษณะในการดำรงชีวิตที่มีคุณภาพ การจะปัสสาวะลงมาตามร่องกระตารชน หรืออุจจาระในกอกกล้วยเช่นเดิม หรือไปทุ่ง ย่อมไม่เหมาะสม เนื่องจากประชากรเพิ่มมากขึ้น หมู่บ้านแออัดขึ้น และธรรมชาติไม่สามารถบำบัดของเสียได้ทันกับประชากร และเป็นมูลเหตุทางการแพร่เชื้อโรคต่างๆ ห้องน้ำ- ส้วมจึงเป็นสิ่งจำเป็น

การพักอาศัยที่สะดวกสบายย่อมเป็นสิ่งต้องการของบ้าน โดยเฉพาะบ้านที่มีคนชราพำนักอยู่ด้วย เมื่อบ้านมีได้ดูชั้นล่างเพื่อประกอบกิจกรรมเวลากลางวัน และจอดรถหรือให้ควายอยู่แล้ว ส่วนพักผ่อนจะอยู่ชั้นบน การสร้างห้องน้ำ – ส้วมอยู่ชั้นบนติดกับตัวบ้าน จึงกลายเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกกับการมีชีวิตในแนวทางปัจจุบัน กับผู้อยู่อาศัยในบ้านทุกวัน

อนึ่งการทำห้องน้ำ – ส้วมนี้นี้ หากเป็นชั้นล่างก็สามารถแยกสร้างเป็นเรือนห้องน้ำ – ส้วมต่างหากจากเรือนพักอาศัย ดังที่เมื่อมีการพัฒนาสาธารณสุขเข้ามา หรือหากมีการออกแบบใหม่ก็ไม่จำเป็นต้องสร้างต่างหาก อาจอยู่รวมได้ขายคาเดียวกันได้

จ. ห้องครัว

การปรุงอาหารโดยใช้ฟืนและถ่าน แม้จะพบอยู่แทบทุกวัน แต่จากสภาพแวดล้อมในปัจจุบันที่ถ่านต้องมาจากการเผาไม้ และฟืนเก็บจากต้นไม้ในไร่ในที่นับวันจะน้อยลงหากไม่มีการปลูกเสริม การสร้างคาร์บอนไดออกไซด์ในบรรยากาศจากการจุดไฟ เพื่อประกอบอาหารล้วนแต่มีผลต่อมลภาวะทางบรรยากาศโลก ในขณะเดียวกันราคาค่าถ่านที่สูงขึ้น ในอนาคตจึงเป็นการยากอยู่เองที่จะประกอบอาหารด้วยฟืนและถ่านจากต้นไม้ในทุครั้งเรือนไป ทางเลือกของแหล่งทรัพยากรความร้อนปัจจุบันในประเทศไทยจึงใช้ไฟฟ้า แก๊ส และน้ำมัน

การใช้เตาไฟฟ้า และหม้อหุงข้าวไฟฟ้า ได้มีการเพิ่มปริมาณขึ้น และพบว่าใช้กันอย่างกว้างขวางในบ้านที่พอจะเก็บเงินซื้อหามาได้ โดยเฉพาะหม้อหุงข้าวไฟฟ้ากำลังจะเป็นสิ่งจำเป็นอันขาดมิได้ในทุครั้งเรือนไปเสียแล้ว ส่วนเตาแก๊สนั้น เนื่องจากต้องมีการซื้อแก๊สมาเติม จึงจะพบเห็นในหมู่บ้านที่ใกล้เคียงกับตัวเมือง

จากการเปลี่ยนแปลงลักษณะการประกอบอาหาร จากเตาฟืนมาเป็นเตาไฟฟ้า ทำให้การจัดแผนผังในครัว หรือความจำเป็นต้องแยกครัวให้ห่างจากเรือนนอน และต้องดูทิศทางลมไม่ให้ครัวตีเข้าบ้านได้ลดความสำคัญลง เพราะขนาดเนื้อที่สร้างบ้านที่จำกัดเองด้วยผนังเรือนที่ต้องโปร่ง สามารถทำที่บได้เป็นบางส่วน ขอเพียงให้กลิ่นและควันขณะผัดอาหารระบายออกได้ แต่ยังไม่ถึงขนาดมีการติดตั้งเครื่องดูดควันออกนอกอาคารอย่างหลายบ้านในเมืองหลวงติดตั้งกัน แต่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เครื่องใช้ไฟฟ้าต่างๆ ของสมัยใหม่กำลังเข้ามาเปลี่ยนโฉมหน้าของครัวแบบดั้งเดิม ตู้เย็นเป็นเครื่องใช้อีกหนึ่งชนิดหนึ่ง ซึ่งทำให้หม้อใส่น้ำหมดความสำคัญ และส่งผลไปถึงการเสื่อมสูญของอ่างอาบน้ำที่ตั้งอยู่หน้าบ้านด้วย เพราะแน่นอนอยู่แล้วว่าน้ำในตู้เย็นเย็นกว่าน้ำจากหม้อน้ำ

2.7 อิทธิพลทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกี่ยวพันกับเรือนอาศัยในชนบทอีสาน

2.7.1 ระบบสังคมครอบครัว เครือญาติ และชุมชนหมู่บ้านที่มีผลต่อลักษณะบ้านพักอาศัย

สุเทพ สุนทรภัสส์ (2511 : 13) ได้ศึกษาในเรื่อง โครงสร้างสังคมของหมู่บ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ระบบสังคมครอบครัวเครือญาติ และชุมชนหมู่บ้านที่มีผลต่อลักษณะบ้านพักอาศัย สังคมวิทยาของหมู่บ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สามารถนำมาใช้ประกอบความเข้าใจในการตั้งถิ่นฐานและก่อสร้างบ้านเรือนในสภาพสังคมชนบทแบบดั้งเดิมได้ว่า ครอบครัวเป็นผลงานมาจากการแต่งงานประเภทที่ให้อิสรภาพแก่หนุ่มสาวชาวบ้านที่จะเลือกคู่ครองของตนเองได้ตามความพอใจ พ่อแม่จะเป็นผู้รับรองและจะจัดการสู่ขอแต่งงานให้ในขั้นสุดท้าย การแต่งงานส่วนใหญ่มักจะกระทำระหว่างที่หนุ่มสาวที่อยู่ภายในหมู่บ้านเดียวกัน ซึ่งมี ประมาณ 80 เปอร์เซ็นต์ที่เหลือเป็นผู้ชายที่มาจากหมู่บ้านอื่น ลูกพี่ลูกน้องโดยเฉพาะลูกพี่ลูกน้องชั้นสอง คือลูกของลูกอาจแต่งงานได้ ในทางอุดมคติเมื่อหญิงชายแต่งงานกันแล้ว ก็มักจะเลือกที่อยู่ภายหลังแต่งงานกับพ่อแม่ของฝ่ายหญิง ช่วยพ่อแม่ฝ่ายหญิงทำมาหากินระยะหนึ่งก่อนจะแยกเรือนไปอยู่อิสระตามลำพัง ระยะเวลาที่ช่วยพ่อแม่อาจต่างกันตั้งแต่ 2-10 ปี แต่จะกล่าวได้อย่างกว้างๆว่า สามีภรรยาจะอยู่รับใช้พ่อแม่จนกระทั่งมีลูกสาวคนถัดไปของครอบครัวนั้นแต่งงานและนำสามีอยู่ช่วยพ่อแม่ ลูกสาวและครอบครัวที่ได้แต่งงานและมาอยู่ช่วยพ่อแม่ก่อนจึงจะแยกเรือนออกไปได้ระหว่างที่อยู่ช่วยพ่อแม่ฝ่ายหญิงทำกิน พ่อแม่จะแบ่งที่นาให้ทำกินแม้จะให้สิทธิยึดครองโดยเด็ดขาดระยะเวลานี้เป็นระยะเวลาทดลองดูว่าลูกเขยขยัน เหมาะกับการรับมรดกต่อไปหรือไม่

เมื่อลูกสาวที่แต่งงานก่อนแยกครอบครัวออกไป จะมีการปลูกเรือนอยู่ใกล้ ๆ กันบนที่ดินที่พ่อแม่ญาติให้ การปลูกเรือนจะได้รับความช่วยเหลือจากพ่อแม่ฝ่ายชาย แต่ส่วนใหญ่มักได้รับความช่วยเหลือจากผู้ชายมาจากหมู่บ้านอื่นที่ไกล ๆ อย่างไรก็ตามพ่อแม่มักจะหลีกเลี่ยงให้ที่ดินถูกแบ่งแยกเป็นแปลงเล็กแปลงน้อยขณะที่ตนมีชีวิตอยู่ จึงให้สิทธิทำกินในที่ดินเท่านั้น ส่วนลูกสาวหรือลูกเขยที่แต่งงานแล้วไม่ได้ออกไปอยู่กับภรรยาในหมู่บ้านอื่น มักจะปลูกเรือนอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับพ่อแม่ กลุ่มครัวเรือนต่าง ๆ ดังกล่าวนี้นี้ จึงเป็นกลุ่มครัวเรือนที่ทำหน้าที่เป็นกลุ่มสังคมกลุ่มเดียวกัน ภายใต้การนำของพ่อแม่ผู้มีอำนาจในการปกครองและทรัพย์สินที่ดิน แต่ละครอบครัวทำกิน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตามระบบการสืบมรดกของหมู่บ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ บ้านและที่ดินปลูกบ้าน มักจะสืบทอดต่อไปทางฝ่ายหญิง ซึ่งปกติจะได้แก่ลูกสาวคนสุดท้าย หรือถ้าไม่มีลูกสาวก็เป็นลูกชายคนสุดท้ายหรือลูกคนที่แต่งงานที่หลังสุด และจะเป็นผู้เลี้ยงดูพ่อแม่ในยามชรา ปกติทรัพย์สินที่ไม่ใช่ที่ดินจะแบ่งแก่ชายหญิงเท่า ๆ กัน ที่นาจะแบ่งออกเป็นสวนๆ เท่ากับจำนวนลูกชาย และลูกสาว พ่อแม่เหลือไว้ส่วนหนึ่งเพื่อที่ตนเองจะได้ทำกิน โดยความช่วยเหลือของลูกสาวและลูกชายที่มาอยู่ช่วยทำมาหากินเมื่อพ่อแม่สิ้นชีวิตลง บ้าน ที่ดินติดกับบ้าน และที่ดินส่วนของพ่อแม่จะตกเป็นสิทธิแก่ลูกสาวคนสุดท้ายหรือลูกคนที่อยู่ช่วยพ่อแม่เป็นสุดท้าย

แม้ว่าจะเป็นที่ประเพณีและอุดมคติของสังคม ว่าผู้ชายเมื่อแต่งงานจะต้องไปอยู่ช่วยพ่อแม่ของฝ่ายภรรยาาก่อนก็ตาม ในหมู่บ้านอีสาน ผู้ชายจะต้องได้เป็นหัวหน้าครอบครัวโดยอิสระในที่สุด ทั้งนี้เนื่องมาจากได้รับความสนับสนุนจากระบบครอบครัวดั้งเดิม ซึ่งเป็นระบบหมุนเวียนผลัดเปลี่ยนให้แต่ละครอบครัวเข้ามาภายใต้หลังคาเรือนเดียวกัน เป็นระยะติดต่อกันอยู่ตลอดเวลา

ในตอนต้นระบบหมุนเวียนของครัวเรือน ครอบครัวจะมีลักษณะเป็นครอบครัวแรกเริ่มซึ่งโดยเฉลี่ยแล้วจะประกอบไปด้วยพ่อแม่และลูกรวมกันตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป ต่อมาเมื่อลูกสาวถึงวัยที่แต่งงานก็จะนำสามีมาอยู่ร่วมด้วย ทำให้ครอบครัวเริ่มกลายเป็นครอบครัวขยาย ส่วนลูกชายของครอบครัวเมื่อแต่งงานก็จะไปอยู่ฝ่ายพ่อแม่ของภรรยาระหว่างลูกสาวอยู่ด้วยจะเป็นตอนที่ครอบครัวมีกำลังในการผลิตมากที่สุด ที่ดินที่ใช้ในการเพาะปลูกอาจจะมีเพิ่มมากขึ้น ถ้าเป็นกรณีนี้ผู้ชายแต่งงานเข้ามาในครอบครัวเป็นคนในหมู่บ้านเดียวกันและได้รับมรดกที่ดินจากพ่อแม่ของเขา หรือถ้าเป็นผู้ชายที่มาจากบ้านอื่นและอยู่ช่วยพ่อแม่ฝ่ายหญิงนานพอสมควร ก็อาจจะหาซื้อที่ดินเพื่อขึ้นได้ แต่ในขณะเดียวกันระยะนี้เป็นระยะที่พ่อแม่เริ่มจะแบ่งที่ดินเป็นส่วนให้แก่ลูกสาวที่แต่งงานทำกินจนในที่สุดเมื่อพ่อแม่สิ้นชีวิตลง สมบัติก็จะตกเป็นของครอบครัวลูก ๆ หมด หน่วยครัวเรือนก็สลายตัวเป็นหน่วยครอบครัวแรกเริ่มใหม่ซึ่งมีอิสระและดำเนินเข้าสู่ระบบหมุนเวียนในแบบเดิมอีก

ระบบการเลือกที่อยู่อาศัยและสืบทอดมรดกจะเห็นได้ว่า มีความโน้มเอียงที่จะให้ความสำคัญแก่ญาติพี่น้องฝ่ายหญิงมาก ในหมู่บ้านอีสานผู้หญิงจึงมีสถานภาพทางสังคมสูง ผู้หญิงจะทำหน้าที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเมื่อสามีสิ้นชีวิตลงหรือเลิกร่างกัน ผู้หญิงเมื่อแยกเรือนออกมาจากพ่อแม่แล้ว อาจจะเป็นผู้ริเริ่มขอหย่าจากฝ่ายชายได้ ถ้าปรากฏว่าฝ่ายชายเกียจคร้านหรือประพฤติเลื่อมเสียเมื่อหย่าแล้วก็ไม่ต้องว่ามีมลทินหรือข้อเสียหายอะไร ยังคงช่วยพ่อแม่ทำมาหากินต่อไปจนกว่าจะแต่งงานใหม่

การแบ่งกลุ่มครัวเรือนภายในหมู่บ้าน มักจะอาศัยความสัมพันธ์ทางครอบครัวและเครือญาติเป็นพื้นฐาน ซึ่งตามสภาพความเป็นจริง เมื่อแยกเรือน ก็จะออกมาตั้งอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับพ่อแม่ตนเอง

จากการสำรวจเก็บข้อมูลทางสังคม เกี่ยวกับผู้คนที่พักอาศัยอยู่ในบ้าน พบว่าสภาพสังคม

ทั่วไปเกี่ยวกับการสืบทอดมรดกที่ดินยังคงเป็นไปดังกล่าวข้างต้น ฝ่ายสามีมักจะมาอยู่และปลูก
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งยังมีเหตุเปลี่ยนแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บ้านบนที่ดินของฝ่ายหญิง แต่ก็มีบ้างที่ฝ่ายหญิงย้ายไปอยู่กับฝ่ายชายที่จังหวัดอื่น และอาชีพของเจ้าของบ้านล้วนแต่ทำนาเป็นส่วนใหญ่

จำนวนผู้พักอาศัยในครอบครัวอาจมีถึงหลังละ 13 คน คือ พ่อ แม่ 2 คน และลูกพร้อมเขยหรือสะใภ้ จำนวนผู้พักอาศัยนี้ จะเกี่ยวพันถึงการจัดพื้นที่นอน อยู่กิน ภายในบ้าน และอาณาบริเวณบ้าน

ถึงแม้ว่าระบบสังคมและเครือญาติยังคงดำเนินไปแบบดั้งเดิมก็มี แต่ในปัจจุบันปรากฏว่าจำนวนผู้พักอาศัยในครอบครัวมีจำนวนลดลง จนบ่อยครั้งจากจำนวน 12-13 คนจะเหลือผู้พักอาศัยเพียง 3-4 คน ทั้งนี้เนื่องจากเหตุผลทางสังคมคือ

1. สมาชิกแยกไปมีครอบครัว โดยเฉพาะถ้าครอบครัวมีบุตรชายมาก และเมื่อแต่งงานแยกไปอยู่กับครอบครัวฝ่ายหญิง
2. ลูกสาวที่ได้รับมรดกต่อพ่อแม่ในการ ถือครองบ้าน มีบุตรน้อยกว่าสมัยก่อน นัยว่าเพราะการคุมกำเนิด
3. ไปประกอบอาชีพอื่น ทำให้เกิดการอพยพไปทำงานในจังหวัดอื่นทั้งในภาคอีสานเอง และภาคกลาง

2.7.2 คติความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับบ้านพักอาศัย

เหตุผลในเรื่องคติความเชื่อและพิธีกรรมในการปลุกบ้านพักอาศัยของชาวอีสาน ได้มีการศึกษาไว้ในงานวิจัยต่าง ๆ เช่น

พระยาอริยานวัตร เขมจารี (2524 : 26) ได้กล่าวเกี่ยวกับคติความเชื่อของชาวอีสานว่า "ความเชื่อของชาวอีสาน ได้รับการสืบทอดมาแต่บรรพบุรุษ เชื่อเรื่องอำนาจลี้ลับที่เหนือธรรมชาติ และเชื่อในการครองเรือน การทำมาหาเลี้ยงชีพ สิ่งใดที่โบราณห้ามว่าเป็นโทษและจะนำความเดือดร้อนมาให้ ก็จะต้องละเว้นและยอมทำสิ่งนั้น ซึ่งแนวความคิดดังกล่าว ถือได้ว่าเป็นความคิดพื้นฐานดั้งเดิมของสังคมไทยโดยทั่วไป และมีอยู่ก่อนที่จะได้รับความคิดจากภายนอกทั้งทางพุทธศาสนาและฮินดู ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการยืมกระแสวัฒนธรรมของอินเดีย ลังกา มอญ และเขมร เข้ามาใช้ในสังคมไทย แทนการนับถือผีซึ่งมีอยู่ก่อนแล้ว

จารุบุตร เรื่องสุวรรณ (2522 : 10) ได้กล่าวว่า "ความเชื่อที่เป็นเหตุเป็นผลในการกำหนดพื้นที่ หรือทำเลในการปลุกบ้านเรือน จากการเลือกตำแหน่งการปลุกบ้านของชาวอีสานที่นิยมกระทำสืบทอดต่อกันมา โดยสังเกตดินจากต้นไม้ที่ขึ้นบนผิวดิน กล่าวคือ จะไม่ยอมตั้งบ้านเรือนบนโคก หรือบริเวณที่มีป่าไม้เนื้อแข็งขึ้นอยู่ก่อนแล้ว เพราะในบริเวณนั้นจะไม่มีน้ำใต้ดิน "

ความเชื่อของไทย แม้จะได้รับศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติแล้ว แต่คติความเชื่อเกี่ยวกับผีสง ไฉลก (ภาษาลาว อีสานและผู้ไทย ออกเสียงว่า " โสก " ป และโซค

เคราะห์ต่างๆ ที่นับถือกันมาอยู่ก่อนที่จะได้รับเอาพระพุทธศาสนา ก็ได้รับความนับถือควบคู่กัน มาโดยลำดับ

คติความเชื่อที่เกี่ยวกับบ้านพักอาศัย เฉพาะชาวผู้ไทย ได้รับการการศึกษาไว้โดย ไพโรจน์ เพชรสังหาร ในกรณีศึกษาของกลุ่มผู้ไทย (ผู้ไท) อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ อย่างละเอียด เช่น คติเกี่ยวกับฤกษ์ยามในการปลูกเรือน และเตรียมเครื่องเรือน เช่น ปลูกเรือนอ้าย จะได้เป็นเศรษฐี

คติในการเลือกพื้นที่ปลูกเรือน เพื่อเป็นสิริมงคลให้ "อยู่เย็นเป็นสุข" เช่น นายผิว อัฐนาค อายุ 69 ปี ชาวบ้านโพนวิสัยให้ข้อคิดเห็นว่พื้นที่ปลูกเรือนที่ถูกตามตำราคือ มีรูปร่างดุจอิเก็ง (ดวงจันทร์) รูปมะนาวตัด เป็นรูปเรือสำเภา เป็นรูปสี่เหลี่ยมคางหมู หรือเป็นรูปเหมือนขง หรือ กางเกง (ขาถวย) นอกจากนี้จะต้องดูความสูงต่ำ ลาดเอียงของพื้นดิน ว่าเอียงไปในทิศทางใดถึงจะเป็นมงคล เช่น พื้นดินที่สูงทางอีสานต่ำ ทางหริดี ไม้ดี

ก่อนจะปลูกเรือนก็จะมีการทำพิธี เช่น จัดข้าว 3 ชนิด คอ ข้าวเหนียว ข้าวเหนียวดำ และข้าวเหนียวแดง ใส่กระทงไว้อย่างละ 1 กระทง แล้วนำไปวางไว้ตรงหลักกลางที่ดินเพื่อให้กากินเสียงทาย เช่น ถ้ากากินข้าวเหนียวดำ ทานว่าอย่าอยู่เลย ถ้ากากินข้าวเหนียวแดงยิ่งอัปมงคลมาก ถ้ากากินข้าวขาวให้รีบปลูกเรือน นอกจากนี้ยังมีความเชื่ออีกอย่าง เช่น การชิมรสดิน ถ้าไม่ดีก็สามารถแก้เคล็ดได้ เช่น ถ้ารสเค็มหรือเปรี้ยว ก็บอกว่าจืด นอกจากนี้ยังมีการดมกลิ่นดิน อาจมีกลิ่นหอม ถือว่าเป็นมงคล ถ้ามีกลิ่นเหม็นคาวก็ต้องบอกว่าหอมเช่นกัน เพื่อเป็นการแก้เคล็ด

คติความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับเสาเรือน เช่น ไม่ควรนำไม้ที่ถูกฟ้าผ่าเียนตาย ไม้ที่มีแมลงซ่อนไซ ไม้ตด (ไม้ที่มีโพรงที่โคนต้นและมีเสียงลมออกมามัดัง "ซูด ") มาเป็นเสาเรือนเป็นต้น

เสาที่มีความสำคัญกับตัวเรือน ได้แก่เสาแฮก (เสาแรกหรือเสาเอก) การหาเสาแฮกโบราณว่าต้องเลือกเอาต้นไม้ที่มีลำปลอดตลอดต้นจึงจะเป็นมงคล ส่วนเสาขวัญที่มีความสำคัญอันดับสอง ไม้ที่นิยมใช้ให้เลือกเอาไม้ที่เกิดบนเนินสูงนิดหน่อย แล้วต่ำลงมาทุกด้าน มีลำต้นสูงกว่าทุกต้นในบริเวณนั้น ลักษณะเสาก็มีคติความเชื่อ เช่น ถ้าต้นเสาเล็ก ปลายเสาใหญ่ กลางเสาเล็กไม้ดี ต้นเสากลางเสาปลายเสาเสมอกันดีนักแล เสาอมเปลือก เสาคด เสาเป็นตาเป็นรอยไม้ดี เป็นต้น

ในเรื่องพิธีกรรมเกี่ยวกับการผูกเสาแฮกและเสาขวัญได้จัดเป็นพิธีผูกเสามีการจัดตั้งกล้วย อ้อย ห่อเงิน ห่อคำ ผ้าขาวและไม้พระยาวันมัดรวมกัน และแปะไว้ติดกับเสา รวมทั้งเครื่องค้าของคุณ (เครื่องเสริมสิริมงคล) เช่น คุณ เขา นอ สร้อย แหวน ไสลงโนไซ ประกอบพิธีพร้อมคำกล่าวประกอบพิธี

คติความเชื่อเรื่องกะไดเรือนหรือบันไดเรือน กะไดหรือกระได หมายถึงบันไดเรือน ที่ถือว่มีความสำคัญกับชีวิตผู้อาศัยเป็นอันดับสอง ไม้ที่นำมาทำกะได ต้องเป็นไม้เนื้อแข็งไม่มีตา

เอกสาร เป็นเอกสารที่รวบรวมไว้สำหรับการใช้งาน เพื่อการศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับพิธีกรรมและพิธีกรรม
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งยังมีเหตุผลและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ยาวกว่าราวกะไดที่อยู่ทางด้านซ้าย ซึ่งเรียกว่าแม่กะได แม่กะได และลูกกะได ไม่มีเกณฑ์การ จัดสร้างไว้ และเกี่ยวพันกับความเชื่อ เช่น ถ้าพ่อกะไดยาวกว่าแม่กะได 1 กำ อายุ (เจ้าของเรือน) จะสั้น ถ้ายาวกว่า 2 กำ จะมีลูกหลานมาก ถ้ายาวกว่า 3 กำ จะมีวัวควายมาก ถ้ายาวกว่า 4 กำ จะมีเงินทองมากเหล่านี้เป็นต้น

คติความเชื่อเกี่ยวกับกะทอเรือน (พริ้ง) และไม้พื้นเรือน กะทอ หรือพริ้ง หมายถึง ชั้นส่วนของเรือนที่เป็นตัวรองรับฝาเรือนทั้งสี่ด้าน กะทอจะวางอยู่บนรอด (ข้าง) ที่สอดทะลุเสา ด้านนอกของเรือน เป็นลักษณะของการสร้างเรือนแบบโบราณ ความยาวของกะทอก็มีคติความเชื่อ โดยให้ใช้ความยาว 1 ศอก ของเจ้าของเรือนเป็นตัวกำหนดแล้ววัดไปตามความยาวของไม้ที่จะทำ กะทอ วัดนับไปจนจบแล้วเริ่มนับใหม่ จนเห็นว่าได้ขนาดและลูกโสกที่เจ้าของเรือนต้องการ เช่น โสกกะทอเรือนของกลุ่มชาวผู้ไทยว่าไว้ดังนี้หนึ่งต่อคำภู สองถูกลงฮอม สามหอมสินไว้ สี่ไธ้เท่าตาย ห้าวายสลับ หกดับสลี่ เจ็ดได้ไวกั๊มาเฮือน แปดเฮือนจันคำตั้งสุแขก เก้าถั่วยแกกเวกตั้งแกงบอน สิบนอนปลายตีนตาดแดด ฯ ที่ถือว่าเป็นมงคลคือให้ตกถูกหมายเลข 1 , 2 , 3 , 7 , และ 8 นอกนั้นท่านว่าไม่ดี

ไม้ปูพื้นเรือนหรือแป้นเรือน นิยมใช้ไม้เนื้อแข็ง ไม้แดง ไม้เต็ง ไม้ประดู่ การเลือกต้นไม้ที่จะ นำความมาตกหรือเลื่อย จะมีการทดสอบดูว่าควรจะทำได้ง่าย โดยการใช้มีดปอกเปลือกไม้ ตรงส่วนโคนต้นไม้กะให้สูงจากพื้นดินประมาณ 1 – 2 ศอกให้เปลือกด้านบนติดกับลำต้น แล้วใช้ มือกระชากเปลือกไม้นั้น หากเปลือกไม้ฉีกเป็นแนวตรงยาวขึ้นไปถึงกิ่งด้านบน แสดงว่าไม้นั้นมี เส้นใยของเนื้อไม้เรียงเป็นแถวเดียว ท่านให้เลือกต้นนั้น เพราะจะตกหรือเลื่อยง่าย หากต้นใด แกะเปลือกกระชากแล้วดึงไม้ขึ้น เปลือกติดเนื้อไม้แน่น (เรียกว่า เชนไม้ สำกันมาก) ท่านว่า เหมาะที่จะทำเสามากกว่าที่จะเลื่อยทำเป็นพื้นเรือน เพราะเลื่อยยากและได้ผิวไม้ไม่สวย นอกจากนี้ ยังมีโสกการนับแผ่นปูพื้นท่านเองเดียวกับโสกกะทอเช่นกัน

คติความเชื่อเรื่องข้อห้ามเกี่ยวกับเรือน การปลูกเรือนดูจะมีข้อห้ามหลายประการ ที่เป็น ความเชื่อ เช่น ห้ามปลูกเรือนทับจอมปลวก ห้ามปลูกเรือนในที่สระน้ำหรือหนองน้ำแม้จะถมแล้ว ห้ามปลูกเรือนทับตอไม้ใหญ่ ห้ามนำเรือนสองหลังมาปลูกรวมเป็นหลังเดียวกัน เหล่านี้เป็นต้น แต่ ข้อห้ามที่ดูเหมือนจะเกี่ยวพันถึงรูปแบบเรือนพักอาศัย ได้แก่การห้ามปลูกเรือนแทงห้องหรือเรือน แแทงโง ซึ่งหมายถึงการต่อเรือนออกมาจากห้องกลาง (คือให้เป็นรูปตัว T) ท่านว่าเป็นอัปมงคล ผีร้ายจะมาอยู่

คติความเชื่อและพิธีกรรมดังกล่าวข้างต้นแม้จะเป็นตัวอย่างความเชื่อ เฉพาะชาวไทย-ผู้ไท แต่ในสายวัฒนธรรมไทยต่าง ๆ ไม่ว่าจะ เป็นไท-ลาว , ไท-ย้อ , ไท-ใต้ หรือไท อื่น ๆ ก็มีความยาว เท่ากัน แทนที่จะข้างหนึ่งจะยาวกว่าเช่นในหมู่บ้านชาวผู้ไท

ในบทความเรื่อง ประเพณี คติความเชื่อ มีอิทธิพลต่องานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นอีสาน โดย สุวิทย์ จิระมณี จึงได้แยกประเด็นหรือประเพณี และความเชื่อที่เกี่ยวกับสถาปัตยกรรมบ้านพักอาศัยอีสาน เป็น 2 ประเด็นคือ

1. สถาปัตยกรรมในรูปคดีเกี่ยวกับการวางโครงการทำงาน

- การถือฤกษ์ยาม
- การเลือกทำเลที่ตั้ง
- การเลือกวัสดุก่อสร้าง
- การปลูกต้นไม้ที่เป็นมงคล

2. สถาปัตยกรรมในรูปคดีในการหาสัดส่วน การวางผัง

- การถือสัดส่วนที่เป็นมงคลเรือน
- การวางผังวัดกับหมู่บ้าน

จากการสำรวจในงานวิจัยเรื่องแนวทางอนุรักษ์และพัฒนาารูปแบบสถาปัตยกรรมเรือนพักอาศัยแถบลุ่มน้ำชี ในครั้งนี้พบว่า พิธีกรรมที่ยังคงยึดถืออยู่ทุกบ้านคือ พิธีขึ้นเสาเอกและเสาโท รวมทั้งการนิมนต์พระมาสวดในการขึ้นบ้านใหม่ นอกจากนี้ความเชื่อในเรื่องวิญญาณบรรพบุรุษยังคงยึดติดกับชาวไทยอีสาน ห้องเบิง เป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งในเรือน ที่จะไว้หิ้งสำหรับบูชาบรรพบุรุษ ซึ่งในหลายบ้านก็เป็นหิ้งพระไปด้วย

แต่เนื่องจากการก่อสร้างเรือนใหม่ จะถูกจำกัดในการจัดหาวัสดุ โดยวัสดุก่อสร้างส่วนใหญ่ที่แต่เดิมจะจัดหาเอง โดยตัดไม้จากป่า ปัจจุบันต้องซื้อวัสดุท้องตลาดซึ่งมีขนาดมาตรฐานตามการผลิต เช่น ไม้แปรรูปต่างๆ กระเบื้องมุงหลังคา และอิฐทำผนังเป็นต้น ทำให้คติความเชื่อแบบดั้งเดิมไม่อาจนำมาใช้ได้ หรือถ้าทำบ้านได้ในปัจจุบัน ก็ได้ใช้บ้านได้แบบเดิม คติความเชื่อเกี่ยวกับการใช้วัสดุ หรือการหาสัดส่วนที่เป็นมงคลเลื่อนไป

2.8 ความหมาย แนวความคิดทฤษฎีในการอนุรักษ์และพัฒนา

2.8.1 ความหมายของคำว่าอนุรักษ์และพัฒนา

2.8.1.1 ประนอม ตันสุขานันท์ (2530 : 10) ได้ให้ความหมายของคำว่า อนุรักษ์ไว้ดังนี้

การอนุรักษ์ หมายถึง การใช้และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้นอย่างรอบคอบ เพื่อบรรลุความต้องการในอนาคต

2.8.1.2 การอนุรักษ์ หมายถึง การปรับปรุงหรือป้องกันอาคารและบริเวณใกล้เคียงหมู่บ้านหรือเมืองขนาดเล็ก หรืออาจเป็นส่วนหนึ่งของเมืองที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.8.1.3 การอนุรักษ์ หมายถึง การวางแผนการใช้อาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม และเทคโนโลยี รวมถึงการดูแลรักษาอาคาร กิจกรรมในอาคาร เป็นต้น

2.8.1.4 การอนุรักษ์ หมายถึง การกระทำเพื่อป้องกันการเสื่อมโทรม รวมถึงกิจกรรมอย่างอื่น ๆ ที่ทำเพื่อยืดอายุมรดกทางวัฒนธรรม

2.8.1.5 การอนุรักษ์ หมายถึง การรักษาร่างกายของเมืองเพื่อให้ระบบเศรษฐกิจและสังคมดำเนินไปด้วยดี การผ่าตัดเพื่อปรับปรุงระบบการติดต่อ และการสร้างชีวิตใหม่ ในส่วนที่เสื่อมโทรม

2.8.1.6 อ.ปิ่นราชู กาญจนันชฐิติ (2543 : 94) ได้กล่าวว่า "การอนุรักษ์" หมายถึง การรักษาสິงใดสิ่งหนึ่งให้คงอยู่ในสภาพเดิมที่มันเป็นอยู่ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ซึ่งวิธีการนี้จะต้องเป็นการทำงานที่ค่อนข้างมากอยู่ในการทำงานปกติแล้วอาจจะ หมายถึง การรักษาสິงใดก็ตามให้อยู่ในสภาพที่ดีโดยทำนุบำรุงอย่างสม่ำเสมอแต่ต่อเนื่อง

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2515 : 17 – 18) ได้ให้ความหมายของคำว่า พัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ดีขึ้น ในหนังสือทฤษฎีและแนวความคิดในการพัฒนาประเทศ

ดร.อมร รักษาสัตย์ ได้ให้ความหมายของคำว่า "พัฒนา" ไว้ว่า " เป็นการเปลี่ยนระบบที่กระทำการ" หรือกล่าวโดยสรุปจากความหมายของหลาย ๆ ท่าน คือ ความเจริญก้าวหน้าที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสิ่งทีปรารถนาน้อยให้เป็นสิ่งที่ปรารถนามาก ซึ่งดีกว่าเดิม

2.8.2 แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการอนุรักษ์และพัฒนา

National Trust of History Preservation แห่งสหรัฐอเมริกาและนักอนุรักษ์อื่น ๆ ได้มีหลักเกณฑ์อย่างง่าย ๆ ในการอนุรักษ์ คือ "It is Better to preserve than repair , better to repair than restore , better to restore than reconstruct." การรักษาให้คงสภาพเดิมจะดีกว่าการเปลี่ยนแปลงและซ่อมแซม แต่การเปลี่ยนหรือซ่อมแซมนี้ก็ยังคงดีกว่าการบูรณะขึ้นมาใหม่และอย่างไรก็ตาม การบูรณะขึ้นมาใหม่ก็ยังคงดีกว่าการที่จะสร้างขึ้นมาใหม่ทั้งหมด หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ การที่อาคารทรุดทอนน้อยที่สุดจะเป็นสิ่งที่ดีที่สุด และถ้าอาคารได้รับการอนุรักษ์อย่างทันเวลา การซ่อมแซมหรือการเปลี่ยนแปลงอย่างขนาดใหญ่ก็ไม่จำเป็น

เกณฑ์มาตรฐานวิธีการและมาตรการในการอนุรักษ์และพัฒนา

แนวโน้มการอนุรักษ์เอกลักษณ์ในสถาปัตยกรรมไทย ปัจจุบันขยายวงกว้างมากขึ้น หน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน กลุ่มบุคคลและประชาชนทั่วไปทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคต่าง ๆ ได้ตระหนักและเห็นความสำคัญของการกลับไปสู่ค่านิยมแบบไทย ซึ่งมีความเหมาะสมกับคนไทยมากกว่ารูปแบบจากธรรมชาติ ดร.นิจ หิญาธีระนันท์ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านสถาปัตยกรรมไทย ได้เสนอหลักการและแนวทางพัฒนาสถาปัตยกรรมไว้ดังนี้

เอกสาร ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1. พึงระลึกว่า ทุกสิ่งทุกอย่างมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ความคิดและแบบอย่างทางสถาปัตยกรรมย่อมมีวิวัฒนาการจากสมัยหนึ่งไปยังอีกสมัยหนึ่งไม่หยุดนิ่ง สมดังคำว่า Antonio Sant Elia นักผังเมืองผู้กล่าวเป็นกฎเอาไว้อย่างง่าย ๆ ว่า “แต่ละชีวิตคนย่อมมีบ้านตามแบบของตนเอง”
2. การพัฒนา ควรคำนึงถึงดวงของสังคมและวัฒนธรรมของเราไม่หลงไหลของต่างชาติ อย่างไรก็ตาม ได้รับความเคารพ และสืบทอดมรดกและภูมิปัญญาของบรรพบุรุษให้สอดคล้อง และเชื่อมโยงต่อเนื่องกันไปในอนาคต ระมัดระวังมิให้สูญเสียเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมในระหว่างการพัฒนา
3. สถาปัตยกรรมของประเทศไทย มีความแปลกแยกแตกต่างกันในแต่ละภาค ทำให้มีเอกลักษณ์อันหลากหลาย จะเป็นความผิดอย่างมหันต์ หากมีการครอบงำหรือชักจูงภาคต่าง ๆ ให้พัฒนาและปรับเปลี่ยนแบบอย่างสถาปัตยกรรมของภาคนั้น ๆ ให้เข้าร่วมกระแสหลักของภาคกลางหรือเมืองหลวง
4. ยอมรับการคละเคล้าระคนกันระหว่างการพัฒนาที่มาจากแกนและวิญญาณภายในของเราเอง กับอิทธิพลที่มาจากภายนอก โดยพิจารณาถ่วงถ่วงและคัดเลือกเข้ามาเฉพาะสิ่งที่ดีงามแล้วมีคุณเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่สมดุล
5. ดำรงรักษา และสืบทอดมรดกทางสถาปัตยกรรม โดยพยายามผสมผสานแก่นลักษณ์และค่านิยมใช้วิถีชีวิตไทยเข้ากับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและวัสดุก่อสร้างสมัยปัจจุบันอย่างชาญฉลาด
6. พยายามบุกเบิกสร้างสรรค์ วิจัย และพัฒนาด้วยการยึดแสวงหาความรู้โดยใช้วิจยารณญาณอย่างมีเหตุผล ให้ความสำคัญต่อการวิเคราะห์มากกว่าการศึกษาที่จดจำรูปแบบกระทำอย่างเป็นขั้นเป็นตอนโดยต่อเนื่องไม่ขาดสาย
7. สังคมอันเปลี่ยนแปลงอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว กลายเป็นสิ่งสลั้บซับซ้อนที่เราไม่คุ้นเคย เปรียบเสมือนเดินทางเข้าป่าทำให้ใจไขว้เขวและเกิดความสับสน ควรหลีกเลี่ยงการลอกเลียนสถาปัตยกรรมตามยุคสมัยของชาติต่าง ๆ มาใช้อย่างไร้เหตุผล อันเป็นการยุคพัฒนาและเป็นการหลงทาง ทำให้เมื่อกลายเป็นดีสมัยแลนดไปในที่สุด
8. ระมัดระวังมิให้ตกเป็นเหยื่อในขบวนการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยอย่างเรียกว่า Victim of Modernization
9. มีความสำนึกในหน้าที่ จรรยาบรรณ และภาระรับผิดชอบ เพื่อให้สังคมเป็นที่น่าอยู่ และน่าปรารถนาควรคำนึงให้เกินกว่าตัวอาคารออกไปถึงตัวเมือง สนใจปัญหาด้านสภาพแวดล้อมและทัศนียภาพของเมือง ส่งเสริมและสนับสนุนโครงการพื้นที่เว้นว่าง พื้นที่สีเขียวและการกีดความสูงอาคาร ไม่ควรลืมนึกว่าตอมแรกคนสร้างเมือง แต่ตอมหลังเมืองสร้างคน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

10. สังคมเป็นตัวชี้นำและผลักดันระบบและรูปแบบของสถาปัตยกรรม สถาปัตยกรรมจึงเป็นสิ่งที่สะท้อนภาพของสังคมและของประชาชน การพัฒนาสถาปัตยกรรมให้เป็นไปในทางที่ควรมิได้เป็นหน้าที่ของสถาปนิกแต่ลำพังหากเป็นหน้าที่ของทุกคนในสังคมไม่ควรละเลยให้เป็นแต่หน้าที่ของผู้ชำนาญอย่างที่เราเรียกว่า Leave it to Experts เท่านั้น

2.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เขียนศักดิ์ แสงเกลี้ยง (2542 : 3) ได้ศึกษาถึงงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของต่างประเทศ ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาการของสถาปัตยกรรมของฟิลิปปินส์ ซึ่งจะแบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงแรกก่อนถูกปกครองโดยสเปนเรียกช่วงนี้ว่า Spanish Era ซึ่งเป็นช่วงตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ 16 จนถึงปลายศตวรรษที่ 19 ช่วงที่ 2 คือ ช่วงถูกปกครองโดยอเมริกา เรียกช่วงนี้ว่า American Era ซึ่งอยู่ระหว่างเวลาถึงศตวรรษคือราวศตวรรษที่ 20

จากการศึกษาทำให้มีข้อน่าสนใจเป็นอย่างมากเนื่องจากสถาปัตยกรรมที่อยู่ในยุคก่อนปกครองของสเปน มีลักษณะที่คล้ายคลึงกับสถาปัตยกรรมของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาปัตยกรรมที่พุกอศัย (สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น) ซึ่งสามารถแยกเป็นประเด็นหลักได้ ดังนี้

1. ลักษณะทางสถาปัตยกรรม
2. คติความเชื่อและประเพณีการปลูกเรือน

ซึ่งจากลักษณะทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของฟิลิปปินส์นี้มีความเหมือนกับเรือนเครื่องผูกของไทย ไม่ว่าจะเป็นเรือนเครื่องผูกทางภาคเหนือที่เรียกว่า “เรือนไม้บัว” เรือนเครื่องผูกแบบอีสานหรือเรือนเครื่องผูกทางภาคใต้และเรือนเครื่องผูกของชาวประมง ซึ่งจากการศึกษาวิจัยพบว่า ลักษณะทางโครงสร้างและรูปแบบจะมีความคล้ายกันมากจะต่างกันก็เฉพาะในส่วนทรายละเอียดเท่านั้น ส่วนในเรื่องของคติความเชื่อในการปลูกเรือนก็เหมือนกับในประเทศไทย เช่นกันคือ การนับถือผีนับถือวิญญาณของบรรพบุรุษ ถือฤกษ์ยามในการสร้างเรือน การวางแนวทิศทางการสร้างเรือน พิธีเสี่ยงทางในการเลือกทำเล พิธีวางเสาเอก คติความเชื่อในเรื่องบันได เป็นต้น

2.9.1 ตัวอย่างงานวิจัยสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ภายในประเทศ

ประสงค์ เอี่ยมอนันต์ (2540:171-199) ได้ทำการศึกษาถึงสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นภาคเหนือในหัวข้อ แนวทางการอนุรักษ์เรือนพื้นถิ่นภาคเหนือ จากการศึกษาทำให้ทราบถึงลักษณะงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของภาคเหนือว่า เป็นงานสถาปัตยกรรมที่ปรากฏตั้งแต่การวางผังชุมชนและผังบริเวณ รูปแบบสถาปัตยกรรม โครงสร้าง องค์ประกอบตกแต่งอาคาร การจัดภูมิทัศน์และการตกแต่งภายใน รวมถึงการจัดผังที่สอดคล้องกับลักษณะสภาพภูมิประเทศที่เป็นป่าเขามีพื้นที่เอียงลาด ลักษณะของเรือนไทยภาคเหนือแบ่งออกเป็นกลุ่มได้ ดังนี้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1. เรือนหลังคาจั่ว (เรือนไทยลือ) เป็นเรือนที่อยู่อาศัยใต้ถุนสูง มีเรือนหลังเล็กใต้ถุนสูง ผังที่บซึ่งใช้เป็นที่พักผลิตผลทางการเกษตร ใต้ถุนใช้เป็นที่พักควายและเก็บอุปกรณ์ทำกิจกรรม เรือนทั้งสองหลังเป็นหลังคาจั่ว เรือนใหญ่ใช้เป็นที่อยู่อาศัยหลังคาสลับซับซ้อน หากเป็นเรือนนอน สองหลังหลังคาเป็นจั่วแฝด มีชายคายาวและทึงชายคาคลุมเรือนคร้วด้วยหลังคามุงด้วยกระเบื้อง ไม้ (แป้นเกล็ด) บางหลังเปลี่ยนเป็นสังกะสี ตัวเรือนผนังทึบเจาะช่องหน้าต่างน้อยส่วนหน้าต่าง เป็นโถงโล่งใช้เป็นพื้นที่เอนกประสงค์ทั้งรับแขกและนั่งเล่น โถงบริเวณนี้จัดเป็นห้องพระซึ่งต้องการ ให้แขกที่มาเยี่ยมเห็นด้วย ลักษณะเด่นของเรือนบริเวณใกล้เคียง บางหลังทำเป็นที่ไปร่งยีน ชายคา เพื่อเป็นที่ฝั่งผลผลิตทางการเกษตรที่เก็บเกี่ยวได้ ด้านข้างเป็นคร้วติดกับโถงเอนกประสงค์ ด้านหน้าเป็นชานโล่งไม่มีหลังคาคลุมแต่ด้านหนึ่งของชาน จัดเป็นร้านเก็บน้ำไว้บริโภคและบริเวณ นี้มีม้านั่งยาวไว้นั่งเล่น และทักทายผู้ที่เดินผ่านเรือน ริมพื้นที่ชานโล่งเป็นที่ตั้งกระถางต้นไม้ ต่อจาก ชานไปเป็นบันได เรือนลักษณะนี้ส่วนใหญ่มีรั้วโปร่งหรือรั้วต้นไม้กั้นระหว่างบริเวณบ้านกับถนน เรือนหลังคาจั่วลักษณะนี้เป็นเรือนพื้นถิ่นภาคเหนือตอนบน ได้แก่ แม่ฮ่องสอน เชียงราย พะเยา เป็นต้น

2. เรือนล้านนา (เรือนกาแล) เป็นเรือนอยู่อาศัยเรือนหลังใหญ่เป็นเรือนแฝด ใช้เป็น เรือนนอน ระหว่างเรือนสองหลังมีทางเดินจากด้านหน้าผ่านไปด้านหลัง เรียกว่า "ชานฮ่อม" หน้า ห้องนอนเป็นบริเวณรับแขก เรียกว่า "เดิน" เลยไปด้านหน้าเป็นชานหน้ามีร้านน้ำและบันไดหน้า เรือน ด้านหลังเรือนประกอบด้วยคร้ว ชานหลัง ร้านน้ำและบันไดหลัง ผังผังเรือนด้านหน้าคล้าย เรือนหลังคาจั่วแฝด เรือนกาแลมีหลังคาคลุม ชายคายาว ผังผายออก เจาะช่องหน้าต่างน้อย โครงสร้างไม้ ผนังไม้ หลังคากระเบื้องไม้หรือแฝก การยึดกันใช้เดือยไม้และสลัก จึงต้องใช้ช่างที่มี ฝีมือ

3. เรือนร้านค้า เป็นเรือนที่มีหน้าที่ใช้สอยสองอย่างเป็นทั้งที่อยู่อาศัยและเป็นที่พักการ ค้าขาย ส่วนที่ทำการค้าขายยกพื้นสูงจากพื้นทางเท้าริมถนนไม่เกิน 3 ชั้นบันได อีกด้านหนึ่งของ ส่วนค้าขายติดกับเรือนอยู่อาศัยโดยมีทางเดินและบันไดภายในเป็นทางเชื่อม เรือนบ้างหลังทั้งสอง ส่วนอยู่ภายใต้หลังคาเดียวกัน บ้างหลังส่วนค้าขายอยู่ภายใต้ส่วนอยู่อาศัย เรือนประเภทนี้หันด้าน ยาวติดถนนและมีหลังคาคลุมทางเดินซื้อของเพื่อความสะดวกแก่ผู้ซื้อและบางส่วนใช้วางของขาย ด้วย ทางเข้าส่วนใหญ่ จะอยู่อาศัยแยกเด็ดขาดจากกันจึงไม่ปนกับเรือนร้านค้ามีทั้งชั้นเดียวและ สองชั้น หลังคามุงสังกะสีหรือกระเบื้อง ฝาไม้กระดาน ประตูหน้าต่างมีการตกแต่งด้วยการตีไม้ทาง นอนหรือเอียงเป็นมุม 45 หรือ 60 องศา ช่องประดับด้วยไม้ฉลุ หลังคามีทรงจั่ว บันหย้า และ บันหย้ามะนิลา (บันหย้าผสมจั่ว)

4. เรือนภาคกลางทรงเตี้ย เป็นเรือนที่อพยพขึ้นมาจากอยุธยาพร้อมกับพระยาตากตอน ปลายสมัยอยุธยา มีลักษณะเป็นเรือนฝาปะกนถอดได้เป็นชั้น ๆ จึงถอดและขนมาพร้อมกองทัพ พระยาตากแล้วมาบูรณขึ้นใหม่ที่เมืองตาก เรือนไทยที่ขนมานั้น มีทั้งเรือนบกและเรือนแพทั้งสอง ไม่วากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งยังมีเหตุผลแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แบบเป็นที่นิยมมาก เนื่องจากเหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศของภาคเหนือตอนล่าง ซึ่งมีอากาศค่อนข้างร้อน ระยะเวลาเรือนไทยภาคกลางที่นำมาปลูกนั้นมีลักษณะเดียวกับที่ปลูกที่อยุธยา แต่ต่อมามีการปรับปรุงให้สอดคล้องกับภูมิประเทศ เรือนไทยภาคกลางซึ่งเคยสูงได้ถูกตัดเสาให้สั้นลงที่ลดน้อยเนื่องจากไม่ถูกน้ำท่วม ส่วนเรือนแพนำมาปลูกบนบกก็ทำเสาตอม่อสั้น เพื่อพักเรือนไว้เช่นเดียวกัน เรือนไทยภาคกลางที่นำมาปลูกที่ภาคเหนือตอนล่างจึงกลายเป็นเรือนภาคกลางทรงเตี้ย หรือแพบก

5. เรือนขนมปังขิง เป็นเรือนเครื่องยุดหลังที่ชาวตะวันตกเข้ามาค้าขายและทำป่าไม้ในไทย จึงพบเรือนลักษณะนี้กระจายทั่วไปทั้งภาคเหนือซึ่งมีป่าไม้อุดมสมบูรณ์มาก ปัจจุบันยังพบที่ลำปาง เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ตาก และกำแพงเพชร แบบแปลนของเรือนจัดเนื้อที่ใช้สอยเป็นแบบตะวันตก มีห้องนอน ห้องรับแขก ห้องพักผ่อน ห้องทำงานและห้องครัว ส่วนใหญ่มีหน้ามุขและระเบียงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของเรือน ส่วนใหญ่ปลูกเป็นเรือนสองชั้นมีทั้งใต้ถุนโล่งและใช้พื้นที่ใต้ถุนกันเป็นห้องด้วย หลังคามีทั้งทรงปั้นหยา และทรงมะนิลา มุงด้วยกระเบื้องซีเมนต์ (กระเบื้องหางว่าว) ปล่อยชายคาคลุมทุกด้าน ที่ผนังตอนบนได้ชายคาถึงคอสอง เปิดเป็นช่องระบายอากาศ และเหนือช่องประตูหน้าต่างเป็นช่องระบายอากาศด้วย ช่องระบายอากาศทำเป็นไม้ฉลุโปร่ง ลวดลายสวยงามตามสมัยนิยม และที่ชายคา หน้ามุข ระเบียง ประดับตกแต่งด้วยไม้ฉลุเช่นกัน เพื่อให้เกิดความรู้สึกเบาและสวยงาม

6. เรือนเฝ้าทุ่ง (กระต๊อบเฝ้าทุ่ง) เป็นที่อยู่อาศัยขนาดเล็กที่สุดที่ใช้เฝ้าทุ่งในฤดูทำนาและเก็บเกี่ยวชาวบ้านเรียกว่า “เถียงนา” อาคารมีหน้าที่เป็นที่พักนอน หุงหาอาหารเท่านั้น แผนผังอาคารจึงเรียบง่าย ไม่มีอะไรซับซ้อน พื้นอาคารมีเพียงห้องนอนและระเบียงยกพื้นสูงไม่เกิน 1.00 เมตร มีหลังคาคลุมต่ำลงมามาก เพื่อป้องกันอากาศหนาว บนพื้นดินเป็นที่ตั้งร้านน้ำและกองหิน วัสดุก่อสร้างเป็นวัสดุในท้องถิ่น ได้แก่ ไม้ไผ่ ใบไม้ แฝก จากรูปแบบอาคารและโครงสร้างที่เหมาะสมกับสภาพดินฟ้าอากาศและระสนิยมพื้นถิ่นทำให้เถียงนาเป็นงานสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าอีกชิ้นหนึ่ง

จากการศึกษาถึงรูปแบบเบื้องต้นของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นภาคเหนือแล้ว เห็นว่าสมควรที่จะได้รับการอนุรักษ์ จึงได้กำหนดแนวทางในการอนุรักษ์เรือนไทยพื้นถิ่นภาคเหนือ มีตั้งแต่การอนุรักษ์แนวคิด รูปแบบ ฝีมือช่างและวัสดุก่อสร้าง

1. การอนุรักษ์แนวคิด แนวคิดในการสร้างเรือนพื้นถิ่นซึ่งมีวิวัฒนาการอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งเป็นประเพณีในการอยู่อาศัยและวิถีชีวิตของประชาชนแต่ละกลุ่ม การอนุรักษ์แนวความคิด อาจทำได้โดย การสอนอธิบายให้ความรู้แก่ประชาชนท้องถิ่น จนมีความเข้าใจชัดเจนเรื่องคุณค่าเรือนพื้นถิ่นภาคเหนือที่มีความสอดคล้องกับการดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่น และเชื่อว่าประชาชนจะพัฒนาการอยู่อาศัยตามแนวทางการดำรงชีวิตอย่างค่อยเป็นค่อยไปที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตเดิม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2. การอนุรักษ์รูปแบบ เรือนพื้นดินของแต่ละกลุ่มชน ได้รับการพัฒนาจนสอดคล้องกับการดำรงชีวิตและรสนิยมของประชาชนแต่ละกลุ่มอย่างเหมาะสม แล้วจึงสมควรอนุรักษ์เรือนที่มีคุณค่าไว้ หากมีการขยายพื้นที่หรือต่อเติมอาคาร ควรให้สอดคล้องกับรูปแบบ ซึ่งถือว่าการอนุรักษ์รูปแบบของเรือนพื้นดินแต่ละรูปแบบไว้ หากมีการซ่อมแซมตามรูปแบบเดิม ทั้งวัสดุก่อสร้างและฝีมือช่าง ซึ่งเป็นการอนุรักษ์อย่างถูกต้อง การอนุรักษ์รูปแบบต้องใช้การศึกษาและค้นคว้าเพื่อหารูปแบบเดิมที่ถูกต้อง สำหรับการอนุรักษ์รูปแบบเรือนพื้นดินภาคเหนือไม่น่าอยาก เนื่องจากได้มีผู้ศึกษารูปแบบพื้นดินไว้ค่อนข้างสมบูรณ์มาก

3. การอนุรักษ์ฝีมือช่าง โดยปกติการอนุรักษ์ฝีมือช่างจะถูกละเอียด โครงการที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์มักไม่ประสบผลดีเท่าที่ควร เนื่องจากละเอียดการกำกับฝีมือช่างต่าง ๆ การอนุรักษ์ฝีมือช่างต้องทำการฝึกช่างฝีมือให้มีความสังเกตและสามารถทำงานตามวิธีที่ช่างฝีมือโบราณทำได้ ควรมีการจัดตั้งโรงเรียนฝึกช่างฝีมือสาขาต่าง ๆ ที่เรียกว่า โรงเรียนช่างสิบหมู่

4. การอนุรักษ์วัสดุก่อสร้าง ในการอนุรักษ์งานสถาปัตยกรรมโดยทั่วไป ส่วนใหญ่มักขาดการพิจารณาอย่างพิถีพิถันเพียงพอต่อการนำวัสดุก่อสร้างมาใช้ บ่อยครั้งที่นำวัสดุชนิดใหม่มาทดแทน ทำให้เกิดความผลกระทบต่าง ๆ เช่น ขาดความสอดคล้องกลมกลืนในรูปแบบสีล้น หรือคุณสมบัติของวัสดุใหม่มีผลกระทบต่อวัสดุเดิม ดังนั้น การอนุรักษ์วัสดุก่อสร้าง จึงต้องสนับสนุนให้มีการผลิตวัสดุเก่าเพื่อใช้ในการอนุรักษ์ เมื่อพิจารณาในแง่การตลาดแล้ว วัสดุเก่าที่ผลิตไว้จะมีโอกาสจำหน่ายได้น้อย ดังนั้น รัฐบาลจึงควรให้การสนับสนุนให้สถาบันการศึกษาของรัฐบาลสอนเรื่องการผลิตวัสดุต่าง ๆ และผลิตสำรองไว้เพื่อใช้ในการอนุรักษ์ ซึ่งเป็นการฝึกฝนนักศึกษาของสถาบันอีกหนึ่งทางด้วย

2.9.2 ตัวอย่างงานวิจัยสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ต่างประเทศ

Richardson (1987 : 36-42) ได้ยกตัวอย่างโครงการที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ในอังกฤษสอดคล้องกับการบริหารและจัดการมรดกวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นของภาครัฐและภาคเอกชนเกือบทุกแห่งเป็นไปในรูปของธุรกิจทั้งสิ้น ทั้งนี้ ก็เพราะการอนุรักษ์และการดูแลรักษามรดกวัฒนธรรมนั้นต้องใช้งบประมาณมาก ดังนั้นแผนงานด้านการอนุรักษ์จะถูกวางไปพร้อม ๆ กับระบบการลงทุนและการหมุนเวียนของระบบการเงิน ดังนั้น เราจะพบเห็นโครงการอนุรักษ์และพัฒนา (ในเชิงธุรกิจ) มากมาย ทั้งที่ดำเนินการสำเร็จแล้วและกำลังดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน ผู้เขียนขออนุญาตยกตัวอย่างโครงการที่น่าสนใจ 4 โครงการมากล่าวไว้ ณ ที่นี้ แม้บางโครงการจะไม่เกี่ยวข้องกับชื่อกับการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น แต่ก็พอจะศึกษาเป็นแนวทางได้

2.9.2.1 โครงการ JORVIK MUSEUM (The Viking Center) เมือง York

สืบเนื่องจากการขุดค้นทางโบราณคดีพบซากหมู่บ้านชาวไวคิงในบริเวณเขตเมืองเก่ายอร์ก

ทำให้เกิดแนวความคิดที่จะผสมผสานเทคนิคสมัยใหม่ในการนำชมและจัดแสดงแบบสวนสนุก ทำให้ไม่ว่างกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สื่อความหมายได้ชัดเจนสนุกสนานและเข้าใจมากกว่าการเปิดให้คนมายืนดูหลุมขุดค้น และโบราณวัตถุ ในตู้จัดแสดงเฉย ๆ โดยการจำลองหมู่บ้านไวคิงตามหลักฐานที่พบจริงในระดับจริง และสร้างไว้ข้าง ๆ หลุมขุดค้นดังกล่าว จากนั้นก็สร้างอาคารคลุมโดยตลอด ภายในอาคารประกอบด้วยส่วนต้อนรับประชาสัมพันธ์ ขยายของที่ระลึก ส่วนจัดแสดง และส่วนพิพิธภัณฑ์ เมื่อนักท่องเที่ยวซื้อตั๋วและก็จะเดินลงไปชั้นใต้ดินเพื่อขึ้น Time Car ที่ขับเคลื่อนด้วยระบบแม่เหล็กไฟฟ้าฝังซ่อนใต้พื้น Time Car จะเริ่มถอยหลังจากยุคศตวรรษที่ 20 ย้อนไปยังยุคไวคิง จากนั้นก็จะพาผู้โดยสารลัดเลาะท่องเที่ยวไปในหมู่บ้านที่จำลองขึ้นมาทุกอย่าง แม้กระทั่งกลิ่นส้วมชาวไวคิงพ้นจากหมู่บ้านจำลอง Time Car ก็จะทะลุเข้ามายังหลุมขุดค้นจริง เพราะชมการขุดค้นทางโบราณคดี (หุ่น) กำลังทำงานอย่างขะมักเขม้น จบการท่องเที่ยวหมู่บ้านไวคิง นักท่องเที่ยวก็จะเข้ามายังพิพิธภัณฑ์ซึ่งส่วนหนึ่ง แสดงถึงการปฏิบัติงานทนห้องทดลองทางด้านโบราณคดีและการอนุรักษ์ ในการจัดแสดงนั้นมีการใช้เทคโนโลยีการบันทึกภาพโบราณวัตถุแบบ Halo Gram แล้วฉายให้ปรากฏบนจอชนิดใส ภาพที่ปรากฏจะเป็นภาพ 3 มิติ ดูได้รอบตัวเหมือนของจริงมาก ดังนั้นโบราณวัตถุชิ้นเยี่ยมจึงไม่จำเป็นที่จะนำมาไว้ที่นี่สามารถนำไปเก็บรักษาไว้ในคลังได้อย่างปลอดภัย

ที่น่าสนใจยิ่งกว่านั้น คือ บริเวณรอบ ๆ อาคาร JORVIK MUSEUM นี้ได้ถูกบรรจุสร้างให้เป็นศูนย์การค้าขนาดใหญ่ สำหรับเมืองยอร์ก ในลักษณะ Shopping Mall โดยมีห้างสรรพสินค้าใหญ่ของอังกฤษ 2 ห้างตั้งอยู่ด้วย ปัจจุบัน โครงการดังกล่าวทำรายได้มหาศาลให้กับเจ้าของโครงการ ซึ่งเป็นองค์กรโบราณคดีของท้องถิ่น สามารถคืนทุนได้ในระยะเวลาอันสั้น ผลประโยชน์จากโครงการนี้ได้ถูกนำไปใช้ในการดูแล รักษา และปฏิบัติงานด้านวิชาการตามแหล่งโบราณคดีต่าง ๆ ในมณฑลยอร์กเชียร์ ซึ่งแต่เดิมได้รับงบประมาณจากรัฐบาลน้อยมาก ปัจจุบันศูนย์ไวคิงที่เมือง ยอร์ก กลายเป็นต้นแบบของการปฏิบัติระบบการจัดการและการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมที่ประสบผลสำเร็จทางด้านธุรกิจไปพร้อม ๆ กัน

2.9.2.2 โครงการ THE CASTLE MALL เมือง Norwich

เป็นโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณเชิงเขาที่มีโบราณสถานสำคัญ ซึ่งเป็นปราสาทเก่าแก่ตั้งอยู่เนินเขาในตัวของเมือง Norwich และเป็นส่วนหนึ่งของย่านประวัติศาสตร์ที่สำคัญในเมือง ลักษณะโครงการเป็นความร่วมมือระหว่างรัฐบาลและเอกชน โดยทางเอกชนเป็นผู้ดำเนินการ ออกแบบโครงการทั้งหมด โครงการนี้ประกอบด้วย ศูนย์การค้าขนาดใหญ่ ในลักษณะ Shopping Mall ลานจอดรถ และบริเวณที่เป็นส่วนบริการนักท่องเที่ยวที่มาชมปราสาทแห่งนี้ ทั้งหมดจะซ่อนอยู่ภายใต้เชิงผา โดยด้านบนของอาคารที่โผล่ออกมาจะปรับให้กลายเป็นสวนบนดาดฟ้าในลักษณะชั้นบันไดอย่างสวยงาม เพื่อให้รับกับรูปลักษณะของเนินผา โดยสวนทั้งหมดที่อยู่บนดาดฟ้าอาคารจะเป็นเสมือนส่วนหนึ่งของสวนสาธารณะรอบเนินเขา แต่เดิมที่ทุกคนสามารถใช้สอยได้ ผลประโยชน์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จากศูนย์การค้าจะนำมาใช้ในกิจการด้านการอนุรักษ์และกิจการอเนกประสงค์ในเมือง Norwich เริ่มดำเนินการสร้างในปี 1992-93 ปัจจุบันคาดว่าจะแล้วเสร็จ

2.9.2.3 โครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยในพื้นที่ประวัติศาสตร์ เมือง Lincoln

เมือง Lincoln เป็นเมืองประวัติศาสตร์สำคัญอีกแห่งหนึ่งในมณฑลยอร์กเชียร์ที่คล้ายกับเมืองหลาย ๆ เมืองที่ประสบปัญหา ผู้คนอพยพย้ายออกจากย่านประวัติศาสตร์มาอยู่ในบ้านเมืองใหม่ เรื่อย ๆ อันเนื่องมาจากปัญหาการขาดแคลนสาธารณูปโภคสำคัญ คือ ลานจอดรถ และจากการที่รัฐไม่มีงบประมาณเพียงพอ ทำให้ย่านประวัติศาสตร์ในเขตเมืองเก่าทรุดโทรมและไม่สะดวกในการอยู่อาศัย นอกจากนี้ในบางพื้นที่ที่กลุ่มอาคารเช่าอยู่ในบริเวณกับโบสถ์หรือมหาวิทยาลัยที่สำคัญของเมือง ก็จะสามารถตัดแปลงพื้นที่ให้ใช้ประโยชน์เป็นพื้นที่การค้าได้ แต่ก็เฉพาะชั้นล่างเท่านั้น โครงการนี้เกิดขึ้นมาก็เพื่อจะแก้ปัญหาดังกล่าว โดยทางองค์กรท้องถิ่นร่วมมือกับเอกชน ทำการพัฒนาย่านประวัติศาสตร์ดังกล่าว ให้กลายเป็นพื้นที่พักอาศัยในระดับกลางถึงระดับสูง ลักษณะของโครงการประกอบด้วย แผนการอนุรักษ์และปรับปรุงอาคารเก่าในบริเวณให้เหมาะสมกับการอยู่อาศัย และประกอบกิจกรรมที่สอดคล้อง เช่น ร้านอาหาร เครื่องดื่ม หรือซูเปอร์มาร์เก็ตขนาดกลาง เป็นต้น และแผนการก่อสร้างอาคารใหม่สำหรับพักอาศัยที่มีรูปแบบกลมกลืนและเหมาะสม ที่จะตั้งอยู่ในพื้นที่เว้นว่างในย่านประวัติศาสตร์นี้ โดยมีการวางผังที่สอดคล้องกับระบบผังเดิม และมีการอนุรักษ์ปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์และระบบสาธารณูปโภคของบริเวณให้ใช้สอยได้ดีดังเดิม เพื่อฟื้นความมีชีวิตชีวา กลับคืนมาสู่เมืองเก่าอีกครั้ง ในขณะเดียวกัน กลุ่มอาคารเก่า สภาพภูมิทัศน์ และระบบผังเมืองโบราณก็ได้ถูกอนุรักษ์และนำมาใช้ประโยชน์ที่ยังคงร่วมสมัยอยู่กับปัจจุบัน

2.9.2.4 โครงการพิพิธภัณฑสถานพื้นถิ่นกลางแจ้ง

ในกรณีที่ไม่สามารถนำโบราณสถานพื้นถิ่นใด ๆ มาใช้ประโยชน์ต่อไปได้อีก หรืออาจจะมีความสำคัญในทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ สถาปัตยกรรมมากเกินไปที่จะตัดแปลงได้ก็จะต้องดำเนินการในลักษณะของพิพิธภัณฑสถานพื้นถิ่นกลางแจ้ง

โครงการนี้จะดำเนินการเป็น 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ ในกรณีที่สามารถเข้าครอบครองพื้นที่ที่มีโบราณสถานเหล่านี้ตั้งอยู่ได้ เพื่อนำมาพัฒนาเป็นพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้งก็จะเป็นสิ่งที่ดีที่สุด เพราะนักท่องเที่ยวจะได้มาชื่นชมกับ โบราณสถานในสภาพพื้นที่ภูมิประเทศจริง คือ เข้าศึกษาและได้บรรยากาศว่าการย้ายมาตั้งไว้ที่หนึ่ง แม้จะมีโบราณสถานเดิมอยู่เพียงแห่ง 2 แห่ง แต่ส่วนที่หายไปเราสามารถจำลองแบบขึ้นมาอีกได้ เพื่อเรียกความเป็นกลุ่มก้อนหรือความเป็นพื้นที่แห่งประวัติศาสตร์ให้กลับมาอีกครั้ง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

อีกกรณีหนึ่งก็คือ การรื้ออาคารเก่าแก่เหล่านั้นและนำมารวบรวมไว้ในบริเวณใดบริเวณหนึ่ง มักจะเป็นบริเวณใกล้เคียงกับบริเวณเดิม แล้วออกแบบวางผังให้เหมือนกับสภาพแวดล้อมจริงของกลุ่มอาคารนั้น ๆ ส่วนมากในพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งในท้องถิ่นใดก็จะจัดแสดงเฉพาะอาคารและสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของท้องถิ่นนั้น ไม่ปะปนกัน โครงการแบบนี้มีเยอะมากในอังกฤษ มีทั้งของรัฐบาลดำเนินการเอง และของเอกชนด้วยการจัดแสดงที่เหมาะสมในบรรยากาศที่ย้อนยุคและสวยงาม พร้อมทั้งมีกิจกรรมเสริมที่เข้ากันได้อย่างดี เช่น ร้านอาหาร สถานที่ปิกนิก และงานเทศกาลที่มีการจัดอยู่สม่ำเสมอ ทำให้พิพิธภัณฑ์กลางแจ้งในลักษณะทำเงินให้กับผู้ครอบครองได้มากในแต่ละปี

หันมาดูองค์กรหลักที่ทำงานทางด้านอนุรักษ์นี้ของอังกฤษ จะเห็นว่ามีครบทุกฝ่ายที่ลงมาช่วยกัน ENGLISH HERITAGE จะเป็นองค์กรของรัฐบาลกลางที่เป็นหลักสำคัญ โดยมีองค์กรท้องถิ่นตามเมืองต่าง ๆ คอยประสานงานทางฝ่ายเอกชนที่สำคัญ ก็คือ THE NATIONAL TRUST ซึ่งทำธุรกิจด้านการจัดการโบราณสถานทุกประเภท แวดล้อมด้วยสมาคมเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่ชำนาญในเรื่องเฉพาะด้าน คอยดูแล ช่วยเหลือ ต่อสู้ปกป้องรักษาโบราณสถานประเภทที่ตนเองถนัดอยู่อย่างมากมาย ทำให้งานด้านอนุรักษ์และพัฒนามรดกวัฒนธรรมนี้มีเรื่องราวที่น่าสนุกเหมือนกับการเมืองบ้านเรา

คนอังกฤษนั้นจะเก็บโบราณสถานไว้บนหิ้งภายในพิพิธภัณฑ์เฉย ๆ เพื่อการชื่นชมเพียงอย่างเดียวไม่กี่แห่ง ที่เหลือเขาจะพยายามนำกลับมาใช้ใหม่ในประโยชน์ใช้สอยที่หลากหลาย เพื่อที่จะปลุกฝังความใกล้ชิด ความผูกพันระหว่างคนในชาติ โดยเฉพาะเด็ก ๆ และเยาวชน ให้คุ้นเคยกับสิ่งเหล่านี้ และรู้จักคุณค่าของโบราณสถานในเบื้องต้นจากประโยชน์ใช้สอยที่ยังคงมีการสืบทอดอยู่เป็นเบื้องต้นที่จะก้าวไกลไปสู่การซาบซึ้งในคุณค่าทางศิลปสถาปัตยกรรมและโบราณคดี ประวัติศาสตร์ อันเป็นก้าวต่อไปหลังจากมีพื้นฐานที่ดีแล้ว ตัวอย่างอันสุดยอดที่ผู้เขียนเคยไปดูมานอกจากการนำเอาโบสถ์เก่า ๆ ที่ไม่มีการใช้สอยแล้วมาดัดแปลงเป็นร้านอาหาร ก็มีการนำเอาโบสถ์ร้างพวกนี้มาทำเป็นห้องโชว์รถมอเตอร์ไซค์ที่ตกแต่งภายในให้ดูแปลกตา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษาและวิจัย

ในเรื่องวิจัยเรื่อง "การศึกษาแนวทาง การอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นอีสาน ธานี เรือนพักอาศัย แถบลุ่มน้ำชี จังหวัดมหาสารคาม" ครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์และการใช้แบบสอบถาม สำรวจความต้องการของผู้ที่อาศัยเรือนพักอาศัย แถบลุ่มน้ำชี จังหวัดมหาสารคาม ดังกล่าวเป็น เครื่องมือในการเก็บข้อมูล ดังนั้นเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนด ขั้นตอนของการวิจัยไว้ดังนี้

3.1 สำรวจและศึกษาข้อมูลเบื้องต้น โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1.1 ศึกษาจากเอกสารเบื้องต้นที่เกี่ยวข้อง ประวัติความเป็นมาการตั้งถิ่นฐาน ได้แก่ งานวิจัยที่มีผู้เคยศึกษาไว้ก่อนแล้วและเอกสารเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมพื้นถิ่น

3.1.2 ศึกษางานวิจัยและแนวความคิดที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรม พื้นถิ่น โดยวิธีการสำรวจภาคสนาม การสัมภาษณ์ตรงและการสำรวจสภาพทางกายภาพ

3.1.3 ศึกษาวัตถุประสงค์ ประเด็นปัญหา เป็นการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากภาคสนามมา กำหนดค่าเป็นแนวทางในการเสนอแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนา

3.1.4 เขียนโครงการสำหรับเป็นแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น อีสาน เรือนพักอาศัย แถบลุ่มน้ำชี จังหวัดมหาสารคาม โดยใช้ข้อมูลจากผลลัพธ์ที่ได้ ภายใต้ เงื่อนไขสภาพการณ์ปัจจุบัน

3.2 กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.2.1 ประชากร หมายถึง ประชาชนที่พักอาศัยอยู่ในเรือนพักอาศัย แถบลุ่มน้ำชี หมู่บ้าน หัวขวาง ตำบลหัวขวาง อำเภอโกสุมพิ์ จังหวัดมหาสารคาม

3.2.2 กลุ่มตัวอย่าง หมายถึง เรือนพักอาศัยอีสาน แถบลุ่มน้ำชี จังหวัดมหาสารคาม เป็นเรือนที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนแบบดั้งเดิม เป็นอย่างดี กลุ่มตัวอย่างทำการคัดเลือกบ้าน เพื่อการศึกษารายละเอียดจำนวน 40 หลัง จาก 1 หมู่บ้าน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จะใช้เป็นการสำรวจและการสัมภาษณ์ โดยการศึกษา รูปแบบ องค์ประกอบโครงสร้าง และสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน เพื่อศึกษาปัญหาและความ ต้องการเพื่อเป็นแผนงานในการ นำเสนอรูปแบบการอนุรักษ์ และพัฒนาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น อีสาน เรือนพักแถบลุ่มน้ำชี จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งจะมีรายละเอียดดังนี้

3.3.1 แบบสำรวจ สภาพของเรือนพักอาศัย สภาพแวดล้อมทางกายภาพของอาคาร และ ลักษณะการเปลี่ยนแปลง ของเรือนพักอาศัยแถบลุ่มน้ำชี หมู่บ้านหัวขวาง ตำบลหัวขวาง จังหวัด มหาสารคาม

3.3.2 แบบสอบถาม ประชาชนที่อาศัยในเรือนพักอาศัย แถบลุ่มน้ำชี หมู่บ้านหัวขวาง ตำบลหัวขวาง จังหวัดมหาสารคาม ในเรื่องของการอนุรักษ์และพัฒนา

3.4 การสร้างเครื่องมือ

3.4.1 ผู้วิจัยทำแบบสอบถาม ตัวอย่างเสนอต่ออาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์และอาจารย์ ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ร่วม ทำการตรวจแบบสอบถาม และแก้ไขความถูกต้องของเนื้อหาในเบื้องต้น รวมถึงความเหมาะสมของถ้อยคำสำนวนภาษา ความชัดเจนของคำถามในแบบสอบถามและแบบ สัมภาษณ์

3.4.2 ดำเนินการแก้ไขแบบสอบถามแล้ว ผู้วิจัยนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรง (Content Validity) ความถูกต้องของเนื้อหาและภาษา

3.4.3 ดำเนินการปรับปรุงเครื่องมือตามผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว ผู้วิจัยได้แก้ไขแบบสัมภาษณ์ ร่วมกับอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์และอาจารย์ควบคุมวิทยานิพนธ์ร่วมอีกครั้ง เพื่อตรวจสอบ ปรับปรุงแก้ไขและนำเสนอแบบสอบถามไปใช้จริง

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

3.5.1 ผู้วิจัยนำหนังสือจากงานบัณฑิตศึกษาคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมสถาบันเทคโนโลยี พระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบังไปยังผู้นำชุมชน และผู้ที่พักอาศัยในเรือนเพื่อขอ ความร่วมมือในการศึกษาข้อมูล

3.5.2 ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลพื้นฐานจากการสำรวจภาคสนาม โดยใช้แบบสอบถาม

3.5.3 ผู้วิจัยทำการสำรวจและสอบถาม จากกลุ่มตัวอย่างเพื่อนำมาวิเคราะห์เป็นแบบสอบถาม ที่สมบูรณ์ โดยเก็บด้วยตนเองครบทั้ง 40 หลัง 1 หมู่บ้าน คิดเป็น ร้อยละ 100

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.6.1 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของข้อมูลในกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ความเชื่อต่างๆ ที่ส่งผลมายังงานสถาปัตยกรรม

3.6.2 วิเคราะห์ลักษณะทางกายภาพของเรือนพักอาศัยของอีสาน ความเหมือนและแตกต่าง

3.6.3 วิเคราะห์ถึงเอกลักษณ์ของเรือนพักอาศัยของอีสาน ที่มีคุณค่าต่อการศึกษาความเป็นงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น

3.6.4 สรุปผลการวิเคราะห์และเสนอแนะความเป็นไปได้ในการอนุรักษ์และพัฒนา เรือนพักอาศัยพื้นถิ่น

3.7 หมู่บ้านและบ้านพักอาศัยที่ทำการศึกษา

เพื่อให้ได้ข้อมูลของบ้านพักอาศัยที่เป็นตัวแทน ชุมชนแถบลุ่มน้ำชี จังหวัดมหาสารคาม ได้มีการกำหนดหมู่บ้านในหมู่บ้านเพื่อทำการสำรวจ โดยกำหนดไว้ 1 ตำบลจำนวน 1 หมู่บ้าน โดยให้มีการสำรวจรวมทั้งหมด 40 หลังคาเรือน ศึกษาเรือนอีสานแบบดั้งเดิมจำนวน 20 หลัง และเรือนที่มีการเปลี่ยนแปลงจำนวน 20 หลัง โดยทำการเปรียบเทียบรูปแบบบ้านทั้งที่เป็นเรือนอีสานแบบดั้งเดิม จนถึงรูปแบบที่มีการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันเพื่อหาแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาต่อไป

หมู่บ้านจำนวน 1 หมู่บ้าน เลือกเรือนพักอาศัย โดยคำนึงถึง

1. ประวัติศาสตร์ของพื้นที่ เช่น มีการพัฒนารูปแบบบ้านพักอาศัยแบบอีสานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันอยู่ตลอดเวลา

2. การคมนาคม โดยอยู่ในระยะทางปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ส่งผลไปถึงเรือนพักอาศัยที่ถูกคัดเลือกของแต่ละหมู่บ้านจะมีการคัดเลือกให้คล้ายกัน ทั้งที่อยู่ห่างไกลจากปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมาก ปานกลาง น้อย

3. เศรษฐกิจ รายได้ของคนในหมู่บ้านที่เพิ่มขึ้นควบคู่กับไปกับลักษณะการใช้ชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางรูปแบบสถาปัตยกรรม เรือนพักอาศัยที่ผู้พักอาศัยมีรายได้มาก ย่อมนำเงินไปใช้ในการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงอาคารได้เร็วกว่าผู้พักอาศัยที่มีรายได้น้อย

4. มีการกระจายตัวอยู่ ตามพื้นที่ต่างๆของหมู่บ้าน

บ้านที่ทำการคัดเลือกเพื่อทำการศึกษา จะคำนึงถึง

ก. แบบของเรือนที่พบอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นตัวแทนของยุคสมัย (Period) และแบบ (Style) ได้

ข. บ้านที่เป็นตัวแทนของผู้อยู่อาศัยที่มีอาชีพส่วนใหญ่ในหมู่บ้าน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ค. บ้านที่แสดงการใช้วัสดุก่อสร้าง แต่ละชนิด เช่น การใช้หลังคาแป้นไม้ , สังกะสี และ กระเบื้องลอน หรือการใช้เสาไม้และเสาคอนกรีต เป็นต้น

ง. บ้านที่มีความสมบูรณ์ (Integrity) ของรูปแบบ

จ. บ้านที่แสดงการพัฒนาอย่างเหมาะสม เมื่อมีความต้องการพื้นที่ใช้สอยเพิ่มขึ้นโดยไม่ทำลายรูปแบบดั้งเดิมบ้านลักษณะนี้เป็นตัวแทนแสดงความต่อเนื่องของการพัฒนา การใช้พื้นที่ และวัสดุ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 4

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยที่ศึกษาแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นอีสาน เรือนพักอาศัย แถบลุ่มน้ำชี จังหวัดมหาสารคาม เพื่อศึกษาลักษณะทางกายภาพ และพฤติกรรมของผู้อยู่อาศัย รวมไปถึงความเชื่อ วัฒนธรรม และนำผลที่ได้จากการศึกษา มาเป็นแนวทางในการออกแบบงานสถาปัตยกรรมเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการในปัจจุบัน

โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ และสอบถาม ที่ใช้เครื่องมือในการวิจัย มารวมกับข้อมูล แล้วนำผลที่ได้เป็นแนวความคิดส่วนหนึ่งประกอบกับหลักทฤษฎีสถาปัตยกรรม เพื่อนำเสนอเป็นแนวคิดในการพัฒนาการออกแบบเรือนพักอาศัยอีสาน แถบลุ่มน้ำชี และสามารถขยายผลสู่รูปแบบที่เป็นมาตรฐานและยอมรับของระดับภาคต่อไป

4.1 การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลของงานวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 4 ตอน

ตอนที่ 1 หาค่าร้อยละของสถานภาพส่วนตัวและสภาพทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 2 หาค่าร้อยละสภาพแวดล้อม ทางกายภาพของเรือนพักอาศัย ของกลุ่มตัวอย่าง

โดยแบ่งเป็นส่วน ๆ ดังนี้

- ส่วนข้อมูลสภาพแวดล้อมทางกายภาพของเรือนพักอาศัย พักอาศัย แถบลุ่มน้ำชี จังหวัดมหาสารคาม

- ส่วนข้อมูลสถานที่ประกอบกิจกรรมภายในเรือนของกลุ่มตัวอย่าง

- ส่วนข้อมูล ลักษณะกิจกรรมที่กลุ่มตัวอย่างทำเป็นประจำภายในเรือน

- ส่วนข้อมูล เฟอร์นิเจอร์และเครื่องใช้ภายในเรือนของกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 3 หาค่าร้อยละความคิดเห็นในเรื่องการอนุรักษ์และพัฒนา

ตอนที่ 4 แบบสอบถามความคิดเห็นและความเข้าใจในเรื่องการอนุรักษ์และพัฒนา

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลในเรื่องต่าง ๆ ชำต้นในรูปของตารางพร้อมการสรุปผลความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง เพื่อเป็นแนวทางในการเสนอแนวความคิดในการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนพักอาศัย แถบลุ่มน้ำชี จังหวัดมหาสารคาม

เรือนศึกษาหลังที่1 บ้านเลขที่19 เจ้าของ นายคำ ชามพัน อายุ 74 ปีอาชีพ ทำนาสร้างเมื่อ พ.ศ.2498 เป็นเรือนเกอผู้ อาศัย 4 คน ปรับปรุงหลังคา เสาใหม่ ฉมหที่ใหม่ยกพื้นดิน ขึ้น ผนังไม้ดินอน

เรือนศึกษาหลังที่2 บ้านเลขที่42 เจ้าของ นายสุพจน์ จันดา อายุ 75 ปีอาชีพ ทำนา สร้างเมื่อ พ.ศ.2489 เป็นลักษณะเรือนเกอ สภาพสมบูรณ์

เรือนศึกษาหลังที่6 บ้านเลขที่6 เจ้าของ นายสุภาพ จันโก อายุ 78 ปีอาชีพ ทำนา สร้างเมื่อ พ.ศ.2489 ลักษณะเรือนเกอ มีความเป็นเรือนอีสานแบบสมบูรณ์

เรือนศึกษาหลังที่3 บ้านเลขที่64 เจ้าของ นายมงคล โกสย อายุ 76 ปีอาชีพ ทำนาสร้างเมื่อ พ.ศ.2498 ปรับปรุงหลังคา เสาใหม่ และช่องหน้าต่าง

เรือนศึกษาหลังที่ 5 บ้านเลขที่24 เจ้าของ นายทอง สุขจันทร์ อายุ 76 ปีอาชีพ ทำนาสร้างเมื่อ พ.ศ.2490 สภาพทรุดโทรมมาก ฝาบ้านเป็นไม้ไผ่สาน

เรือนศึกษาหลังที่4 บ้านเลขที่84 เจ้าของ นายชาติ มีสุข อายุ 80 ปีอาชีพ ทำนา สร้างเมื่อ พ.ศ.2499ยกพื้นจากดินขึ้น

ภาพที่ 4.1 แสดงการสำรวจเรือนอีสานแบบดั้งเดิม บ้านหัวขวาง ต.หัวขวาง อ.โกสุมพิสัย
เนื้อหาสาระของเอกสารนี้จัดทำขึ้นเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่นับว่ามีความถูกต้องและสมบูรณ์ในแง่การนำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆก็ตามหากมีให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เรือนศึกษาหลังที่7 บ้านเลขที่20 เจ้าของ นายชาม จันโคก อายุ 78 ปีอาชีพ ทำนาสร้างเมื่อ พ.ศ.2498 เป็นเรือนยก ผู้อาศัย 4 คน ปรับปรุงหลังคา เสาใหม่ ผนังใหม่ยก พื้นดินขึ้น ผนังไม้ดินอน

เรือนศึกษาหลังที่8 บ้านเลขที่29 เจ้าของ นายวันดี จันดา อายุ 73 ปีอาชีพ ทำนา สร้างเมื่อ พ.ศ.2489 เป็นลักษณะเรือนยก สภาพสมบูรณ์ ยกใต้ถุนสูง

เรือนศึกษาหลังที่12 บ้านเลขที่1 เจ้าของ นายมนตรี ทิพย์ อายุ 78 ปีอาชีพ ทำนา สร้างเมื่อ พ.ศ.2489 ลักษณะเรือนยกมีความเป็นเรือนอีสานแบบสมบูรณ์

เรือนศึกษาหลังที่9 บ้านเลขที่64 เจ้าของ นายสุเทพ โกสุตย์ อายุ 76 ปีอาชีพ ทำนาสร้างเมื่อ พ.ศ.2498 ปรับปรุงยกพื้นดินขึ้น

เรือนศึกษาหลังที่ 11 บ้านเลขที่ 27 เจ้าของ นายมัน สุขใจ อายุ 76 ปีอาชีพ ทำนาสร้างเมื่อ พ.ศ.2490 สภาพสมบูรณ์

เรือนศึกษาหลังที่10 บ้านเลขที่113 เจ้าของ นายวัน สุขมาก อายุ 80 ปี อาชีพ ทำนาสร้างเมื่อ พ.ศ.2499ยกพื้น ลาดดินขึ้น

ภาพที่ 4.1 (ต่อ)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เรือนศึกษาหลังที่ 1 บ้านเลขที่ 41 เจ้าของนายเคน หันประดิษฐ์ อายุ 81 ปี อาชีพทำนา
เรือนหลังนี้ สร้างเมื่อ พ.ศ. 2520 ในราคา 5,000 บาท มีลักษณะเป็นเรือนอีสานร่วมสมัย
ได้ดูสูง มีห้องนอน 2 ห้อง ห้องน้ำอยู่บนเรือน เดิมมีคนอยู่ 6 คน ปัจจุบันมี 4 คน
ไปทำงานกรุงเทพฯ 2 คน

เรือนสมัยใหม่ ที่ตั้งอยู่กระจัดกระจายตามถนน
คอนกรีตภายในหมู่บ้าน

เรือนสมัยใหม่ ที่ตั้งอยู่ตาม
ถนนคอนกรีตภายในหมู่บ้าน

เรือนศึกษาหลังที่ 2 บ้านเลขที่ 14
เจ้าของนายทองดี สิงหลดา อายุ 64 ปี
อาชีพทำนา สร้างเมื่อปี 2530

เรือนศึกษาหลังที่ 4 บ้านเลขที่ 21
เจ้าของนางบุญเกิด ทิรัช อายุ 71 ปี
อาชีพทำนา สร้างเมื่อปี 2528

เรือนศึกษาหลังที่ 3 บ้านเลขที่ 19 เจ้าของนายสง กลางราช
อายุ 70 ปี อาชีพทำนา
เรือนหลังนี้ สร้างเมื่อ พ.ศ. 2520 ในราคา 11,000 บาท มี
ลักษณะเป็นเรือนอีสานร่วมสมัย

เรือนศึกษาหลังที่ 5 บ้านเลขที่ 55
เจ้าของนางใจ พันธิชย อายุ 50 ปี
อาชีพค้าขาย สร้างเมื่อปี 2535 เป็นเรือน
ค้าขาย สร้างใหม่ ได้แบบจากเทศบาล

ภาพที่ 4.2 ผังแสดงการสำรวจเรือนอีสานแบบร่วมสมัย บ้านหัวขวาง ต.หัวขวาง

อ.โกสุมพิสัย จ.มหาสารคาม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เรือนศึกษาลงที่ 6 บ้านเลขที่ 16 เจ้าของร.ค.ค.ชาดูชัย เวียงจวน อายุ 58ปี อาชีพตำรวจสร้างเมื่อ พ.ศ. 2529 มีลักษณะเป็นเรือนอีสานร่วมสมัย ใต้ถุนสูง มีห้องนอน 2 ห้อง มีการปรับปรุงเปลี่ยนหลังคาจากเดิมเป็นหญ้าคา เป็นสังกะสี มีโถงกลางแจ้งหน้าบ้าน

เรือนศึกษาลงที่ 7 บ้านเลขที่ 97 เจ้าของ นายเชิว มีสุข อายุ 84 ปีอาชีพ ทำนา สร้างเมื่อ พ.ศ.2530 ปรับปรุงหลังคา เสา ใหม่ และช่องหน้าต่าง

เรือนศึกษาลงที่ 8 บ้านเลขที่ 35 เจ้าของ นางใจ ไชยมิ่ง อายุ 54 ปี รับจ้าง

ทัศนียภาพโดยรวมของหมู่บ้านที่ทำการศึกษารูปแบบ ตัวเรือนมีการก่อสร้างใหม่ สีฉาบสดใสดูสะอาดความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม แต่ก็ยังพอมิเรือนอีสาน สมัยเก่าอยู่บ้าง

เรือนศึกษาลงที่ 9 บ้านเลขที่ 41 เจ้าของ นายพันธ์ ไชยมิ่ง อายุ 71ปี ทำนา

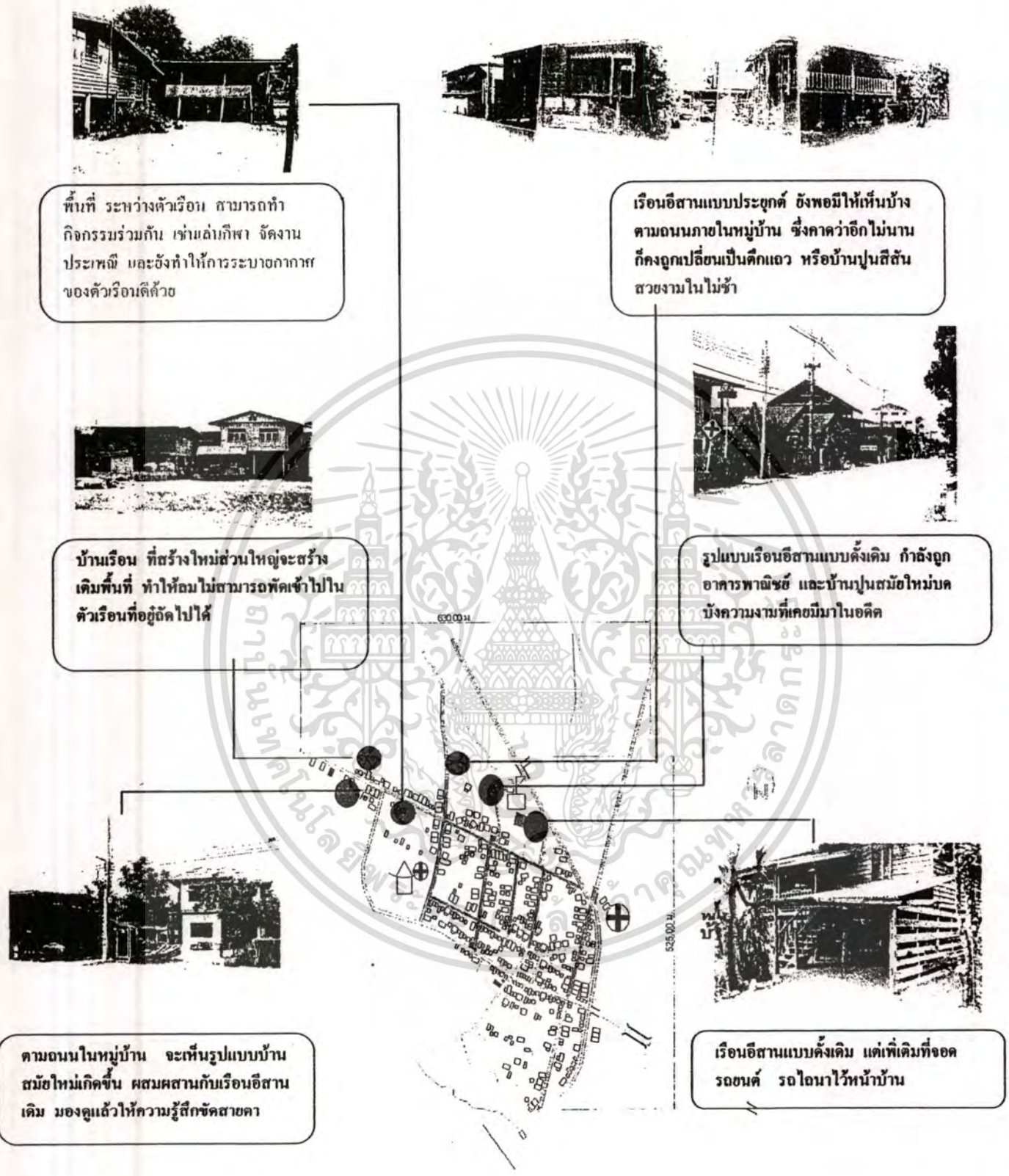
เรือนศึกษาลงที่ 10 บ้านเลขที่ 102 เจ้าของ นายสกลไส จันทอง อายุ 69 ปีอาชีพ ทำนา สร้างเมื่อ พ.ศ.2531 ปรับปรุงหลังคา เสา ใหม่ และช่องหน้าต่าง

เรือนศึกษาลงที่ 11 บ้านเลขที่ 141 เจ้าของ นายไธว มีสุข อายุ 80 ปีอาชีพ ทำนา

ภาพที่ 4.2 (ต่อ)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่นิยมนำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พื้นที่ ระหว่างค้ำเรือน สามารถทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น แล่กิ่งพืช จัดงานประเพณี และยังทำให้การระบายอากาศของค้ำเรือนดีด้วย

เรือนอีสานแบบประยุกต์ ยังพอมีให้เห็นบ้างตามถนนภายในหมู่บ้าน ซึ่งคาดว่าอีกไม่นานก็คงถูกเปลี่ยนเป็นคอกแถว หรือบ้านปูนสี่ชั้นสวยงามในไม่ช้า

บ้านเรือน ที่สร้างใหม่ส่วนใหญ่จะสร้างเดิมพื้นที่ ทำให้อมไม่สามารถพัดเข้าไปในค้ำเรือนที่อยู่ถัดไปได้

รูปแบบเรือนอีสานแบบดั้งเดิม กำลังถูกอาคารพาณิชย์ และบ้านปูนสมัยใหม่บดบังความงามที่เคยมีมาในอดีต

ตามถนนในหมู่บ้าน จะเห็นรูปแบบบ้านสมัยใหม่เกิดขึ้น ผสมผสานกับเรือนอีสานเดิม มองดูแล้วให้ความรู้สึกขัดแย้ง

เรือนอีสานแบบดั้งเดิม แต่เพื่อกิจกรรมที่จอดรถยนต์ รถไถนาไว้หน้าบ้าน

ภาพที่ 4.3 ฝั่งแสดงสภาพปัจจุบันของหมู่บ้านที่ทำการศึกษ บ้านห้วยขวาง ต.ห้วยขวาง

อ.โกสุมพิสัย จ.มหาสารคาม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พื้นที่ ระหว่างครัวเรือน สามารถทำกิจกรรมร่วมกับ เจ้าของที่พัก จัดงานประเพณี และยังทำให้การระบายอากาศของครัวเรือนดีขึ้น

เรือนอีสานแบบประยุกต์ ยังพอมิให้เห็นบ้างตามถนนภายในหมู่บ้าน เสาไฟฟ้าแรงสูงที่ตั้งขึ้นตามใจชอบบดบังทัศนียภาพ และยังอันตรายกับชุมชน

บ้านเรือน ที่สร้างใหม่ส่วนใหญ่จะสร้างเดิมพื้นที่ ทำให้ลมไม่สามารถพัดเข้าไปในครัวเรือนที่อยู่ติดกันได้

รูปแบบเรือนอีสานแบบดั้งเดิม กำลังถูกอาคารพาณิชย์ และบ้านปูนสมัยใหม่บดบังความงามที่เคยมีมาในอดีต

สภาพบ้านเรือนอีสานแบบดั้งเดิม ขาดการดูแล การเห็นคุณค่า ทำให้ถูกรื้อถอน

เรือนอีสานแบบดั้งเดิม ด้านหลังให้บรรยากาศแบบสมัยก่อน

ภาพที่ 4.3 (ต่อ)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ระยะ Set Back ระหว่างถนน กั้นค้ำ
เรือนไม่ถูกต้อง เนื่องจากไม่มีกรวาง
แผนการก่อสร้างถนนไว้ล่วงหน้า

เรือนอีสานแบบเดิม กลับกลายเป็นที่ที่อันตรายเนื่องจากคุณภาพชีวิต
ของคนในชุมชนเปลี่ยนไปตามกระแสสมัย ไม่สามารถกันขโมยได้

ปัญหาที่แก้ไขไม่ได้ คือ ระดับถนนที่
สร้างทีหลัง บ้านเรือนแบบเดิม มีความ
สูงกว่าบ้าน น้ำก็ท่วม

รูปแบบเรือนอีสานแบบดั้งเดิม ขาดการ
ประกาศความงาม ขาดการดูแลให้เด่นเป็น
สง่า แต่ได้รับความรุ่มรื่น

ขาดไฟฟ้าแสงสว่าง ตามถนนข้ามค้ำคิน
เสี่ยงต่ออันตราย หลังจากกลับจากนา

อันตรายจากการจราจร เพราะระยะเว้น
ระหว่างถนนกับค้ำบ้านมีน้อยมาก

ภาพที่ 4.4 แสดงสภาพปัญหาของหมู่บ้านที่ทำการศึกษ บ้านห้วยวาง ต.ห้วยวาง

อ.โกสุมพิสัย จ.มหาสารคาม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

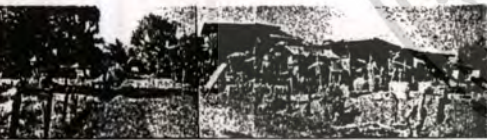
รั้วระยะของรั้วโรงเรียนเข้าไปจากขอบถนน
อีก ให้มีพื้นที่เดินได้ แล้วยกก่อนทำรั้ว
โรงเรียน ปลูกต้นไม้ข้างรั้วเพิ่มความงาม

เพิ่มแสงสว่างตามถนนหนทาง ปรับปรุงบ้านเรือนให้มีความมิดชิด
แข็งแรง สามารถกันขโมยได้

ต้องให้หน่วยงานราชการ ดำเนินการวาง
ท่อระบายน้ำ จึงจะเป็นการแก้ปัญหาที่
ถาวร

ตกแต่งภูมิทัศน์ ด้านหน้า และรอบๆตัว
โรงเรียนเพื่อให้ตัวโรงเรียนมีความสง่างาม

เพิ่มแสงสว่าง ตามถนนยามค่ำคืน เพื่อ
สร้างความปลอดภัยให้กับคนในชุมชน

ต้องอาศัย การร่วมมือกับทางราชการติดตั้ง
ป้ายสัญญาณจราจรเพื่อความปลอดภัย

ภาพที่ 4.4 (ต่อ)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตอนที่ 1 หาค่าร้อยละ

ตารางที่ 4.1 แสดงจำนวนร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสถานภาพทั่วไป

สถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวนคน	ร้อยละ
1. เพศ		
1. ชาย	26	65.00
2. หญิง	14	35.00
รวม	40	100.00
2. อายุ		
1. 20-25	1	2.50
2. 26-30	6	15.00
3. 31-35	6	15.00
4. 36-40	4	10.00
5. 41-45	3	7.50
6. มากกว่า 45 ปี	20	50.00
รวม	40	100.00
3. อาชีพ		
1. รับราชการ	2	5.00
2. รัฐวิสาหกิจ	-	-
3. ลูกจ้างเอกชน	2	5.00
4. รับจ้าง	7	17.50
5. ค้าขาย	1	2.50
6. ธุรกิจส่วนตัว	1	2.50
7. เกษตรกรรม	24	60.00
8. ประมง	-	-
9. ว่างงาน	3	7.50
10. อื่น ๆ	-	-
รวม	40	100.00
4. วุฒิการศึกษา		
1. ประถมศึกษาและต่ำกว่าประถมศึกษา	25	62.50
2. มัธยมศึกษา	10	25.00
3. ปริญญาตรี	5	12.50
4. สูงกว่าปริญญาตรี	2	5.00
5. ไม่ได้ศึกษา	3	7.50
6. อื่น ๆ ไม่ระบุ	-	-
รวม	40	100.00

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาค้นคว้าเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปเผยแพร่โดยไม่ผ่านการพิจารณา

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมีเหตุดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

สถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวนคน	ร้อยละ
5. เพศ		
1. ต่ำกว่า 5,000 บาท	10	25.00
2. 5,001-10,000 บาท	25	62.50
3. 10,001-15,000 บาท	5	12.50
รวม	40	100.00
6. จำนวนสมาชิกในครอบครัว		
1. จำนวน 1-4 คน	10	25.00
2. จำนวน 5-8 คน	22	55.00
3. จำนวน 9-12 คน	8	20.00
รวม	40	100.00
7. ภูมิลำเนาเดิม		
1. ต่างจังหวัด	2	5.00
2. ต่างอำเภอ	-	-
3. ต่างตำบล	7	17.50
4. ต่างหมู่บ้าน	2	5.00
5. ต่างประเทศ	1	2.50
6. อยู่มาตั้งแต่เกิด	28	70.00
รวม	40	100.00
8. สถานภาพอยู่อาศัย		
1. เป็นเจ้าของ	28	70.00
2. เป็นผู้อาศัย	12	30.00
รวม	40	100.00
9. ระยะเวลาในการอยู่อาศัย		
1. ต่ำกว่า 1 ปี	-	-
2. 1-5 ปี	1	2.50
3. 6-10 ปี	-	-
4. 10 ปีขึ้นไป	39	97.50
รวม	40	100.00
10. อายุของเรือนประมาณ		
1. ต่ำกว่า 30 ปี	-	-
2. 30-40 ปี	12	30.00
3. 41-50 ปี	8	20.00
4. มากกว่า 50 ปีขึ้นไป	20	50.00
รวม	40	100.00

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์ไว้เพื่อใช้ในการศึกษาวิจัยเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ทางอื่น

ไม่รวมกรณีศึกษาที่อื่น อีกทั้งที่ผลวิจัยได้เปลี่ยนแปลงเงื่อนไข และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีกรณีไปใช้

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

สถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวนคน	ร้อยละ
11. ค่าใช้จ่ายในการปลูกสร้างครั้งแรก โดยประมาณ		
1. ต่ำกว่า 10,000 บาท	18	45.00
2. 10,000-20,000 บาท	18	45.00
3. 20,001-30,000 บาท	2	5.00
4. 30,001 ขึ้นไป	2	5.00
รวม	40	100.00
12. การซ่อมแซมเรือนเมื่อจำเป็น		
1. ซ่อมเองได้	28	70.00
2. จ้างช่างมาซ่อม	10	25.00
3. ชวนเพื่อนบ้านมาช่วยกันซ่อม	2	5.00
4. อื่น ๆ ไปรื้อกระทุง	-	-
รวม	40	100.00
13. การทราบคุณค่าของเรือนทางสถาปัตยกรรม ท้องถิ่นและแสดงถึงวิถีการดำเนินชีวิตแบบ ดั้งเดิมได้เป็นอย่างดี		
1. ทราบ	30	75.00
2. ไม่ทราบ	10	25.00
รวม	40	100.00
14. ท่านทราบเรื่องของการอนุรักษ์บ้างหรือไม่		
1. ทราบ	12	30.00
2. ไม่ทราบ	28	70.00
รวม	40	100.00
15. ความต้องการที่จะปรับปรุง ซ่อมแซม หรือ ต้องการที่จะปลูกเรือนใหม่		
1. ต้องการ	5	12.50
2. ไม่ต้องการ	35	87.50
รวม	40	100.00

จากตารางที่ 4.1 ผลการสำรวจสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 65.00 และเพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 35.00 โดยมากกว่า 45 ปี ถึงร้อยละ 50.00 และอายุ 41-45 ปี ร้อยละ 7.50 อายุ 40 ปี ลงไปคิดเป็นร้อยละ 42.50 โดยกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรมถึงร้อยละ 60.00 ไม่ว่าจะเป็นกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รองลงมาคืออาชีพรับจ้างคิดเป็นร้อยละ 17.50 ส่วนอาชีพรับราชการและลูกจ้างเอกชนคิดเป็นร้อยละละเท่ากันคือ 5.00 ส่วนอาชีพค้าขายและอาชีพธุรกิจส่วนตัวมีปริมาณน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 2.50 ส่วนระดับการศึกษาส่วนใหญ่จะอยู่ในระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่าคิดเป็นร้อยละ 62.50 รองลงมาคือระดับมัธยมศึกษาคิดเป็นร้อยละ 25.00 และยังมีผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษาคิดเป็นร้อยละ 7.50

รายได้โดยเฉลี่ยต่อเดือนของกลุ่มตัวอย่างมีรายได้มากที่สุด ประมาณ 5,001-10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 62.50 รายได้น้อยกว่า 5,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 25.00 และรายได้มากกว่า 10,000 บาทขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 12.50 จำนวนสมาชิกภายในครอบครัวส่วนใหญ่จะมีจำนวน 5-8 คน คิดเป็นร้อยละ 55.00 กลุ่ม ตัวอย่างส่วนใหญ่จะมีภูมิลำเนาเดิม อยู่ที่นี้คิดเป็นร้อยละ 70.00 และย้ายมาจากภูมิลำเนาแหล่งอื่น คิดเป็นร้อยละ 30.00 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะเป็นเจ้าของเรือนเองคิดเป็นร้อยละ 70.00 มีเพียงร้อยละ 30.00 ที่เป็นผู้อาศัย กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะอาศัยภายในเรือนมาแล้วไม่ต่ำกว่า 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 97.50 และเรือนจะปลูกสร้างมาแล้วไม่ต่ำกว่า 30 ปี คิดเป็นร้อยละ 50.00 และมากกว่า 50 ปี ขึ้นไปคิดเป็นร้อยละ 50.00

ค่าใช้จ่ายในการปลูกสร้างเรือนครั้งแรกของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วงประมาณ 10,000-20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 45.00 และต่ำกว่า 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 45.00 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความสามารถในทางช่างไม้ จึงสามารถซ่อมแซมเรือนของตนได้เองคิดเป็นร้อยละ 70.00 มีเพียงร้อยละ 25.00 เท่านั้น ที่จะจ้างช่างมาซ่อม

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่ทราบว่าเรือนของตนมีคุณค่าสถาปัตยกรรมและแสดงถึงวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมได้เป็นอย่างดีคิดเป็นร้อยละ 75.00 มีเพียงร้อยละ 25.00 เท่านั้นที่ทราบ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ด้านอนุรักษ์เลยถึงร้อยละ 70.00 มีเพียงร้อยละ 30.00 เท่านั้นที่พอจะทราบบ้าง กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความต้องการที่จะปรับปรุงซ่อมแซม หรือคิดที่จะปลูกเรือนใหม่ถึงร้อยละ 87.50 มีเพียงร้อยละ 12.50 เท่านั้นที่มี ความพอใจในสภาพของเรือนในปัจจุบันอยู่แล้ว

ตอนที่ 2 หาค่าร้อยละของสถานภาพแวดล้อมทางกายภาพของเรือนอีสาน

ตารางที่ 4.2 แสดงจำนวนร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง

สภาพแวดล้อมทางกายภาพของเรือนที่อยู่อาศัย	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. เรือนมีอายุมากกว่า 30 ปี		
1. ใช่	25	62.50
2. ไม่ใช่	15	37.50
รวม	40	100.00
2. เรือนมีจำนวนบันไดมากกว่า 1 จุด		
1. ใช่	35	87.50
2. ไม่ใช่	5	12.50
รวม	40	100.00
3. เรือนมีเฉลียงหน้าบ้าน		
1. ใช่	28	70.00
2. ไม่ใช่	12	30.00
รวม	40	100.00
4. เรือนเคยเคลื่อนย้ายมาจากที่อื่น		
1. ใช่	2	5.00
2. ไม่ใช่	38	95.00
รวม	40	100.00
5. เรือนปลูกสร้างในตำแหน่งที่มีน้ำท่วม		
1. ใช่	37	92.50
2. ไม่ใช่	3	7.50
รวม	40	100.00
6. เรือนมีรั้วแสดงขอบเขตพื้นที่		
1. ใช่	39	97.50
2. ไม่ใช่	1	2.50
รวม	40	100.00
7. เรือนมีห้องน้ำ-ส้วมในเรือน		
1. ใช่	38	95.00
2. ไม่ใช่	2	5.00
รวม	40	100.00

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ในการค้า
ไม่ว่าทางใดก็ตาม ทั้งนี้หากมีเหตุที่ขัดแย้งเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

สภาพแวดล้อมทางกายภาพของเรือนที่อยู่อาศัย	จำนวน (คน)	ร้อยละ
8. เรือนมีบ่อน้ำอยู่ในเรือน		
1. ใช่	7	17.50
2. ไม่ใช่	33	82.50
รวม	40	100.00
9. เรือนสามารถใช้ประโยชน์จากพื้นที่ใต้ถุนเรือน		
1. ใช่	39	97.50
2. ไม่ใช่	1	2.50
รวม	40	100.00
10. เรือนมีการทาสีหรือสารเคลือบผิว		
1. ใช่	38	95.00
2. ไม่ใช่	2	5.00
รวม	40	100.00
11. เรือนมีการสร้างต่อเติมจากเดิม		
1. ใช่	5	12.50
2. ไม่ใช่	35	87.50
รวม	40	100.00
12. เรือนมีการเปลี่ยนวัสดุไปจากเดิมบางส่วน		
1. ใช่	4	10.00
2. ไม่ใช่	36	90.00
รวม	40	100.00
13. เรือนมีที่ล้างเท้าบริเวณบันไดทางขึ้นลง		
1. ใช่	39	97.50
2. ไม่ใช่	1	2.50
รวม	40	100.00
14. มีการเลี้ยงสัตว์ไว้ใต้ถุนเรือน		
1. ใช่	34	85.00
2. ไม่ใช่	6	15.00
รวม	40	100.00

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

สภาพแวดล้อมทางกายภาพของเรือนที่อยู่อาศัย	จำนวน (คน)	ร้อยละ
15. เรือนมีบ่อน้ำอยู่ในเรือน		
1. ใช่	7	17.50
2. ไม่ใช่	33	82.50
รวม	40	100.00
16. เรือนสามารถใช้ประโยชน์จากพื้นที่ใต้ถุนเรือน		
1. ใช่	38	95.00
2. ไม่ใช่	2	5.00
รวม	40	100.00
17. เรือนมีการทาสีหรือสารเคลือบผิว		
1. ใช่	15	37.50
2. ไม่ใช่	25	62.50
รวม	40	100.00
18. เรือนมีการสร้างต่อเติมจากเดิม		
1. ใช่	20	50.00
2. ไม่ใช่	10	50.00
รวม	40	100.00
19. เรือนมีการเปลี่ยนวัสดุไปจากเดิมบางส่วน		
1. ใช่	35	87.50
2. ไม่ใช่	5	12.50
รวม	40	100.00
20. เรือนมีที่ล้างเท้าบริเวณบันไดทางขึ้นลง		
1. ใช่	38	95.00
2. ไม่ใช่	2	5.00
รวม	40	100.00

จากตารางที่ 4.2 ผลการสำรวจสภาพแวดล้อมทางกายภาพของเรือนที่อยู่อาศัยของกลุ่มตัวอย่างพบว่าเรือนทั้งหมดมีอายุมากกว่า 30 ปีขึ้นไป เรือนส่วนใหญ่มีบันไดขึ้นลงมากกว่า 1 จุด คิดเป็นร้อยละ 87.50 มีเพียงร้อยละ 12.50 เท่านั้นที่มีบันไดเพียงหนึ่งจุด เรือนส่วนใหญ่จะมีเฉลียงหน้าเรือนคิดเป็นร้อยละ 70.00 มีเพียงร้อยละ 30.00 เท่านั้นที่ไม่มี เรือนส่วนใหญ่จะปลูกสร้างมา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่จัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการศึกษาวิจัยเท่านั้น ไม่สามารถนำข้อมูลไปใช้ในการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จากเดิมคิดเป็นร้อยละ 95.00 มีเพียงร้อยละ 5.00 เท่านั้นที่เคลื่อนย้ายมาจากที่อื่นมีเรือนไม่น้อยที่ปลูกสร้างในตำแหน่งที่น้ำท่วมถึงคิดเป็นร้อยละ 92.50 เรือนที่ปลูกสร้างในตำแหน่งที่น้ำท่วมไม่ถึงคิดเป็นร้อยละ 7.50

เรือนอีสานส่วนใหญ่ไม่นิยมทำรั้ว จากการสำรวจพบว่าร้อยละ 97.50 ที่ไม่มีรั้วแสดงขอบเขตของเรือน มีเพียงร้อยละ 2.50 เท่านั้นที่มีแต่ส่วนใหญ่ก็จะใช้การปลูกพืชเป็นแนวรั้วเท่านั้นมิได้มีรั้วที่มั่นคงแข็งแรงแต่อย่างใด เรือนส่วนใหญ่ไม่มีห้องน้ำ-ส้วม ภายในเรือน แต่จะทำแยกต่างหากทางหลังเรือนคิดเป็นร้อยละ 95.00 มีเพียงร้อยละ 5.00 ที่มีห้องน้ำ-ส้วม ภายในเรือนแต่ส่วนใหญ่ก็จะทำเพิ่มเติมแถบหลังส่วนใหญ่เรือนอีสานจะมีบ่อน้ำแยกต่างหากไม่ด้านหน้าก็ด้านหลังของตัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 82.50 มีเพียงร้อยละ 17.50 เท่านั้นที่ทำบ่อน้ำไว้ในเรือน

เนื่องจากส่วนใหญ่เรือนไทยอีสานจะแยกพื้นบ้านสูง จึงทำให้สามารถใช้ประโยชน์จากพื้นที่ได้เรือนได้จากการสำรวจจากกลุ่มตัวอย่างพบว่าร้อยละ 97.50 สามารถใช้ประโยชน์จากใต้เรือนได้มีเพียงร้อยละ 2.50 เท่านั้น ที่ไม่สามารถใช้ประโยชน์ใต้เรือนส่วนใหญ่ไม่นิยมทาสีหรือวัสดุเคลือบผิวแต่อย่างใดคิดเป็นร้อยละ 95.00 มีเพียงร้อยละ 5.00 ที่ทาเรือนส่วนใหญ่มีการสร้างต่อเติมจากเดิมคิดเป็นร้อยละ 87.50 มีเพียงร้อยละ 12.50 เท่านั้น ที่ยังคงสภาพเดิมไว้ และส่วนใหญ่ก็มีการเปลี่ยนวัสดุไปจากเดิมบางส่วนแล้วก็ร้อยละ 90.00 ก็มีเพียงร้อยละ 10.00 เท่านั้น ที่ยังคงวัสดุเดิมอยู่แต่ก็ทรุดโทรมมากแล้ว เรือนอีสานส่วนใหญ่มักนิยมทำที่ล้างเท้าบริเวณบันไดทางขึ้น-ลง คิดเป็นร้อยละ 97.50 มีเพียงร้อยละ 2.50 เท่านั้นที่ไม่มี มีการเลี้ยงสัตว์ไว้ใต้เรือนร้อยละ 85.00 ส่วนใหญ่ไม่นิยมเลี้ยงสัตว์ไว้ใต้เรือนคิดเป็นร้อยละ 15.00 เรือนกลุ่มตัวอย่างยังคงมีลายฉลุตกแต่งส่วนต่าง ๆ ของเรือนอยู่คิดเป็นร้อยละ 17.50 ส่วนอีกส่วนร้อยละ 82.50 ไม่มีลวดลายฉลุตกแต่งแต่อย่างใดแล้ว

เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมจึงนิยมสร้างเรือนยื่นข้างแยกต่างหากอีกหลังเพื่อเก็บผลผลิตผลการเกษตรถึงร้อยละ 95.00 มีเพียงร้อยละ 5.00 เท่านั้นที่เก็บรวบรวมไว้ในเรือนพักอาศัย เรือนอีสานจะมีม่านประดับตามประตูและหน้าต่าง ภายในเรือนคิดเป็นร้อยละ 62.50 มีเพียงร้อยละ 35.50 ที่ไม่มี มีการปูเสื่อน้ำมันร้อยละ 50.00 และร้อยละ 50.00 เหมือนกันที่ไม่ปู เรือนส่วนใหญ่นิยมการลดระดับพื้นภายในเรือนเพื่อแยกขอบเขตการใช้ประโยชน์พื้นที่ภายในเรือนคิดเป็นร้อยละ 87.50 มีเพียงร้อยละ 12.50 เท่านั้น ที่ไม่มีการลดระดับแต่อย่างใด ด้วยยุคสมัยเปลี่ยนไปปัจจุบันเรือนส่วนใหญ่มักมีประตูเปิดปิดระหว่างห้องภายในเรือนคิดเป็นร้อยละ 95.00 มีเพียงร้อยละ 5.00 เท่านั้นที่ยังมีไม่ครบ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.3 แสดงค่าร้อยละของสถานที่ประกอบกิจกรรมภายในเรือน

กิจกรรมที่กระทำ	จำนวนความถี่ที่เลือก	ร้อยละ
1. รับแขก		
1. ห้องนอน	-	-
2. ห้องรับแขก	15	37.50
3. โถงเอนกประสงค์	5	12.50
4. ห้องครัว	-	-
5. เฉลียงหน้าเรือน	5	25.50
6. ชานหลังเรือน	5	12.50
7. ใต้ถุนเรือน	10	12.50
รวม	40	100.00
2. นั่งเล่นพักผ่อน		
1. ห้องรับแขก	2	5.00
2. โถงเอนกประสงค์	5	25.00
3. ห้องครัว	1	2.50
4. เฉลียงหน้าเรือน	10	42.50
5. ชานหลังเรือน	5	12.50
6. ใต้ถุนเรือน	17	12.50
รวม	40	100.00
3. ปรงอาหาร		
1. ห้องครัว	25	62.50
2. ชานหลังเรือน	5	12.50
3. นอกเรือน	10	25.00
รวม	40	100.00
4. ทานอาหาร		
1. โถงเอนกประสงค์	15	37.50
2. ห้องครัว	15	37.50
3. ชานหลังเรือน	10	25.00
รวม	40	100.00

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

กิจกรรมที่กระทำ	จำนวนความถี่ที่เลือก	ร้อยละ
5. นอน		
1. ห้องนอน	30	75.00
2. ห้องรับแขก	5	12.50
3. โถงเอนกประสงค์	5	12.50
รวม	40	100.00
6. ซักผ้า		
1. ห้องครัว	1	2.50
2. ซานหลังเรือน	2	5.00
3. นอกเรือน	7	17.50
4. ที่อาบน้ำบริเวณบ่อ	20	50.00
5. ห้องน้ำ-ส้วม	10	25.00
รวม	40	100.00
7. ตากผ้า		
1. เฉลียงหน้าเรือน	2	5.00
2. ซานหลังเรือน	5	12.50
3. นอกเรือน	15	37.50
4. ใต้ถุนเรือน	10	25.00
5. ที่อาบน้ำ-บริเวณบ่อ	8	20.00
รวม	40	100.00
8. แต่งตัว		
1. ห้องนอน	38	80.00
2. โถงเอนกประสงค์	2	20.00
รวม	40	100.00
9. เด็กทำการบ้าน-อ่านหนังสือ		
1. ห้องนอน	10	12.50
2. ห้องรับแขก	5	12.50
3. โถงเอนกประสงค์	5	25.50
4. ห้องละมุด	-	-
5. ห้องครัว	-	-

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาค้นคว้า ไม่สามารถเผยแพร่ไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

กิจกรรมที่กระทำ	จำนวนความถี่ที่เลือก	ร้อยละ
6. เฉลียงหน้าบ้าน	5	12.50
7. ชานหลังเรือน	5	12.50
8. ใต้ถุนเรือน	10	25.00
รวม	40	100.00
10. เกือบของใช้ภายในเรือน		
1. ห้องนอน	2	5.00
2. โถงเอนกประสงค์	5	12.50
3. ห้องครัว	5	12.50
4. เฉลียงหน้าบ้าน	1	2.50
5. ชานหลังเรือน	2	5.00
6. ใต้ถุนเรือน	10	25.00
7. ห้องเก็บของ	15	37.50
รวม	40	100.00
11. งานอดิเรก		
1. โถงเอนกประสงค์	7	17.50
2. ห้องครัว	3	7.50
3. เฉลียงหน้าบ้าน	5	25.00
4. ชานหลังเรือน	5	25.00
5. นอกเรือน	10	12.50
6. ใต้ถุนเรือน	10	12.50
รวม	40	100.00
12. รับรองแขก (กรณีต่างคืน)		
1. ห้องนอน	6	15.00
2. ห้องรับแขก	14	35.00
3. โถงเอนกประสงค์	20	50.00
รวม	40	100.00
13. จอดรถ		
1. ชานหลังเรือน	5	12.50
2. นอกเรือน	10	25.00

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษานี้เท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ทางการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

กิจกรรมที่กระทำ	จำนวนความถี่ที่เลือก	ร้อยละ
3. ใต้ถุน	20	50.00
4. อื่น ๆ	5	12.50
รวม	40	100.00
14. เก็บผลผลิตทางการเกษตร		
1. ห้องครัว	10	25.00
2. เกลียงหน้าบ้าน	2	5.00
3. ชานหลังเรือน	3	25.00
4. ใต้ถุนเรือน	5	12.50
5. ห้องเก็บของ	10	7.50
6. อื่น ๆ (ยุ้งข้าว)	10	25.00
รวม	40	100.00
15. เลี้ยงสัตว์		
1. นอกเรือน	30	75.00
2. ใต้ถุนเรือน	10	25.00
รวม	40	100.00
16. อาบน้ำ		
1. ที่อาบน้ำบริเวณบ่อ	20	50.00
2. ห้องน้ำ-ส้วม	20	50.00
รวม	40	100.00
17. ห้องเก็บเครื่องมือทางการเกษตร		
1. ห้องครัว	2	5.00
2. เกลียงหน้าบ้าน	2	5.00
3. ชานหลังเรือน	6	15.00
4. ใต้ถุนเรือน	10	50.00
5. ห้องเก็บของ	20	25.00
รวม	40	100.00

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

กิจกรรมที่กระทำ	จำนวนความถี่ที่เลือก	ร้อยละ
18. สำรองน้ำใช้ภายในเรือน		
1. เฉลียงหน้าเรือน	5	12.50
2. ห้องครัว	25	12.50
3. ชานหลังเรือน	5	62.50
4. ที่อาบน้ำ-บริเวณบ่อ	5	12.50
รวม	40	100.00
19. ล้างหน้า-แปรงฟัน		
1. ที่อาบน้ำบริเวณบ่อ	25	62.50
2. ห้องน้ำ-ส้วม	15	37.50
รวม	40	100.00

จากตารางที่ 4.3 ผลการสำรวจสถานที่ในการประกอบกิจกรรมภายในเรือนพบว่าร้อยละ 37.50 ใช้ห้องรับแขกเป็นที่รับรองแขกรองลงมาคือ เฉลียงหน้าเรือนคิดเป็นร้อยละ 25.50 และร้อยละ 42.50 ใช้เฉลียงหน้าเรือนเป็นที่พักนอนภายในเรือนรองลงมาคือโถงเอนกประสงค์คิดเป็นร้อยละ 25.00 ใช้ห้องครัวเป็นที่ในการประกอบอาหารคิดเป็นร้อยละ 62.50 และร้อยละ 37.50 ใช้ห้องครัวเป็นที่รับประทานอาหาร ร้อยละ 25.00 จะนอนภายในห้องนอน รองลงมาร้อยละ 12.50 จะใช้โถงเอนกประสงค์เป็นที่นอนรวม สถานที่ที่ที่พักใช้ซักผ้าส่วนใหญ่ร้อยละ 50.00 จะใช้ที่อาบน้ำบริเวณบ่อ และใช้ตากผ้านอกเรือนคิดเป็นร้อยละ 37.50 และร้อยละ 25.00 ใช้ใต้ถุนเรือนเป็นที่ตากผ้า

นอกจากนี้โถงเอนกประสงค์ยังใช้เป็นสำหรับเด็กทำการบ้าน-อ่านหนังสืออีกคิดเป็นร้อยละ 25.00 ส่วนที่เก็บของใช้ภายในเรือนมักใช้ห้องเก็บของเป็นที่เก็บคิดเป็นร้อยละ 37.50 และร้อยละ 25.00 ก็ใช้ใต้ถุนเรือนเป็นที่เก็บของเช่นกัน กิจกรรมและงานอดิเรกภายในครอบครัวมักใช้โถงเอนกประสงค์และเฉลียงหน้าเรือนเป็นที่ประกอบกิจกรรมคิดเป็นร้อยละเท่ากันคือ 25.00 ร้อยละ 80.00 ใช้ห้องนอนเป็นที่แต่งตัวและร้อยละ 20.00 ที่เหลือก็ใช้โถงเอนกประสงค์เป็นที่สำหรับแต่งตัวด้วยเช่นกัน ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นหัวหน้าครอบครัว จึงมักมีห้องนอนส่วนตัว

เนื่องจากเรือนอีสานส่วนใหญ่มักมีห้องนอนส่วนตัวเฉพาะหัวหน้าครอบครัวเท่านั้น ดังนั้นในการรับรองแขกกรณีค้างคืนจึงใช้โถงเอนกประสงค์เป็นที่รับรองแขกคิดเป็นร้อยละ 50.00 ร้อยละ 75.00 เลี้ยงสัตว์ไว้นอกเรือนมีเพียงร้อยละ 25.00 เท่านั้นที่เลี้ยงสัตว์ไว้ใต้ถุนเรือน ร้อยละ 25.00

ใช้ชานเรือนเป็นที่เก็บผลผลิตทางการเกษตรรองลงมาคือใต้ถุนเรือนคิดเป็นร้อยละ 12.50 นอกจากนี้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่นอญูยาดให้ไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ได้ถูกรื้อถอนยังนิยมใช้เป็นที่ยึดเครื่องมือทางการเกษตรอีกด้วยคิดเป็นร้อยละ 50.00 ในการสำรวจ
น้ำไว้ใช้ภายในเรือนมักใช้ขานหลังเรือนเป็นที่เก็บสำรองคิดเป็นร้อยละ 62.50 และร้อยละ 12.50 ก็
ใช้ห้องครัวเป็นที่เก็บสำรองน้ำไว้ภายในเรือนเช่นกัน ในการจอตรดส่วนใหญ่ร้อยละ 50.00 ใช้ได้
ถูกรื้อถอนเป็นที่จอตรด ร้อยละ 50.00 ที่ใช้อาบน้ำบริเวณบ่อเป็นที่อาบน้ำและร้อยละ 62.50 ยังใช้ที่
อาบน้ำบริเวณบ่อเป็นที่สำหรับล้างหน้าแปรงฟันอีกด้วย

ตารางที่ 4.4 แสดงค่าร้อยละของกิจกรรมที่กระทำเป็นประจำภายในเรือน

กิจกรรมที่กระทำ	จำนวนคน	ร้อยละ
1. การรับประทานอาหารพร้อมกัน		
1. ใช่	38	95.00
2. ไม่ใช่	2	5.00
รวม	40	100.00
2. การปรุงอาหารรับประทานเองทุกมื้อ		
1. ใช่	39	97.50
2. ไม่ใช่	1	2.50
รวม	40	100.00
3. การปรุงอาหารรับประทานทั้งครอบครัว		
1. ใช่	36	90.00
2. ไม่ใช่	4	10.00
รวม	40	100.00
4. การเก็บสำรองน้ำไว้ใช้บริเวณข้างเรือน		
1. ใช่	38	95.00
2. ไม่ใช่	2	5.00
รวม	40	100.00
5. การนอนของสมาชิกภายในครอบครัวส่วนใหญ่จะรวม บริเวณโถงเอนกประสงค์		
1. ใช่	37	88.10
2. ไม่ใช่	3	11.90
รวม	40	100.00

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

กิจกรรมที่กระทำ	จำนวนคน	ร้อยละ
6. การมีแขกหรือญาติมิตรมาพักค้างคืนเป็นประจำ		
1. ใช่	38	95.00
2. ไม่ใช่	2	5.00
รวม	40	100.00
7. การมีห้องนอนส่วนตัวของหัวหน้าครอบครัว		
1. ใช่	38	95.00
2. ไม่ใช่	2	5.00
รวม	40	100.00
8. การมีกิจกรรมหรืองานอดิเรกทำร่วมกันของสมาชิกในครอบครัว		
1. ใช่	39	97.50
2. ไม่ใช่	1	2.50
รวม	40	100.00
9. การใช้โถงเอนกประสงค์เป็นที่พักผ่อนของสมาชิกในครอบครัว		
1. ใช่	38	95.00
2. ไม่ใช่	2	5.00
รวม	40	100.00
10. สมาชิกในครอบครัวของท่านจะมีตู้เก็บเสื้อผ้าเป็นของตัวเองตัวทุกคนใช่หรือไม่		
1. ใช่	39	97.50
2. ไม่ใช่	2	2.50
รวม	40	100.00
11. การใช้ห้องครัวเป็นที่ต้อนรับเพื่อน ๆ เสมอของแม่บ้าน		
1. ใช่	38	95.00
2. ไม่ใช่	2	5.00
รวม	40	100.00

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

กิจกรรมที่กระทำ	จำนวนคน	ร้อยละ
12. การเทน้ำทิ้งลงใต้ถนนหลังเรือน		
1. ใช่	35	87.50
2. ไม่ใช่	5	12.50
รวม	40	100.00
13. การมีน้ำ ประปา-บาดาล		
1. ใช่	39	97.50
2. ไม่ใช่	1	2.50
รวม	40	100.00
14. ปกติในช่วงกลางวันเรือนมักไม่มีคนอยู่		
1. ใช่	38	95.00
2. ไม่ใช่	2	15.00
รวม	40	100.00
15. งานเลี้ยงที่ไม่ใหญ่มากนักภายในเรือนท่านมักใช้โถง เอนกประสงค์เป็นที่จัดเลี้ยง		
1. ใช่	40	100.00
2. ไม่ใช่	-	-
รวม	40	100.00
16. เรือนเคยโดนขโมยขึ้น		
1. ใช่	10	25.00
2. ไม่ใช่	30	75.00
รวม	40	100.00

จากตารางที่ 4.4 ผลจากการสำรวจลักษณะกิจกรรมที่กลุ่มตัวอย่างกระทำเป็นประจำภายในเรือนพบว่าร้อยละ 95.00 ทานอาหารพร้อมกันทั้งครอบครัวมีเพียงร้อยละ 5.00 เท่านั้นที่ไม่ทานอาหารพร้อมกัน โดยมีการแยกเป็นกลุ่มระหว่างชาย หญิง คิดเป็นร้อยละ 75.00 มีเพียงร้อยละ 25.00 เท่านั้น ที่ไม่มีการแยกระหว่างชายหญิง ส่วนใหญ่จะปรุงอาหารทานเองทุกมื้อคิดเป็นร้อยละ 97.50 และปรุงอาหารทานรวมกันทั้งครอบครัวคิดเป็นร้อยละ 90.00 สมาชิกในครอบครัวส่วนใหญ่จะใช้โถงเอนกประสงค์ที่นอนรวมคิดเป็นร้อยละ 88.10 ส่วนใหญ่ร้อยละ 95.00 จะมีญาติมิตรมาค้างคืนด้วยนาน ๆ ครั้ง ทั้งนี้เนื่องจากญาติมิตรส่วนใหญ่อยู่ไม่ห่างไกลกันเท่าใด เอกสารเป็นเอกสารที่ส่งงานไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จึงสามารถไปกลับได้ง่ายในหนึ่งวัน หัวหน้าครอบครัวจะมีห้องนอนส่วนตัวคิดเป็นร้อยละ 95.00 สถานที่พักผ่อนภายในครอบครัวคือห้องโถงเอนกประสงค์คิดเป็นร้อยละ 95.00 ร้อยละ 97.50 จะมีตู้เก็บเสื้อผ้าส่วนตัวมีเพียงร้อยละ 2.50 เท่านั้นที่ไม่มี ในบางครั้งห้องครัวก็ใช้เป็นสถานที่ในการต้อนรับเพื่อนของภรรยาเจ้าของเรือนคิดเป็นร้อยละ 95.00 ส่วนอีกร้อยละ 5.00 ไม่นิยมทำเช่นกัน เรือนไทยอีสาน ส่วนใหญ่จะเพ้น้ำทึงลงใต้ถนนหลังเรือนเลย คิดเป็นร้อยละ 87.50 ในปัจจุบันเรือนของกลุ่มตัวอย่างจะมีน้ำประปา-บาดาลใช้แล้วคิดเป็นร้อยละ 97.50 และร้อยละ 2.50 ยังไม่มี ในช่วงเวลากลางวันร้อยละ 95.00 จะไม่มีคนอยู่ภายในเรือนเลยส่วนร้อยละ 5.00 ที่เหลือจะมีคนอยู่ภายในเรือนตลอด หากมีงานเลี้ยงที่ไม่ใหญ่มากภายในเรือนโถงเอนกประสงค์ก็จะใช้เป็นสถานที่ในการจัดงานคิดเป็นร้อยละ 100 มีเรือนร้อยละ 25.00 เคยโดนขโมยขึ้น ส่วนเหลืออีกร้อยละ 75.00 ยังไม่เคย

ตารางที่ 4.5 แสดงค่าร้อยละของเฟอร์นิเจอร์/เครื่องใช้ภายในเรือน

กิจกรรมที่กระทำ	จำนวนคน	ร้อยละ
1. ภายในเรือนมีตู้โชว์		
1. มี	38	95.00
2. ไม่มี	2	5.00
รวม	40	100.00
2. ภายในเรือนมีตู้เสื้อผ้า		
1. มี	40	100.00
2. ไม่มี	-	-
รวม	40	100.00
3. ภายในเรือนมีชุดรับแขก		
1. มี	5	12.50
2. ไม่มี	35	87.50
รวม	40	100.00
4. ภายในเรือนมีโต๊ะอ่านหนังสือ		
1. มี	3	7.50
2. ไม่มี	37	92.50
รวม	40	100.00

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

กิจกรรมที่กระทำ	จำนวนคน	ร้อยละ
5. ภายในเรือนมีตู้เก็บกับข้าว		
1. มี	38	95.00
2. ไม่มี	2	5.00
รวม	40	100.00
6. ภายในเรือนมีโต๊ะเครื่องแป้ง		
1. มี	37	92.50
2. ไม่มี	3	7.50
รวม	40	100.00
7. ภายในเรือนมีชั้นวางของ		
1. มี	39	97.50
2. ไม่มี	1	2.50
รวม	40	100.00
8. ภายในเรือนมีตู้ยา		
1. มี	5	12.50
2. ไม่มี	35	87.50
รวม	40	100.00
9. ภายในเรือนมีเตียงนอน		
1. มี	39	97.50
2. ไม่มี	1	2.50
รวม	40	100.00
10. ภายในเรือนมีเครื่องซักผ้า		
1. มี	3	7.50
2. ไม่มี	37	92.50
รวม	40	100.00
11. ภายในเรือนมีเตาแก๊ส		
1. มี	39	97.50
2. ไม่มี	1	2.50
รวม	40	100.00

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

กิจกรรมที่กระทำ	จำนวนคน	ร้อยละ
12. ภายในเรือนมีเครื่องครัวไฟฟ้า		
1. มี	35	87.50
2. ไม่มี	5	12.50
รวม	40	100.00
13. ภายในเรือนมีอ่างล้างจาน		
1. มี	35	87.50
2. ไม่มี	5	12.50
รวม	40	100.00
14. ภายในเรือนมีเครื่องปรับอากาศ		
1. มี	-	-
2. ไม่มี	40	100.00
รวม	40	100.00
15. ภายในเรือนมีพัดลม		
1. มี	38	95.00
2. ไม่มี	2	5.00
รวม	40	100.00
16. ภายในเรือนมีตู้เย็น		
1. มี	28	70.00
2. ไม่มี	12	30.00
รวม	40	100.00
17. ภายในเรือนมีรถยนต์		
1. มี	36	90.00
2. ไม่มี	4	10.00
รวม	40	100.00
18. ภายในเรือนมีรถจักรยาน-รถจักรยานยนต์		
1. มี	37	92.50
2. ไม่มี	3	7.50
รวม	40	100.00

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

กิจกรรมที่กระทำ	จำนวนคน	ร้อยละ
19. ภายในเรือนมีเตาถ่าน-เตาฟืน		
1. มี	35	87.50
2. ไม่มี	5	12.50
รวม	40	100.00
20. ภายในเรือนมีเครื่องเสียง		
1. มี	37	92.50
2. ไม่มี	3	7.50
รวม	40	100.00
21. ภายในเรือนมีทีวี, วีดีโอ		
1. มี	37	92.50
2. ไม่มี	3	7.50
รวม	40	100.00
22. ภายในเรือนมีบิมน้ำ		
1. มี	4	10.00
2. ไม่มี	36	90.00
รวม	40	100.00
23. ภายในเรือนมีฟูกเบาะ (เครื่องนอน)		
1. มี	38	95.00
2. ไม่มี	2	5.00
รวม	40	100.00
24. ภายในเรือนมีจักรเย็บผ้า		
1. มี	38	95.00
2. ไม่มี	2	5.00
รวม	40	100.00

จากตารางที่ 4.5 ผลจากการสำรวจเฟอร์นิเจอร์/เครื่องใช้ภายในเรือนของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ร้อยละ 95.00 มีตู้โชว์ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 5.00 ไม่มี มีตู้เสื้อผ้าเป็นสิ่งที่ทุกครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างมีครบ ร้อยเปอร์เซ็นต์เต็ม ชุดรับแขกเพียงร้อยละ 12.50 เท่านั้น ส่วนที่เหลือร้อยละ 87.50 ไม่มี โต๊ะอ่านหนังสือมีเพียงร้อยละ 7.50 ตู้เก็บกับข้าวมีมากเช่นกันคิดเป็นร้อยละ 95.00 เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

โต๊ะเครื่องแป้ง มีร้อยละ 92.50 ชั้นวางของมีร้อยละ 97.50 ตู้ยามมีร้อยละ 12.50 เตียงนอนมีร้อยละ 97.50 ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นของหัวหน้าครอบครัวเท่านั้น เครื่องซักผ้ามีเพียงร้อยละ 7.50 เท่านั้นที่มี เต่าแก๊สส่วนใหญ่จะมีเกือบทุกครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 97.50 เครื่องใช้ไฟฟ้ามีร้อยละ 87.50 อ่างล้างจานมีคิดเป็นร้อยละ 87.50 ส่วนเครื่องปรับอากาศไม่มีเลยเนื่องจากเรือนอีสานใหญ่จะมีระบบระบายอากาศที่ดีจึงไม่จำเป็นต้องมีเครื่องปรับอากาศ พัดลมมีคิดเป็นร้อยละ 95.00 ตู้เย็นคิดเป็นร้อยละ 70.00 รถยนต์มีคิดเป็นร้อยละ 90.00 ส่วนรถจักรยานยนต์มีมากถึงร้อยละ 92.50 เต่าถ่านและเต่าฟืนมีร้อยละ 87.50 เครื่องเสียงมีคิดเป็นร้อยละ 92.50 ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นวิทยุเทป ทีวีและวีดีโอคิดเป็นร้อยละ 92.50 บิมน้ำมีคิดเป็นร้อยละ 90.00 พุกเบาะ (เครื่องนอน) มีคิดเป็นร้อยละ 95.00 ส่วนจักรเย็บผ้ามีคิดเป็นร้อยละ 95.00

ตอนที่ 3 แสดงค่าร้อยละของความคิดเห็นในเรื่องของการอนุรักษ์และพัฒนา

ตารางที่ 4.6 แสดงค่าร้อยละความคิดเห็นในเรื่องของการอนุรักษ์และการพัฒนา

กิจกรรมที่กระทำ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. พื้นที่ใช้สอยภายในเรือนควรที่จะมีประตูเปิดปิดระหว่างห้อง		
1. ใช่	38	95.00
2. ไม่ใช่	2	15.00
รวม	40	100.00
2. การมีการเล่นระดับพื้นเพื่อแยกส่วนของการใช้พื้นที่ในให้เป็นสัดส่วน		
1. ใช่	35	87.50
2. ไม่ใช่	5	12.50
รวม	40	100.00
3. ผนังที่กั้นแบ่งห้องภายในเรือนน่าที่จะมีความสูงมากกว่าเดิม		
1. ใช่	3	7.50
2. ไม่ใช่	37	92.50
รวม	40	100.00
4. ลวดลายประดับเรือนของท่านมีความสวยงามและควรที่จะรักษาไว้		
1. ใช่	38	95.00
2. ไม่ใช่	2	5.00
รวม	40	100.00

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับโครงการวิจัยเพื่อการศึกษาค้นคว้าเท่านั้น ไม่สงวนลิขสิทธิ์ในสิ่งที่ปรากฏในเอกสารนี้

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

กิจกรรมที่กระทำ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
5. เสาเรือนของท่านที่วางอยู่บนฐานเสาอย่างในปัจจุบัน มีความเหมาะสมและสวยงามกับสภาพแวดล้อมของพื้นที่ อยู่แล้ว		
1. ใช่	35	87.50
2. ไม่ใช่	5	12.50
รวม	40	100.00
6. เรือนน่าจะทำการซ่อมแซมพัฒนาให้เหมาะสมกับการใช้งาน มากกว่าเดิม		
1. ใช่	20	50.00
2. ไม่ใช่	20	50.00
รวม	40	100.00
7. หากต้องจ้างช่างมาทำการซ่อมแซมเรือนให้จะหาช่างที่มีความชำนาญงานและวัสดุชนิดเดิมได้ยาก		
1. ใช่	35	87.50
2. ไม่ใช่	5	12.50
รวม	40	100.00
8. ขนาดที่ไม่เท่ากันของฐานเสาทำให้เรือนดูขาดความสวยงาม		
1. ใช่	35	87.50
2. ไม่ใช่	5	12.50
รวม	40	100.00
9. เรือนมีช่องเปิด ประตู-หน้าต่างต่างน้อยเกินไป		
1. ใช่	8	20.00
2. ไม่ใช่	32	80.00
รวม	40	100.00
10. พื้นที่ใช้สอยภายในเรือนในปัจจุบันยังขาดความเป็นระเบียบ อยู่		
1. ใช่	5	12.50
2. ไม่ใช่	35	87.50
รวม	40	100.00

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์อื่นใด

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

กิจกรรมที่กระทำ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
11. ความสามารถซ่อมแซมเรือนได้ด้วยตัวเอง		
1. ใช่	30	75.00
2. ไม่ใช่	10	25.00
รวม	40	100.00
12. เรือนในปัจจุบันขาดระบบระบายน้ำที่ดี		
1. ใช่	34	85.00
2. ไม่ใช่	6	15.00
รวม	40	100.00
13. เรือนดูอับทึบเกินไป		
1. ใช่	9	22.50
2. ไม่ใช่	31	77.50
รวม	40	100.00

จากตารางที่ 4.6 ผลจากการสำรวจความคิดเห็นในเรื่องของการอนุรักษ์และพัฒนาพบว่า ร้อยละ 95.00 มีความเห็นว่าพื้นที่ใช้สอยภายในเรือนควรมีประตูปิดกั้นระหว่างห้องและร้อยละ 87.50 มีความเห็นว่าควรมีการเล่นระดับพื้นภายในเรือนเพื่อเรือนเพื่อแยกส่วนการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ภายในเรือน ร้อยละ 92.50 มีความเห็นว่าความสูงของผนังกันห้องปัจจุบันมีความเหมาะสมแล้วมีเพียงร้อยละ 7.50 เท่านั้นที่คิดว่าน่าจะเพิ่มความสูงของผนังกันห้องขึ้นไปอีก ร้อยละ 95.00 มีความเห็นว่าลดลาดยประดับเรือนมีความสวยงามควรค่าแก่การอนุรักษ์เอาไว้ เสาเรือนที่วางอยู่บนฐานเสาอย่างในปัจจุบันมีความเหมาะสมและสวยงามเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมอยู่แล้วคิดเป็นร้อยละ 87.50 ร้อยละ 50.00 คิดว่าน่าจะมีการซ่อมแซมและพัฒนาพื้นที่การใช้สอยภายในเรือนเสียใหม่เพื่อให้ได้รับประโยชน์จากพื้นที่ให้มากกว่าเดิม ร้อยละ 87.50 มีความคิดว่าปัจจุบันช่างที่มีฝีมือและวัสดุชนิดเดิมที่ใช้ในการปลูก เรือนครั้งแรกหายากและมีราคาค่อนข้างสูง ร้อยละ 87.50 มีความเห็นว่าฐานเสาที่มีขนาดไม่เท่ากันทำให้เรือนดูขาดความเป็นระเบียบและสวยงาม ส่วนใหญ่ร้อยละ 80.00 มีความเห็นว่าช่องเปิดประตู-หน้าต่าง ปัจจุบันมีจำนวนที่เหมาะสมอยู่แล้วมีเพียงร้อยละ 20.00 เท่านั้นที่คิดว่ามีจำนวนน้อยเกินไป ร้อยละ 12.50 คิดว่าพื้นที่ใช้สอยภายในเรือนปัจจุบันขาดความเป็นระเบียบ ร้อยละ 75.00 คิดว่าสามารถซ่อมแซมเรือนของตนเองได้ ร้อยละ 85.00 คิดว่าเรือนของตนยังขาดระบบระบายน้ำดีอยู่เนื่องจากส่วนใหญ่แล้วมักจะเทน้ำทิ้งลงใต้ถุนเรือนเลยจึงทำให้เกิดน้ำเสียขังเนาเหม็นอยู่ใต้ถุนเรือน ร้อยละ 77.50 คิดว่าเรือนของตน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่นิยมนำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ในปัจจุบันมีความเหมาะสมไม่อันดับแต่อย่างไร มีเพียงร้อยละ 22.50 เท่านั้นที่คิดว่าเรือนของตนดู
 อับทึบและควรจะมีช่องเปิดมากกว่าที่มีอยู่ในปัจจุบัน

ตอนที่ 4 แบบสัมภาษณ์

ตารางที่ 4.7 แสดงค่าร้อยละความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง

คำถาม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. ชื่อผู้ตอบแบบสัมภาษณ์		
2. สภาพเรือนในปัจจุบันมีความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม		
1. เหมาะสม	38	95.00
2. ไม่เหมาะสม	2	5.00
รวม	40	100.00
3. การทำครัวในปัจจุบันของท่านมีความสะดวกสบาย		
1. เหมาะสม	37	92.50
2. ไม่เหมาะสม	3	7.50
รวม	40	100.00
3. การทำครัวในปัจจุบันของท่านมีความสะดวกสบาย		
1. เหมาะสม	37	92.50
2. ไม่เหมาะสม	3	7.50
รวม	40	100.00
4. การจัดวางและเก็บของภายในเรือนในปัจจุบันมีความเป็นระเบียบ		
1. เหมาะสม	5	12.50
2. ไม่เหมาะสม	35	87.50
รวม	40	100.00
5. เรือนมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น		
1. ใช่	10	25.00
2. ไม่ใช่	30	75.00
รวม	40	100.00

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

คำถาม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
6. ส่วนใดของเรือนที่แสดงออกถึงลักษณะเฉพาะถิ่น		
1. หลังคา	15	37.50
2. ช่องลม , ลวดลายฉลุ	10	25.00
3. รูปทรงอาคาร	5	12.50
4. หน้าต่าง	10	25.00
5. ไม่ตอบ	-	-
รวม	40	100.00
7. ส่วนใดของบ้านที่น่าจะอนุรักษ์ไว้		
1. รูปทรงหลังคา	5	12.50
2. รูปแบบอาคาร	10	25.00
3. ฐานเสา	3	7.50
4. พื้นเรือน	2	5.00
5. ช่องลม , ลวดลายฉลุ	8	20.00
6. เฉลียงหน้าบ้าน	5	12.50
7. อนุรักษ์ทั้งหมด	5	12.50
8. ไม่น่าอนุรักษ์ไว้แล้ว	2	5.00
รวม	40	100.00
8. พื้นที่ภายในเรือนส่วนใดบ้างที่สมควรปรับปรุง แก้ไข หรือ ซ่อมแซม		
1. กระเบื้องมุงหลังคา	15	37.50
2. ผนัง	2	5.00
3. ชานหลังเรือน	1	2.50
4. พื้น	5	12.50
5. ทรงหลังคา	2	5.00
6. ปลุกสร้างต่อเติม	1	2.50
7. เฉลียงหน้าเรือน	2	5.00
8. ครัว	3	7.50
9. ยกพื้นให้สูงขึ้น	2	5.00
10. กั้นแบ่งห้อง	4	10.00

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์การใช้งานในวงจำกัดเท่านั้น ไม่อนุญาตให้เผยแพร่ไปยังบุคคลอื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

คำถาม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
11. ช่องลม , ลวดลายประดับ	3	7.50
12. เพิ่งซ่อมแซมไป	-	-
13. สร้างใหม่เลย	-	-
รวม	40	100.00
9. ความคิดในการปลูกเรือนหลังใหม่		
1. คงรูปเดิมไว้	15	37.50
2. เปลี่ยนแปลงแบบบ้านสมัยใหม่	20	50.00
3. แล้วแต่ลูกหลาน	5	12.50
รวม	40	100.00
10. ช่างที่มีความชำนาญในการปลูกเรือนแบบดั้งเดิมในปัจจุบัน		
1. มีมากขึ้น	1	2.50
2. มีน้อยลง	39	97.50
รวม	40	100.00

จากตารางที่ 4.7 ผลจากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างพบว่าร้อยละ 95.00 คิดว่าเรือนของตนเองมีความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ส่วนร้อยละ 5.00 มีความเห็นว่าเรือนของตนเองไม่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ในปัจจุบันทั้งนี้เนื่องมาจากปัญหาการขยายตัวทางเส้นทางการจราจรทำให้เรือนของตนเองอยู่ใกล้ถนนเกินไปและอีกปัญหาคือปัญหาน้ำท่วมถึง ร้อยละ 92.50 ของกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่าสภาพการทำครัวในปัจจุบันมีความสะดวกสบายดีอยู่แล้วโดยส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่า ครัวเป็นส่วนที่อยู่ด้านหลังของเรือนและมีชานหลังเรือนเป็นตัวเชื่อมระหว่างครัวกับบันไดด้านหลังทำให้สะดวกดี ส่วนร้อยละ 7.50 ที่เหลือเห็นว่าไม่สะดวกสบายเท่าที่ควรเนื่องจากปัญหาความคับแคบและปัญหาเรื่องการระบายน้ำทั้งภายในครัวเป็นสำคัญ การจัดเก็บข้าวของภายในเรือนร้อยละ 87.50 เห็นปัจจุบันเรือนของตนเองความเป็นระเบียบมาก ทั้งนี้ส่วนใหญ่จะมาจากปัญหาความไม่ชัดเจนในการแบ่งพื้นที่ใช้สอยภายในเรือน จึงทำให้เกิดความไม่เป็นระเบียบในการจัดเก็บข้าวของเครื่องใช้ รองลงมาจะให้เหตุผลว่าภายในเรือนของตนเองมีเด็กมาก กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่ทราบเลยว่าเรือนของตนเองมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นคิดเป็นร้อยละ 75.00 และร้อยละ 37.50 ก็คิดว่ารูปทรงของหลังคาเป็นสิ่งที่แสดงออกถึงเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นมากที่สุด

พื้นที่ใช้สอยภายในเรือนของกลุ่มตัวอย่างคิดว่าน่าที่จะปรับปรุง ซ่อมแซมมากที่สุดคือวัสดุผนังหลังคาเกิดมุงหลังคาคิดเป็นร้อยละ 37.50 เนื่องจากเรือนส่วนใหญ่ปลูกสร้างมานานดังนั้นจึง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่นอญูญาติหนาไปไซประโยชน์ขนดานการคา

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ทำให้วัสดุผนังหลังคาเกิดชำรุดเสียหายตามการใช้งาน รองลงมาคือเปลี่ยนพื้นเรือนใหม่ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากปัญหาข้างต้นเมื่อหลังคารั่วเกิดการผุกร่อนของพื้นเรือนตามมาคิดเป็นร้อยละ 12.50 และร้อยละ 10.00 คิดว่าน่าที่จะแบ่งกันห้องเป็นสัดส่วน ที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งน่าที่จะเป็นความต้องการของกลุ่มตัวอย่างที่จะต้องการจะปลูกสร้างเรือนหลังใหญ่ตามแบบสมัยนิยมคิดเป็นร้อยละ 50.00 มีเพียงร้อยละ 37.50 เท่านั้นที่คิดว่าจะอนุรักษ์รูปแบบของเดิมเอาไว้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเห็นตรงกันว่าปัจจุบันช่างที่มีความชำนาญงานแบบดั้งเดิมมีจำนวนน้อยมาก และค่าจ้างแพงมากด้วยคิดเป็นร้อยละ 97.50 สิ่งนี้จะเป็นเหตุผลหลักก็ได้ที่ทำให้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่อยากจะอนุรักษ์สถาปัตยกรรมรูปแบบเดิม และวัสดุแบบดั้งเดิมเอาไว้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเรื่องการศึกษาแนวทางในการอนุรักษ์ และพัฒนาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น กรณีเรือนพักอาศัย แถบลุ่มน้ำชี จังหวัดมหาสารคาม โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาองค์ประกอบของเรือนอีสาน แถบลุ่มน้ำชี จังหวัดมหาสารคาม และเพื่อเสนอแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาประโยชน์การใช้พื้นที่ภายในเรือน พักอาศัย ชาวอีสาน แถบลุ่มน้ำชี โดยสรุปผลที่ได้จากการวิจัยเป็นข้อ ๆ ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.2 อภิปรายผล

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัย เรื่องการศึกษาแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนพักอาศัย แถบลุ่มน้ำชี จังหวัดมหาสารคาม กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยคือประชาชนการวิจัยอาศัยอยู่ในหมู่บ้านห้วยขวาง ตำบลห้วยขวาง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งถือว่าเป็นอำเภอที่เก่าแก่เนื่องจากเคยเป็นที่ตั้งของเมืองเก่าก่อนทำให้อำเภอโกสุมพิสัย ค่อนข้างที่จะมีบ้านเรือนส่วนใหญ่ยังคงแสดงถึงเอกลักษณ์และวิถีการดำเนินชีวิตแบบดั้งเดิมได้เป็นอย่างดี กลุ่มตัวอย่างเลือกเฉพาะเรือนที่มีแสดงถึงลักษณะเฉพาะถิ่นอีสานได้เป็นอย่างดี 20 หลัง และเลือกเรือนที่มีการเปลี่ยนแปลง จำนวน 20 หลัง นำมาเปรียบเทียบ หาคความแตกต่างโดยที่หมู่บ้านห้วยขวาง ตำบลห้วยขวาง อำเภอโกสุมพิสัย มีเรือนที่เข้าเกณฑ์ทั้งสิ้น 120 หลัง ใช้เกณฑ์ในการสุ่มตัวอย่างโดยใช้หลักประชากร หลักร้อยละใช้กลุ่มตัวอย่าง 15-30 เปอร์เซ็นต์ ดังนั้นจึงได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 40 หลังคาเรือน โดยเก็บจากภายใน หมู่บ้านห้วยขวาง ตำบลห้วยขวาง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบ่งเป็น 2 ประเภท ด้วยกันคือแบบสอบถาม และแบบสำรวจ โดยแบบสอบถามจะแบ่งออกเป็น 3 ตอนด้วยกัน จะเป็นลักษณะการเลือกตอบ 2 ลักษณะ คือ ลักษณะเลือกตอบได้เพียงหนึ่งข้อและแบบที่สามารถเลือกตอบได้มากกว่าหนึ่งข้อ ส่วนแบบสัมภาษณ์จะเป็นลักษณะคำถามปลายเปิดกลุ่มตัวอย่างสามารถกรอกข้อมูลหรือความต้องการได้ตามความเห็นจริง

การเก็บรวบรวมข้อมูลได้เก็บข้อมูลพื้นฐานจากการสำรวจภาคสนามเป็นลำดับแรก จากนั้นได้นำหนังสือจากงานบัณฑิตศึกษา คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบังไปยังชุมชนเพื่อแจกแบบสอบถามและเก็บรวบรวมแบบสอบถาม

เอกสารนี้เป็นเอกสารสงวนลิขสิทธิ์การใช้งานเพื่อการศึกษาค้นคว้า ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ทั้งหมดจากกลุ่มตัวอย่างกลับมาเพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการรวบรวมคะแนน ทำการวิเคราะห์โดยใช้ค่าร้อยละ จากนั้นนำค่าที่ได้เป็นข้อมูลในการเสนอแนวทาง ในการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น เรือนอีสาน แถบลุ่มน้ำชี จังหวัดมหาสารคาม

ผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มที่มีอายุมากกว่า 45 ปีขึ้นไป ประกอบอาชีพทางการเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ รองลงมาคือ อาชีพรับจ้าง การศึกษาจบการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า รายได้เฉลี่ยต่อเดือนประมาณ 5,000-10,000 บาท ต่อครอบครัวส่วนใหญ่จะอยู่ระหว่าง 5-8 คน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะเป็นคนในพื้นที่ตั้งแต่ดั้งเดิมเรือนที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อาศัยอยู่จะมีอายุไม่ต่ำกว่า 50 ปี และกลุ่มตัวอย่างอยู่อาศัยภายในเรือนดังกล่าวมาแล้วไม่ต่ำกว่า 10 ปี ค่าใช้จ่ายในการปลูกสร้างเรือนครั้งแรกจะอยู่ในช่วง 10,000-20,000 บาท หากมีปัญหากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่คิดว่าสามารถซ่อมแซมเรือนของตนเองได้ด้วยตนเอง กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ในเรื่องของการอนุรักษ์เลยแต่มีความต้องการที่จะปรับปรุงซ่อมแซมเรือนของตนเป็นส่วนใหญ่

ลักษณะของเรือนกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะมีลักษณะที่คล้ายกันดังนี้คือ เป็นเรือนที่ยกพื้นสูงมากสามารถใช้ประโยชน์จากพื้นที่ใต้เรือนได้ มีบันไดขึ้นลงกว่า 1 จุดมักทำที่ล้างเท้าไว้บริเวณบันไดเสมอ มีเฉลียงด้านหน้าเรือน ไม่นิยมทาสีหรือวัสดุเคลือบผิวแต่อย่างใดเรือนของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่นิยมทำรั้ว หากมีบางส่วนใหญ่ก็มีได้เป็นรั้วที่มีความมั่นคงแข็งแรงแต่อย่างใด แต่จะเป็นการปลูกพืชเป็นแนวรั้วเท่านั้นเอง ส่วนใหญ่ไม่มีห้องน้ำห้องส้วมอยู่ภายในเรือนแต่จะเป็นการปลูกเรือนสร้างแยกต่างหากด้านหลังของเรือนเป็นลักษณะของการปลูกสร้างอย่างง่าย ๆ ไม่มั่นคงแข็งแรงแต่อย่างใดเช่นเดียวกับบ่อน้ำ ซึ่งส่วนใหญ่จะขุดบ่อไว้นอกเรือนเช่นกัน มักได้ด้านหน้าหรือด้านหลังของเรือน ส่วนใหญ่เรือนของกลุ่มตัวอย่างจะมีการต่อเติมมาแล้ว วัสดุที่ใช้ก็มีการเปลี่ยนแปลงไปจากการก่อสร้างครั้งแรก แต่ส่วนใหญ่ยังคงมีลวดลายฉลุตกแต่งตามส่วนต่างๆ ของเรือนอยู่ เนื่องจากประชากรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร จึงมีการปลูกสร้างอาคารเก็บผลิตผลทางการเกษตรแยกต่างหากอีกหลัง

พื้นที่ภายในของเรือนกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะเป็นโถงโล่ง มีการกั้นที่เป็นห้องเท่าที่จำเป็นเท่านั้น ส่วนใหญ่เป็นห้องของเจ้าของเรือนส่วนพื้นที่ใช้สอยอื่น ๆ จะใช้การลดระดับของพื้นเรือนแทน ประตูเปิด-ปิดภายในเรือนพบว่ามีเป็นจำนวนมากส่วนใหญ่จะเพิงทำเพิ่มเติม แต่ยังไม่นิยมมาใช้ม่านปิดประตู-หน้าต่าง พื้นภายในส่วนหน้าของเรือนนิยมปูด้วยสีน้ำมันส่วนด้านหลังเรือนจะปล่อยให้พื้นไม้ปกติ

ลักษณะของกิจกรรมที่กลุ่มตัวอย่างปฏิบัติกันเป็นประจำรวมถึงสถานที่ที่ใช้ในการประกอบกรก็มีลักษณะที่เหมือน ๆ กันเป็นส่วนใหญ่เช่น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- โถงเอนกประสงค์ที่ใช้เป็นที่รับแขกพักผ่อนภายในเรือน รับรองแขกกรณีค้างคืนรวมทั้งเป็นที่นอนรวมของสมาชิกภายในครอบครัว ใช้เป็นที่ทำละหมาดที่สำหรับเด็กทำการบ้านอ่านหนังสือ ที่สำหรับแต่งตัวของสมาชิกภายในครอบครัว
- เฉลียงด้านหน้าเรือน ใช้เป็นที่นั่งเล่น พักผ่อนของสมาชิกภายในครอบครัวและใช้เป็นที่แขวนกรงนก
- ห้องครัว ใช้เป็นสถานที่ในการประกอบอาหาร และรับประทานอาหาร ในบางครั้งอาจใช้เป็นที่รับรองของแม่บ้านแต่พบว่าไม่มากนัก
- ห้องนอน ใช้เป็นที่สำหรับนอนของหัวหน้าครอบครัวเนื่องจากเรือนของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มักมีห้องนอนที่เป็นส่วนตัวเฉพาะหัวหน้าครอบครัวเท่านั้น นอกจากนี้ยังใช้เป็นที่สำหรับแต่งตัวหัวหน้าครอบครัวอีกด้วย
- ฆานหลังเรือน เป็นส่วนที่เชื่อมระหว่างบันไดหลังเรือนกับครัวส่วนใหญ่ใช้เป็นที่สำหรับสำรองน้ำไว้ใช้ภายในครัวเรือน เป็นที่ซักล้าง และในบางเรือนยังใช้เป็นที่สำหรับเก็บผลิตผลทางการเกษตร
- พื้นที่ใต้ถุนเรือน เนื่องจากเรือนของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยกพื้นสูงจึงทำให้สามารถใช้ประโยชน์จากพื้นที่ใต้ถุนเรือนเป็นที่นั่งเล่นพักผ่อนหรือทำกิจกรรมลานอดิเรก ใช้เป็นที่เก็บของเก็บเครื่องมือทางการเกษตร เป็นที่เก็บผลิตผลทางการเกษตร เป็นที่จอดรถ หรืออาจใช้เป็นที่สำหรับตากเสื้อผ้าได้บางโอกาส มีกลุ่มตัวอย่างแต่มีจำนวนไม่มากนัก ใช้พื้นที่ใต้ถุนเป็นที่สำหรับเลี้ยงสัตว์อีกด้วย
- ยุ้งข้าว ใช้เป็นที่เก็บผลิตผลทางการเกษตร เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตรจึงมักนิยมปลูกเรือนยุ้งข้าวอีกหลังต่างหาก
- ที่อาบน้ำบริเวณบ่อ ส่วนใหญ่เรือนของกลุ่มตัวอย่างมักจะไม่นิยมขุดบ่อน้ำไว้ในเรือนแต่จะขุดไว้ด้านนอกไม่ด้านหน้าก็ด้านหลังเรือนหากเป็นเรือนที่อยู่ติดกันก็จะใช้บ่อน้ำร่วมกัน ที่อาบน้ำบริเวณนั้นนอกจากจะใช้เป็นที่สำหรับอาบน้ำแล้วกลุ่มตัวอย่างยังใช้เป็นที่สำหรับซักผ้า ล้างหน้า แปรงฟัน เรียกได้ว่าเป็นสถานที่ที่หากมีน้ำเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยก็จะใช้พื้นที่บริเวณนี้เป็นที่กระทำกิจกรรมแทบทั้งสิ้น

กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ ศาสนามีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของชาวอีสานเป็นอย่างมากจากข้อกำหนดทางศาสนาในหลายข้อเกี่ยวข้องกับวิถีการดำรงชีวิตในแต่ละวัน การแบ่งแยกระหว่างเพศชายและหญิงค่อนข้างชัดเจน สำหรับผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ ดังนั้นกิจกรรมที่กลุ่มตัวอย่างถือปฏิบัติเป็นประจำภายในครอบครัวก็เป็นผลของการนับถือศาสนา กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะทานอาหารพร้อมกันทั้งครอบครัวและส่วนใหญ่ก็จะปรุงอาหารทานเองทุกมื้อ ในบางเรือนที่มีครอบครัวมากกว่าหนึ่งครอบครัวก็ปรุงอาหารทานร่วมกันด้วยเช่นกัน กลุ่มตัวอย่างบาง

เช่นกัน ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ภายในเรือนของเสียและน้ำทิ้งกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะทิ้งลงสู่พื้น ใต้ถุนเรือนเลย เรือนของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะมีประปา-ไฟฟ้าใช้แล้ว ดังนั้นวิถีในการดำเนิน ชีวิตของ

กลุ่มตัวอย่างค่อนข้างที่จะมีความสะดวกสบายพอสมควร ในช่วงกลางวันเรือนของกลุ่ม ตัวอย่างส่วนใหญ่มักมี คนอยู่ประจำตลอดมักเป็นผู้หญิงหรือผู้สูงอายุ

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอาชีพที่เหมือนกันจึงทำให้มีรายได้ และฐานะที่ใกล้เคียงกัน อุปกรณ์เครื่องใช้ภายในเรือนของกลุ่มตัวอย่างจึงมีค่อนข้างที่จะเหมือน ๆ กัน อาทิเช่น

1. ตู้โซฟ
2. ตู้เสื้อผ้า
3. โต๊ะอ่านหนังสือ
4. โต๊ะเครื่องแป้ง
5. ชั้นวางของ
6. ตู้เก็บกับข้าว
7. ตู้ยา
8. เตียงนอนสำหรับเจ้าของเรือน
9. เต้าแก๊ส
10. เครื่องครัวไฟฟ้า
11. พัดลม
12. ตู้เย็น
13. รถจักรยานยนต์
14. เต้าถ่าน-เต้าฟืน
15. เครื่องเสียง (ส่วนใหญ่เป็นวิทยุเทป)
16. พุกเบาะ (เครื่องนอน)
17. บิมน้ำ

จากผลการวิจัยที่ได้พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ในเรื่องของการอนุรักษ์เลยแต่ คิดว่าสิ่งที่น่าจะอนุรักษ์ไว้สำหรับเรือนของตนน่าที่จะเป็น รูปทรงของหลังคา การวางเสาเรือน บนฐาน และช่องลม หรือลวดลายฉลุที่ตกแต่งบริเวณส่วนต่าง ๆ ของเรือน สำหรับในเรื่องความ ต้องการในการพัฒนากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่คิดว่าเรือนของตนน่าที่จะกันแบ่งเป็นห้องส่วนตัวมากขึ้น และมีประตูเปิด-ปิดภายในระหว่างห้องครบทุกห้อง พื้นเรือนควรที่จะลดระดับเพื่อแยก ประโยชน์ใช้สอยของพื้นที่ที่ชัดเจนขึ้น ฉะนั้นห้องบางส่วนคิดว่าควรที่จะเพิ่มความสูงให้มากกว่าเดิม พื้นที่ใช้สอยภายในส่วนใหญ่เห็นว่าขาดความเป็นระเบียบ ฐานเสาที่มีขนาดไม่เท่ากันให้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการศึกษาค้นคว้าเท่านั้น ไม่สามารถนำไปเผยแพร่ การค้า
เรือนจากความสวยงาม วัสดุที่ใช้แทนวัสดุของเดิมที่ชำรุดก็เป็นอีกปัญหาหนึ่งที่ทำให้เรือนขาด
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งยังมีเหตุเปลี่ยนแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ความสวยงาม ทั้งนี้เนื่องจากวัสดุชนิดเดิมหายากและมีราคาสูงอีกทั้งช่างที่มีฝีมือค่าแรงก็จะสูงด้วยเช่นกัน ส่วนที่กลุ่มตัวอย่างต้องการจะปรับปรุงมากที่สุดคือ วัสดุหลังคาและพื้นเรือนเนื่องจากส่วนใหญ่จะเก่าและชำรุดเป็นอย่างมาก แต่ที่นำวิตกมากที่สุดคือกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่คิดว่าหากมีปัจจัยเพียงพอที่จะปลูกเรือนใหม่คิดว่าจะปลูกเรือนตามแบบและวัสดุสมัยใหม่โดยให้เหตุผลว่าราคาถูกกว่า แบบเดิมและวัสดุก็หาง่ายกว่าช่างที่มีฝีมือก็ค่าแรงถูกกว่า

5.2 อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัย เรื่องการศึกษาแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นอีสานเรือนพักอาศัย เรือนพักอาศัยแถบลุ่มน้ำชี จังหวัดมหาสารคาม ต่อการดำเนินชีวิตของชาวอีสานอย่างมาก ชาวไทอีสานถือว่าสัจธรรมหรือธรรมานุญแห่งชีวิต

ด้วยเหตุนี้วิถีการดำเนินชีวิตของผู้นับถือศาสนาพุทธจึงมีลักษณะที่เหมือน ๆ กันเนื่องจากมีข้อกำหนดทางศาสนาเป็นตัวกำหนด ไม่ว่าจะเป็นการเกิด การแต่งงาน การกินอยู่ การตาย ซึ่งกิจปฏิบัติประจำวันล้วนมาจากข้อกำหนดทางศาสนาทั้งสิ้น บ้านเรือนที่ปลูกสร้างนอกจากเหตุผลทางภูมิศาสตร์แล้วเหตุผลทางศาสนาก็เข้ามาเกี่ยวข้องกับรูปแบบของอาคารด้วยเช่นกัน

5.2.1 ส่วนที่ควรอนุรักษ์ไว้

1. รูปแบบของหลังคาเรือนไทอีสาน รูปแบบของหลังคา 3 รูปแบบด้วยกันคือ หลังคาทรงปั้นหยา ทรงจั่วมนิลาและหลังคาทรงจั่ว จากการวิจัยพบว่ามีเรือนหลายหลังที่มีรูปแบบของหลังคามากกว่าหนึ่งแบบภายในเรือนหลังเดียวกัน

2. องค์ประกอบของเรือน จากการวิจัยพบว่าเรือนอีสานมีองค์ประกอบทั้งสิ้น 21 อย่างด้วยกัน ทั้งหมดประกอบรวมเข้ากัน เป็นเรือนที่ทรงคุณค่าแสดงถึงวิถีการดำเนินชีวิตแบบดั้งเดิมได้เป็นอย่างดี ประกอบด้วย ฐานเสา เสาเรือน บันได ชานโล่ง ชุ่มประตู เฉลียง พื้นเรือน ฝาผนัง หน้าต่าง ประตู ฝา เพดาน หลังคาและโครงหลังคา หน้าจั่ว ยอดจั่ว บันลม สันหลังคา เเชิงชาย ยุงข้าว บ่อน้ำ ที่อาบน้ำบริเวณบ่อและห้องส้วม

จากการวิจัยพบว่ามีเรือนของกลุ่มตัวอย่างหลายหลังมีการตีฝ้าเพดานเพิ่มเติม บริเวณโถงเอนกประสงค์และห้องนอน ซึ่งต่างจากงานวิจัยของ เขต รัตนจรณะ (2537 : 54) ที่พบว่าเรือนอีสานไม่นิยมตีฝ้าเพดานจะปล่อยให้โล่งให้เห็นโครงหลังคา วัสดุที่ใช้ทำฝ้าเพดานส่วนใหญ่จะให้กระเบื้องแผ่นเรียบ ประตูและห้องส้วมก็เป็นอีกอย่างหนึ่งที่พบว่าแตกต่างจากงานวิจัยของเขต รัตนจรณะ ที่เคยทำการวิจัยไว้พบว่าในปัจจุบันเรือนหลายหลังทำประตู เปิด-ปิด ระบายห้องภายในเรือนเพิ่มขึ้นแต่ยังคงนิยมติดม่านประดับ เช่นเดิม ส่วนห้องส้วมก็ต่อเติมไม่นิยมทำไว้ภายในเรือนแต่ในปัจจุบันมีการสร้างเพิ่มเติมมากแล้วเช่นกันส่วนที่เคยปลูกสร้างไว้หลังเรือน กัน

เป็นคอกสี่เหลี่ยมง่าย ๆ ชุดหลุมเป็นบ่อผนังใช้วัสดุไม่คงทน เช่น ทางมะพร้าว ใบจาก ก็เปลี่ยนมาไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งยังมีให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เป็นส่วนเสริม ใช้วัสดุที่คงทนแข็งแรงขึ้น เช่นผนังทำด้วย สังกะสี ไม้กระเบื้องแผ่นเรียบ ส่วนหลังคา ก็ใช้สังกะสี หรือกระเบื้องลอนซีเมนต์เป็นต้น ประตูก็ใช้ไม้จริงหรือโครงไม้บุด้วยแผ่นสังกะสี

3. ลวดลายฉลุและช่องลม เป็นจุดเด่นของเรือนที่แสดงถึงความประณีตในฝีมือช่าง ได้เป็นอย่างดี ช่องลมและลายฉลุที่พบในเรือน อีสาน จังหวัดสกลนคร 4 รูปแบบด้วยกัน คือ ลายอักษรประดิษฐ์ ลายจากพรรณไม้ ลายเรขาคณิต และลายเลียนแบบธรรมชาติ ซึ่งลวดลายทั้งหมดตรงกับงานวิจัยของ เขต รัตนจรณะ (2537 : 60) และไม่พบว่ามีลวดลายที่ทำเลียนแบบจากภาพคน และสัตว์อยู่ในลวดลายประดับเรือนเลย

5.2.2 ส่วนที่ต้องพัฒนา

จากการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ต้องการที่จะพัฒนาเรือนของตนในหลายด้านด้วยกัน ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. พัฒนาและซ่อมแซมวัสดุซึ่งชำรุดเสียหาย เนื่องจากเรือนส่วนใหญ่ปลูกสร้างมานานแล้วซ่อมทำให้วัสดุหลายอย่างเกิดการชำรุดเสียหายตามอายุการใช้งาน จากการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ต้องการซ่อมแซมวัสดุผนังหลังคา เรือน และฝ้าผนังมากที่สุด

2. พัฒนาพื้นที่ใช้สอยภายในเรือน เนื่องจากวิถีการดำเนินชีวิต ในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมความต้องการความเป็นส่วนตัวและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินเพิ่มมากขึ้น กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ต้องการกันห้องนอนเพิ่มขึ้นโดยเพิ่มเติมอีก 2 ห้อง คือ ห้องนอนชายและห้องนอนหญิง เนื่องจากชาวอีสานจะแยกระหว่างชายและหญิงค่อนข้างชัดเจนส่วนห้องเดิมส่วนใหญ่จะกันเป็นผนังเตี้ย ๆ กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าน่าที่จะก่ดเพิ่มความสูงของผนังให้มากขึ้นกว่าเดิม ส่วนพื้นที่ใช้สอยอื่น ๆ กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าการลดระดับของพื้นเรือนช่วยทำให้เกิดความชัดเจนของการใช้พื้นที่ภายในเรือนได้ดีขึ้น

3. เปลี่ยนแปลงในส่วนที่ไม่สามารถซ่อมแซมได้ ชื่อนี้ควรที่จะเป็นทางเลือกสุดท้ายที่จะทำเพื่อให้งานสถาปัตยกรรมนั้นทรงคุณค่าเดิมไว้มากที่สุด จากการวิจัยพบว่าวัสดุแบบเดิมที่ใช้ในการก่อสร้างครั้งหายากและมีราคาสูง มาก อาทิ เช่นกระเบื้องดินเผา ซึ่งปัจจุบันไม่ค่อยมีผู้ผลิตกันแล้ว ดังนั้นการใช้วัสดุอื่นแทนจึงเป็นสิ่งจำเป็นแต่ทั้งนี้ในการเลือกวัสดุชนิดอื่นควรคำนึงถึงภาพรวมของวัสดุเก่าและวัสดุใหม่ด้วยว่ามีความขัดแย้งกันเพียงใด

เนื่องจากในปัจจุบัน วิถีการดำเนินชีวิต สภาพแวดล้อมเปลี่ยนไปจากเดิมเป็นอันมากความต้องการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินเพิ่มมากขึ้น ความต้องการความเป็นส่วนตัวเพิ่มมากขึ้น จากการวิจัยพบว่าประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตรโดยยังคงใช้วิธีการแบบเดิม ๆ ที่เคยปฏิบัติกันมาตั้งแต่รุ่นปู่ย่า ส่งผลให้ผลผลิตที่ได้จากการเกษตรอยู่ในเกณฑ์ต่ำ ประชากรมีรายได้จากการประกอบอาชีพไม่มากนักทำให้สภาพความเป็นอยู่ไม่ค่อยดีนัก โครงการวิจัยของ สัญญา วัณญาวิวัฒน์ (2515 : 24) ที่กล่าวไว้ว่าประชากรที่อาศัยในชนบทส่วนใหญ่ต้อง

ประสบกับปัญหาหลัก 4 ประการดังนี้

1. ปัญหาความยากจน
2. ปัญหาการเจ็บไข้ได้ป่วย
3. ปัญหาความไม่รู้ต่าง ๆ
4. ปัญหาความกระตือรือร้นในชีวิต , มีชีวิตไปวัน ๆ

ทั้งนี้เนื่องจากประชากรกลุ่มนี้ไม่มีโอกาสเท่าเทียมกับผู้อื่นในยุคสมัยเดียวกัน เช่น ไม่รับการศึกษาด้านอาชีวศึกษา ไม่มีโอกาสเรียนรู้เรื่องการประกอบอาชีพอื่น ๆ นอกเหนือจากที่เคยปฏิบัติกันมา จากการวิจัยว่าประชากรที่อาศัยอยู่ในเรือนอีสานก็มีลักษณะเช่นเดียวกันส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร มีรายได้อยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่าการศึกษาไม่สูงน่าบางรายอาจไม่เคยศึกษามาเลย นอกจากการศึกษาด้านศาสนาเท่านั้น ประชากรส่วนใหญ่อยู่อาศัยในลักษณะแบบขอไปวัน ๆ บ้านเรือนแน่นจะชำรุดทรุดโทรมเสียหายหากยังพออาศัยอยู่ได้ก็จะไม่ค่อยซ่อมแซมปล่อยให้การเสียหายรุกรามไปมากซึ่งในบางครั้งอาจยากแก่การแก้ไขได้อาศัยอยู่ได้ก็จะไม่ค่อยซ่อมแซมปล่อยให้การเสียหายรุกรามไปมาก ซึ่งในบางครั้งอาจยากแก่การแก้ไขได้

จากการวิจัยทำให้ทราบถึงปัญหาที่ประชาชนส่วนใหญ่ประสบดังนี้ คือ

1. ปัญหาความเสื่อมโทรมของวัสดุ เนื่องจากเรือนส่วนใหญ่ปลูกสร้างมาเป็นเวลานานมากกว่า 50 ปี เป็นส่วนใหญ่วัสดุที่ใช้ย่อมเกิดการเสื่อมสภาพตามอายุการใช้งาน ปัจจัยอีกอย่างที่เป็นปัจจัยเร่งทำให้เกิดความเสื่อมสภาพของวัสดุเร็วขึ้นคือ ปัญหาที่เกิดจากลักษณะภูมิอากาศ ปัญหาความเสื่อมโทรมของวัสดุที่พบในเรือนส่วนใหญ่ก็คือ วัสดุผนังหลังคา ฝาเรือน ฐานเสา

2. ปัญหาสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ปัจจุบันสภาพความเป็นอยู่ วิถีการดำเนินชีวิตของประชากรเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเป็นอันมาก วิถีชาวบ้านที่เคยเรียบง่ายเปลี่ยนแปลงไป มีการแข่งขันกันมากขึ้น ความต้องการความเป็นส่วนตัวและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินเพิ่มมากขึ้น จากการวิจัยพบว่าประชาชนส่วนใหญ่ต้องการมีห้องส่วนตัวต้องการประตูเปิด-ปิดระหว่างห้องภายในเรือนเพิ่มขึ้น ต้องการเพิ่มความสูงของผนังกันห้องเดิมที่มีอยู่ให้สูงมากขึ้น และที่น่าสนใจอย่างยิ่งคือส่วนใหญ่ต้องการที่จะปลูกเรือนหลังใหม่ตามแบบและวัสดุสมัยใหม่ซึ่งคิดค่าน่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง

3. ปัญหาความไม่รู้ ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่าประชากรส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่มีรายได้ต่ำกว่าการศึกษาไม่สูงหรือเรียกได้ว่าอยู่ในเกณฑ์ต่ำส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ในเรื่องของการอนุรักษ์ และการพัฒนาอย่างถูกวิธีเลย จะมีเพียงแต่การปรับปรุงซ่อมแซมตามสภาพเพื่อให้สามารถใช้งานไปได้เพียงเท่านั้น โดยไม่มีการคำนึงถึงหลักการใด ๆ ทั้งสิ้นบางครั้งการซ่อมแซมเรือนบางส่วน อย่างเช่นเอาสังกะสีมาซ่อมแซมผนังไม้ที่ชำรุด เอาสังกะสีไปอุดกระเบื้อง หลังคารั่ว เอาไม้ปรีอแทงคอนกรีตสำเร็จรูปที่มีขนาด ส่วนสีที่แตกต่างกันมาใช้แทนฐานเสาเดิมที่ชำรุดไป ก็เป็นอีกปัญหาไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

หนึ่งที่พบเช่นกัน จากสิ่งต่าง ๆ ที่พบนี้เองทำให้เรือนหลายหลังที่มีรูปแบบ และรูปทรงอาคารที่สวยงามต้องสูญเสียชีวิตไปอย่างน่าเสียดาย หากมีหน่วยงานที่มีหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเข้ามาให้ความรู้มาให้คำแนะนำที่ถูกต้องวิธีในการซ่อมบำรุงปัญหาต่างๆ เหล่านี้คงจะไม่เกิดขึ้น อีกอย่างที่พบ คือ ปัญหาด้านสุขลักษณะ ประชากรก็ไม่มีความรู้ด้านนี้เลยอีกเช่นกัน สภาพความเป็นอยู่เป็นแบบถือความสะอาดเป็นหลัก อาทิ เช่น การเทน้ำทิ้งจากเรือนลงสู่ได้ถนนโดยตรงไม่มีระบบระบายน้ำที่ติดตั้งทำให้เกิดปัญหาน้ำเน่าเสียเป็นแหล่งเพาะเชื้อโรค ภายในเรือนก็ขาดความเป็นระเบียบจัดวางข้าวของต่าง ๆ รกรุงรังทำให้เกิดปัญหาด้านสุขอนามัยและสุขภาพจิตที่ดีตามมา

4. ปัญหาที่เกิดจากวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป ในปัจจุบันวิถีในการดำเนินชีวิตเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเป็นอันมากจากที่เคยเรียบง่ายกลายเป็นวิถีในการดำเนินแบบต้องแข่งขันและเร่งรีบ ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้การติดต่อสื่อสารกับสังคมที่แตกต่างทางวัฒนธรรมและความเป็นอยู่อย่างและสะดวกขึ้นการรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกมาแทนวัฒนธรรมดั้งเดิมจึงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่นเดียวกับบ้านเรือนที่มีการปลูกสร้างตามแบบอย่างตะวันตกอย่างแพร่หลายกลายเป็นสิ่งล้าสมัย เรือนเก่าที่ถูกสร้างมาแต่เดิมถูกมองล้าหลัง

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลที่ได้จากการวิจัยไปปฏิบัติ

จากการวิจัยครั้งนี้พบว่าปัญหาส่วนใหญ่ที่เป็นอุปสรรคต่อการอนุรักษ์และพัฒนาคือความไม่รู้ของประชาชน ปัญหาที่เกิดจากสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่ไปทำให้วิถีในการดำเนินชีวิตเปลี่ยนตามไปด้วย ดังนั้นจึงได้เสนอแนะแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นไทยอิสายเป็นข้อ ๆ ดังนี้

1. ส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์ฝีมือ ช่างแบบดั้งเดิมเนื่องจากปัญหาที่พบจากการวิจัยส่วนหนึ่งมาจากปัญหาการขาดแคลนช่างที่มีฝีมือ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรที่จะประสานงานกับสถานศึกษาหรือกรมฝีมือแรงงานเปิดสอนหรือฝึกอบรมช่างฝีมือแรงงานขึ้นโดยมุ่งเน้นวิธีการแบบดั้งเดิม เพื่อผู้ที่ผ่านการอบรมสามารถนำความรู้ที่ได้มาใช้ในการพัฒนาเรือนของตนหรือเพื่อเป็นการหารายได้เสริมให้กับครอบครัวอีกทางหนึ่งด้วย

2. ส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์วัสดุก่อสร้าง จากการวิจัยพบว่าเรือนของกลุ่มตัวอย่างภายหลังมีการซ่อมแซมเรือนโดยใช้วัสดุใหม่ทำให้เกิดกระทบต่าง ๆ เช่น ขาดความกลมกลืนในรูปแบบ วัสดุใหม่มีผลกระทบต่อวัสดุชนิดเดิม ดังนั้นจึงควรส่งเสริมให้มีการผลิตวัสดุแบบดั้งเดิมเพื่อใช้ในงานอนุรักษ์โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องประสานงานกับสถานศึกษาหรือกรมฝีมือแรงงานจัดฝึกอบรมการผลิต ผลิตวัสดุแบบดั้งเดิมให้แก่ประชาชนหรือนักศึกษา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3. ส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์ รูปแบบ ลวดลายจลุ และองค์ประกอบของเรือนไว้โดยสามารถปรับเปลี่ยนพื้นที่ใช้สอยภายในให้ได้รับประโยชน์สูงสุดตามวิถีการดำเนินชีวิตแบบใหม่โดยที่ไม่ทำให้ภาพโดยรวมของเรือนต้องสูญเสียความงามทางสถาปัตยกรรมไป

4. ส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์รูปแบบ เนื่องจากรูปแบบของเรือนไทยอีสานที่มีเอกลักษณ์ที่เป็นจุดเด่นทางสถาปัตยกรรมคือ รูปแบบของหลังคาเรือนไทยอีสานมีรูปแบบของหลังคา 3 รูปแบบคือ หลังคาทรงปั้นหยา หลังคาทรงจั่วมนิลา และหลังคาทรงจั่ว ซึ่งหลังคาทั้ง 3 รูปแบบนี้มีความเหมาะสมกับลักษณะทางภูมิประเทศแถบนี้ซึ่งมีฝนตกชุกและมีอากาศร้อนชื้น

5. ให้ความรู้เรื่องของการพัฒนาอย่างถูกวิธีโดยไม่ทำให้คุณค่าทางสถาปัตยกรรมต้องถูกทำลายไป เนื่องจากการพัฒนา หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องต้องเข้ามาทำความเข้าใจกับประชาชนแยกจำวิธีการที่ถูกต้อง เนื่องจากการพัฒนาเป็นสิ่งที่ดีที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ในสภาวะปัจจุบัน สภาพเศรษฐกิจ และสังคมที่เปลี่ยนไปทำให้วิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนเปลี่ยนไปด้วยความต้องการในเรื่องของที่อยู่อาศัยก็เช่นกัน ดังนั้นการพัฒนาที่อยู่อาศัยเพื่อให้สอดคล้องกับสภาวะในปัจจุบันจึงเป็นสิ่งจำเป็น

6. การพัฒนาพื้นที่ใช้สอยภายในให้สามารถใช้ประโยชน์ได้สูงสุดจากการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ต้องการกันห้องเพิ่มเติม และต้องการลดระดับพื้นเรือนเพื่อให้เกิดขอบเขตที่ชัดเจนของการใช้พื้นที่ในแต่ละส่วน ผนังกันห้องซึ่งเดิมมีความสูงไม่มากนักกลุ่มตัวอย่างบางส่วนคิดว่าควรที่จะเพิ่มความสูงของผนังกันห้องให้มากกว่าเดิม พื้นที่สำหรับหมาดก็เป็นอีกส่วนหนึ่งที่กลุ่มตัวอย่างต้องการสัดส่วนของพื้นที่ที่ชัดเจนแยกออกจากพื้นที่ส่วนอื่น ๆ เพื่อประกอบศาสนกิจเพียงอย่างเดียว

7. สนับสนุนให้มีการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกทางวัฒนธรรมโดยให้ศูนย์วัฒนธรรมท้องถิ่นประสานงานไปยังกรมศิลปากรเพื่อขึ้นทะเบียนเรือนที่ทรงคุณค่าทางสถาปัตยกรรมท้องถิ่นไว้โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอำเภอ ซึ่งยังคงมีเรือนที่ทรงคุณค่าทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่สมบูรณ์อีกหลายครั้ง ซึ่งหากไม่รีบดำเนินการอาจจะหายไปเนื่องจากกระแสการดำเนินชีวิตแบบสมัยใหม่เข้ามามีอิทธิพลต่อวิถีในการดำเนินชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นเป็นอย่างมากและอาจส่งผลให้เรือนทรงคุณค่าเหล่านั้นถูกทำลายไปได้เช่นเดียวกับเรือนอีกหลายหลังที่เพิ่งถูกรื้อทิ้งเพื่อปลูกเรือนแบบสมัยใหม่แทน

8. เพื่อเป็นรูปธรรมมากขึ้นผู้วิจัยได้ออกแบบเสนอเรือนอีสานประยุกต์ขึ้นเพื่อผู้ที่ต้องการจะปลูกเรือนหลังใหม่โดยสามารถใช้วัสดุสมัยใหม่แบบดั้งเดิมไว้ แต่ปรับพื้นที่ใช้สอยภายในใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตแบบใหม่ โดยข้อมูลที่ใช้ในการออกแบบทั้งหมดได้จากแบบสอบถาม ลักษณะของเรือนอีสานประยุกต์เป็นเรือน 1 ชั้นยกพื้นสูง 3 ห้องนอน 1 ห้องน้ำ-ห้องส้วมมีห้องครัว ห้องอาหาร พักผ่อนและโถงเอนกประสงค์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากการวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาต่อการอนุรักษ์และพัฒนาในหลายๆ ประเด็นด้วยกัน ปัญหาอันเนื่องมาจากความสัมพันธ์ของวัสดุอุปกรณ์ ปัญหาอันเนื่องมาจากค่านิยมที่เปลี่ยนไป ปัญหาอันเนื่องมาจากขาดแคลนช่างฝีมือและวัสดุอุปกรณ์แบบดั้งเดิม ดังนั้นผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าข้อมูลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นแนวทางให้ผู้สนใจใช้เป็นข้อมูลขั้นพื้นฐานในการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมต่อไปในอนาคต ผู้วิจัยขอเสนอแนะแนวทางหากมีผู้สนใจดังนี้

1. ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ เป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของเรือนอีสาน แถบลุ่มน้ำชี จังหวัดมหาสารคามเป็นเพียงหมู่บ้านหนึ่ง ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะมีผู้ทำการวิจัยเพิ่มเติมในเรื่องของการทำเรือนไทยอีสาน จังหวัดมหาสารคาม และภาคอีสานประยุกต์ให้เข้ากับวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปและวัสดุสมัยใหม่มาแทนวัสดุเดิม
2. ผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบถึงปัญหา สาเหตุที่ส่งผลให้สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนอีสาน ที่ทรงคุณค่าหลายหลังต้องถูกทำลายไป รวมถึงความต้องการของกลุ่มผู้อาศัยอยู่ในเรือนที่เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ว่ามีความต้องการอย่างไร ซึ่งข้อมูลที่ได้เหล่านี้ผู้วิจัยหวังว่าจะมีผู้สนใจนำข้อมูลที่ได้นี้ไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการออกแบบเพื่อสนองตอบตรงตามต้องการของกลุ่มผู้อาศัยในขั้นต่อไป

5.4 แนวความคิดในการออกแบบ

1. จากข้อมูลที่ได้จากการวิจัยสมาชิกในเรือนส่วนใหญ่มีประมาณ 5.8 คน จึงจัดให้มีห้องนอนสำหรับสมาชิก ทั้งหมด 3 ห้องนอน โดยเป็นห้องนอนของหัวหน้าครอบครัว 1 ห้อง และเป็นห้องนอนรวมของสมาชิกภายในครอบครัวอีก 2 ห้องโดยแยก ระบายชายหญิงอย่างละห้อง
2. โถงเอนกประสงค์ คือพื้นที่หลักของเรือนแต่เดิม ดังนั้นในการออกแบบนี้จึงยังคงมีโถงเอนกประสงค์อาจไม่จำเป็นต้องใช้พื้นที่นั้นมากเหมือนแต่เดิม เพราะว่ามีเอนกประสงค์ก็ใช้เป็นพื้นที่รับแขกจัดเลี้ยงภายในเรือนได้เนื่องจากพื้นที่กว้างขวางพอสมควร
3. ห้องครัวแต่เดิมประกอบอาหารจะใช้พื้นและถ่านเป็นเชื้อเพลิงเป็นส่วนใหญ่แต่ในปัจจุบันได้ใช้แก๊สและเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นลักษณะของกิจกรรม
4. ห้องอาหารและพักผ่อน แต่เดิมใจให้ห้องครัวเป็นที่รับประทานอาหารด้วย แต่วิถีในการดำเนินชีวิตเปลี่ยนไปความต้องการความเป็นสัดส่วนในการใช้พื้นที่เพิ่มมากขึ้น จึงจัดให้มีห้องรับประทานอาหารแยกต่างหาก และหากภรรยาเจ้าของเรือนจะรับรองแขกก็จะสามารถทำได้โดยใช้พื้นที่พักผ่อนของเรือนแทนที่จะใช้ห้องครัวเป็นที่รับรองแบบเดิม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

5. ห้องเก็บของ แต่เดิมเรือนไทยอีสานมักไม่มีการกั้นห้องมากนักจึงทำให้พื้นที่ภายในเรือนส่วนใหญ่เป็นโถงกว้าง การเก็บข้าวของก็ขาดความเป็นระเบียบเนื่องจากไม่มีที่จัดเก็บของโดยเฉพาะ ดังนั้นจึงออกแบบให้มีห้องเก็บของโดยเฉพาะเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว
6. ชานหลังเรือน ถือเป็นองค์ประกอบอีกอย่างที่เรือนไทยอีสานจะต้องมี แต่ลักษณะในการใช้งานอาจเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

แนวความคิดเรื่องพฤติกรรมของผู้อาศัยบ้านเรือนอีสาน

วัสดุและองค์ประกอบของการก่อสร้าง

บ้านพักอาศัยในระยะแรก ได้แก่ วัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น เพราะการขนส่งโดยทางบกมักจะเป็นไปได้ด้วยขีดจำกัดของพาหนะ การขนส่งทางน้ำทำได้ในฤดูน้ำ ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่สั้นและมักไม่มีการก่อสร้าง วัสดุเหล่านี้ ได้แก่ ไม้เป็นส่วนใหญ่ จากพื้นที่สำรวจพบว่า วัสดุที่ใช้คือ เสาไม้ ผนังไม้ หลังคามุงแป้นไม้

ในระยะหลัง เมื่อมีการตัดถนนเข้าสู่พื้นที่ชนบท ให้ความสะดวกในการติดต่อขนส่งวัสดุ ทำให้รูปแบบอาคารได้เปลี่ยนแปลงไปตามวัสดุที่หาได้สะดวกและรวดเร็ว ตลอดจนมีความคงทนถาวรขึ้น จากวัสดุที่ใช้ได้แก่ คอนกรีตเสริมเหล็ก สังกะสี กระเบื้อง เป็นต้น

การออกแบบและการก่อสร้าง

การสร้างแบบช่วยกันสร้าง

บ้านที่มีอายุตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป หรือบ้านรูปแบบดั้งเดิม จะเกิดขึ้น 2 ลักษณะคือ ลักษณะแรก ชื้อบ้านมาจากที่อื่น แล้วมาจ้างช่างในหมู่บ้านหรือจ้างช่างมาจากที่อื่น อีกลักษณะหนึ่ง เป็นการออกแบบจากช่างก่อสร้างหรือแบบสำเร็จรูป แล้วจ้างช่างก่อสร้าง

บ้านสมัยใหม่ จะเป็นการออกแบบจากช่างก่อสร้าง หรือเจ้าของบ้านจำแบบอย่างมาจากชุมชนเมืองแล้วจ้างช่างก่อสร้าง

สิ่งอำนวยความสะดวกด้านอุปโภคและบริโภค

ห้องส้วม

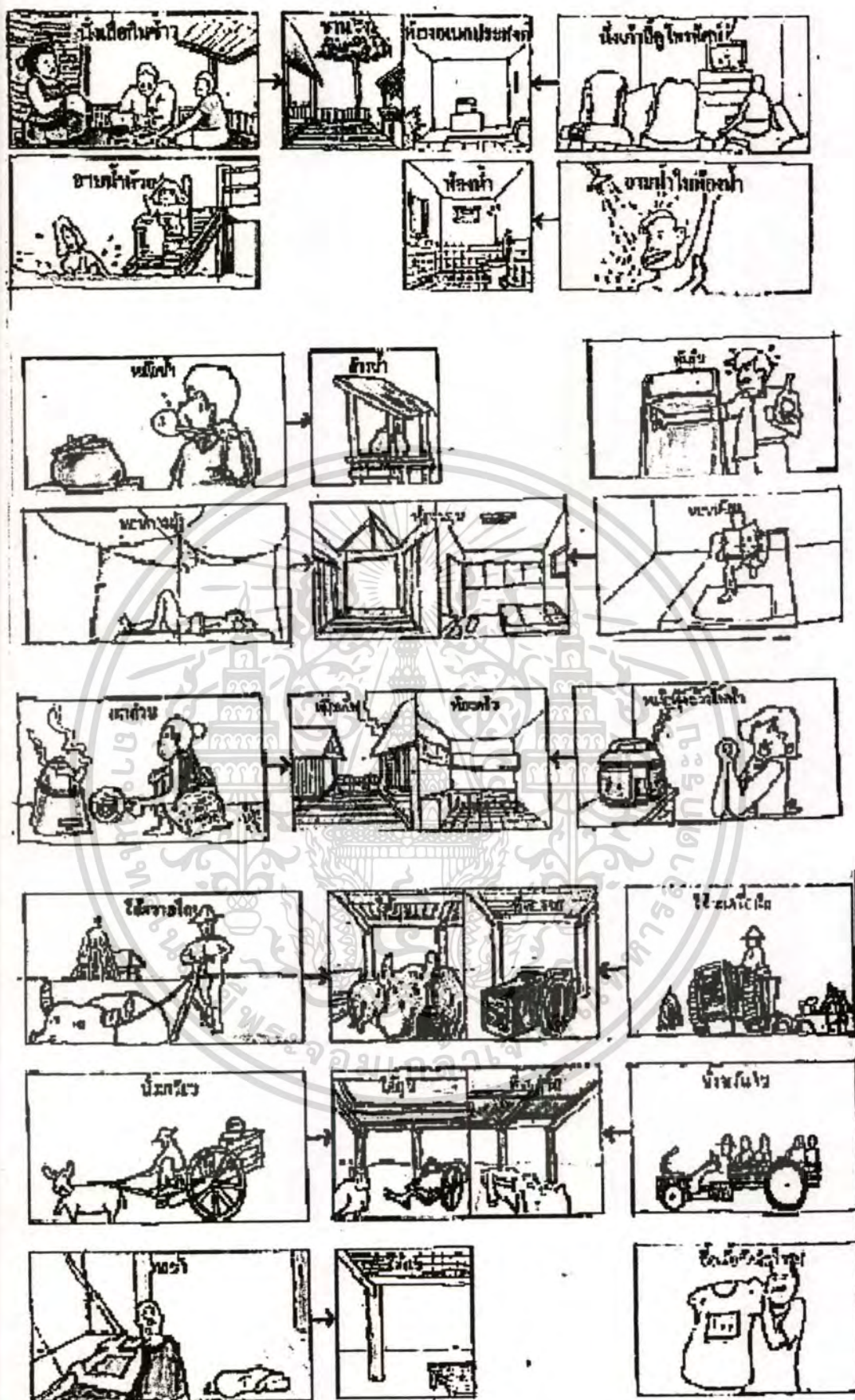
บ้านที่มีอายุตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป จะแยกห้องน้ำ ห้องส้วม ไว้นอกอาคารพักอาศัย ส่วนบ้านสมัยใหม่มักจะรวมอยู่ในอาคารพักอาศัย เนื่องจากได้รับตัวอย่างมาจากชุมชนเมืองตลอดจนระบบกำจัดสิ่งโสโครกมีเทคโนโลยีที่ทันสมัย และให้ความสะดวกสบายแก่ผู้ใช้

ความเปลี่ยนแปลงของสังคม

บ้านที่มีอายุตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป ผู้พักอาศัยจะมีปริมาณลดลงจากเดิมเมื่อสร้างเสร็จ เนื่องจากผู้พักอาศัยต้องการความสะดวกสบาย วัสดุใหม่และได้พบเห็นรูปแบบจากชุมชนเมือง อนึ่ง บ้านสมัยใหม่ซึ่งได้รับแบบอย่างสังคมเมือง จะเป็นการใช้ชีวิตที่เป็นส่วนตัว มีจำเป็นต้องพึ่งพาเพื่อนบ้าน ทำให้ลักษณะเดิมของสังคมที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ พึ่งพาอาศัยกันของสังคมชนบทเริ่มถดถอยลง ก่อให้เกิดความแตกแยกของสังคมขึ้นตลอดเวลา

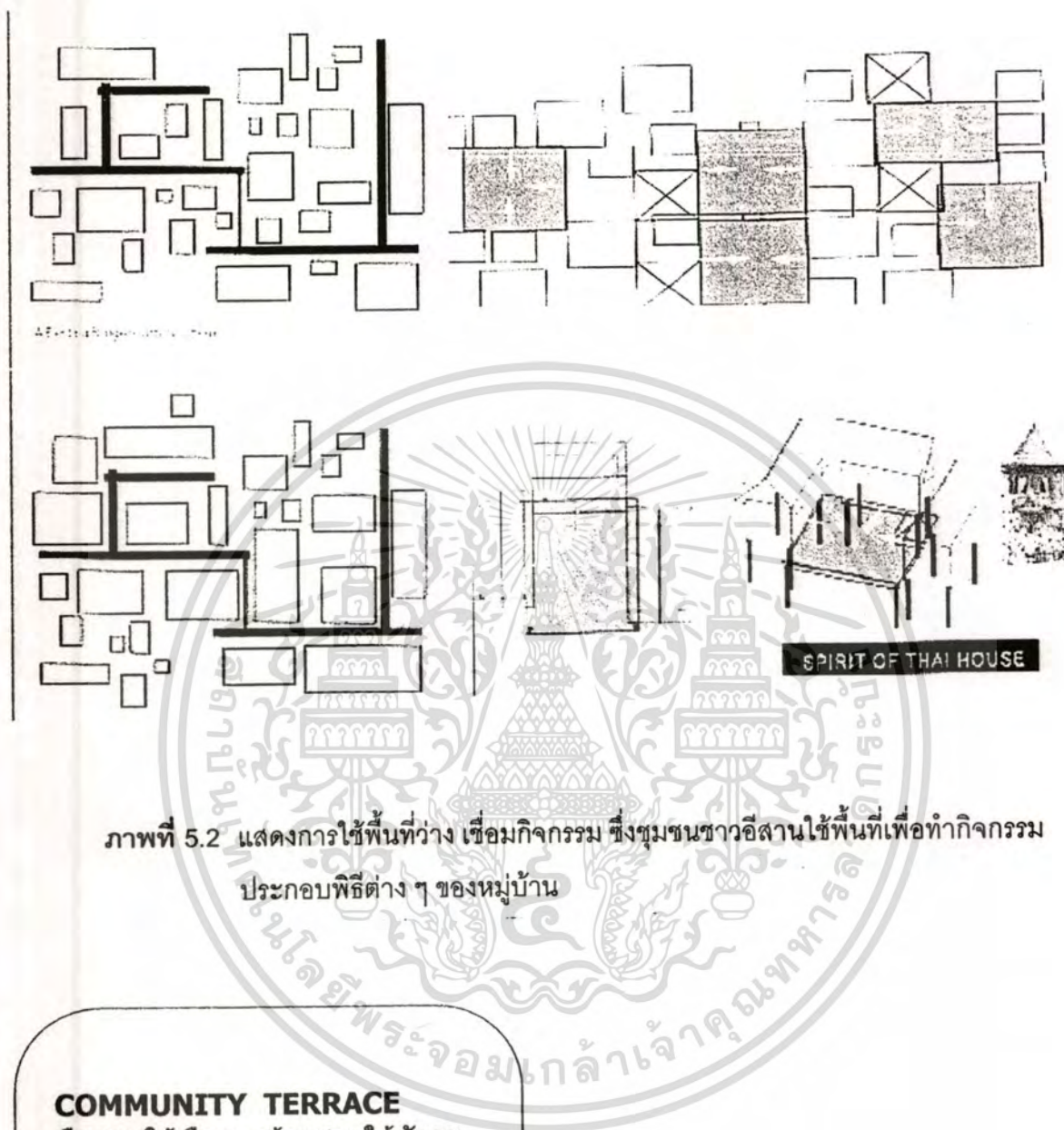
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 5.1 แสดงการเปลี่ยนแปลงประโยชน์ใช้สอยในตัวเรือน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

5.5 แนวความคิดการออกแบบผังชุมชน เอือนอีสานสมัยใหม่

ภาพที่ 5.2 แสดงการใช้พื้นที่ว่าง เชื่อมกิจกรรม ซึ่งชุมชนชาวอีสานใช้พื้นที่เพื่อทำกิจกรรม ประกอบพิธีต่าง ๆ ของหมู่บ้าน

COMMUNITY TERRACE

คันทันให้เรือน สร้างขานให้สังคม
คินจิตวิญญานให้ชุมชน

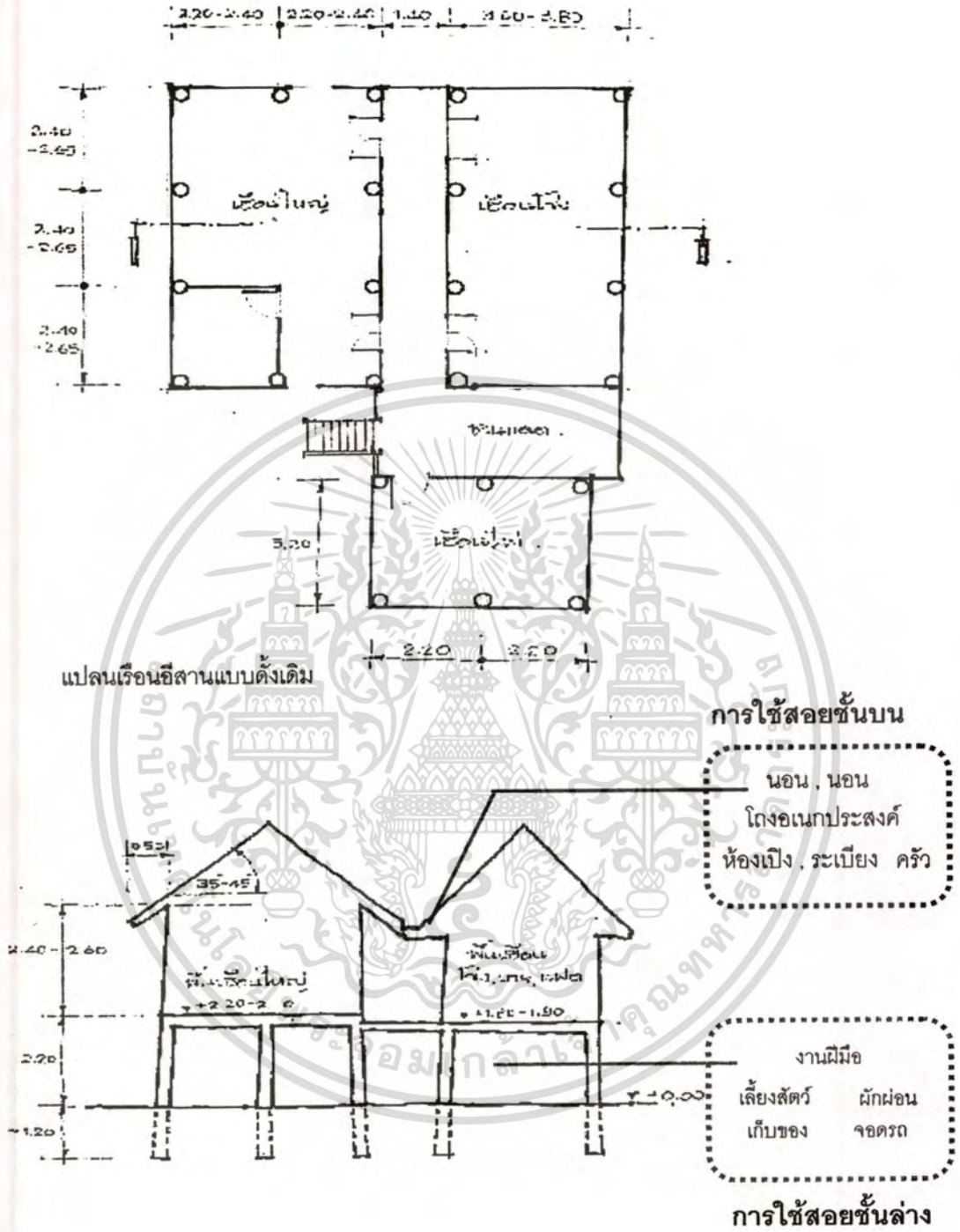
TERRACE

สะพานเชื่อมโยงกิจกรรมชุมชน
จากครอบครัว สู่ชุมชน

TERRACE

สะพานแห่งจิตวิญญาน เชื่อมวิญญาน
ของ การอยู่ร่วมกัน ในอดีต สู่
ปัจจุบัน - อนาคต

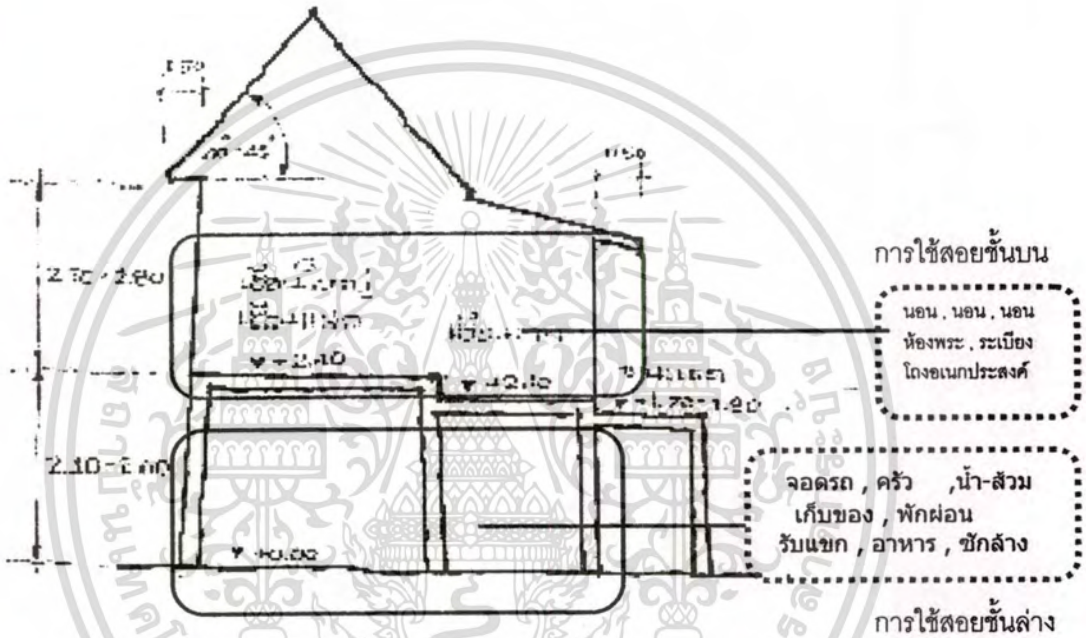
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้เฉพาะเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 5.3 แสดงรายละเอียดที่ 5.1 การแบ่งพื้นที่ใช้ประโยชน์ในตัวเรือนข้าง

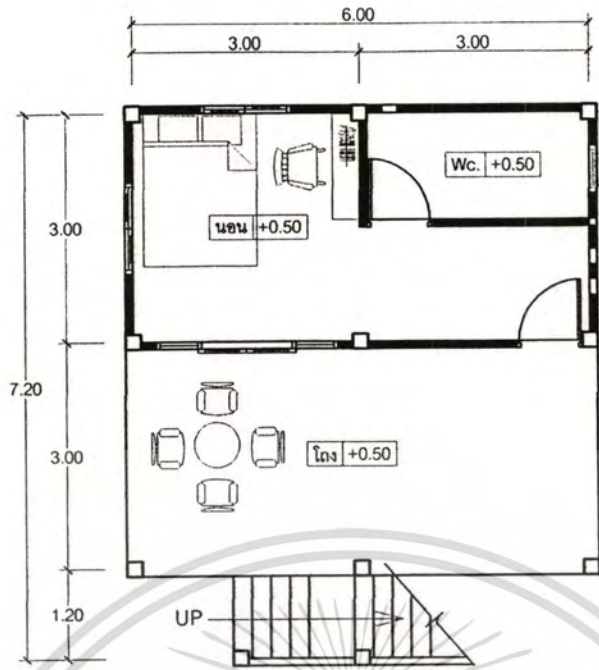
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การออกแบบเรือนอีสานสมัยใหม่ เป็นรูปแบบที่ได้รับอิทธิพลจากชุมชนเมืองแล้วผลกระทบบ
 ความเจริญของสื่อมวลชน เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือ เป็นต้น ตลอดจนสภาพเศรษฐกิจที่ดีขึ้น
 เหมือนกับบ้านทั่วไปในเมืองหรือบ้านจัดสรร แสดงออกถึงสีสัน ตลอดจนการประดับประดาจากวัสดุที่มา
 จากท้องถิ่น พื้นที่ใช้สอยและความสะดวกสบายมากขึ้น สิ่งก็ตามมาก็คือ ต้องแปลกจากบ้านอื่น ๆ มีอายุ
 ก่อสร้างระหว่าง 1 ถึง 4 ปี ไม่มีการปรับปรุง

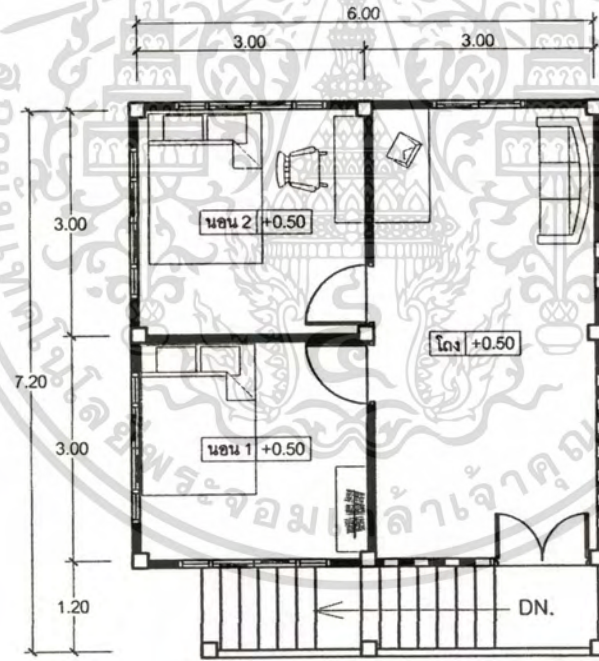

ภาพที่ 5.4 แสดงลายเส้นที่ 5.2 การแบ่งพื้นที่ใช้ประโยชน์ในตัวเรือนสมัยใหม่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

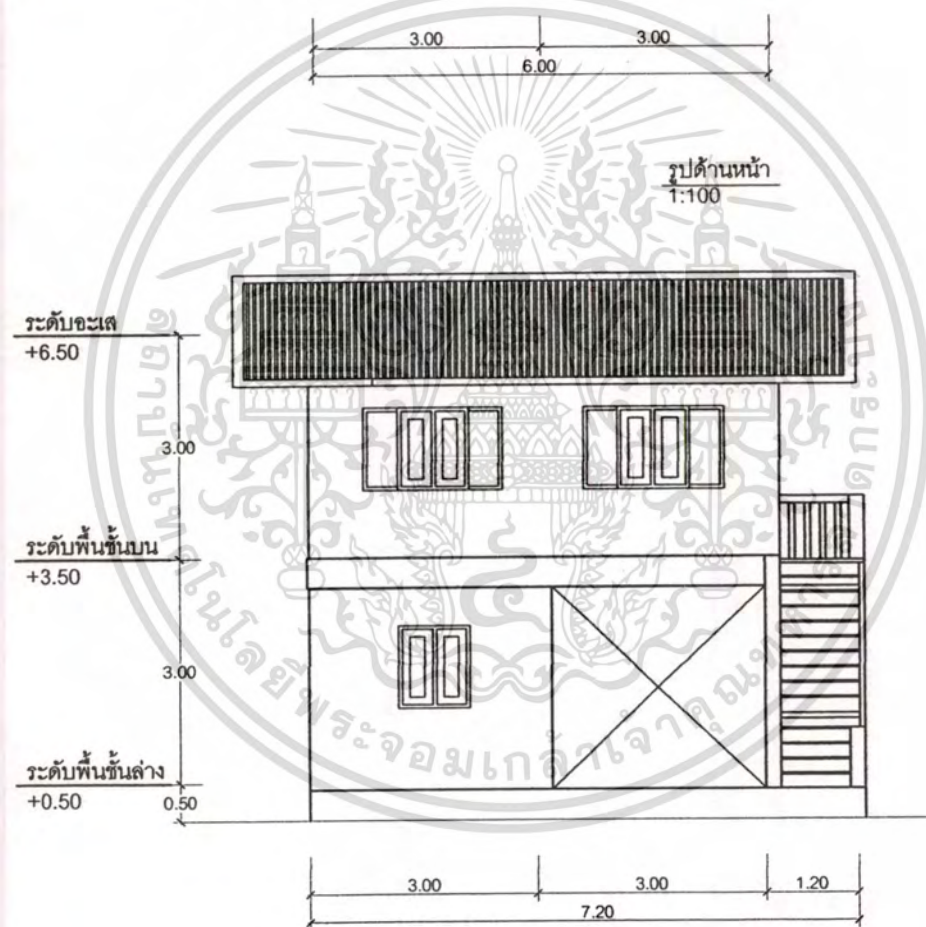
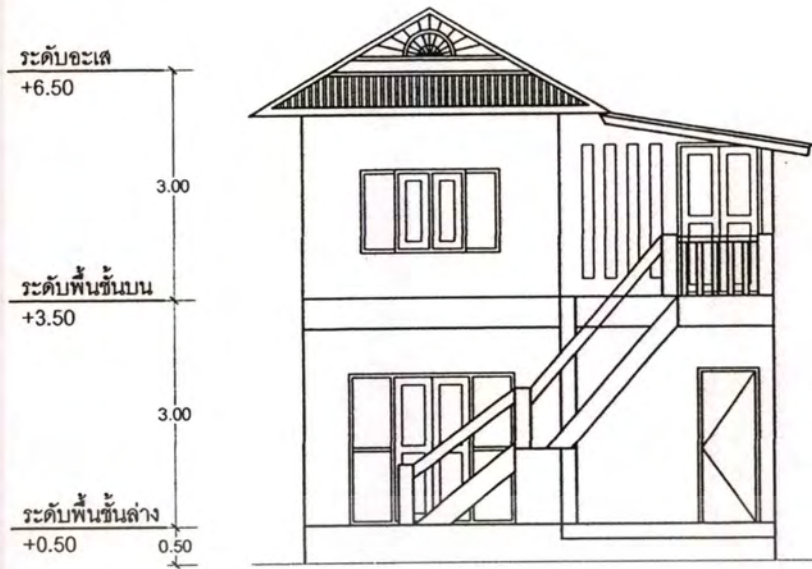
แปลนพื้นที่ชั้นล่าง
1: 100

แปลนพื้นที่ชั้นบน
1: 100

แบบเรือน ประยุกต์จากเรือนแฝด แบบดั้งเดิม
แบบบ้านอีสานสมัยใหม่ เรือนพักอาศัยแถบลุ่มน้ำที่
กรณีศึกษาเรือนพักอาศัย หมู่บ้านหัวขวาง ต. หัวขวาง
อ.โกสุมพิสัย จ.มหาสารคาม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ภาพที่ 5.5 แสดงรูปแบบเรือนอีสานสมัยใหม่ การศึกษาแนวทางอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรม
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมีเหตุดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้
ที่ดินอีสาน กรณีเรือนพักอาศัย แถบลุ่มน้ำ จังหวัดมหาสารคาม

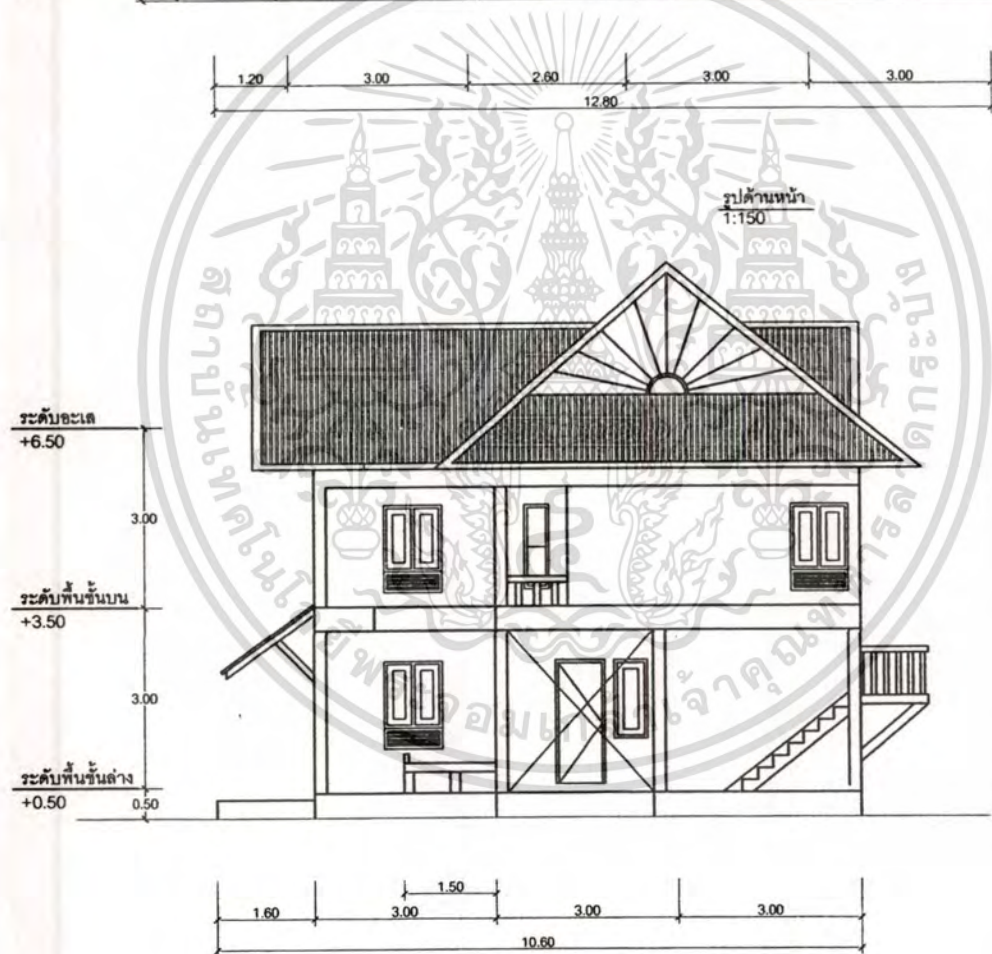

รูปด้านซ้าย
1:100

แบบเรือน ประยุกต์จากเรือนแฝด แบบดั้งเดิม
 แบบบ้านอีสานสมัยใหม่ เรือนพักอาศัยแถบลุ่มน้ำที่
 กรณีศึกษาเรือนพักอาศัย หมู่บ้านหัวขวาง ต. หัวขวาง
 อ. โกล่มพิสัย จ. มหาสารคาม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

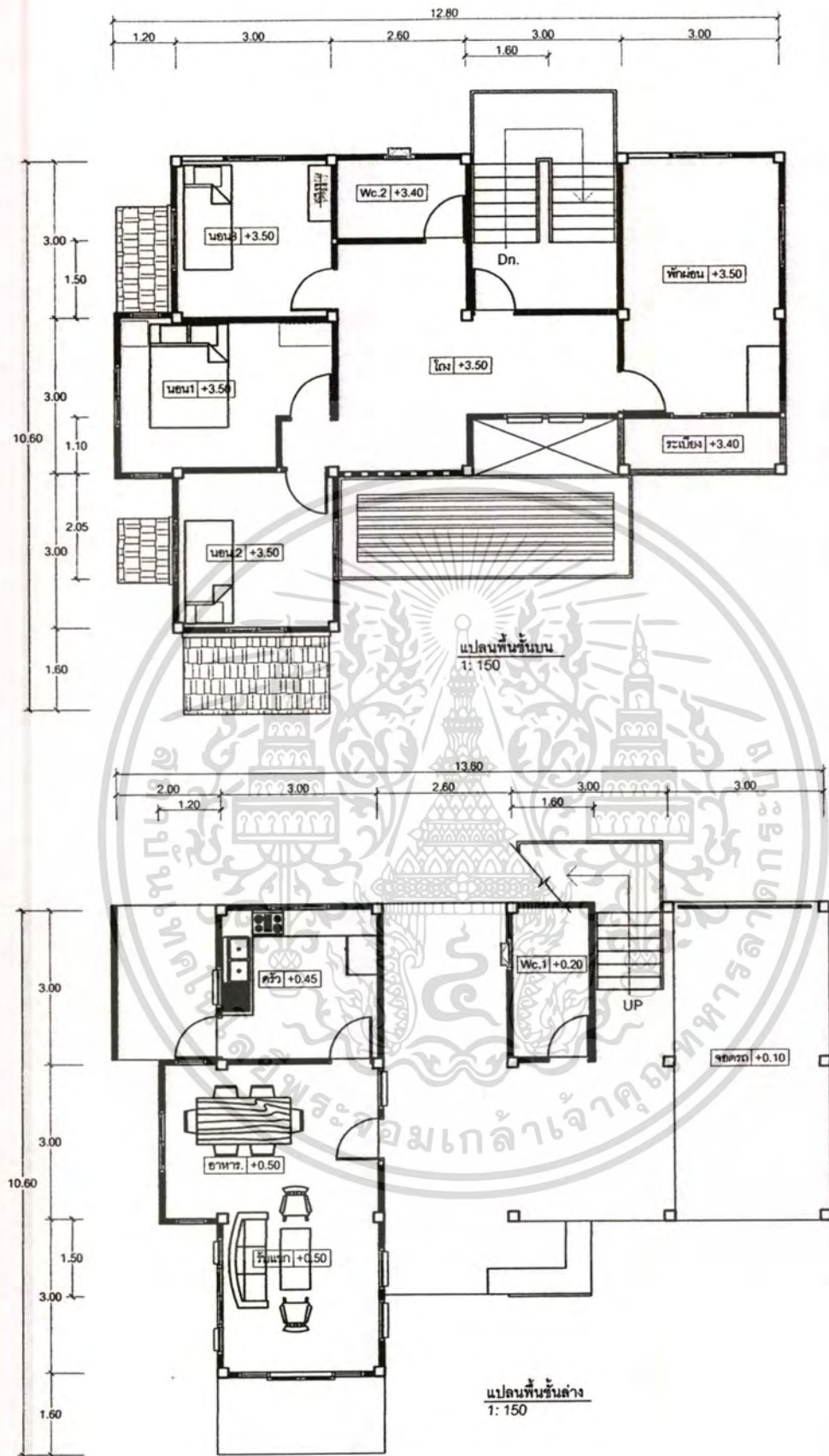
ภาพที่ 5.5 (ต่อ)

รูปด้านขวา
1:150

แบบเรือน ประยุกต์จากเรือนแฝด แบบดั้งเดิม
แบบบ้านอีสานสมัยใหม่ เรือนพักอาศัยแถบลุ่มน้ำชี
กรณีศึกษาเรือนพักอาศัย หมู่บ้านหัวขวาง ต. หัวขวาง
อ. โกล่มพิสัย จ. มหาสารคาม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้
ภาพที่ 5.5 (ต่อ)

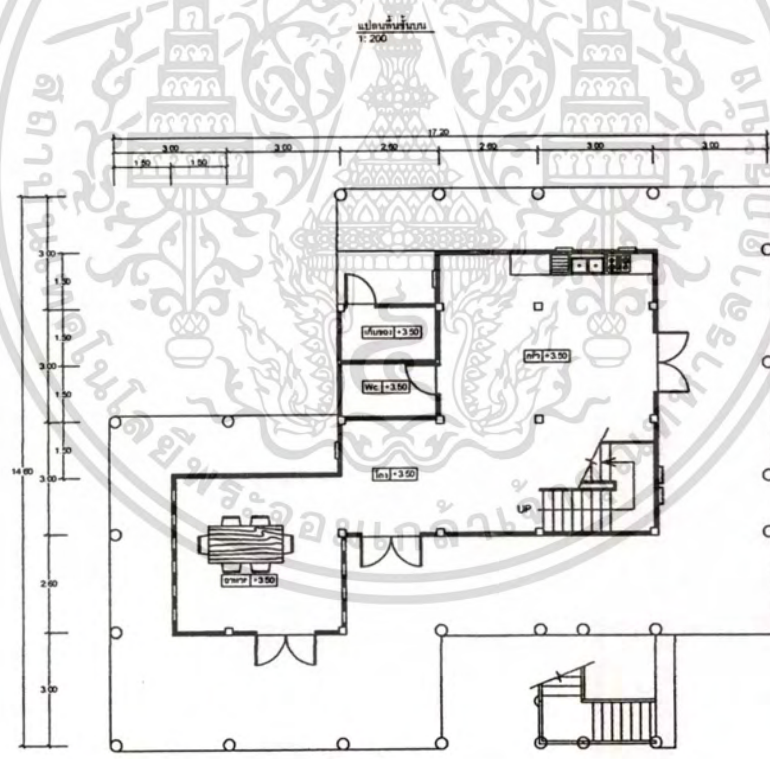
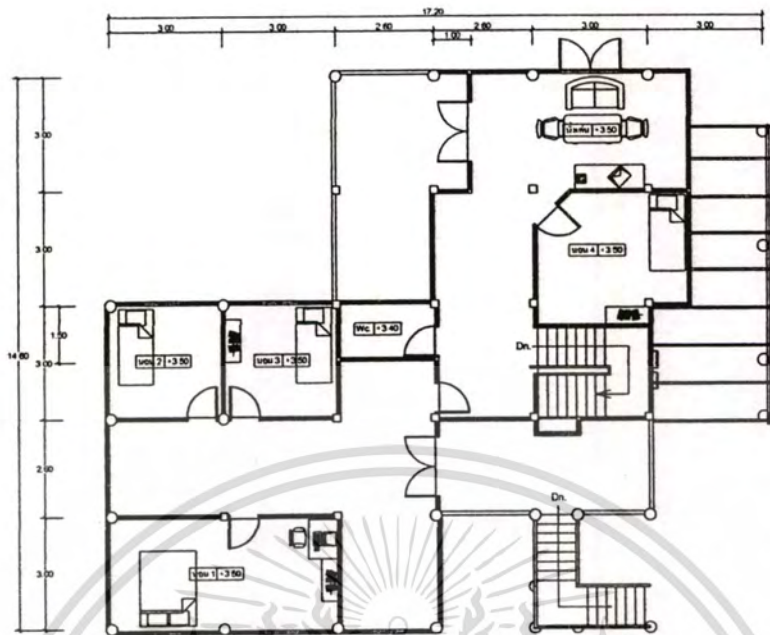

แบบเรือน ประยุกต์จากเรือนแฝด แบบดั้งเดิม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์ของกรมโยธาธิการและผังเมือง กรุงเทพมหานคร อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งยังมีที่ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

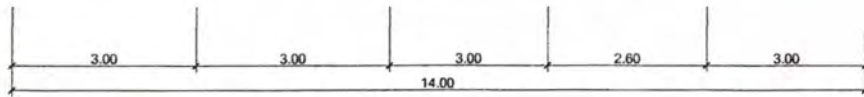
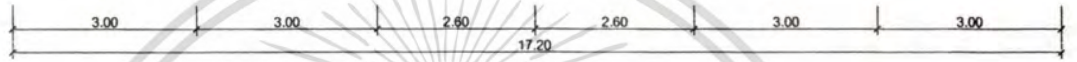
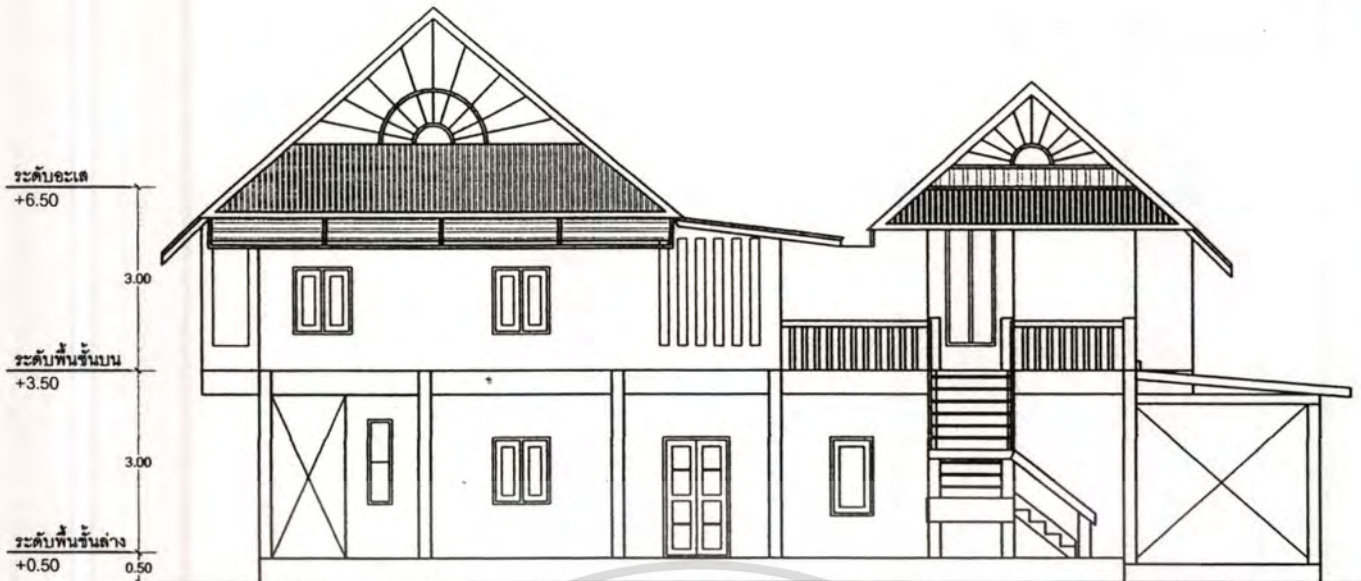
ภาพที่ 5.5 (ต่อ)

แปลนชั้นที่ 2
1: 200

แบบเรือน ประยุกต์จากเรือนแฝด แบบดั้งเดิม
แบบบ้านอีสานสมัยใหม่ เรือนพักอาศัยแถบลุ่มน้ำที่
กรณีศึกษาเรือนพักอาศัย หมู่บ้านห้วยขวาง ต. ห้วยขวาง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์ของทางราชการ การศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และตัดทอนอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้
ภาพที่ 5.5 (ต่อ)

รูปด้านซ้าย
1:150

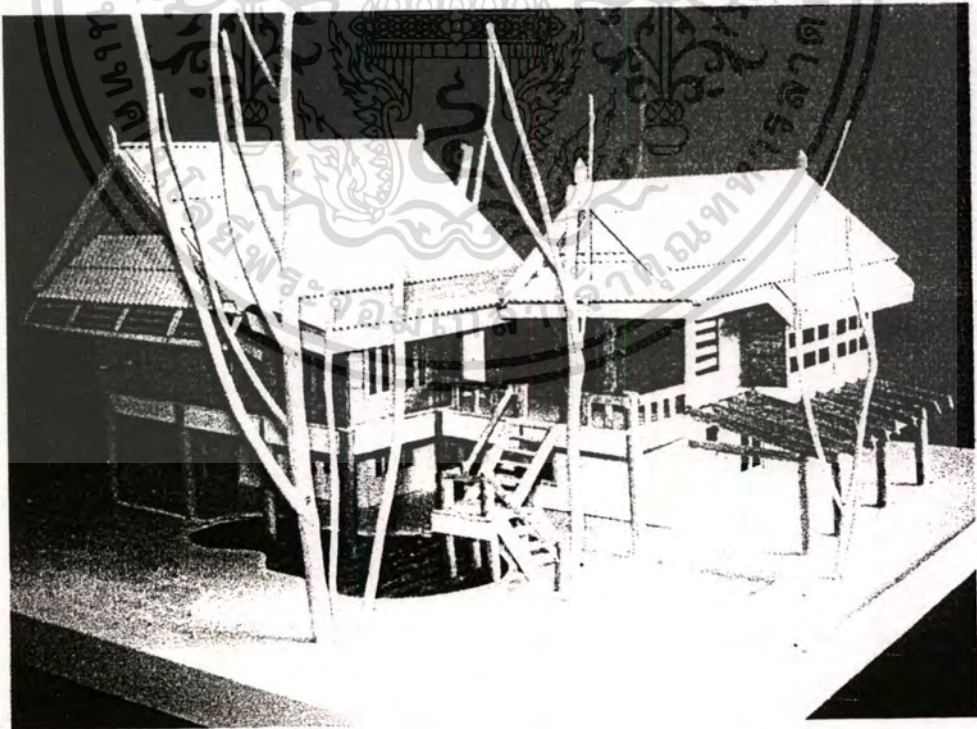
แบบเรือน ประยุกต์จากเรือนแฝด แบบดั้งเดิม
แบบบ้านอีสานสมัยใหม่ เรือนพักอาศัยแถบลุ่มน้ำชี
กรณีศึกษาเรือนพักอาศัย หมู่บ้านหัวขวาง ต. หัวขวาง
อ.โกสุมพิสัย จ.มหาสารคาม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 5.5 (ต่อ)

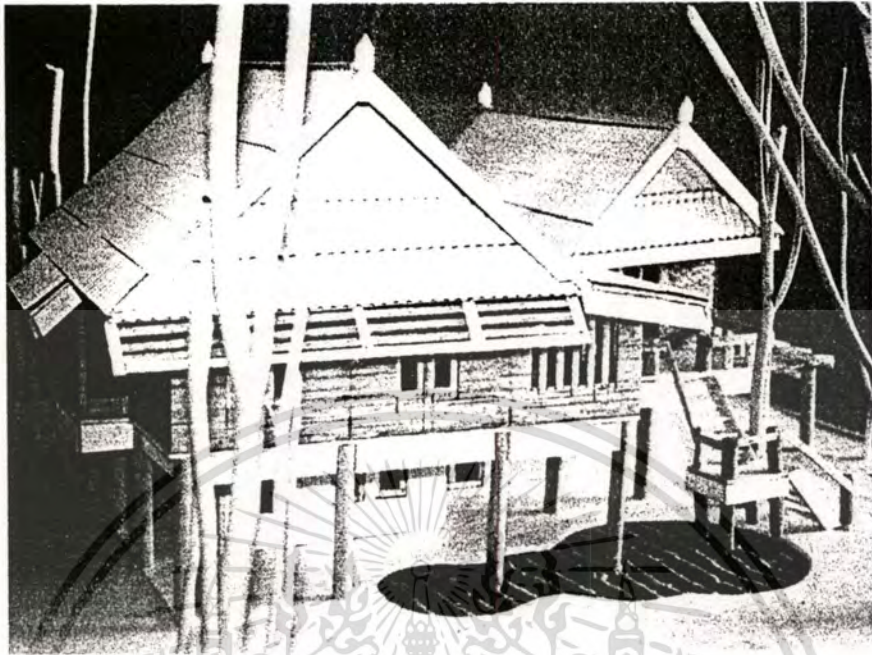

ภาพที่ 5.6 แสดงหน้าจำลอง พื้นที่ที่ทำการศึกษ

ภาพที่ 5.7 แสดงหน้าจำลอง เรือนอีสานเรือนโขง แบบสมัยใหม่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

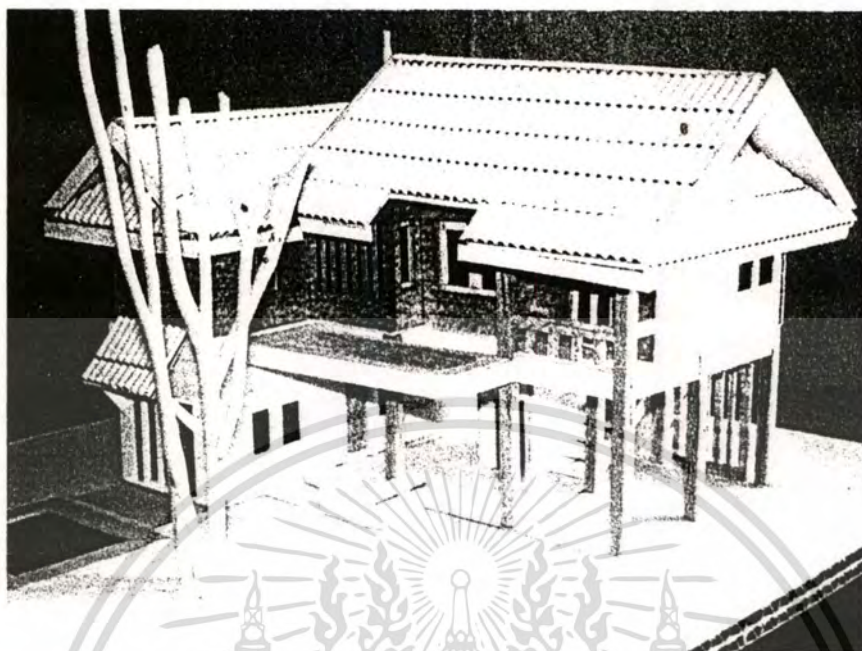

ภาพที่ 5.8 แสดงหุ่นจำลอง เรือนอีสานเรือนโขง แบบสมัยใหม่ มองจากด้านหน้า

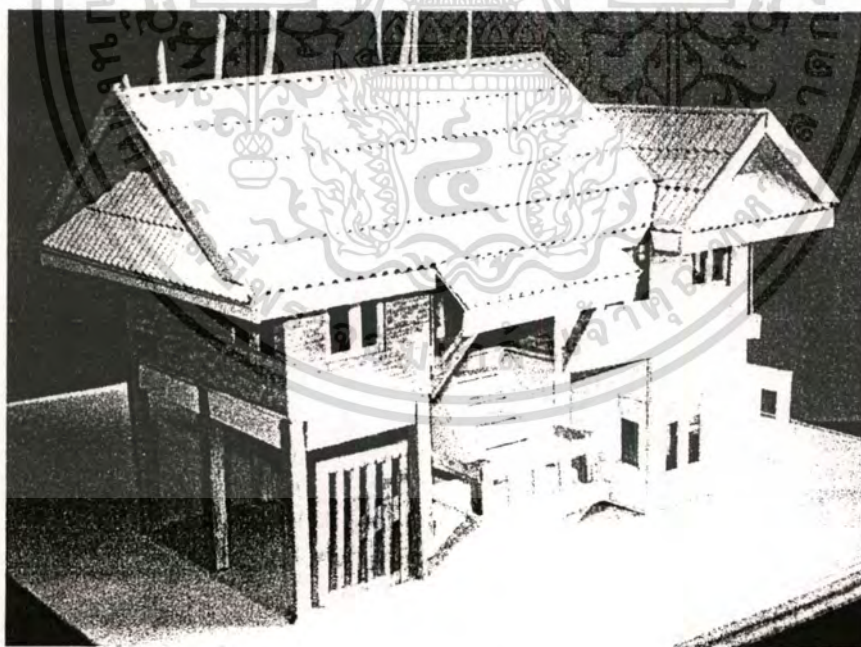

ภาพที่ 5.9 แสดงหุ่นจำลอง เรือนอีสานเรือนโขง แบบสมัยใหม่ มองจากด้านข้าง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 5.10 แสดงหุ่นจำลอง เรือนอีสานเรือนแฝด แบบสมัยใหม่ มองจากด้านหน้า

ภาพที่ 5.11 แสดงหุ่นจำลอง เรือนอีสานเรือนแฝด แบบสมัยใหม่ มองจากด้านข้าง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บรรณานุกรม

- ดวงจันทร์ อาภาวัชรุทธิ์. 2537. "ความเป็นมาของเรือนโบราณ เรือนไทลื้อ." เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ธิตี เฮงรัศมี และคณะ. 2535. รายงานวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบบ้านพักอาศัยในชนบทอีสาน แถบลุ่มน้ำชี : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ประชัน รักพงษ์ และคณะ. 2535. การศึกษาหมู่บ้านไทลื้อ จังหวัดลำปาง. ลำปาง : กิจเสรีกรพิมพ์.
- ประสงค์ เขียมอนันต์. 2530. "แนวทางอนุรักษ์เรือนถิ่นภาคเหนือ." ในสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นภาคเหนือ: ประเภทที่อยู่อาศัย. กรุงเทพฯ : เมฆสเพรส.
- เผ่า สุวรรณศักดิ์ศรี. "รูปแบบเรือนพักอาศัยในภาคอีสานริมฝั่งโขง : กรณีตัวอย่าง จ.หนองคาย." ไพโรจน์ เพชรสังหาร. 2530. คติความเชื่อและพิธีกรรมในการปลูกเรือน ศึกษากรณีกลุ่มชาวผู้ไท อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์." ในสถาปัตยกรรมอีสาน. กรุงเทพฯ : เมฆาเพรส, หน้า 9-23.
- วิจิต คลังบุญครอง และไพโรจน์ เพชรสังหาร. "เรือนอีสาน." ในสถาปัตยกรรมอีสาน. กรุงเทพฯ : เมฆาเพรส, 2530 : 59-77, 129-136.
- วิโรฒ ศรีสุโร. 2538. "บ้านไทยอีสาน." ในบ้านไทย. กรุงเทพฯ : แอ็ดว็านซ์ อินเตอร์เนชั่นแนลพรีนติ้ง เซอร์วิสเซส, หน้า 224-285.
- วิโรฒ ศรีสุโร. "เรือนไทยภาคอีสาน." ในบ้านไทย. กรุงเทพฯ : ฉลองรัตน, หน้า 65-118.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. 2537. "เรือนไทดำ." ในบ้านไทย. กรุงเทพฯ : การเคหะแห่งชาติ.
- สมใจ นิ่มเล็ก. "เรือนไทยเดิมภาคเหนือและเรือนชาวเขาบางเผ่า." วารสารหน้าจั่ว ฉบับที่ 2 (ปีการศึกษา 2526), หน้า 1-10.
- สมชาย นิลอาธิ. 2527. "เรือนเหยา : เรือนผู้ยากไร้หรือ." ในเอกสารสัมมนาทางวิชาการเรื่อง "อีสานศึกษา : ประวัติศาสตร์และวรรณกรรม." 4-6 กรกฎาคม 2527. นครราชสีมา : วิทยาลัยครูนครราชสีมา.
- สมชาย นิลอาธิ. 2526. "ลักษณะเรือนอีสาน." ในสมบัติชนบทอีสาน พิมพ์ครั้งที่ 2 มหาสารคาม : ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม วิทยาลัยครูมหาสารคาม, หน้า 1-8.
- สามารถ สิริเวชพันธุ์. 2540. "เรือนพื้นถิ่นภาคเหนือ." ในสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นภาคเหนือ : ประเภทเรือนอยู่อาศัย. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.
- สุวิทย์ จิระมณี. 2521. "เรือนพื้นบ้านในเขตอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม." สารนิพนธ์ประกาศนียบัตรชั้นสูง ภาควิชาศิลปสถาปัตยกรรม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อนุวิทย์ เจริญสุกกุล และวิวัฒน์ เตมียพันธ์. 2521. เรือนล้านนาไทยและประเพณีการปลูกเรือน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่จัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

อรศิริ ปาณินท์. 2538. "บ้านไต่ลื้อ สิบสองพันนา." ใน บ้านและหมู่บ้านพื้นถิ่น. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อรศิริ ปาณินท์. 2539. "สถาปัตยกรรมไต่." กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ประชาชน.

อรศิริ ปาณินท์. 2538. "หมู่บ้านและบ้านไต่ (ไทใหญ่) ที่บ้านปางหมู อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน." ใน บ้านและหมู่บ้านพื้นถิ่น. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อรศิริ ปาณินท์. 2538. "หมู่บ้านและบ้านไต่ (ไทใหญ่) ที่บ้านเมืองปอน อำเภอขุนยวง จังหวัดแม่ฮ่องสอน." ในบ้านและหมู่บ้านพื้นถิ่น. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาคผนวก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

9. ท่านอยู่มานานเท่าใด

1. ต่ำกว่า 1 ปี	2. 1-5 ปี
3. 6-10 ปี	4. 10 ปีขึ้นไป

10. เรือนของท่านปลูกมานานแล้วกี่ปี

1. ต่ำกว่า 30 ปี	2. 30-40 ปี
3. 41-50 ปี	4. มากกว่า 50 ปี

11. ค่าใช้จ่ายในการปลูกสร้างครั้งแรกโดยประมาณ

1. ต่ำกว่า 10,000บาท	2. 10,000-20,000บาท
3. 20,001-30,000 บาท	4. 30,001 ขึ้นไป

12. หากเรือนของท่านมีความจำเป็นต้องซ่อมแซมท่านจะทำอย่างไร

1. ซ่อมเองได้	2. จ้างช่างมาซ่อม
3. ชวนเพื่อนบ้านมาช่วยกันซ่อม	4. อื่น ๆ โปรดระบุ.....

13. ท่านทราบหรือไม่ว่าเรือนของท่านเป็นเรือนที่ทรงคุณค่าทางสถาปัตยกรรมท้องถิ่นและแสดงถึงวิถีการดำเนินชีวิตแบบดั้งเดิมได้เป็นอย่างดี

1. ทราบ	2. ไม่ทราบ

14. ท่านทราบเรื่องของการอนุรักษ์บ้างหรือไม่

1. ทราบ	2. ไม่ทราบ

15. ท่านมีโครงการที่จะปรับปรุง ซ่อมแซม หรือว่าต้องการที่จะปลูกเรือนของท่านใหม่บ้างหรือไม่

1. ต้องการ	2. ไม่ต้องการ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตอนที่ 2 สภาพแวดล้อมทางกายภาพของอาคาร

ขอให้ตอบโดยกาเครื่องหมาย / ลงในช่องว่างที่ตรงกับความเป็นจริง

2.1 สภาพแวดล้อมทางกายภาพของเรือนอีสาน แถบลุ่มน้ำชี จังหวัดมหาสารคาม

ลำดับที่	สภาพความเป็นจริงทางกายภาพของอาคารในปัจจุบัน	ใช่	ไม่ใช่
1	เรือนมีอายุโดยประมาณเกิน 30 ปีขึ้นไป		
2	เรือนมีจำนวนบันไดขึ้นลงมากกว่า 1 จุด		
3	เรือนมีเฉลียงหน้าบ้าน		
4	เรือนเคยเคลื่อนย้ายมาจากที่อื่น		
5	เรือนปลูกสร้างในตำแหน่งที่มีน้ำท่วมถึง		
6	เรือนมีรั้วแสดงขอบเขตพื้นที่		
7	เรือนมีห้องน้ำ-ส้วม ในบ้าน		
8	เรือนมีบ่อน้ำอยู่ภายในบ้าน		
9	เรือนสามารถให้ประโยชน์จากพื้นที่ได้ถุนบ้านได้		
10	เรือนมีการทาสีหรือเคลือบผิว		
11	เรือนมีการสร้างต่อเติมจากเดิม		
12	เรือนมีการเปลี่ยนวัสดุไปจากเดิมบ้างบางส่วน		
13	เรือนมีที่ล้างเท้าบริเวณบันไดทางขึ้นลง		
14	เรือนเลี้ยงสัตว์ไว้ได้ถุนเรือน		
15	เรือนมีลายฉลุตกแต่งส่วนต่างๆของเรือน		
16	เรือนมียุงข้าวแยกต่างหากอีกหลัง		
17	เรือนมีม่านประดับที่หน้าต่างปละประตู		
18	เรือนใช้เสื่อน้ำมันปูพื้นเรือนภายใน		
19	เรือนมีการลดระดับพื้นเรือนใช่หรือไม่		
20	เรือนมีประตู เปิด-ปิดระหว่างห้องภายในเรือนครบทุกห้อง		

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ขอให้ตอบโดยกาเครื่องหมาย / ลงในช่องที่ตรงกับความเป็นจริง

1.3 ลักษณะกิจกรรมที่กระทำเป็นประจำภายในครัวเรือน

ลำดับ	กิจกรรมที่กระทำ	ใช่	ไม่ใช่
1.	ภายในครอบครัวทำทานอาหารพร้อมกัน		
2.	สมาชิกในครอบครัวจะทานอาหารโดยแยก ชาย-หญิง		
3.	ครอบครัวจะปรุงอาหารทานเองทุกมื้อ		
4.	ครอบครัวปรุงอาหารทานร่วมกันทั้งครอบครัว		
5.	ครอบครัวเก็บน้ำสำรองไว้ใช้ในครอบครัวเรือน บริเวณชานหลังเรือน		
6.	สมาชิกในครอบครัวจะนอนรวมกัน บริเวณโถงเอนกประสงค์		
7.	ครอบครัวมักมีแขกหรือญาติมิตร มาพักค้างคืนเป็นประจำ		
8.	หัวหน้าครอบครัวในเรือนจะมีห้องนอนส่วนตัว		
9.	สมาชิกในครอบครัวจะมีกิจกรรม หรืองานอดิเรกที่ทำร่วมกัน		
10.	สมาชิกในครอบครัวจะให้โถงเอนกประสงค์ เป็นที่พักผ่อน		
11.	สมาชิกในครอบครัวจะมีตู้เก็บเสื้อผ้า เป็นของตัวเองทุกคน		
12.	แม่บ้านในครอบครัวมักใช้ห้องครัว เป็นที่ต้อนรับเพื่อน ๆ เสมอ		
13.	ครอบครัวเทน้ำทิ้งลงใต้ถุนชานหลังบ้าน		
14.	ปัจจุบันครอบครัวมีน้ำ ประปา บาดาล ใช้แล้ว		
15.	ปกติในช่วงกลางวันเรือนมักไม่มีคนอยู่		
16.	หากมีงานเลี้ยงที่ไม่ใหญ่มากนักภายในเรือน จะใช้โถงเอนกประสงค์เป็นที่จัดเลี้ยง		
17.	เรือนเคยโดนขโมยชิ้นบ้านมาแล้ว		

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ขอให้อตอบโดยกาเครื่องหมาย / ลงในช่องที่ตรงกับความเป็นจริง

2.4 ท่านมีเฟอร์นิเจอร์/เครื่องใช้อะไรบ้างภายในบ้าน

ลำดับ	เฟอร์นิเจอร์-เครื่องใช้	มี	ไม่มี
1	ตู้โซฟา		
2	ตู้เสื้อผ้า		
3	ชุดรับแขก		
4	โต๊ะอ่านหนังสือ		
5	ตู้เก็บกับข้าว		
6	โต๊ะเครื่องแป้ง		
7	ชั้นวางของ		
8	ตู้ยา		
9	เตียงนอน		
10	เครื่องซักผ้า		
11	เตาแก๊ส		
12	เครื่องครัวไฟฟ้า		
13	อ่างล้างจาน		
14	เครื่องปรับอากาศ		
15	พัดลม		
16	ตู้เย็น		
17	รถยนต์		
18	รถจักรยาน, รถจักรยานยนต์		
19	เตาถ่าน,เตาฟืน		
20	เครื่องเสียง		
21	ทีวี,วีดีโอ		
22	บิมน้ำ		
23	ฟูกเบาะ (เครื่องนอน)		
24	จักรเย็บผ้า		

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นในเรื่องของการอนุรักษ์และพัฒนา

ขอให้ตอบโดยกาเครื่องหมาย / ลงในช่องที่ตรงกับความต้องการของท่านตามความเป็นจริง

3.1 ท่านคิดว่าเรือนของท่านส่วนใดบ้างที่สมควรได้รับการอนุรักษ์และพัฒนาเพิ่มเติมบ้าง

ลำดับ	ความต้องการในอาคารพัฒนาและปรับปรุง	ใช่	ไม่ใช่
1	พื้นที่ใช้สอยภายในเรือนน่าที่จะมีประตูเปิดปิดระหว่างห้อง		
2	มีการระดับพื้นเพื่อแยกส่วนของการใช้พื้นที่ภายในให้เป็นสัดส่วน		
3	ผนังที่กันแบ่งห้องภายในเรือนน่าที่จะมีความสูงมากกว่าเดิม		
4	ท่านคิดว่าลวดลายประดับเรือนมีความสวยงามและควรที่จะรักษาไว้		
5	เสาเรือนที่วางอยู่บนฐานเสาอย่างในปัจจุบันมีความเหมาะสมและสวยงามกับสภาพแวดล้อมของพื้นที่อยู่แล้วใช่หรือไม่		
6	ท่านเรือนของท่านน่าจะทำการซ่อมแซมพัฒนาให้เหมาะสมกับการใช้งานมากกว่าเดิม		
7	หากต้องจ้างช่างมาทำการซ่อมแซมเรือนให้จะหาช่างที่มีความชำนาญและวัสดุชนิดเดิมได้ยาก		
8	ขนาดที่ไม่เท่ากันของฐานเสาทำให้เรือนดูขนาดความสวยงาม		
9	เรือนมีช่องเปิด-ประตูหน้าต่างน้อยเกินไป		
10	พื้นที่ใช้สอยภายในเรือนในปัจจุบันยังขาดความเป็นระเบียบอยู่		
11	สามารถซ่อมแซมเรือนได้ด้วยตนเอง		
12	เรือนในปัจจุบันขาดระบบระบายน้ำที่ดี		
13	เรือนดูอับทึบเกินไป		

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตอนที่ 4 แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ประกอบการวิจัย

การศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนพักอาศัย แถบลุ่มน้ำชี จังหวัด
มหาสารคาม

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่และสิ่งแวดล้อมภายในเรือนไทยมุสลิม
จังหวัดปัตตานี โดยการศึกษาถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและความต้องการที่จะเกิดขึ้นหากมีการพัฒนาเพื่อให้เกิด
ประโยชน์สูงสุดแก่ผู้อยู่อาศัยในอนาคต

ในฐานะที่ท่านทราบถึงปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของตัวเอง ท่านจึงเป็นที่สามารถให้
คำตอบต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่แนวทางในการแก้ปัญหาได้ โดยหวังว่าการทำวิจัยโครงการนี้ จะเป็นประโยชน์
ต่อผู้อยู่อาศัยและผู้ต้องการจะพัฒนาเรือนของตนต่อไปในอนาคต

ผู้วิจัยคาดหวังว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้เป็นอย่างยิ่ง

แบบสัมภาษณ์ประกอบการวิจัย

เรื่อง การศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ และพัฒนาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนพักอาศัย แถบลุ่มน้ำชี

จังหวัดมหาสารคาม

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ข้อที่ 1. ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

.....

บ้านเลขที่..... หมู่..... ตำบล..... อำเภอ..... จังหวัด.....

ข้อที่ 2. สภาพเรือนของท่านในปัจจุบัน ท่านคิดว่าความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมหรือไม่อย่างไร

.....

.....

ข้อที่ 3. ท่านคิดว่าการทำครัวในปัจจุบันของท่านมีความสะดวกสบาย หรือไม่อย่างไร

.....

.....

ข้อที่ 4. ท่านคิดว่าการจัดวางและเก็บข้าวของภายในเรือนของท่านมีความเป็นระเบียบหรือไม่อย่างไร

.....

.....

.....

ข้อที่ 5. ท่านทราบหรือไม่ว่าเรือนของท่านเป็นเรือนที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับใช้เฉพาะที่ควรสืบค้นเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์อื่นใด

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ข้อที่ 6. ท่านคิดว่าส่วนใดบ้างของเรือนท่านที่น่าจะอนุรักษ์เอาไว้พร้อมอธิบายผล

.....

.....

ข้อที่ 7. ท่านคิดว่าพื้นที่ภายในเรือนของท่านมีส่วนใดบ้างที่จะปรับปรุงแก้ไข พร้อมอธิบายเหตุผลประกอบ

.....

.....

ข้อที่ 8. หากท่านมีเงินพอที่จะปลูกเรือนหลังใหม่ได้ ท่านจะยังคงรูปแบบเดิมไว้หรือไม่อย่างไร

.....

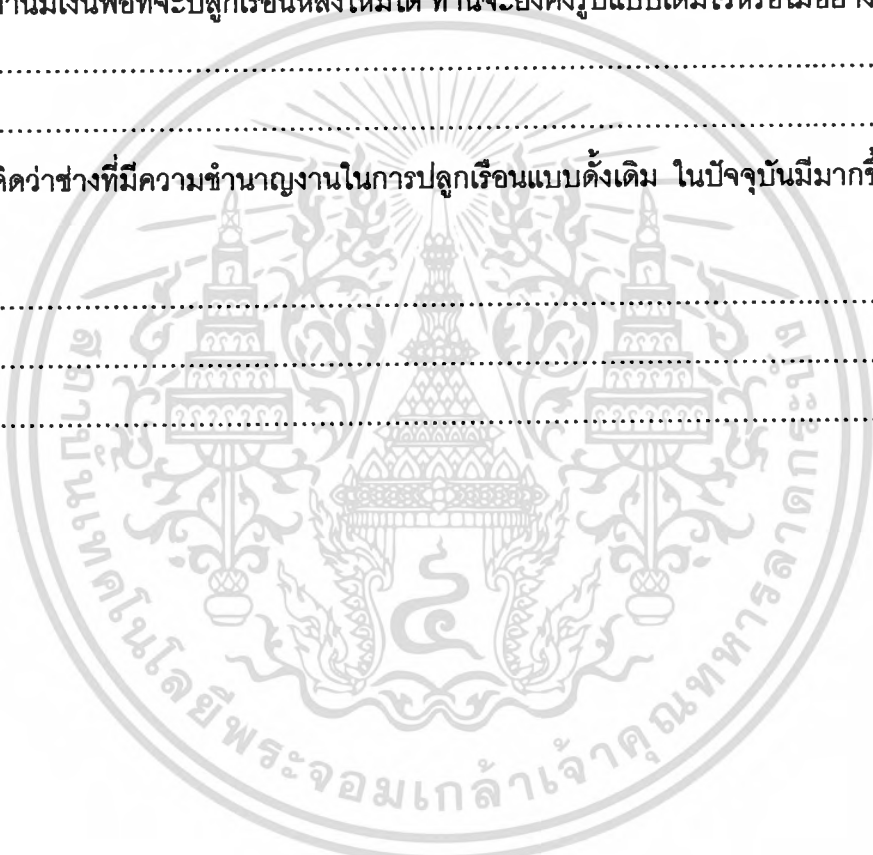
.....

ข้อที่ 9. ท่านคิดว่าช่างที่มีความชำนาญงานในการปลูกเรือนแบบดั้งเดิม ในปัจจุบันมีมากขึ้นหรือน้อยลง เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ที่ ทม 1504/ 0392

คณะกรรมการอุดมศึกษา

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ถนนฉลองกรุง เขตลาดกระบัง กรุงเทพฯ 10520

๒๕ มกราคม 2545

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้นักศึกษา

เรียน อาจารย์สุวิทย์ จิระมณี

ด้วย นายปรกรณ์ พัฒนานุโรจน์ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม มีความประสงค์จะขอข้อมูลและเอกสารเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นอีสาน และขอสัมภาษณ์ท่าน เรื่อง "ลักษณะการตั้งถิ่นฐานและองค์ประกอบของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นอีสาน" เพื่อประกอบการจัดเตรียมหัวข้อและเค้าโครงวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การศึกษาแนวทางอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นอีสาน กรณีเรือนพักอาศัยแถบลุ่มน้ำชี จ.มหาสารคาม"

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาดังกล่าว และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(นายณรงค์ พิมสาร)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา

ปฏิบัติราชการแทนคณบดี

หน่วยบัณฑิตศึกษา

โทร. 7373000 ต่อ 3692

โทรสาร. 3269040

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ที่ ทม 1504/ 0392

คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ถนนฉลองกรุง เขตลาดกระบัง กรุงเทพฯ 10520

2๙ มกราคม 2545

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้กับนักศึกษา

เรียน ดร.ธาดา สุทธิธรรม

ด้วย นายปกรณ์ พัฒนานุโรจน์ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตร์อุตสาหกรรม
มหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม มีความประสงค์จะขอข้อมูลและเอกสารเกี่ยวกับลักษณะการตั้งถิ่นฐาน
ของเรือนพักอาศัยแถบลุ่มน้ำชี และขอสัมภาษณ์ท่าน เรื่อง “ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของเรือนพักอาศัยแถบ
ลุ่มน้ำชี” เพื่อประกอบการจัดเตรียมหัวข้อและเค้าโครงวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาแนวทางอนุรักษ์และ
พัฒนาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นอีสาน กรณีเรือนพักอาศัยแถบลุ่มน้ำชี จ.มหาสารคาม”

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ให้กับนักศึกษาดังกล่าว และหวังเป็น
อย่างดียิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(นายณรงค์ พิมสาร)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา

ปฏิบัติราชการแทนคณบดี

หน่วยบัณฑิตศึกษา

โทร. 7373000 ต่อ 3692

โทรสาร. 3269040

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ที่ ทม 1504/ 0392

คณะกรรมการ

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ถนนฉลองกรุง เขตลาดกระบัง กรุงเทพฯ 10520

๒๕ มกราคม ๒๕๔๕

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้นักศึกษา

เรียน ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านเชียงขึ้น

ด้วย นายปรกรณ์ พัฒนานุโรจน์ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม มีความประสงค์จะขอข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนประชากร จำนวนหลังคาเรือน ขอถ่ายภาพบ้านพักอาศัย และขอสัมภาษณ์ท่าน เรื่อง “ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของประชาชนในหมู่บ้าน ประวัติการตั้งถิ่นฐาน” เพื่อประกอบการจัดเตรียมหัวข้อและเค้าโครงวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาแนวทางอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นอีสาน กรณีเรือนพักอาศัยแถบลุ่มน้ำชี จ.มหาสารคาม”

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาดังกล่าว และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(นายณรงค์ พิมสาร)

รองคณบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา

ปฏิบัติราชการแทนคณบดี

หน่วยบัณฑิตศึกษา

โทร. 7373000 ต่อ 3692

โทรสาร. 3269040

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นายปรกรณ์ พัฒนานุโรจน์
วัน/เดือน/ปีเกิด	12 พฤศจิกายน 2519
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร 199 ถ.พังโคน-วาริชภูมิ ต.พังโคน อ.พังโคน จ.สกลนคร 47160
สถานที่ทำงาน	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร 199 ถ.พังโคน-วาริชภูมิ ต.พังโคน อ.พังโคน จ.สกลนคร 47160
ตำแหน่ง	อาจารย์ 1 ระดับ 5
ประวัติการศึกษา	2541 ครุศาสตร์บัณฑิต (สถาปัตยกรรม) สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้